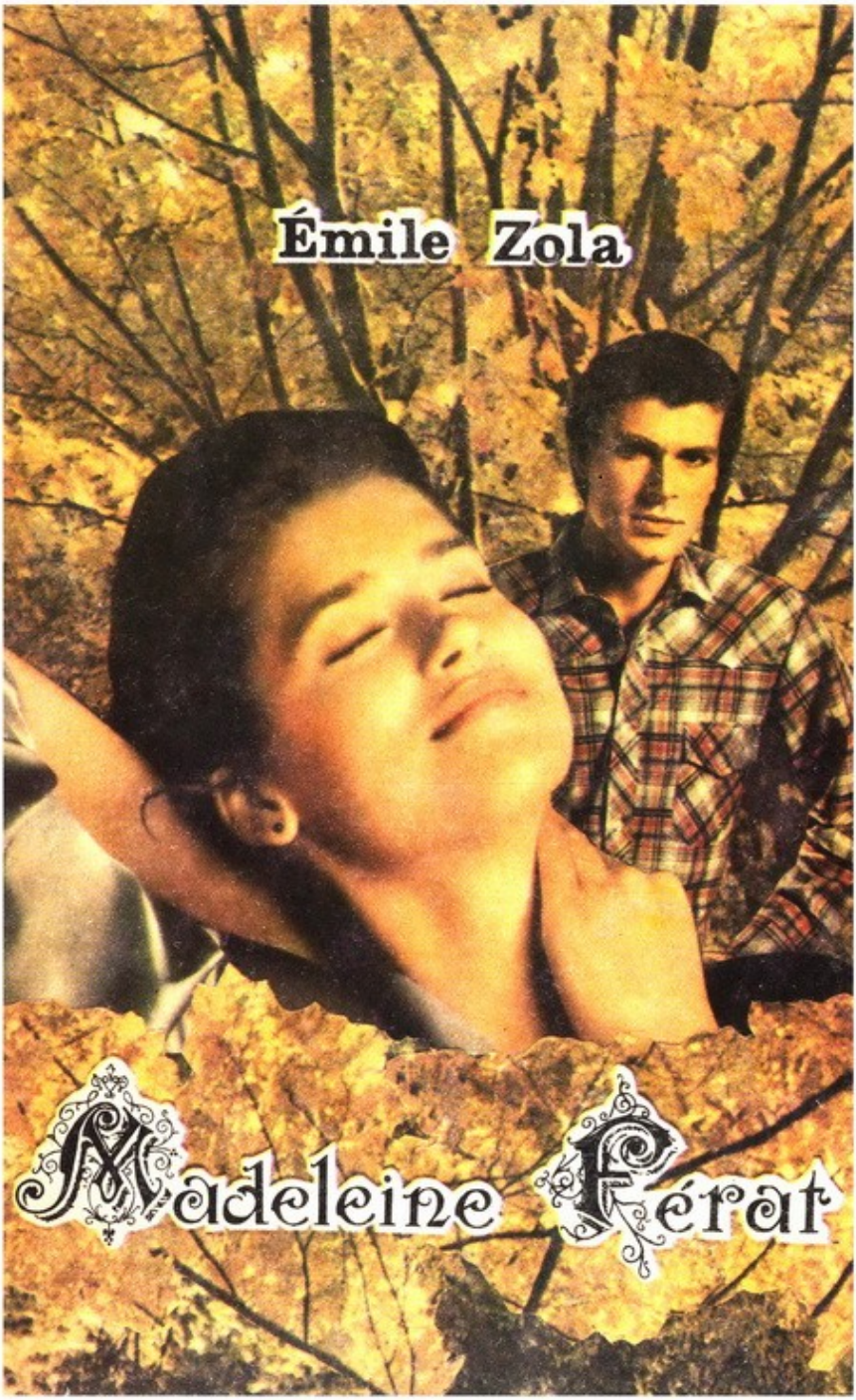
Émile Zola
Madeleine Férat

Émile Zola

MADELEINE FÉRAT

ROMAN

Traducere de Al. Iacobescu
din anul 1921

EDITURA ALCOR
BUCUREŞTI
1991

ISBN 973–95537–0

CUPRINS

I

II

III

IV

V

VI

VII

VIII

IX

X

XII

XIII

I

Guillaume şi Madeleine coborâră din vagon la staţia Fontenay. Era într-o luni şi trenul era aproape gol. Cinci ori şase tovarăşi de călătorie, oameni din partea locului care se întorceau acasă, porniră odată cu tinerii pe drumul de ţară, luând-o fiecare în altă parte, fără să privească cel puţin în treacăt zările, ca toţi călătorii dorind să-şi vadă căminul cât mai de grabă.

Ieşind din gară, tânărul luă de braţ pe tânăra lui tovarăşă, parcă s-ar fi aflat tot pe străzile Parisului. Cotiră la stânga şi urcară încet drumul minunat mărginit de copaci, ce duce de la Sceaux la Fontenay. Urcând, priveau sub povârniş cum trenul se punea în mişcare, cu răbufneli surde, adânci.

Când trenul se pierdu în frunziş, Guillaume se întoarse spre tovarăşa lui şi-i spuse c-un zâmbet:

— Te-am prevenit că toate meleagurile astea îmi sunt necunoscute, astfel că nu ştiu unde mergem.

— S-o luăm pe poteca aceea, răspunse blând Madeleine, ca să nu mai trecem pe străzile orăşelului Sceaux.

Porniră pe străduţa Champs-Girard. Aici, deodată, pânza copacilor ce mărgineşte şoseaua se deschide şi lasă să se vadă colnicul Fontenay-ului; jos se întind grădini şi livezi în care se înalţă drepte şi puternice mănunchiuri de plopi; locuri îngrijite urcă spre dealuri, tăind întinderea în fâşii verzi şi negre; sus pe deal se zăresc printre tufişuri, casele joase ale satului. Spre sfârşitul lui septembrie, între ceasurile patru şi cinci, soarele în amurg scaldă locul într-o

bogăţie de lumină. Tinerii, singuri pe potecă, se opriră deodată în faţa acelei privelişti de-un verde aproape negru, de-abia tivit cu aurul celor dintâi sclipiri de rugină ale toamnei.

Mergeau încet ţinându-se mereu de braţ. Era între ei acea sfială nedesluşită a unei prietenii de curând încheiată care a mers totuşi prea departe. Când se gândeau că se cunoşteau numai de şapte sau opt zile, se simţeau stânjeniţi oarecum că se găsesc aşa, singuri, afară, în câmp, ca nişte îndrăgostiţi fericiţi. Simţindu-se încă străini şi siliţi să-şi vorbească mai mult prieteneşte, de-abia cutezau să se privească: îşi vorbeau cu sfială, de teamă parcă să nu se supere unul pe celălalt. Îşi erau necunoscuţi unul altuia, şi această necunoaştere îi atrăgea şi-i speria totodată. În mişcările lor paşnice de îndrăgostiţi, în vorbele lor fără importanţă, chiar în zâmbetele schimbate când li se întâlneau privirile, – se citea neliniştea şi curiozitatea unor fiinţe cărora întâmplarea le-a unit drumurile. Guillaume n-ar fi crezut niciodată că-i va fi dat să îndure atât pentru cea dintâi nesocotinţă a vieţii lui, şi aşteptă deznodământul c-o nelinişte de neînchipuit.

Porniră iarăşi la drum, privind în treacăt peste coline, îndepărtând liniştea chinuitoare cu vorbe nespuse fără rost, în care nu puneau nimic din gândurile lor şi-n care aminteau de copaci, de cer, de priveliştea ce se întindea în preajma lor.

Madeleine intra în al douăzecilea an. Purta o rochie foarte simplă de stofă cenuşie, strânsă c-un mănunchi de panglici albastre; o pălărioară de paie rotundă, acoperea frumosul ei păr de-un castaniu aprins, cu străluciri roşcate, care se împletea în coade strânse la ceafă. Era o fată frumoasă, al cărui trup mlădios degaja multă hotărâre. Chipul ei avea ceva ciudat. Partea de sus părea de-o asprime aproape bărbătească; pielea era întinsă puternic pe frunte; tâmplele, nasul şi umerii obrajilor dădeau înfăţişării ei o răceală de marmură; în această albeaţă aspră, ochii se deschideau largi, de-un verde cenuşiu, fără luciri, străpunşi din când în când de tăişuri repezi, adânci. Partea de jos a

chipului ei, dimpotrivă, era de-o frăgezime îngerească; în spuma obrajilor erau moliciuni de voluptate, mai ales, la colţurile buzelor, unde se săpau două gropiţe fine; sub bărbia mică şi neastâmpărată se îmbinau un fel de umflături care mergeau până la gât: trăsăturile nu mai erau întinse şi aspre, ci grăsulii, moi, acoperite de-un puf sclipitor, – aveau tresăriri fugare şi deveneau de-o fineţe neînchipuită mai ales în părţile obrazului neumbrite de puf; în mijlocul feţei, buzele puţin cărnoase, de un roşu aprins, păreau prea roşii pentru un chip aşa de palid, parcă aspru şi totuşi copilăresc.

Căci, într-adevăr, chipul acestei femei era o alcătuire ele asprime şi nevinovăţie copilărească. Când partea dinspre bărbie nu se mişca, ori când bazele se strângeau în clipe de gânduri şi de manie, nu vedeai decât fruntea aspră, linia neastâmpărată a nasului, ochii fără strălucire, învăluiţi într-o umbră de curaj şi hotărâre. Apoi, când un zâmbet deschidea gura, partea dinspre frunte părea că se luminează, nu mai vedeai decât liniile moi ale obrajilor şi ale bărbiei. Ai fi zis că e zâmbetul unei fetiţe pe chipul unei femei în vârstă. Pielea era de-o albeaţă lăptoasă, străvezie, de-abia pătată de câţiva pistrui aproape de tâmple; sub epiderma catifelată sângele curgea albăstrind luciul pielii.

Adeseori, înfăţişarea obişnuită a chipului Madeleinei, un fel de mândră încăpăţânare, se topea dintr-odată într-o privire de-o nemărginită bunătate, bunătatea femeii slabă şi învinsă. O parte din firea ei rămăsese încă copilărească. Pe când urca poteca strâmtă la braţul lui Guillaume, ea părea aşa de posomorâtă încât neliniştea peste măsură pe bietul tânăr, apoi se abandona parcă, supusă fără să ştie de ce, făcându-l iarăşi să nădăjduiască. După mersul ei hotărât, uşor legănat, ghiceai că de mult nu mai era o copilă.

Guillaume era cu cinci ani mai în vârstă ca Madeleine. Era un flăcău înalt şi slab, cu înfăţişare aristocratică. Chipul lung, cu trăsături subţiri, ar fi fost urât fără albeaţa curată a tenului şi lărgimea frunţii. Avea, din când în când, pripite tresăriri de neastâmpăr, şi părea sfios ca un copil. Uşor

adus de spate, vorbea cu mişcări domoale, întrebând-o pe Madeleine cu privirea mai înainte de-a fi deschis gura. Se temea să nu displacă, tremura ca nu cumva fiinţa lui, înfăţişarea şi graiul să-l facă neplăcut. Neîncrezător în el însuşi, se arata umil şi mângâietor. Apoi, când se credea rău înţeles, izbucniri de mândrie îl nelinişteau deodată. Toată puterea lui era mândria. Ar fi fost în stare poate să săvârşească lucruri josnice, dar purta în el o mândrie înnăscută, o neîncredere chinuitoare care-l îndemnau să se împotrivească oricărei porniri ce i s-ar fi părut că-l răneşte. Era una dintre acele făpturi cu simţirea adâncă, aleasă, care au nevoie de linişte şi de dragoste şi care adorm cu bunăvoinţă într-o veşnică blândeţe; aceste făpturi, de-o sensibilitate femeiască, uită lumea cu multă uşurinţă ca să se ascundă în adâncul inimii lor, cu toată tăria nobleţei înnăscute, de îndată ce li se pare că lumea îi amestecă în ocara şi mizeriile ei. Dacă Guillaume se simţea biruit de zâmbetele Madeleinei, dacă încerca o bucurie tainică atunci când îi privea obrazul de sidef, adeseori îl prindea un fel de nemulţumire şi îşi muşca buza cu dispreţ, când ea îl privea cu ochii nepăsători, în batjocură parcă.

Trecuseră de drumul cotit de la Champs-Girard, şi intrau acum într-o stradă care se furişează printre două şiruri de case cenuşii, posomorâte ca nişte morminte. Grăbiră pasul ca să scape de acest gang îngust şi pustiu. Apoi îşi urmară plimbarea pe câmp, pe poteci de-abia croite. Trecură pe la poalele colinei împodobită cu uriaşii castani ai lui Robinson şi ajunseră la Aulnay. Umbletul neîntrerupt le biciui sângele. Gândurile lor se risipiseră în mângâierile soarelui, în aerul liber ce le sufla în faţă cu învăpăieri repezi şi tari.

Nelinştea războinică ce-i stăpânise în clipa când coborâseră din vagon făcu loc pe îndelete unei înţelegeri cu adevărat prieteneşti. Uitară de neastâmpărul firii lor; câmpia îi îmbuna c-o linişte mângâietoare, astfel că nu se mai gândeau să se privească cu luare-aminte ori să se apere unul împotriva celuilalt.

La Aulnay se opriră o clipă la umbra copacilor înalţi care în partea locului risipesc unde de răcoare. Le fusese prea

cald la soare şi-acum simţeau cu plăcere frigul frunzişului coborându-le ca o povară peste umeri.

După ce se odihniră:

— Să mă ia dracu dacă ştiu unde ne aflăm! strigă Guillaume... Dar, cel puţin, pe-aici găsim ceva de mâncare?

— Da, nu te teme, răspunse veselă Madeleine, putem mânca peste o jumătate de ceas... Vino pe-aici.

Ea-l târî în grabă spre aleea mărginită de-un gard de nuiele, ce duce spre câmp. Aici, îl lăsă de braţ, şi începu să alerge cuprinsă de-o nestăpânită zburdălnicie. Firea ei copilărească se trezea deodată, se simţea copilă în răcoarea proaspătă a câmpurilor, în liniştea foşnitoare a copacilor. Zâmbetul îi lumina chipul întreg şi înmugurea cu văpăi străvezi ochii cenuşii; farmecul copilăresc al obrajilor şi-al buzelor ei îmblânzeau liniile aspre ale frunţii. O pornea în fugă, venea înapoi, ţipând de bucurie, strângându-şi fustele în jurul şoldurilor, făcând în juru-i un zgomot surd de foşnete fine şi lăsând în urma ei un vag parfum de tămâioară. Guillaume o privea cu dragoste; uitase pe femeia mândră şi posomorâtă, se simţea acum în largul lui, se lăsa târât de mângâieri pentru copilul acesta prea mare care zburda în juru-i chemându-l pe nume şi care, deodată, se oprea şi venea să-l prindă de umeri, obosită, mângâietoare şi cuminte.

Într-un loc, drumul se rătăcea printre grămezi de nisip; piciorul se afunda lesne în praful moale ca puful. Madeleinei îi plăcea să aleagă astfel de locuri. Ţipa ascuţit simţind cum îi piere piciorul în nisip. Se silea să facă paşi mari şi râdea că stă pe loc, prinsă în grămada de ţarină. O fetiţă de doisprezece ani s-ar fi jucat tot ca ea.

Drumul urca apoi pe povârnişuri repezi, printre tufişuri dese. Valea aceea, are o înfăţişare singuratică şi sălbatică, mai ales în părţile pline de umbră de la Aulnay; câteva stânci străpung pământul, iarba povârnişurilor e arsă de soare şi mărăcini uriaşi spânzură deasupra gropilor. Madeleine veni să-l ia de braţ în linişte pe Guillaume; era obosită, nu-şi dădea seama ce simte pe drumul acela pustiu şi pietros, de unde nu zăreai o casă, şi care se

afunda deodată într-o groapă urâtă şi prăpăstioasă.

Tremurând încă de joc şi de râs, se lăsă dusă la braţul lui Guillaume care-o simţea strângându-se blând lângă el. În clipa aceea înţelese că femeia era a lui întreagă, că în fiinţa ei, sub neînduplecata pornire a gândului, bătea o inimă slabă şi dornică de mângâiere. Când ea ridică ochii spre el, îl privea c-o potolită umilinţă, cu zâmbete umede. Devenea cochetă, zveltă; părea că cerşeşte dragostea tânărului ca o biată fetiţă ruşinoasă. Oboseala, farmecul învăluirilor de umbră, trezirea tinereţii ei, locul sălbatic ce străbătea, totul sădea în fiinţa ei o izbucnire de dragoste, una dintre acele lânceziri a simţurilor care fac să cadă în braţele unui bărbat chiar şi cea mai mândră femeie.

Guillaume şi Madeleine urcau cu paşi mărunţi. Deseori ea îşi simţea piciorul lunecând pe-o piatră şi atunci se sprijinea de umărul iubitului ei. De mângâierea acestei scurte îmbrăţişări nu se îndoiau niciunul nici celălalt. Nu-şi spuneau nimic, se mulţumeau numai să-şi zâmbească. Acest fel de a se înţelege era îndestulător ca să arate singurul gând ce le umplea inima. Chipul Madeleinei era nespus de gingaş sub umbrelă; avea o paliditate fină, pătat de umbre, de-un cenuşiu argintat; în jurul ochilor îi zburau sclipiri trandafirii şi în colţul buzelor, în partea lui Guillaume, se împletea o reţea de vine albăstrii aşa de fin îmbinate, că el se simţea mereu împins de dorul să sărute în fugă locşorul acela. Era sfios însă şi nu îndrăzni până în vârful dealului. Aici, văzând cum valea se pierde largă în fâţa lor, tinerilor li se păru că nu mai sunt singuri. Deşi câmpia întreagă era pustie, le fu frică de această întindere nemăsurată. Se despărţiră, neliniştiţi, încurcaţi ca şi în clipele de mai înainte.

Drumul trece pe marginea culmei. La stânga se înşiră brazde de căpşuni; lanuri de grâu, cosite, se pierd în zări, stropite de copaci rari. În fund, pădurea Verrières taie o linie neagră ce pare că încinge cerul c-un brâu de doliu. Povârnişuri se cască spre dreapta, dezvelind câteva colţuri: livezi negre şi cenuşii şi grămezi uriaşe de frunzişuri; apoi deodată liniile se şterg, priveliştea se pierde într-o ceaţă

albăstrie, la capătul căreia se ivesc coline joase al căror violet palid se îmbină cu galbenul spălăcit al cerului. E un nesfârşit de culmi şi de văi, ca o mare; din loc în loc răsare pătratul alb al unei case ori smocul posomorât al unui mănunchi de plopi.

Madeleine se opri, tristă şi visătoare, în faţa acestei întinderi fără capăt. Unde calde de vânt se fugăreau şi furtuna urca încet din adâncul văii. Soarele pierise într-o ceaţă groasă şi, din tot ce se zărea la capătul zărilor, se desprindeau nori grei de-un cenuşiu presărat cu stropi arămii. Tânăra femeie îşi reluase înfăţişarea ei aspră şi mută; părea că uitase că are un tovarăş alături; privea în zări c-o ciudată luare-aminte, ca o prietenă veche a locurilor străbătute Apoi privirea ei rămase spre norii posomorâţi şi păru chinuită de amintiri îndepărtate.

Guillaume, în picioare, la câţiva paşi de ea, o privea, nemulţumit, oarecum. Simţea că o prăpastie se sapă între ei, la fiecare pas. La ce se putea gândi? Suferea că nu era totul pentru această femeie. Îşi zicea, c-o teamă ascunsă, că douăzeci de ani ea trăise fără el. Aceşti douăzeci de ani îi păreau învăluiţi într-o negură aspră.

Da, ea părea că cunoaşte locurile; venise poate acolo în tovărăşia unui amant. Guillaume se chinuia, ar fi vrut s-o întrebe, dar nu îndrăzni; se temea să nu primească un răspuns care să-i rănească iubirea. Totuşi, nu se putu opri să întrebe cu sfială:

— Ai mai fost pe-aici, Madeleine?

— Da, răspunse ea scurt, de multe ori... Să ne grăbim, poate să plouă.

Porniră iarăşi la drum, la câţiva paşi unul de altul, fiecare cu gândurile lui. Ajunseră astfel la capătul drumului. Aici, în marginea pădurii, se afla birtul unde Madeleine călăuzi pe tovarăşul ei. Era o casă urâtă, pătrată, pe care ploile o înnegriseră; în spate, spre pădure, un gard viu înconjura un fel de curte plină de copaci mărunţi. Cinci ori şase chioşcuri acoperite cu hamei se înşirau de-a lungul gardului. Acestea erau odăile dosnice ale crâşmei; mese şi scaune de lemn, prost lucrate, se înşiruiau cu picioarele bătute în pământ;

pe mese fundurile paharelor lăsaseră urme rotunde, roşiatice.

Hangiţa, o femeie grasă, se văită, de uimire când văzu pe Madeleine.

— Ah, slavă Domnului, strigă ea, credeam că ai murit; nu te-am mai văzut de mai bine de trei luni… Ce mai faci?

Atunci zări şi pe Guillaume şi nu mai vru, cum avea gândul, să rostească o altă întrebare ce-i sta pe buze. Păru chiar nemulţumită când se văzu în faţa acestui tânăr necunoscut, Guillaume îi băgă de seamă nedumerirea şi îşi zise că ea se aştepta poate să vadă cu totul alt chip.

— Bine, bine, reluă ea, căutând să pară cât mai binevoitoare, vreţi să mâncaţi, nu-i aşa? O să punem masa într-un chioşc.

Madeleine primi în linişte semnele de prietenie ale hangiţei. Îşi desfăcu şalul, îşi scoase pălăria şi se duse să pună toate astea într-o odăiţă ce se închiria de obicei, noaptea, parizienilor întârziaţi. Părea aici ca acasă la ea.

Guillaume intrase în curte. Se plimba de colo până colo, obosit şi amărât. Nimeni nu-l lua în seamă, în vreme ce şi femeia care spăla vasele şi câinele sărbătorea pe Madeleine.

Când ea se întoarse, găsi pe chipul ei acelaşi zâmbet bun. Se opri o clipă în prag; părul, desfăcut, ardea în cea din urmă răsfrângere a soarelui, învăluind într-o albeaţă de marmură chipul palid; pieptul şi umerii de pe care îşi desfăcuse şalul, aveau ceva bogat, de-o frăgezime de spumă. Tânărul privi în grabă, plin de-o admiraţie neliniştită, spre fiinţa frumoasă în care zbucnea viaţa. Fără îndoială, o mai văzuse şi altcineva tot astfel, zâmbind în pragul aceleiaşi porţi. În nemulţumirea ce-i pricinui acest gând, se amesteca o dorinţă vie s-o ia în braţe pe Madeleine şi s-o strângă la piept ca să uite casa aceea, curtea şi chioşcurile şi să nu se mai gândească decât la el.

— Să mâncăm repede, strigă bucuroasă tânăra femeie… Ei, Marie, culege şi căpşuni… Mi-e aşa de foame!

Aproape îl uitase pe Guillaume. Privea în fiecare chioşc, căutând masa pusă. Când o zări:

— A, nu, zise ea. Nu stau pe-o astfel de bancă. Mi-aduc aminte că are o mulţime de cuie care mi-au rupt rochia... Pune tacâmurile aici, Marie!

Se aşează la masă; slujnica nu pusese încă tacâmurile. Atunci ea îşi aminti de Guillaume, zărindu-l în picioare la câţiva paşi.

— Ei bine, zise ea, n-ai de gând să vii la masă?... Îmi stai acolo ca o lumânare.

Şi începu să râdă. Furtuna ce creştea în zări îi pricinuia o bucurie chinuitoare. Avea mişcări reci, vorbe scurte. Vremea urâtă, dimpotrivă, îl neliniştea pe Guillaume, care se simţea istovit şi nu răspundea decât prin cuvinte întretăiate. Masa ţinu mai bine de un ceas. Tinerii erau singuri în curte; în timpul săptămânii birturile de ţară rămân pustii. Madeleine vorbea întruna; îşi aminti de copilăria ei, de vremea cât şezuse într-un pension din Ternes, povestind cu mii de amănunte caraghioslâcurile îngrijitoarelor şi şiretenia copiilor: părea că n-o să mai sfârşească, găsind mereu în adâncul acestor amintiri câte-o poveste cu haz care-o făcea să râdă mai dinainte. Povestea cu o înfăţişare copilărească. cu înmlădieri de glas ca o fetiţă nevinovată. De câteva ori Guillaume încercă s-o apropie de amintirile nu tocmai îndepărtate: ca toţi acei nenorociţi ce sufăr sunt veşnic ispitiţi să-şi apropie mâna de rană, el ar fi vrut s-o audă vorbindu-i de viaţa de ieri, de viaţa ei de fată şi de femeie; scornea îndemânatice treceri de la un lucru la altul ca s-o silească să-i spună în ce împrejurări îşi sfâşiase rochia la masă, în chioşcul unde se aflau acum. Dar Madeleine se făcea că nu înţelege, răscolea amintiri tot mai îndepărtate, cu un fel de încăpăţânare, povestind aceleaşi întâmplări din viaţa ei de copil. Asta părea că o uşurează, şi-i slăbeşte nervii, o făcea să privească fără sfială prietenia prea strânsă cu un tânăr pe care-l cunoştea de-abia de opt zile. Când Guillaume o privea cu ochii în zare sclipeau văpăi de dorinţi, când întindea mâna ca s-o mângâie pe-a ei, simţea o plăcere ciudată să nu coboare privirea, începând iarăşi să povestească: „Aveam pe-atunci cinci ani...”

Spre sfârşitul mesei, când se aflau la fructe, picături mari

de ploaie întinseră pe faţa de masă. Ziua pieri dintr-odată Tunetul bubuia departe, prelungindu-se c-un zgomot surd ca o armată în mers. Un lung fulger violet străpunse întunericul.

— Iată furtuna, zise Madeleine. Oh, ce mult îmi plac fulgerele!

Se ridică şi se opri în mijlocul curţii ca să vadă mai bine. Guillaume rămase tăcut în chioşc. Suferea. Furtuna îi pricinuia o spaimă ciudată. Rămânea totuşi hotărât, nu-i era teamă c-ar putea fi trăsnit, dar trupul i se răzvrătea parcă la zgomotul tunetelor, mai ales în faţa sclipirilor orbitoare ale fulgerelor. Când o văpaie de lumină îi fulgera ochii, îi părea că primeşte o puternică lovitură în piept, simţea o durere adâncă în stomac care-l lăsa pierdut, zguduit de friguri.

Era o simplă nelinişte a nervilor. Totul semăna însă a spaimă şi slăbiciune, şi lui Guillaume îi părea rău să se arate lipsit de curaj în faţa Madeleinei. Îşi pusese mâna pe ochi în sfârşit, neputând să lupte împotriva răzvrătirilor nervilor o chemă pe tânăra femeie lângă el: o întrebă, cu glas pe care se silea să-l facă potolit, dacă nu era mai bine să sfârşească cina într-o odaie din birt.

— Dar nu vezi că aproape nu plouă deloc! răspunse Madeleine. Mai putem sta afară.

— Aş fi vrut mai bine să intrăm în casă, reluă el şovăind fulgerele astea îmi fac rău.

Ea îl privi mirată.

— Ah, zise cu nepăsare parcă, să intrăm atunci.

O slujnică duse tacâmurile în sala de jos a crâşmei, o odaie largă, goală, cu ziduri cenuşii, mobilată cu câteva scaune şi mese de lemn. Guillaume se aşează la masă, cu spatele spre fereastră, în faţa unei farfurii cu căpşuni pe care n-o atinse. Madeleine mâncă repede, apoi se duse să deschidă o fereastră ce da în curte. Se lăsă cu coatele pe dunga de jos a ferestrei, privind cu luare aminte spre cerul în flăcări.

Furtuna se dezlănţui c-o furie neînchipuită. Se oprise deasupra pădurii, biciuind văzduhul sub poalele de foc ale

norilor. Ploaia încetase, izbucniri de vânt scuturau copacii. Fulgerele se urmau c-o repeziciune ce lumina noaptea ca ziua, o zi albăstrie ce da întregii privelişti un decor de melodramă. Trăsnetele nu se amestecau în ecourile văzduhului şi ale văii, ci se prăbuşeau surd şi repede ca nişte bubuituri de artilerie, trecând prin frunzişul copacilor din jurul crâşmei. După fiecare descărcare urma o linişte chinuitoare.

Guillaume suferea la gândul că fereastra din spatele lui era deschisă. Fără să vrea, printr-un fel de neastâmpăr nervos, întorcea capul, o zărea pe Madeleine, albă în lumina violetă a fulgerelor. Părul ei roşcat, pe care ploaia îl udase în mijlocul curţii, îi cădea pe umeri, învăpăiat la fiecare sclipire de fulger.

— Oh, cât e de frumos! striga ea. Vino să vezi şi tu, Guillaume. Uite un copac care parcă a luat foc. Ai zice că fulgerele aleargă prin pădure ca nişte fiare gonite... Dar cerul!... Ah! ce frumoase focuri de artificii!

Tânărul nu-şi mai putu stăpâni dorinţa de-a se duce să închidă ferestrele. Se ridică.

— Haide, zise el nerăbdător, închide fereastra. E primejdios ceea ce faci.

Se apropie şi-o luă de braţ pe Madeleine. Ea se întoarse pe jumătate.

— Ţi-e frică? îl întrebă.

Şi râse cu bucurie, cu un râs de femeie care îşi bate joc fără sfială. Guillaume îşi plecă fruntea. Şovăi un răstimp până să-şi reia locul lui la masă; apoi biruit de nelinişte:

— Te rog! şopti el.

În aceeaşi clipă norii se sparseră, şuvoaie de apă curgeau din cer. O undă de vânt se năpusti în odaie trecând ploaia pe fereastră. Madeleine se hotărî atunci să închidă fereastra şi veni să se aşeze în faţa lui Guillaume.

După o clipă de tăcere:

— Când eram mică, zise ea, tata mă lua în braţe, în zilele când era furtună, şi mă ducea la fereastră. Mi-aduc aminte că, la început, mă ascundeam după umărul lui; apoi îmi făcea plăcere să văd fulgere... Ţie îţi e frică?...

Guillaume o privi ţintă.

— Nu-mi e frică, răspunse el blând, sufăr.

Tăcură din nou.

Furtuna se dezlănţuia încărcată de fulgere. Aproape trei ceasuri gemură tunetele. Guillaume rămase nemişcat pe scaun, obosit, amărât, cu chipul palid, slăbit. Madeleine, văzându-i tresăririle de neastâmpăr, înţelese în cele din urmă că el suferea într-adevăr; îl privi cu luare-aminte surprinsă oarecum, mirată că un bărbat putea fi mai delicat ca o femeie.

Cele trei ceasuri fură pentru bietul tânăr chinuitor de lungi. De-abia schimbaseră câteva cuvinte. Ospăţul lor de îndrăgostiţi se sfârşea ciudat. În cele din urmă tunetele se îndepărtară, ploaia căzu din ce în ce mai rară şi Madeleine se duse să deschidă fereastra.

— S-a sfârşit, zise ea. Vino, Guillame, nu mai fulgeră.

Tânărul, uşurat, respirând mai în voie, căuta să se apropie. Rămaseră astfel o clipă. Apoi ea întinse mâna afară.

— Nu mai plouă aproape deloc, reluă ea. Trebuie să plecăm, altfel pierdem cel din urmă tren.

Crâşmăriţa se ivi în prag.

— Vă culcaţi aici, nu-i aşa? întrebă ea Mă duc să vă pregătesc odaia.

— Nu. nu, reluă în pripă Madeleine, nu ne culcăm aici, Am venit numai să mâncăm, nu-i aşa, Guillaume? Trebuie să plecăm.

— Dar e cu neputinţă După o astfel de ploaie drumurile sunt de neumblat. N-o să mai ajungeţi acasă.

Madeleine părea foarte neliniştită. Se zbătea repetând:

— Nu! vreau să plec; nu putem rămâne aici peste noapte.

— Faceţi cum vreţi, reluă hangiţa, dar să ştiţi că îi loc să vă culcaţi într-o casă de oameni, vă veţi culca pe câmp, asta e!

Guillaume nu zicea nimic; se mulţumea să privească rugător spre Madeleine. Ea se ferea să-i întâlnească privirile; umbla prin sală cu pas neliniştit, în prada unei

amarnice lupte cu ea însăşi. În cele din urmă, cu toată nestrămutata ei hotărâre de-a nu voi să-l privească ridică ochii spre tovarăşul ei; îl văzu atât de blând, atât de supus în faţa ei, încât voinţa i se domoli. Privirile schimbate păreau să o obosească peste măsură. Mai făcu câţiva paşi, cu fruntea plecată, cu chipul de gheaţă; apoi, cu glas hotărât zise hangiţei:

— Fie, ne vom culca aici.

— Atunci am să vă pregătesc odaia albastră.

Madeleine tresări.

— Nu, nu pe aceea, o alta, reluă ea cu glas ciudat.

Şi iarăşi şovăi o clipă. O nouă luptă se aprinse în inima ei. Şopti:

— Ar fi mai bine să plecăm.

Dar, întâlnind pentru a doua oară privirile rugătoare ale lui Guillaume, primi.

În vreme ce se îmbrăca patul cu cearşafuri curate, tinerii ieşiră din birt. Merseră să se aşeze pe trunchiul unui copac tăiat, zvârlit în bătătură, aproape de intrarea în pădure.

Câmpia răsufla departe, în răcoarea de după ploaie. Izbucniri de vânt rece tăiau văzduhul liniştit încă, plin de miresme înăsprite de verdeaţă şi pământ ud. Şuiere ciudate se ridicau dinspre pădure, zgomot de frunze lovite de picuri de ploaie, tresăriri de ierburi ce sorbeau apele căzute. Era o nelinişte pretutindeni, nelinişte voluptăţilor câmpeneşti pustiite de praful răscolit de furtună. Şi această nelinişte ce se fugărea în noaptea de păcură, îmbrăca în umbră un farmec ciudat, pătrunzător.

O jumătate de cer, de-o seninătate bolnavă, era înstelată; cealaltă jumătate era ascunsă încă sub fâşii de nori grei, ce-şi croiau cale, treptat, în înalturi. Tinerii, unul lângă altul pe trunchiul copacului, nu se zăreau la chip; de-abia se deosebeau în umbră, sub frunzişul copacilor mari din jurul lor. Rămaseră acolo câteva minute, fără să-şi vorbească. Îşi ascultau gândurile. Nu simţeau parcă nevoia să şi le spună din grai.

— Tu nu mă iubeşti, Madeleine, şopti în cele din urmă Guillaume.

— Te înşeli, dragul meu, răspunse încet femeia; eu cred că te iubesc. N-am avut însă vremea să mă întreb şi să-mi răspund... Am vrut să mai aştept.

Urmă un răstimp de linişte. Mândria tânărului suferea; ar fi dorit ca ea să-i cadă în braţe fără ca el s-o cheme, fără să fie împinsă de-o întâmplare.

— Ceea ce mă deznădăjduieşte, reluă el cu glas şoptit, e întâmplarea ce mi te-a scos în cale... Tu n-ai fi primit altfel să rămâi lângă mine, nu-i aşa? dacă drumurile n-ar fi fost desfundate de ploaie?

— Oh, tu nu mă cunoşti, strigă Madeleine; dacă rămân, înseamnă că aşa vreau. Aş fi fost în stare să plec chiar pe furtună, decât să rămân aici împotriva voinţei mele.

Căzu pe gânduri; apoi, cu glas pierdut, parcă ar fi vorbit cu ea însăşi:

— Nu ştiu ce se va întâmpla cu mine mai târziu, zise ea Am voinţă, nu mă îndoiesc, dar e greu să te călăuzeşti în viaţă.

Se opri; ar fi vrut să-i mărturisească lui Guillaume că numai un sentiment de ciudată compătimire o hotărâse să rămână. Femeile se supun, de cele mai multe ori, de milă şi din nevoia de a fi bune. Îl văzuse pe tânăr cutremurându-se cât timp se dezlănţuise furtuna, o privea cu ochi rugători, încât nu se simţise în stare să i se împotrivească.

Guillaume înţelese că ea i se dă de pomană parcă. Mândria lui se trezi deodată întovărăşită de unele bănuieli; o dragoste astfel dăruită îl rănea peste măsură.

— Ai dreptate, reluă el, trebuie să mai aşteptăm. Vrei să plecăm?... Acum eu îţi cer să ne întoarcem la Paris.

Vorbea în grabă, tremurând. Madeleine băgă de seamă cât de schimbat îi era glasul.

— Ce-ai tu, dragul meu? întrebă ea surprinsă.

— Să plecăm, zise el iarăşi, să plecăm te rog.

Ea avu un gest de descurajare.

— La ce bun acum? Mai curând ori mai târziu tot ne vom reîntoarce... Din ziua în care te-am întâlnit, am simţit că sunt a ta, întreagă... Mă gândisem să mă ascund într-o mănăstire, îmi jurasem să nu mai săvârşesc o a doua

greşeală. Cât timp am avut un singur amant, mi-am păstrat mândria. Azi înţeleg că alunec spre ruşine... Nu mă învinui că-ţi spun totul deschis.

Ea rosti aceste cuvinte cu glas atât de trist încât toată mândria tânărului se domoli. Deveni iarăşi blând şi mângâietor.

— Tu nu ştii cine sunt, zise el. Încrede-te în mine. Eu nu sunt ca ceilalţi oameni. Te voi iubi ca pe nevasta mea, şi-am să te fac fericită, îţi jur.

Madeleine nu răspunse. Ea credea că cunoaşte viaţa; îşi zicea că Guillaume o va părăsi într-o zi şi că prăpastia nu va fi departe. Cu toate acestea, se simţea tare, ştia că poate să se împotrivească; n-avea însă nicio dorinţă de împotrivire, deşi lupta deseori cu ea însăşi. Toate hotărârile ei se sfărâmau într-o singură clipă. Era ea însăşi mirată că primeşte atât de uşor ceea ce, în ajun chiar, ar fi dispreţuit cu cea mai aspră îndărătnicie.

Guillaume visa. Pentru întâia oară această femeie îi vorbea de trecutul ei, mărturisindu-i că mai avusese un amant; acest amant, a cărui amintire o găsea vie şi neştearsă în fiecare gest, în fiecare cuvânt al ei, îi părea că se iveşte între ei, de îndată ce umbra lui era pomenită.

Tinerii tăcură îndelungă vreme, cu gândul la culcuşul ce-i aştepta, biruiţi parcă de-o ciudată răutate. Se simţeau împovăraţi de gânduri grele, neliniştitoare; niciun cuvânt de dragoste, nicio mângâiere nu le tresărea pe buze: dacă ar fi încercat să-şi vorbească, şi-ar fi spus toată nemulţumirea ce purtau în suflete. Guillaume luase mâna Madeleinei într-a lui; dar această mână rămânea de gheaţă, nemişcată. Niciodată n-ar fi crezut că cea dintâi întâlnire de dragoste din viaţa lui va fi atât de chinuitoare. Noaptea îi învăluia, pe el şi pe amanta lui, cu umbra şi tainele ei; erau singuri, departe de lume, pierduţi în vraja aspră a unei nopţi de furtună, şi nimic nu tresărea în adâncul fiinţei lor ca teama şi neîncrederea în ziua de mâine.

În jurul lor, câmpia, scăldată în ropot de ploaie, adormea în linişte, scuturată încă de cel din urmă fior e voluptate. Răcoarea devenea pătrunzătoare: mireasma înţepătoare de

pământ şi de frunze ude. plutea mai grea, încărcată de-un fel de beţie, asemeni mirosului ce scapă dintr-un butoi de vin. Nu mai era un singur nor ne cer; nemărginirea de-un albastru posomorât părea însufleţită de furnicarul viu al unui întreg popor de stele.

Madeleine se înfioră deodată.

— Mi-e frig, zise ea, să intrăm.

Intrară fără să schimbe un cuvânt; hangiţa îi întovărăşi până în odaia lor şi-i părăsi lăsând pe colţul mesei o lumânare aprinsă care lumina zidurile c-o flacără pâlpâitoare. Era o odăiţă îngustă, cu pereţii căptuşiţi prost cu nişte hârtie zugrăvită cu flori albăstrii, pe care umezeala le decolorase pe unele locuri. Un pat mare de lemn vopsit în alb şi roşu aprins, cuprindea aproape întreaga odaie. Un aer de gheaţă cădea din tavan şi un miros de mucegai se târa prin colţuri.

Tinerii se cutremurară intrând în această odaie. Li se păru că cineva le aruncă rufe ude în spate. Rămaseră tăcuţi, plimbându-se unul lângă altul. Guillaume vru să închidă ferestrele şi se strădui mult timp, fără să poată să le prindă în încuietori; o piedică le ţinea undeva.

— E un belciug sus, zise Madeleine fără să vrea.

Guillaume o privi în faţă, c-o mişcare de nedumerire. Erau palizi şi unul şi celălalt. Amândoi sufereau din pricina aceste neaşteptate mărturisiri: femeia cunoştea belciugul, mai dormise în odaia aceea.

A doua zi Madeleine se trezi cea dintâi. Coborî uşor din pat şi se îmbrăcă privind spre Guillaume cum doarme. În privirea ei era parcă un fel de mânie. Un nor de nespusă părere de rău îi umbrea fruntea aspră, serioasă, pe care zâmbetul buzelor n-o putea îmblânzi. Adeseori, ridica ochii de pe chipul amantului ei spre câteva pete din tavan pe care le cunoştea. Se simţea singură şi nu se temea să se lase părăsită în lumea amintirilor. Deodată, îndreptându-şi privirea spre perna pe care odihnea capul lui Guillaume, tresări parcă s-ar fi aşteptat să găsească alt cap în loc.

După ce se îmbrăcă deschise fereastra şi rămase cu bărbia în palme în faţa câmpiei scăldată de soare. Visa de

aproape o jumătate de ceas, cu tâmplele răcorite, cu chipul luminat de gânduri mai liniştite, de nădejdi îndepărtate, când un zgomot de-abia simţit o făcu să întoarcă capul.

Guillaume se trezise. Cu ochii încă umflaţi de somn, pe buze cu zâmbetul nedesluşit al deşteptării, blând de recunoştinţă după o noapte de dragoste, întinse braţele spre femeia care se apropia.

— Mă iubeşti? o întrebă el cu glas adânc, potolit.

Madeleine zâmbi şi ea, cu zâmbetul ei de copil blând şi iubitor. Nu mai vedea odaia; se simţea pătrunsă de-o vrajă nesfârşită în bucuria chemării mângâietoare a iubitului ei.

Şi-l sărută pe Guillaume pe buze.

II

Madeleine Férat era fiica unui mecanic-constructor. Tatăl ei, născut într-un sat din munţii Auvergnei, veni la Paris să-şi caute norocul, desculţ şi fără un ban în pungă. Era unul dintre acei Auvergnezi bondoci, cu umeri pătraţi, c-o încăpăţânare de catâr la muncă. Îşi făcu ucenicia la un constructor de maşini şi aici, aproape zece ani, lucră şi se strădui cu toată puterea mâinilor lui aspre. Strânse ban cu ban câteva mii de franci. De la cea dintâi lovitură de ciocan, îşi spusese că se va opri numai atunci când va economisi o sumă care să-i ajute să lucreze pe socoteala lui.

Când se crezu destul de bogat, închirie un fel de magazie. pe lângă Montrouge, şi deschise atelier de căldărărie. Era cel dintâi pas spre avere, spre ateliere mari de construcţie pe care visa să le stăpânească mai târziu. Vreme de zece ani trăi în magazia lui, lucrând cât putea mai îngrijit fără să-şi piardă timpul în vreo petrecere, fără o zi de odihnă. Încet-încet, îşi lărgi magazia şi avu sub îngrijirea lui un număr mai mare de lucrători în sfârşit putu să-şi cumpere locul şi să-şi clădească ateliere mari, chiar alături de vechiul atelier de scânduri. Lucrările fabricate de el erau mult mai frumoase în cele din urmă; căldările deveniseră cazane mari. Drumurile de fier cu care Franţa se înveşmântă pe atunci îi dădură de lucru vreme îndelungată şi-i puseră în mâini sume uriaşe. Visul lui se împlinea: era bogat.

Până atunci nu-şi ridicase ochii de pe nicovală; n-avea decât un gând: să strângă bani, fără să se întrebe vreodată

ce va face cu aceşti bani. Îi trebuiau zilnic de-abia patruzeci de bani ca să trăiască. Obiceiul lui de-a munci, lipsa de plăceri şi chiar de uşurinţă a traiului, îi făceau averea de prisos. Se îmbogăţise mai mult din încăpăţânare, în loc să tragă vreun folos de pe urma bogăţiilor lui. Jurase să fie şi el patron şi întreaga lui existenţă era strâns legată de acest jurământ. Când adună aproape un milion întrebă ce-ar putea să facă cu el. Nu era, de-altfel, zgârcit.

La început, îşi clădi, lângă ateliere, o casă mică burgheză, pe care-o mobilă cu mult gust. Dar se simţi rău pe covoarele odăilor şi-i plăcea mai bine să-şi petreacă vremea în mijlocul lucrătorilor, printre cuptoarele negre de cărbune. S-ar fi putut hotărî în cele din urmă să închirieze casa şi să locuiască deasupra birourilor, ca şi mai înainte, dacă o întâmplare ciudată n-ar fi venit să-i schimbe cu desăvârşire felul de trai, făcând să se nască în el un om nou.

Sub asprimea glasului şi mişcărilor lui, Férat era blând ca un copil. N-ar fi fost în stare să zdrobească o muscă, când întâlni o orfană, o biată fetiţă ce trăia lângă o rudă a ei bătrână. Marguerite era aşa de palidă, aşa de plăpândă încât de-abia i-ai fi dat şaisprezece ani; avea un chip blând şi supus care îmblânzea şi pe oamenii cei mai tari. Férat fu atras şi cucerit de această copilă care zâmbea sfios, c-o umilinţă de slujnică credincioasă. Trăise veşnic în mijlocul lucrătorilor grosolani, nu cunoştea mângâierile slăbiciunii şi începu să iubească mâinile fine şi chipul de copil al Margueritei. Se căsători cu ea în grabă şi-o luă ca pe-o fetiţă, în braţe.

Când o avu, o iubi c-o credinţă păgână. Ea fu fiica, sora, nevasta lui. Iubea în ea paliditatea, firea bolnăvicioasă, tot farmecul unei femei care suferă şi pe care nu îndrăznea s-o atingă cu mâinile lui aspre. Nu iubise niciodată: când îşi depăna amintirile, găsea, că cea mai plăcută mângâierea vieţii lui, mângâierea sfântă pe care mama lui i-o insuflase cândva pentru o Sfântă Fecioară albă care zâmbea tainic sub văluri, în umbra unei capele din satul lor. Îi păru că-n Marguerite a găsit-o pe Sfântă Fecioară: era acelaşi zâmbet

fin, aceeaşi linişte sfântă, aceeaşi bunătate îngerească.

De la început el făcu din nevasta lui un idol şi o regină: ea stăpânea în casă, risipea o mireasmă de eleganţă şi de mulţumire, schimba casa rece, burgheză, clădită de vechiul meşteşugar într-un lăcaş paşnic şi odihnitor, prielnic dragostei. Vreme de aproape un an, Férat îşi văzu prea puţin de ateliere: se dădu întreg acestei fericiri, nouă pentru el, de-a iubi o fiinţă atât de plăpândă. Ceea ce-l înduioşa şi-l mişca uneori până la lacrimi, era recunoştinţa pe care i-o arăta Marguerite. Privirea ei îi mulţumea pentru fericirea şi bogăţia ce-i dăruise. Ea rămânea veşnic umilă în măreţia ei: îşi iubea bărbatul ca pe un binefăcător, ca o femeie care nu ştie cu ce fel de mângâiere să-i răsplătească bucuriile vieţii. Se măritase fără privească faţa pârlită de soare a lui Férat, fără să se gândească la cei patruzeci de ani ai lui, împinsă mai mult de un fel de prietenie frăţească. Ghicise că omul acesta e bun. „Te iubesc, spunea ea uneori bărbatului ei, fiindcă eşti puternic şi fiindcă nu eram nimic şi tu ai făcut din mine nevasta ta”. Şi Férat, auzind aceste cuvinte şoptite cu glas slab şi mângâietor, o strângea la piept, cu-o dragoste nemărginită.

După un an de căsătorie, Marguerite rămase însărcinată. Sarcina ei fu grea. Câteva zile înainte de facere, doctorul îl luă pe Férat de-o parte şi-i spuse că-i era teamă oarecum. Tânăra femeie îi părea prea plăpândă şi nu ştia ce urmări va aduce naşterea. Férat fu aproape nebun o săptămână întreagă; îi zâmbea nevestei, culcată pe un scaun-leagăn, şi pleca să plângă în stradă; îşi petrecea nopţile în atelierele pustii, venind din când în când să ceară veşti; adeseori, când neliniştea îl înăbuşea, lua un ciocan, apoi, din toate puterile, cu deznădejde, lovea în nicovale ca să-şi astâmpere mânia. Dar clipa groaznică veni în cele din urmă şi temerile doctorului se împliniră. Marguerite muri născând o fetiţă.

Durerea lui Férat fu nemaipomenită. Nu putu vărsa o lacrimă. Când biata moartă fu îngropată, el se închise în casă şi rămase prostit într-o suferinţă posomorâtă. Adeseori îl zguduiau crize de oarbă nebunie. Îşi petrecea veşnic

nopţile în adâncul atelierelor negre şi tăcute; până spre ziuă, mergea printre maşinile mute, printre menghine, printre bucăţi de fier. Încet, încet, această privelişte a uneltelor ce-l îmbogăţiseră îl aruncă într-o surdă mânie. Biruise mizeria, dar nu putuse birui moartea. Douăzeci de ani mâinile lui puternice se jucau îndoind fierul, şi aceleaşi mâini rămăseseră neputincioase când trebuia să-şi scape singura lui mângâiere. Şi striga: „Sunt slab, neputincios ca un copil; dacă aş fi fost tare, nu m-ar fi jefuit!”

Timp de-o lună nimeni nu îndrăznise să-i tulbure suferinţa. Dar, într-o zi, doica ce alăpta pe Madeleine, îi puse copilul în braţe. Férat uitase că avea o fetiţă. Văzând biata fiinţă slabă, plânse amar, cu lacrimi fierbinţi ce-i uşurară gândurile şi inima. Şi privi îndelung spre Madeleine.

— E slabă şi plăpândă ca şi mama ei, şopti el; va muri tot ca ea.

De atunci, deznădejdea lui spori. Se obişnui să creadă că Marguerite nu murise. Îşi iubise nevasta ca un părinte; iubindu-şi fiica, se putu amăgi pe el însuşi, spunându-şi că inima lui nu pierduse nimic. Copila era foarte plăpândă; părea că păstrează ceva din obrazul palid al bietei moarte. Férat se bucură mult la început văzând că nu se găseşte nimic la fetiţă din bărbăţia lui; şi atunci îşi închipui că ea îi venea întreagă de la aceea care nu mai era. Când o juca pe genunchi, îl chinuia gândul că nevasta lui murise ca să se întoarcă în viaţă copil, ca el s-o iubească c-o dragoste nouă.

Până la vârstă de doi ani Madeleine rămase plăpândă. Veşnic plutea între viaţă şi moarte. Născută de-o femeie pe patul morţii, ea avea în priviri o umbră nedesluşită pe care zâmbetul o lumina rareori. Tatăl ei o iubea şi mai mult pentru chinurile ce îndura. Însăşi slăbiciunea ei o mântui; nicio boală nu istovise încă micul trup. Doctorii o osândeau, dar ea trăia, ca o flacără ce veşnic pare că se stinge în candelă şi totuşi veghează mereu. Apoi, când avu doi ani, sănătatea izbucni deodată: în câteva luni, doliul ochilor ei se lumină, sângele îi urcă în obraji şi pe buze. Fu o adevărată înviere.

Până atunci păruse o moartă, albă şi mută; nu ştia nici să

râdă, nici să se joace. Când se putu ţine pe picioare, umplu casa cu gângăvitul şi zgomotul paşilor ei încă şovăielnici. Tatăl ei o chema, îi întindea braţele, şi ea venea spre dânsul, cu mersul grăbit al copiilor, care e unul dintre farmecele lor. Ceasuri întregi, Férat se juca cu fetiţa lui; o ducea prin ateliere în mijlocul zgomotelor asurzitoare ale maşinilor, spunând că vrea s-o facă curajoasă ca pe un băiat. Şi, ca s-o facă să râdă, născocea copilării pe care o mamă nu le-ar fi putut găsi.

Un amănunt ciudat sporea dragostea bietului om. Pe măsură ce Madeleine creştea, semăna tot mai mult cu el. La început, când era culcată în leagăn, bolnavă încă de friguri, avea chipul blând şi trist al celei moarte. Acum, când stăpânea viaţa, durdulie şi roşie în obraji, părea un băieţel: avea ochii cenuşii, fruntea aspră a lui Férat şi era, ca şi el, neastâmpărată şi încăpăţânată. Îi rămânea totuşi, de la nenorocirea naşterii ei, un fel de tremur, o slăbiciune înnăscută, care-o istovea în desele ei mânii de copil. Atunci plângea cu lacrimi fierbinţi, se neliniştea peste măsură. Dacă fruntea ei avea asprimea chipului fostului lucrător, semăna veşnic cu mama ei prin tremurul buzelor cărnoase şi umilinţa drăgălaşă a zâmbetelor.

Ea se mări şi Férat visa s-o logodească cu un prinţ. Îngrijea iarăşi de ateliere, ştiind acum ce avea să facă cu milioanele. Ar fi vrut să strângă comori întregi la picioarele micului său idol. Se avânta în afaceri uriaşe, fără să mai ştie de casă, punând în joc totul ca să-şi îndoiască averea. Deodată însă fierul ajunse la un scăzământ neaşteptat şi se ruină.

Madeleine era atunci de şase ani. Férat desfăşură o luptă nemaipomenită. Şovăi de-abia sub lovitura de moarte ce primise. Cu înţelegerea lucidă şi rapidă a oamenilor de acţiune, socoti că fiica lui era tânără şi el avea încă vreme să-i adune zestre; dar nu mai putea reîncepe în Franţa, străduinţele lui de uriaş; îi trebuia un alt câmp de luptă, un colţ de lume unde averile se strâng în pripă. Hotărârea lui se închegă în câteva ceasuri. Voia să plece în America. Madeleine avea să-l aştepte într-o şcoală din Paris.

Adună rămăşiţele averii, ban cu ban şi izbuti să scape un venit de două mii de franci pe care-l puse pe numele fiicei lui. Se gândea că, dacă i s-ar întâmpla vreo nenorocire, copila va avea pâinea de toate zilele. El pleca cu o sută de franci în buzunar. În ajunul plecării, o duse pe Madeleine la un prieten, pe care-l rugă s-o aibă în pază. Lobrichon, venit la Paris în aceeaşi vreme cu Férat, fusese la început negustor de haine şi de rufărie; mai târziu se avânta în negoţul de stofe şi strânse o avere destul de frumoasă. Férat avea toată încrederea în acest bătrân camarad al lui.

Îi spuse Madeleinei că se va întoarce spre seară. Primi sugrumat de durere mângâierea braţelor mici şi ieşi clătinându-se ca un om beat. Cu Lobrichon se îmbrăţişa în odaia de alături.

— Dacă mă prăpădesc pe acolo, îi zise el cu glas stins, tu ai să-i fii tată.

Dar nu ajunse până în America. Vasul, surprins de-o groaznica furtună, se scufundă aproape de malurile Franţei. Madeleine află de moartea tatălui ei foarte târziu.

A doua zi după plecarea lui Férat, Lobrichon duse copila într-o şcoală de fete din Ternes, pe care o veche prietenă i-o arătase ca fiind cea mai bună. Cele două mii de franci erau de ajuns pentru plata întreţinerii şi vechiul postăvar nu era mâhnit câtuşi de puţin că scapă cât mai în grabă de-o ştrengăriţă ai cărei ochi neastâmpăraţi îi tulburau liniştea de parvenit egoist.

Şcoala aşezată în mijlocul unor grădini întinse, era un lăcaş retras şi plăcut. Doamnele care o îngrijeau luau puţine eleve; puseseră un preţ de întreţinere foarte urcat înadins ca să nu aibă în şcoală decât fete de bogătaşi. Creşterea fetelor le interesa într-un fel cu totul deosebit; le învăţau mai puţin catechismul şi ortografia, decât purtarea în lume şi zâmbetele cu înţeles. Când o fată pleca din şcoală, nu ştia nimic, dar putea intra într-o casă ca o cochetă îndemânatică, înarmată cu toate farmecele pariziene. Profesoarele îşi înţelesesem meşteşugul, ajunseră astfel să dea şcolii lor o vâlvă de înaltă eleganţă. Era o cinste pentru orice familie să le încredinţeze un copil,

din care se însărcinau să facă o păpuşă minunată.

Micile ei prietene îi arătară cum trebuie să fie femeie. La început, nu plăcu niciuneia; avea mişcări repezi, vorbea tare şi supăra micile păpuşi de zece ani foarte îndemânatice în arta de a nu-şi strica cutele rochiei. Elevele se jucau foarte puţin; se plimbau ca nişte femei în vârstă pe aleile grădinii; erau păpuşi cât pumnul care ştiau să-şi de-a bună-ziua de departe cu vârful degetelor înmănuşate. Madeleine află de la ele o mulţime de lucruri pe care nu le cunoştea deloc. Prin colţuri, în frunzişul tufişurilor, surprinse grupuri care vorbeau despre bărbaţi; se amestecă şi ea în astfel de convorbiri, cu luarea-aminte înflăcărată a femeii care se trezeşte în copil, şi primi de timpuriu educaţia vieţii. Răul era că aceste nebune de fete, atotştiutoare cum se credeau, flecăreau parcă rătăcite într-o umbră de vis; îşi doreau pe faţă amanţi; îşi spovedeau dragostea pentru tinerii pe care îi întâlniseră în ziua plecării de acasă; îşi citeau scrisorile lungi de dragoste pe care le scriau în orele de engleză şi nu-şi ascundeau nădejdea că vor fi răpite într-o noapte ori alta. Astfel de convorbiri nu erau primejdioase pentru fetiţele zvelte şi cunoscătoare. Madeleine, dimpotrivă, se supuse pentru totdeauna înrâuririi lor.

Férat dăruise fiicei lui mintea ageră, hotărârea neşovăielnică a firii lui de lucrător. Copila, de cum crezu că cunoaşte viaţa, căută să-şi facă o idee deplină asupra lumii, după cele ce vedea şi auzea în şcoală. Ea înţelese după copilăriile colegelor, că nu era rău să iubeşti un bărbat şi-l puteai iubi pe cel dintâi venit. Cuvântul „căsătorie” era rareori rostit de colegele ei. Madeleine, care totdeauna gândea simplu, punând fapta în rândul întâi, îşi închipui că amantul se putea lua de pe stradă şi puteai pleca cu el de braţ foarte liniştită. Astfel de gânduri n-o tulburau cu nimic; era o fire rece, vorbea despre dragoste cu prietenele ei cum ar fi vorbit despre îmbrăcăminte. Îşi zicea uneori: „Dacă voi iubi un bărbat, am să fac ca Blanche; am să-i trimit scrisori lungi, încercând astfel să-l silesc să vină să mă răpească”. Şi în visurile ei era un gând de luptă care-o bucura; îşi făgăduia să guste într-o zi plăcerea întreagă. Mai

târziu, când cunoscu în realitate ruşinea vieţii, zâmbi cu amărăciune, amintindu-şi gândurile ei de fată. Rămase totuşi pentru totdeauna în adâncul inimii ei, în fiinţa ei, gândul că e firesc să iubeşti un bărbat, să-i mărturiseşti dragostea şi să pleci cu el. O astfel de fire ar fi fost în stare de cea mai hotărâtă voinţă. Din nenorocire, nimic n-o călăuzi în puterile şi înţelepciunea ei. Madeleine nu cerea decât să urmeze un drum larg; ţintea spre linişte, spre tot ce e puternic şi senin. Ar fi fost de ajuns s-o înarmezi împotriva ceasurilor ei de slăbiciune, ca să se vindece de acest fior de slujnică îndrăgostită pe care mama ei i-l sădise în inimă. Ea primi, dimpotrivă, o creştere care spori acest fior. Avea aerul unui băiat ştrengar şi neastâmpărat şi trebuia să ajungă în cele din urmă o fetiţă şireată. Dacă nu izbutise, aceasta din pricină că firea ei nu primea să se obişnuiască cu saluturile uşoare, de departe, cu înclinările capului după o şcoală anumită, cu toate acele minciuni ale inimii şi înfăţişării. Crescu totuşi în mijlocul tinerelor cochete, într-un aer în care pluteau parfumuri ameţitoare de budoar. Cuvintele mieroase ale îngrijitoarelor, care aveau poruncă să fie slujnicele elevelor, fetele de casă ale acestui popor de moştenitoare, îi domoliră voinţa. În fiecare zi auzea spunându-se în jurul ei: „Nu te gândi la nimic, nu căuta să fii tare; învaţă să fii slabă, pentru asta ai fost adusă aici”. Pierdu chiar unele dintre încăpăţânări, fără să poată ajunge să-şi croiască vreun fel de purtare, din toate sfaturile de cochetărie ce primea; rămase înfrântă, rătăcită.

Înţelesul îndatoririlor de femeie îi zbură din minte în cele din urmă; îl înlocui printr-o mare dragoste de libertate şi sinceritate. Trebuia să meargă drept înainte.

Ca un bărbat, istovită de slăbiciuni necunoscute, dar fără să mintă vreodată şi destul de tare ca să se pedepsească în ziua când ar fi săvârşit o nesocotinţă.

Viaţa de călugăriţă ce o ducea o adânci şi mai mult în falsele presupuneri ce-şi făcuse asupra lumii Lobrichon, sub tutela căruia fusese lăsată, venea rareori s-o vadă şi se mulţumea s-o mângâie uşor pe obraz, sfătuind-o să fie cuminte. O mamă ar fi luminat-o asupra rătăcirilor ce-i

stăpâneau mintea. Ea se mărea, în singurătate, călăuzită numai de ea, primind sfaturile străinilor totdeauna neîncrezătoare. Cele mai mici copilării deveneau pentru ea lucruri de ocară, fiindcă le primea ca pe cele mai puţin îngăduite. Tovarăşele ei, ducându-se duminica la părinţii lor, aflau totdeauna câte ceva asupra vieţii. În această vreme, ea rămânea în şcoală, încredinţându-se din ce în ce că numai rătăcirile ei puteau fi de folos. Chiar vacanţele şi le petrecea închisă, cu gândurile ei. Lobrichon, care o credea zburdalnică, o ţinea departe de dânsul. Nouă ani trecură astfel. Madeleine avea cincisprezece ani, era deja femeie şi trebuia să păstreze de-aici înainte urma neştearsă a visurilor în mijlocul cărora trăise.

O învăţaseră muzica şi dansul. Ştia să picteze frumos în acuarelă, să brodeze în tot felul. De altfel, ar fi fost neputincioasă să-şi spele rufele ori să-şi facă patul. Cât despre cele ce învăţase, ştia puţină gramatică, puţină aritmetică şi multe poveşti sfinte. O sfătuiseră să-şi îngrijească scrisul care, spre deznădejdea profesoarelor, rămăsese încâlcit şi de neînţeles. Aici se oprea ştiinţa ei; era învinuită că salută cu prea multă răceală şi îşi potriveşte zâmbetul după asprimea ochilor ei cenuşii.

Când împlini cincisprezece ani, Lobrichon care de câtva timp venea s-o vadă aproape în fiecare zi, o întrebă dacă e mulţumită că pleacă din şcoală. Ea n-avea nicio grabă să pătrundă în necunoscut, dar, mărindu-se, ura glasul mieros al îngrijitoarelor şi gesturile studiate ale elevelor. Îi răspunse lui Lobrichon că era gata să-l urmeze A doua zi. dormi într-o căsuţă pe care prietenul tatălui ei o cumpărase la Passy.

Bătrânul postăvar avea un plan. Se retrăsese din comerţ la vârsta de şaizeci de ani. Vreme de treizeci de ani dusese o viaţă de zgârcit, de nesimţitor, mâncând prost, lipsindu-se de femei, numai ca să-şi sporească averea. Ca şi Férat, era un om muncitor, dar muncea pentru bucuriile lui de mai târziu. Îşi propunea, când avea să fie bogat, să se îndestuleze din plin. Îmbogăţindu-se, îşi aduse o bucătăreasă pricepută, îşi ridică un chioşc liniştit între curte

şi grădină şi se hotărî să se însoare cu fiica vechiului său prieten.

Madeleine n-avea un ban, dar era mare, puternică, cu pieptul larg şi tare, aşa cum îi plăcea lui Lobrichon. De altfel, bătrânul se hotărâse la toate astea după o îndelungată chibzuinţă. Copila fiind încă tânără, îşi zicea că putea s-o crească numai pentru el, lăsând-o să înflorească sub ochii lui, pregătindu-se astfel pentru voluptatea de mai târziu în faţa unei privelişti de mângâietoare frumuseţe; apoi; având-o fecioară, o putea călăuzi după gustul lui, ca pe o sclavă în serai. Punea în acest gând de-a pregăti fecioara pentru a-i fi soţie, dorinţa monstruoasă a omului care şi-a înţărcat poftele cărnii de multă vreme.

Timp de patru ani, Madeleine trăi liniştită în căsuţa de la Passy. Ea îşi schimbase numai temniţa, dar nu se plângea de supravegherea îndărătnică a tutorelui ei; nu râvnea să plece nicăieri, brodând zile întregi fără să se simtă plictisită ca toate fetele de vârsta ei. Simţurile se treziră în ea foarte târziu. De altfel, Lobrichon, îngrijea de cele mai mici trebuinţe ale copilei; îi lua adesea mâinile fine într-ale lui şi-o săruta pe frunte cu buze fierbinţi. Ea primea mângâierile lui cu un zâmbet liniştit, fără să bage de seamă privirile ciudate ale bătrânul ui, când se dezbrăca în faţa lui ca în faţa unui tată.

Împlinise nouăsprezece ani când într-o seară, postăvarul se aprinse şi-o sărută pe buze. Ea îl îmbrânci cu un gest de aspră revoltă şi-l privi în faţă, fără să fi înţeles încă nimic. Bătrânul căzu în genunchi, şoptind cuvinte de ocară. Mizerabilul, pe care o dorinţă aprinsă îl chinuia de luni întregi, nu putuse juca până la sfârşit rolul de protector dezinteresat. Poate că Madeleine l-ar fi luat de bărbat, dacă el n-ar fi grăbit lucrurile. Ea se retrase liniştită, spunându-i că a doua zi va pleca din casa lui.

Lobrichon, rămas singur. Înţelese ce mare greşeală săvârşise. O cunoştea pe Madeleine, ştia că-şi va ţine cuvântul. Îşi pierdu capul şi nu căută decât să-şi potolească patima.

Îşi zise că o violenţă puternică ar zdrobi-o poate pe copilă

şi va arunca-o învinsă în braţele lui. Spre miezul nopţii, urcă în odaia ei; avea o cheie a acestei odăi şi adeseori, în nopţi calde, intra pe furiş înăuntru ca s-o privească pe fată aproape goală în neorânduiala somnului.

Madeleine se trezi deodată străpunsă de fiori de friguri. Candela nu era stinsă: îl zări pe Lobrichon strecurându-se lângă ea şi încercând s-o strângă în braţe. Ea îl luă de gât, cu amândouă mâinile, c-o putere de necrezut, sări jos din pat, lăsându-l pe bătrân întins şi răcnind. Văzându-l în cămaşă, palid şi neliniştit, la gândul că trupul lui atinsese în treacăt pe-al ei, simţi un dezgust nemaipomenit. Îi păru o clipă că nu mai e fecioară. Îl ţinu pe Lobrichon nemişcat, privindu-l ţintă în ochii cenuşii, întrebându-se dacă trebuia să-l sugrume; apoi îl îmbrânci cu aşa putere că bietul bătrân se lovi cu capul de zid şi căzu leşinat.

Fata se îmbrăcă în grabă şi părăsi casa. Coborî spre Sena. Cum mergea de-a lungul cheiului, auzi o bătaie de orologiu. Porni drept înainte, zicându-şi că va merge astfel până la ziuă şi la urmă va căuta o odaie. Se liniştise, dar se simţea răpusă de-o adâncă tristeţe. Un singur gând i se învârtea în cap, patima era ruşinoasă, ea n-avea să iubească niciodată. Vedea mereu picioarele albe ca varul ale bătrânului în cămaşă.

Când ajunse la Pont-Neuf, porni pe strada Daufin, ca să se ferească de-o ceată de studenţi ce se clătinau pe lângă ziduri. Merse drept înainte, fără să ştie unde se află. Curând băgă de seamă că cineva o urmăreşte; vru să fugă, dar omul alergă după ea şi-o ajunse. Atunci cu hotărârea şi tăria firească, ea se întoarse spre necunoscut căruia, în câteva cuvinte, îi povesti toată viaţa ei. Acesta îi oferi braţul binevoitor, sfătuind-o să primească să fie musafirul lui. Era un tânăr voinic cu o înfăţişare veselă şi cumsecade. Madeleine îl privi în linişte, apoi îi primi braţul liniştită şi încrezătoare.

Tânărul locuia într-o cameră de hotel din strada Soufflot. Spuse tovarăşei lui să se culce în pat; el avea să doarmă pe canapea. Madeleine se gândea; privea odaia plină de spade şi pipe; îşi urmărea din ochi binefăcătorul care-o socotea

prietenă cu-o cinstită bunăvoinţă. Zări apoi o pereche de mănuşi de femeie pe masă. Tânărul o linişti, râzând, spunându-i că nicio femeie n-avea să vină să-i tulbure şi că, de altfel, dacă ar fi fost însurat, n-ar fi alergat după ea pe stradă. Madeleine roşi.

A doua zi se trezi în braţele tânărului. Se dăduse ea însăşi, împinsă de un fel de delăsare de care nu putea să-şi dea seama. Ceea ce nu îngăduise lui Lobrichon, împotrivindu-se c-o sălbatică îndărătnicie, oferea cu două ceasuri mai târziu unui necunoscut. Nu-i părea rău câtuşi de puţin. Se mira numai.

Când amantul ei află că povestea din ajun nu era o minciună, rămase foarte surprins. Se gândise la început că are de-a face c-o şireată care minte ca să se facă mai dorită. Toată scena jucată înainte de culcare, îi păruse dinainte pregătită. Altfel nu s-ar fi purtat cu atâta uşurinţă, s-ar fi gândit mai ales la urmările unei astfel de legături. Era un băiat cumsecade căruia îi plăcea să petreacă, dar se temea de dragostea serioasă. Socotea s-o găzduiască pe Madeleine o singură noapte şi s-o vadă plecând a doua zi. Îi păru rău de ceea ce făcuse.

— Biata mea copilă, zise el Madeleinei cu glas stins, am săvârşit amândoi o mare greşeală. Iartă-mă şi uită-mă... Eu trebuie să părăsesc Franţa peste câteva săptămâni, şi nu ştiu dacă mă mai reîntorc vreodată.

Madeleine primi această spovedanie cu suflet liniştit. Ea nu-l iubea pe tânăr. Legătura lor fusese pentru el o aventură, pentru ea o întâmplare de care neştiinţa ei nu se putuse feri. Gândul că amantul ei avea s-o părăsească în curând, nu-i putea zdrobi inima; dar ca să se despartă de el numaidecât nu se simţea în stare, o sfâşia o durere fără margini. Îşi zicea, c-un fel de nedumerire, că tânărul fusese bărbatul ei şi n-o putea părăsi aşa, oricum. Se întoarse după o clipă în odaie, visătoare, căutându-şi rochiile; apoi se aşeză pe marginea patului şi zise cu glas sfielnic:

— Ascultă, lasă-mă să stau cu dumneata cât timp rămâi la Paris... Va fi mult mai bine.

Această frază, cea din urmă, de-o atât de adâncă

nevinovăţie, înduioşă mult inima tânărului. Îşi dădu seama de veşnica nenorocire în care zvârlise viaţa acestui copil mare, care-i căzuse în braţe c-o linişte de fetiţă neştiutoare. O strânse la piept, încredinţând-o că se află la ea acasă.

Peste zi Madeleine se duse să-şi caute drepturile. Avu o întrevedere cu tutorele ei căruia îi impuse aspru voinţa. Bătrânul, temându-se de vreun scandal şi zdrobit încă de lupta de peste noapte, tremura în faţa ei. Ea îi ceru să-i făgăduiască că nu va mai căuta s-o vadă vreodată şi luă de la el titlurile venitului de două mii de franci. Aceşti bani erau pentru ea o mândrie fără seamăn; îi era îngăduit să stea cu amantul ei fără să se vândă.

În aceeaşi seară broda în linişte în odăiţa din strada Soufflot, cum brodase în ajun la tutorele ei. Viaţa nu-i părea aşa de mult schimbată. Nu se credea vrednică de ocară. Niciun sentiment de stăpânire de sine nu fusese rănit din greşeala ei. Se dăduse în libertate şi nu putea înţelege încă urmările groaznice arie acestei întâmplări. Nu se gândea la viitor.

Amantul ei avea faţă de femei puţina stimă pe care o au tinerii pentru femeile întâlnite în grabă; avea însă bunătatea aspră a omului voinic căruia îi place să trăiască bine. La drept vorbind el îşi uita repede de orice urmă de remuşcare şi nu se mai îngriji de soarta Madeleinei. Se îndrăgosti curând de ea, în felul lui; o găsea foarte frumoasă şi-o arăta bucuros prietenilor. O socotea amanta lui, o ducea duminica la Verrières sau aiurea, îndemnând-o să mănânce peste săptămână la masa celorlalte amante ale camarazilor lui. Lumea aceea o numi în cele din urmă Madeleine, foarte scurt.

S-ar fi răzvrătit poate, dacă amantul ei nu s-ar fi purtat frumos cu ea; el era o fire deschisă, zburdalnică, o făcea să râdă ca pe un copil, chiar de lucrurile care o răneau. Încet, încet, ea se împăca cu starea în care se găsea. Gândul ei pătrundea în adâncul murdăriilor, se obişnuia cu lipsa de ruşine.

Studentul, care fusese numit chirurg militar, chiar în ajunul întâlnirii lor, aştepta din zi în zi un ordin de plecare.

Ordinul nu venea şi Madeleine vedea cum trec lunile, spunându-şi în fiecare seară că poate a doua zi va rămâne văduvă. Nădăjduia să mai stea câteva săptămâni în strada Soufflot. Şi stătu un an întreg. La început simţea o simplă prietenie pentru omul cu care trăia. Când, după două luni, începu viaţa de chinuitoare aşteptare a plecării lui, cu tristeţea tot mai adâncă se simţea tot mai mult legată de dânsul.

Dacă ar fi plecat numaidecât, l-ar fi privit poate îndepărtându-se fără prea multă deznădejde. Dar temându-se; veşnic că-l va pierde şi totuşi, având-l mereu lângă ea, simţi în cele din urmă că i-ar fi peste măsură de greu să se despartă de el. Nu-l iubi niciodată cu patimă; primi totul de la el, se simţi pierdută în fiinţa lui şi înţelese că el îi stăpânea pe de-a-ntregul şi trupul şi sufletul. Acum n-avea să-l mai uite.

Într-o zi ea întovărăşi pe una dintre noile ei prietene într-o mică călătorie. Această prietenă care se numea Louise şi care era amanta unui student în drept, se durea să-şi vadă copilul pe care-l dăduse la doică la douăzeci de leghe de Paris. Trebuia să se întoarcă acasă peste două zile, dar, pe drum, le apucă vremea urâtă şi îşi grăbiră întoarcerea cu o zi. Într-un colţ al vagonului, Madeleine se gândi cu o tristeţe nedesluşită la priveliştea ce avea sub ochi: mângâierile mamei, scâncetul copilului, treziră în ea o lume de simţuri necunoscute Se simţi cu totul deznădăjduită la gândul că şi ea putea fi mamă. Atunci, celălalt gând al apropiatei plecări a amantului ei, o îngrozi, ca o nenorocire ucigătoare la care nu se gândise încă niciodată. Îşi vedea căderea, starea ei nesigură, dureroasă; se grăbea să ajungă să-şi strângă amantul în braţe, să-l roage în genunchi s-o ia de nevastă, să n-o părăsească niciodată.

Ajunse în strada Soufflot cu inima strânsă de spaimă. Uitase legătura slabă, veşnic gata să se rupă, pe care ea însăşi o primise; voia acum să-l stăpânească pe de-a întregul pe acel a cărui amintire o stăpânea pentru toată viaţa. Când deschise uşa odăii de hotel, rămase încremenită în prag.

Amantul ei, aplecat lângă fereastră, închidea un cufăr lângă el se afla un sac de călătorie şi un alt cufăr încuiat. Rochiile Madeleinei, toate lucrurile ei erau întinse în neorânduială pe pat. Tânărul primise un ordin de plecare chiar în dimineaţa aceea şi se grăbea să-şi strângă lucrurile, golind sertarele şi împărţind toate în rânduială. Voise să plece înainte de reîntoarcerea amantei lui, socotind că astfel era mult mai bine. O scrisoare lămuritoare era de ajuns.

Când întoarse capul şi o zări în prag, nu-şi putu stăpâni un gest de mirare. Se ridică, îndreptându-se spre ea c-un zâmbet silit pe buze.

— Biata mea copilă, îi zise el sărutând-o, iată şi ceasul despărţirii noastre. Doream să plec fără să te mai văd. Asta ne-ar fi cruţat amândurora o mâhnire prea crudă... Vezi, îţi lăsasem lucrurile tale pe pat.

Madeleine se simţi zdrobită. Se-aşează pe un scaun, fără să se gândească să-şi mai scoată pălăria. Era palidă ca ceara şi nu găsea nimic de spus. Ochii ei seci, arzători, se plimbau de la cuier la rochiile întinse pe pat; ele îi arătau despărţirea pe faţă, fără cruţare. Rufăria lor nu mai era amestecată în acelaşi sertar, ea nu mai era nimic pentru amantul ei.

El încuiase şi celălalt cufăr.

— M-au trimis la dracu! zise, încercând să râdă. Mă duc în Cochinchina.

Madeleine putu vorbi în cele din urmă.

— Bine, zise ea cu glas scăzut. Am să te întovărăşesc până la gară.

Simţea că n-are niciun drept să-l dojenească. El îi spusese totul, de mult, dar ea voise să rămână. Şi totuşi, se revoltă, simţea o dorinţă nebună să-i sară de gât, să-l roage să nu plece. Mândria însă o ţintui pe scaun. Vru să pară liniştită, să nu arate tânărului, care fluiera fără grijă, cum îi sfâşia inima plecarea lui.

Spre seară veniră câţiva prieteni. Porniră împreună la gară. Madeleine zâmbea; amantul ei glumea, uşurat parcă din pricina zâmbetelor. Îi păstrase totdeauna o prietenie

curată şi pleca fericit c-o vede aşa de liniştită. Când să intre în sala de aşteptare, fu crud fără să vrea.

— Copila mea, zise el, nu-ţi cer să mă aştepţi... Mângâie-te şi uită-mă.

Şi plecă. Madeleine, care mai păstra pe buze un zâmbet. ciudat, dureros, ieşi din gară. Parcă o putere nevăzută ar fi îmbrâncit-o. Nu mai simţea pământul sub picioare. Nu băgă de seamă că unul dintre camarazii chirurgului o luase de braţ şi o întovărăşea. Mergea de aproape un sfert de ceas, buimacă, fără să audă, fără să vadă, când tresărirea unui glas ce cădea greu în neliniştea chinuitoare a gândurilor ei, o făcu încet, încet să-şi plece urechea fără să vrea. Studentul îi propunea de-a dreptul să trăiască cu el, acum când era liberă. Când înţelese totul, ea privi spre tânăr îngrozită; apoi îl lăsă de braţ c-un de dispreţ şi alergă să se închidă în odaia ei din strada Soufflot. Aici. În sfârşit, singură, putu să plângă în voie.

Plânse de ruşine şi de deznădejde. Era văduvă, în durerea părăsirii ei, fusese mânjită de propunerea care îi părea nemaipomenit de groaznică. Niciodată nu înţelesese ca atunci în ce josnica mizerie se afla. Nu i se recunoştea nici cel puţin dreptul lacrimilor. Îi părea că toţi aveau încredinţarea că foarte curând şterse de pe buze sărutările întâiului ei amant. Dar ea simţea aceste sărutări în fiinţa ei; îşi zicea că aveau să-i ardă sufletul toată viaţa. Atunci, plângând, jură să rămână văduvă. Îşi dădu seama de veşnica legătură a cărnii; orice dragoste nouă avea s-o prostitueze şi s-o arunce în amintiri răzbunătoare.

Nu se mai culca în strada Soufflot. Se duse să locuiască, chiar în seara aceea, la un alt hotel din strada Est. Trăi aici două luni singură ca o pustnică. O clipă, se gândise să intre într-o mânăstire. Dar îi părea că nu mai are nicio credinţă. În şcoală i se vorbise de Dumnezeu ca de un tânăr foarte frumos. Şi în Dumnezeul acela nu credea.

În aceeaşi vreme se întâlni cu Guillaume.

III

Véteuil e un orăşel de zece mii de suflete, aşezat la hotarul Normandiei. Străzile sunt curate, tăcute. E un oraş mort. Oamenii care vor să plece cu trenul, sunt siliţi să facă cinci leghe cu diligenţa ca să aştepte apoi trenurile ce trec prin Mantes. În jurul oraşului, câmpia e foarte roditoare; se întinde în păşuni grase tăiate de şiruri de plopi; un pârâu care se varsă în Sena, udă livezile nesfârşite, străbătându-le c-un brâu lung de copaci şi trestii.

În această văgăună ferită de lume se născu Guillaume. Tatăl lui, domnul de Viargue, era unul dintre cei din urmă scoborâtori ai vechii nobilimi din partea locului. Născut în Germania, în timpul emigrării, veni în Franţa cu Burbonii, ca într-o ţară străină, vrăjmaşă. Mama lui fusese izgonită fără milă şi se odihnea într-un cimitir din Berlin; tatăl lui murise pe eşafod. El nu putea ierta pământul care băuse sângele celui osândit şi care nu primise trupul bietei moarte. Restaurarea îi îngădui să primească din nou averea familiei; îşi regăsi titlul pe care şi-l adăugă numelui, dar nu înăbuşi în inimă ura pentru această Franţă blestemată pe care nu voia s-o recunoască drept patrie. Se înmormântă la Véteuil, fără să primească vreo mulţumire, făcându-se că n-aude rugăminţile lui Ludovic al XVIII-lea şi Carol al X-lea, ne voind nimic de la un popor care-i omorâse părinţii. Uneori spunea că nu e francez; pe germani îi numea compatrioţii lui, iar despre dânsul vorbea ca despre un adevărat surghiunit.

Era încă tânăr când intră în Franţa. Înalt, voinic, în stare să muncească, se plictisi curând de moarte în trândăvia ce

singur şi-o impunea. Voia să trăiască singur, departe de orice străduinţă omenească. Avea însă o inteligenţă prea fină, o prea mare nelinişte spirituală, ca să se mulţumească numai cu plăcerile vânatului. Viaţa greoaie şi goală ce începuse, îl îngrozea. Căută să facă ceva. Printr-o ciudată nepotrivire cu ceea ce plănuise, iubea ştiinţele, noul spirit de metodă a cărui înrâurire răsturnase vechea lume de care îi părea rău. Se făcu chimist, el care visa toate măreţiile nobleţei sub Ludovic al XIV-lea.

Fu un savant ciudat, un savant singuratic, care studia şi cerceta numai pentru el. Schimbase într-un mare laborator o sală de la Noiraude, nume pe care-l dăduse castelului ce-l locuia la cinci minute de Véteuil. Aici îşi petrecea zilele, aplecat peste flăcări, veşnic posomorât, veşnic nemulţumit de străduinţele lui. Nu era membru în vreo adunare ştiinţifică şi închidea uşa în nas oamenilor care îi vorbeau de neobositele lui cercetări. Aştepta să fie socotit drept gentilom. Slujitorii, sub pedeapsa de-a fi goniţi, n-aveau voie să pomenească vreodată în faţa lui despre felul cum îşi petrecea vremea. Socotea dragostea lui pentru chimie ca o patimă, căreia nimeni n-avea dreptul să-i scormonească tainicele nebunii.

Aproape timp de patruzeci de ani, se închidea în fiecare dimineaţă în laboratorul lui. Dispreţuia lumea din ce în ce mai mult. Înmormânta ura şi dragostea în adâncul alambicurilor, fără să se mai gândească la cele trecute. Cântărind materia în mâinile-i puternice, uită Franţa, pe tatăl lui mort sub ghilotină, pe mama lui moartă între străini; din omul nobil de altădată, rămase un neîncrezător rece şi bizar. Savantul zdrobise pe om.

Nimeni, de altfel, nu pătrunse în adâncul acestei taine. Ai lui chiar nu ştiau nimic de golul ce-i stăpânea inima. Păstra numai pentru el taina neantului, a neantului pe care credea că-l atinge cu degetul. Dacă trăia departe de lume, ca un surghiunit, cum îşi spunea totdeauna, era din pricină că ura pe mici şi pe mari, asemuindu-se el însuşi cu un vierme. Rămase totuşi mândru şi dispreţuitor, de-o răceală de gheaţă. Masca acestei mândrii nu şi-o lepăda niciodată.

Se ivi însă o zdruncinare în viaţa liniştită a acestui om. O femeie nechibzuită, măritată c-un notar din Véteuil, i se aruncă în braţe. El avea atunci patruzeci de ani şi păstra acelaşi dispreţ vecinilor. O luă pe femeie ca amantă, se arătă cu ea până la o depărtare de trei leghe, şi avu chiar îndrăzneala s-o aducă la Noiraude. În micul orăşel se născu un scandal nemaipomenit. Purtarea domnului Viargue îi făcu pe toţi să-l arate cu degetul. Când trăi pe faţă cu nevasta notarului, îl ocăriră din toate părţile. Bărbatul, un biet om căruia îi era tare frică să nu-şi piardă slujba, nu şopti o vorbă în cei doi ani cât ţinu legătura. Închise ochii şi îşi astupă urechile, şi lăsă să se înţeleagă că nevasta lui era numai în plimbare la domnul de Viargue. Ea rămase însărcinată şi născu chiar în castel. După câteva luni, se plictisi de amantul ei care începu să-şi petreacă zilele în laborator. Într-o zi se reîntoarse la bărbat, având grijă să-şi uite de copil. Contele nici nu se gândi să plece după ea. Notarul o primi blând, parcă s-ar fi întors dintr-o călătorie. A doua zi o plimbă la braţ pe străzile oraşului şi de atunci deveni o soţie foarte cumsecade. După douăzeci de ani încă se mai vorbea de acest scandal în Véteuil.

Guillaume, copilul născut din această legătură, crescu la Noiraude. Tatăl lui care-şi iubea amanta c-o dragoste trecătoare amestecată cu dispreţ, primi acest copil al întâmplării c-o nepăsare puţin obişnuită. Îl îngădui lângă dânsul ca să nu fie învinuit că ar vrea să ascundă mărturia unei clipe de rătăcire, dar nu-l băgă în seamă, amintirea nevestei notarului fiindu-i cu totul neplăcută. Bietul copil crescu într-o posomorâtă singurătate. Mama lui, care nu se gândise deloc să-şi hotărască bărbatul să părăsească orăşelul Véteuil, nu căută să-l vadă vreodată. Această femeie pricepu în cele din urmă cât fusese de nebună; se cutremură la gândul că greşeala ei ar fi putut avea urmări groaznice; îmbătrânea şi căută să se supună sângelui ei burghez, devenind cucernică şi prevăzătoare.

Adevărata mamă a lui Guillaume fu o bătrână slujnică a casei, care fusese de faţă la naşterea domnului de Viargue. Geneviève era sora de lapte a mamei contelui. Acesta din

urmă, care ţinea de nobleţea din Miază-zi, o luase cu ea în Germania, când emigrase, iar domnul de Viargue, reîntorcându-se în Franţa, după moartea mamei sale, o adusese cu el la Véteuil. Era o ţărancă cevenolă, ţinând de religia reformată şi păstrând în capul ei strâmt, cu minte aprinsă, tot fanatismul celor dintâi calvinişti, al căror sânge îl simţea curgându-i în vine. Înaltă, uscată, cu ochii înfundaţi în orbite, cu nas lung, ascuţit, ea amintea pe acele nenorocite ce se aruncau cândva pe rug. Târa pretutindeni o Biblie uriaşă, unsuroasă, cu legătură îmbrăcată în fier; dimineaţa şi seara citea câteva versete cu glas tare, ascuţit. Uneori găsea cuvinte groaznice, cuvinte de mânie pe care Dumnezeul Jidovilor le lăsa să cadă asupra poporului înspăimântat. Contele îngăduia aceste slăbiciuni, cum le spunea el; cunoştea credinţa, dreptatea ce stăpânea sufletul acestei firi zăpăcite. De altfel, o privea pe Geneviève ca pe o sfântă moaşte rămasă de pe urma mamei sale. Ea era în casă un fel de stăpână atotputernică.

La şaptezeci de ani, muncea încă îndeajuns. Mai mulţi slujitori erau sub poruncile ei, se simţea mândră însă să facă ea tot ce era mai greu. O râvnă de necrezut o îndemna spre umilinţă Ea rânduia totul la Noiraude, sculată odată cu ziua. dând fiecăruia pilda unei străduinţe neobosite, împlinindu-şi îndatoririle c-o stăruinţă de femeie care n-a greşit niciodată.

Una dintre marile deznădejdi ale vieţii ei fusese patima lui Viargue pentru ştiinţă. Văzându-l cum se închide pentru zile întregi într-o încăpere plină cu fel de fel de lucruri ciudate, ea îl crezu pe deplin vrăjitor. Când trecea pe lângă uşa acestei odăi şi auzea vreun zgomot înăuntru, îşi frângea mâinile cu disperare, încredinţată că el aprindea focul iadului cu răsuflarea lui. Într-o zi, avu curajul să intre şi să-l roage pe conte, în numele mamei sale, să-şi scape sufletul de la pieire, lipsindu-se de aceste îndeletniciri blestemate. Domnul de Viargue o împinse încetişor spre uşă, zâmbind, făgăduindu-i că se va împăca cu Dumnezeu mai târziu, când va muri. De atunci ea se ruga pentru el dimineaţa şi seara. Repeta uneori, într-un fel de avânt

profetic, că auzea cum se plimba diavolul prin casă în fiecare noapte şi că mari nenorociri ameninţau castelul Noiraude.

Geneviève socoti legătura scandaloasă a contelui cu nevasta notarului ca cel dintâi semn al pedepsei lui Dumnezeu în ziua când femeia aceea se ivi în castel, ea se simţi stăpânită de-o sfântă nemulţumire. Spuse stăpânului ei că nu putea trăi în tovărăşia acestei fiinţe şi, de aceea, îi lăsă locul. Şi făcu precum spusese: se duse să locuiască într-un fel de chioşc pe care domnul de Viargue îl clădise la marginea parcului. Vreme de doi ani nu-i mai călcă piciorul la Noiraude. Ţăranii care treceau pe lângă zidul parcului, îi auzeau glasul sec psalmodiind, toată ziua, versete din Biblia ei uriaşă. Contele o lăsă în pace; căută s-o vadă de câteva ori, primind în linişte cuvintele ei grele de mireasma cucerniciei. O singură dată trebui să se supere; o întâlnise pe bătrâna zănatică pe-o alee pe care se plimba cu amanta lui, şi Geneviève îşi îngădui să ocărască pe tânăra femeie c-o asprime cu adevărat biblică. Ea care n-avea să-şi ierte nici cea mai mică greşeală ar fi zvârlit cu noroiul drumului în faţa oricărei păcătoase. Pe nevasta notarului o îngrozi această întâmplare şi-ar fi de crezut că dispreţul şi mânia protestantei fură întrucâtva pricina plecării ei repezi.

Când Geneviève se încredinţă că ruşinea fusese înăbuşită la Nairaude, se reîntoarse în linişte să-şi reia locul de stăpână. Nu găsi decât un copil mai mult, pe micul Guillaume. Gândindu-se la copil, când locuia încă în chioşc, simţise o groază sfântă; era fiul păcatului, nu putea aduce cu el decât nenorocirea şi poate că Dumnezeul răzbunărilor îl adusese pe lume ca să pedepsească pe tatăl lui pentru nelegiuirea ce săvârşise. Dar când zări biata făptură mică, în leagănul ei alb şi trandafiriu, simţi în inimă o bunătate nemărginită. Această femeie, a cărei fiinţa se istovise într-o virginitate arzătoare de păgână, simţi, fără să-şi dea seama, cum se trezeşte în ea soţia şi mama, porniri ce se ivesc în sufletul oricărei fecioare. Ea crezu ispitită de Satan, voi să se împotrivească slăbiciunii ce-l stăpânea fiinţa. Apoi se simţi învinsă. Îl sărută pe Guillaume cu dragostea în

Dumnezeu, ferindu-l parcă pe copil de nelegiuirea cu care cerul poate îl blestemase.

Încet, încet ea deveni mamă pentru el dar o mamă ciudată ale cărei mângâieri păstrau un fel de spaimă nelămurită. Uneori ea îl ura; apoi îl lua în braţe cu voluptatea aprinsă a cucernicilor cărora li se pare că simt gheara diavolului sfâşiindu-le carnea. Când el era încă mic de tot, îl privea ţintă în ochi, neliniştită, întrebându-se dacă nu cumva avea să zărească o licărire a iadului în adâncul privirilor curate ale făpturii nevinovate. Nu se putu încredinţa niciodată dacă într-adevăr era ori nu fiul lui Satan; dar mângâierea ei înflăcărată, aspră şi pătimaşă, sporea din ce în ce.

Când fu înţărcat nu mai avu nevoie de doică. Ea singură îl îngrijea. Domnul de Viargue îl lăsase în seama ei, rugând-o chiar, cu zâmbetul lui ironic de savant, să-l crească în religia ce-i va plăcea. Nădejdea să-l scape pe Guillaume din focul veşnic, făcând din el un protestant adevărat, spori dragostea Genevièvei. Până la vârsta de opt ani îl ţinu lângă ea în odaia ce se afla la catul al doilea de la Noiraude.

Guillaume crescu într-o lume cu totul ciudată. Respiră, încă din leagăn, aerul neobişnuit, plin de-o spaimă religioasă, pe care bătrâna cucernică îl risipea în juru-i. El veşnic zări, când se deştepta din somn, chipul acestei femei, aprins şi mut, plecat asupră-i; auzi glasul ascuţit de cântăreaţă de mânăstire, care-l adormea seara în psalmodierile lugubre ale unuia din cei şapte psalmi ai pocăinţei. Mângâierile acestei mame îl istoveau; ea îl înăbuşea strângându-l în braţe, plângând cu lacrimi ce-l aruncau şi pe el în nelinişti de mângâieri bolnăvicioase. Primi astfel o simţire mai mult femeiască, o slăbiciune de nervi ce schimba cele mai neînsemnate tristeţi de copil în adevărate suferinţe. Adesea ochii i se umpleau de lacrimi, fără să ştie de ce, şi plângea ceasuri întregi, fără mânie, ca un om în vârstă.

Când împlini şapte ani, Geneviève îl învăţă să citească din uriaşa Biblie legată în fier. Această Biblie cu foile îngălbenite, cu înfăţişare negricioasă, îl îngrozea. Nu

pricepea ce spun liniile pe care le urmărea, dar glasul posomorât cu care învăţătoarea lui rostea cuvintele, îl îngheţau de groază pe scaun. Când rămânea singur, pentru nimic în lume n-ar fi îndrăznit să deschidă Biblia. Bătrâna protestantă îi vorbea de ea ca de însuşi Dumnezeu, c-o nestăpânită cucernicie. Copilul, a cărui inteligenţă se trezea, trăi de atunci într-un fel de spaimă nepotolită. Închis lângă femeia care veşnic îi vorbea de diavoli, de iad şi de mânia cerului, el îşi petrecea zilele în chinuitoare nelinişti; noaptea, plângea, închipuindu-şi ca în patul lui joacă flăcări. Biata făptură, care nu cerca decât să se joace şi să râdă, avea închipuirea rătăcită în aşa fel încât nu-i mai venea să coboare în parc, ca să nu fie socotit un nelegiuit. Geneviève îi spunea în fiecare dimineaţă, cu glasul ascuţit ce-i străpungea inima ca un cuţit, că lumea era un lăcaş murdar al pieirii şi c-ar fi mai bine pentru el să moară, ca să nu mai vadă lumina soarelui. Ea credea că cu astfel de lecţii îl scapă de Satan.

Totuşi, uneori, după-amiaza, Guillaume alerga prin gangurile lungi ale castelului şi cobora pe sub copacii parcului.

Ceea ce la Véteuil se numea „Noiraude” era o mare casă pătrată, înaltă de trei caturi, care semăna mai mult a temniţă. Domnul de Viargue o lăsa, nepăsător, să cadă în ruină. El nu locuia decât o mică parte dintr-însa: un apartament la catul întâi şi-o sală sub acoperiş, din care îşi făcuse laboratorul; jos îşi oprise o sală de mâncare şi un salon. Celelalte odăi ale acestei mari locuinţe, în afară de cele în care locuia Geneviève şi slujitorii, erau cu totul părăsite. Nimeni nu intra în ele vreodată.

Când Guillaume străbătea gangurile tăcute şi negre ce tăiau castelul în toate părţile, simţea o teamă ascunsă.

Trecea grăbind pasul pe lângă uşile odăilor nelocuite. Stăpânit de gânduri groaznice, pe care Geneviève i le vira în cap, îi părea că aude ţipete în aceste odăi şi hohote înăbuşite de plâns: se întreba cu nelinişte cine putea locui în aceste odăi ale căror uşi rămâneau veşnic închise, îi plăcea mai bine prin aleile parcului şi totuşi, nici acolo nu-i

venea să se ducă prea departe, aşa de fricos îl făcuse bătrâna protestantă.

Uneori se întâlnea cu tatăl lui pe care, văzându-l, începea să tremure. Până la vârstă de cinci ani de-abia îl zărise în treacăt. Contele uitase că are un copil. Nici nu se gândise vreodată la formalităţile ce trebuiau împlinite într-o zi dacă ar fi dorit să-l înfieze. Copilul fusese înscris ca fiind născut din părinţi necunoscuţi. Domnul de Viargue ştia că notarul ţinea mult să nu se ştie de existenţa bastardului nevestei lui şi îşi făgăduia să încheie mai târziu socotelile lui Guillaume. Neavând alt moştenitor, socotea să-i lase lui întreaga avere. De altfel, aceste gânduri îi treceau prea rareori prin minte; el îşi vedea de experienţe, mai batjocoritor şi mai mândru ca niciodată; asculta fără să răspundă veştile ce-i aducea din când în când Geneviève despre copil.

Într-o zi, când cobora în parc, îl întâlni umblând singur, de mână cu bătrâna cucernică. Fu mirat când băgă de seamă cum se mărise. Guillaume, care mergea pe cinci ani, purta nişte hăinuţe frumoase de copil, de stofă uşoară şi bătătoare la ochi. Tatăl, mişcat oarecum, se opri pentru întâia oară; îşi luă fiul în braţe şi, ridicându-l până la înălţimea feţei, îl privi cu luare-aminte. Guillaume, printr-o tainică minunăţie a sângelui, semăna cu mama contelui. Această asemănare uimi şi înduioşă pe domnul de Viargue. Sărută pe frunte pe bietul copilaş ce tremura.

Din ziua aceea, de câte ori întâlnea pe copil, îl săruta, îl iubea în felul lui, aşa cum putea el iubi. Dar îmbrăţişarea lui era rece, sărutul fugar nu era de ajuns ca să câştige inima copilului. Când Guillaume se putea feri de conte, fără ca el să bage de seamă, se simţea fericit să scape de aceste mângâieri. Acest om aspru, care trecea prin Noiraude ca o umbră mută şi posomorâtă, îl înspăimânta mai mult decât să-l bucure. Geneviève, căreia domnul de Viargue îi dăduse poruncă să-l crească în ochii lumii ca pe fiul lui, îl arăta totdeauna pe bătrân ca pe un stăpân puternic şi neînduplecat şi cuvântul de tată nu trezea în mintea copilului decât un gând de spaimă amestecată cu prea

puţin respect.

Aşa îşi trăi Guillaume cei dintâi opt ani ai vieţii lui. Toate îl îndemnau spre slăbiciune, ciudata învăţătură a bătrânei protestante şi teama ce simţea în faţa contelui. Era osândit să păstreze în toată viaţa lui fiorul şi sensibilitatea bolnăvicioasă a copilăriei. Când împlini opt ani, domnul de Viargue îl trimise în şcoala comunală din Véteuil. Poate că băgase de seamă felul crud în care îl creştea Geneviève şi voia să-l smulgă pe de-a-ntregul de sub înrâurirea acestui creier zăpăcit. În şcoală, Guillaume îşi începu cu multe suferinţe ucenicia vieţii; trebuia să îndure ocări la fiecare pas.

Anii petrecuţi în şcoală fură un lung calvar, unul dintre acele calvaruri de copil singur şi părăsit pe care oricine îl poate umili şi care nu-şi dă seama cu ce a greşit. Locuitorii din Véteuil nutreau împotriva domnului de Viargue o ură surdă, născută din gelozie şi prefăcătorie; nu-i iertau niciodată că e bogat şi că se poartă într-un fel anumit; scandalul cu naşterea lui Guillaume slujea ca început oricărei intrigi. Se răzbunară de nepăsarea dispreţuitoare a tatălui pe care totuşi îl salutau cu umilinţă, asupra slăbiciunii copilului căruia îi puteau zdrobi inima fără nicio teamă de primejdie. Copiii din oraş, cei care aveau doisprezece până la şaisprezece ani, cunoşteau toţi povestea lui Guillaume, căci o auziseră de nenumărate ori din gura părinţilor; în casa lor se vorbea de acest copil c-un fel de mânie, astfel că ei îşi făcură o datorie, când îl avură camarad, să chinuiască biata fiinţă izgonită din întregul Véteuil. Chiar părinţii lor îi îndemnau la astfel de ticăloşii, râzând într-ascuns de prigonirile pe care şi ei le urmăreau.

De la cea dintâi recreaţie, Guillaume simţi în purtarea dispreţuitoare a camarazilor lui, că se găsea între vrăjmaşi. Doi dintre cei mai mari, ştrengari de cincisprezece ani, se apropiaseră şi-l întrebară cum îl cheamă. Când el răspunse, cu glas sfios, că-l cheamă Guillaume, toţi începură să-l batjocorească.

— Tu te numeşti Bastardul, auzi? strigă unul în mijlocul huiduielilor şi glumelor acestor copii cu vicii de oameni în

vârstă.

Copilul nu pricepu ocara, dar începu să plângă de frică în mijlocul mulţimii neînduplecate ce-l înconjura. Primi chiar câteva vorbe grele, îşi ceru iertare, ceea ce înveseli foarte mult pe ştrengari, şi apoi iarăşi porniră loviturile de pumn din toate părţile.

Laţul era întins, victima şcolii era găsită. În orice recreaţie primea lovituri, auzea cum îi zic toţi Bastardul, simţind cum i se urca sângele în obraji, fără să ştie de ce. Teama de pumni îl făcu fricos; trăia prin colţuri, neîndrăznind să spună o vorbă, ca un paria împotriva căruia se ridică un popor întreg şi care nu încearcă să se revolte. Profesorii se uniră într-ascuns cu elevii; simţiră că nu strica să îngăduie răutatea copiilor burtăverzimii din Véteuil şi oropsiră copilul în pedepse, gustând ei înşişi o voluptate răutăcioasă chinuind o fiinţă slabă. Guillaume se lăsă în părăsire; fu un elev rău, îndobitocit în bătăi, în ocări şi umiliri. Moale, bolnăvicios, zăpăcit, suspina în dormitor nopţi întregi de-a rândul: asta era singura lui împotrivire.

Suferea cu atât mai mult cu cât simţea o mare trebuinţă să iubească şi nu găsea decât oameni vrednici de ură. Sensibilitatea lui nervoasă îl făcea să strige la fiecare nouă umilinţă: „Doamne, îşi zicea el uneori, cu ce-am greşit” Şi-n pornirea lui dreaptă de copil, căuta să vadă ce vină era vrednică de-o pedeapsă atât de aspră; şi negăsind niciuna, îl stăpânea o teamă nebună, îşi amintea lecţiile ameninţătoare ale Genevièvei şi se credea chinuit de demoni pentru păcate necunoscute. Mai târziu îi trecu prin gând să se înece în puţul din curtea şcolii. Avea atunci doisprezece ani.

În vacanţă îi părea că a scăpat dintr-un mormânt. Uneori ştrengarii îl urmăreau cu pietre până la marginea oraşului. Îi plăcea acum parcul pustiu de la Noiraude unde nu-l bătea nimeni. Niciodată nu îndrăzni să vorbească tatălui său de prigonirile ce îndura. Se plângea numai Genevièvei şi-o întreba ce înseamnă porecla de bastard pe care-o primea totdeauna ca pe-o palmă fulgerătoare. Bătrâna îl asculta pe gânduri, posomorâtă. Era mâhnită că i se înstrăinase elevul.

Ştia că preotul şcolii sfătuise pe domnul de Viargue să lase să se boteze copilul şi-l privea ca pe-o făptură osândită iadului. Când Guillaume îşi spovedi necazurile, ea strigă, fără să-i răspundă de-a dreptul: „Tu eşti un fiu al păcatului, ispăşeşti greşeala celui vinovat!” El nu pricepu nimic, dar glasul bătrânei îi păru aşa de mânios, încât niciodată nu-i mai vorbi nimic.

Deznădejdea lui spori pe măsură ce se mărea. Ajunse în sfârşit la o vârstă în care află ce greşeală făptuise. Camarazii lui, cu ocările lor neruşinate, îi desluşiră toate viciile. Atunci plânse cu lacrimi de sânge. Fu lovit în părinţii lui, spunându-i-se fără ruşine povestea naşterii. Află că mama lui trăieşte după poreclele murdare ce se dădeau acestei femei. Copiii, când se azvârl în ţărână, se tăvălesc c-un fel de mândrie; astfel micii oameni ai şcolii nu cruţară pe Bastard de nicio infamie pe care-o puteau născoci asupra legăturii nevestei notarului cu domnul de Viargue. Guillaume se simţi de multe ori sugrumat de mâini fără seamăn; sub loviturile călăilor, martirul se răzvrătea în cele din urmă, căzând asupra celui dintâi venit, muşcându-l ca o fiară; de cele mai multe ori însă rămânea neputincios şi se mulţumea să plângă în linişte.

Când trebuia să împlinească cincisprezece ani, i se întâmplă un lucru a cărui amintire trebuia s-o păstreze toată viaţa. Într-o zi, pe când şcolarii erau la plimbare şi treceau pe o stradă a oraşului, auzi pe camarazii lui glumind în juru-i şi şoptind cu glas răutăcios:

— Ei, Bastardule, priveşte: uite-ţi mama.

El ridică ochii şi privi.

O femeie trecea pe stradă, la braţul unui bărbat cu chipul blajin. Privi cu luare-aminte spre Guillaume, atingându-l aproape în treacăt. Dar nu zâmbi; îşi strânse gura c-un fel de posomorâtă resemnare. Bărbatul care-o întovărăşea îşi păstra seninătatea.

Guillaume, zdrobit, n-auzea batjocura camarazilor ce pufneau de râs, ca şi cum această întâlnire ar fi fost lucrul cel mai caraghios din lume. Rămase mut, îngrozit. Această vedenie fugară îl îngheţa şi se simţea parcă mai de plâns ca

un orfan. Toată viaţa, când se gândea la mama lui, vedea înaintea-i chipul acelei femei cu gura strânsă într-un zâmbet de cucernicie, la braţul bărbatului înşelat şi mulţumit.

Marea lui durere, în aceşti ani răi, fu dragostea pe care n-o primea de la nimeni. Mângâierea chinuitoare a Genevièvei îl îngrozea, iar dragostea tatălui său o găsea rece şi mută. Îşi zicea că e singur, că nimănui nu-i era milă de el. Plecat sub prigonirile ce îndura, simţea o nesfârşită bunătate topindu-i inima; firea lui blândă ce se chinuia în nevoia mângâierilor, ascundea cu grijă, ca pe-o taină caraghioasă ce stârnea râsul, comori de dragoste ce nu se puteau revărsa în afară. Se pierdea în adâncimile visului fără capăt c-o patimă închipuită în care se arunca întreg, pentru totdeauna Şi atunci visa o singurătate binecuvântată, un colţ de lume cu ape şi copaci, unde să trăiască singur-singurel în tovărăşia unei patimi scumpe; amantă sau prietenă, nu-şi dădea bine seama: avea numai o mare dorinţă de mângâiere şi de linişte. Când veneau să-l bată, zdrobit şi umilit, îşi trăia din nou visul, cu mâinile împreunate, c-un fel de tresărire religioasă, şi cerea îndurarea cerului să-i dea putinţa să se ascundă şi să se odihnească într-o dragoste nesfârşită.

Dacă mândria nu l-ar fi susţinut, s-ar fi obişnuit poate cu frica. Dar, din fericire, în vinele lui curgea sângele neamului Viargue; slăbiciunea fără leac cu care-l loveau naşterea întâmplătoare şi prostia burghezească a mamei, se trezeau uneori în izbucnirea de mândrie ce-i rămânea de la tată lui. Se simţea mai bun, mai vrednic şi mai mare decât călăii lui; dacă se temea de ei, îi dispreţuia totuşi c-o linişte aspră: rămânea mândru sub loviturile lor, lucru care deznădăjduia pe copiii fără inimă care băgau de seamă dispreţul victimei lor.

Dar Guillaume întâlni un prieten la şcoală. Când trecu în clasa a doua, un elev se ivi în aceeaşi clasă. Era un băiat voinic, înalt, mai mare ca el cu doi sau trei ani. Se numea Jacques Berthier. Orfan, neavând decât un unchi, avocat în Véteuil, venea să sfârşească în şcoala acestui oraş ceea ce

începuse la Paris. Unchiul lui voia să-l supravegheze de aproape, aflând că băieţaşul era foarte zburdalnic şi, la şaptesprezece ani, alerga după fete prin cartierul Latin.

Jacques îşi îndura bucuros surghiunul. Avea cea mai cinstită fire din lume. Fără mari calităţi, el era ceea ce se numeşte, un băiat bun. Îşi răscumpăra de altfel slăbiciunile fireşti printr-o aspră supunere. Intrarea lui în şcoală fu ceva neobişnuit: venea din Paris, vorbea ca un băiat mare care a muşcat din fructul oprit. Elevii avură toţi respect faţă de el. când aflară că se culcase cu femei. Migrările lui largi, puterea, norocul, îl făcură regele şcolii. Râdea tare, îşi arăta bucuros braţele viguroase şi apăra pe cei slabi c-o bunăvoinţă de prinţ.

Chiar în ziua sosirii lui, zări pe un ştrengar înalt care-l batjocorea pe Guillaume. Se repezi, îl scutură pe şcolar de chică, spunându-i că avea de-a face cu el dacă batjocorea astfel pe copii. Îl luă apoi de braţ pe cel oropsit şi se plimbă în tovărăşia lui toată recreaţia, spre marea nemulţumire a colegilor care nu înţelegeau cum un parizian îşi putuse alege un astfel de prieten.

Guillaume fu adânc mişcat de sprijinul şi prietenia ce-i arăta Jacques Acesta simţi deodată o dragoste mare pentru chipul umilit al noului său coleg. Întrebându-l pricepu că trebuia să-i fie sprijinitor. Asta îl hotărî.

— Vrei să-mi fii prieten? întrebă el pe Guillaume luându-l de mână?

Bietul copil plânse aproape strângându-i mâna, cea dintâi ce i se întindea.

— Te voi iubi mult, răspunse el cu glasul sfios al îndrăgostitului ce-şi mărturisea iubirea.

În recreaţia viitoare, un grup de şcolari înconjur pe parizian ca să-i povestească întâmplarea lui Guillaume. Socoteau că-l vor umili şi de astă dată pe Bastard vorbind de scandalul naşterii lui. Jacques ascultă liniştit tânguirile murdare ale colegilor lui. Când aceştia tăcură, el înălţă din umeri.

— Sunteţi nişte imbecili, le zise el. Dacă mai aud pe vreunul dintre voi spunând ceea ce a-ţi spus, vă pălmuiesc.

Şi simţi o dragoste şi mai mare pentru acest paria, înţelegând adâncimea rănilor lui. Avusese un prieten, în liceul Carol-cel-Mare, un copil al dragostei, un băiat de-o înţelepciune rară şi plăcută, care lua premii şi era iubit şi de colegi şi de profesori. De aceea primi ca pe un lucru foarte firesc povestea scandalului care mâhnea pe micii nemernici din Véteuil. Se duse şi-l luă de braţ pe Guillaume.

— Ce gâşte sunt copiii ăştia! îi zise el; sunt proşti şi răi. Ştiu totul; dar, haide, nu te teme de nimic: dacă vreunul te mai batjocoreşte, spune-mi mie, şi ai să vezi.

Din ziua aceea Bastardul fu respectat. Un şcolar, îndrăznind să-l poreclească, primi o aşa palmă încât toată şcoala văzu că nu mai era de glumit şi îşi căută o altă victimă. Guillaume îşi urmă lecţiile într-o linişte binefăcătoare. Pentru sprijinitorul lui simţi o adâncă prietenie. Îl iubi ca pe cea dintâi amantă, c-o nestrămutată credinţă, c-o oarbă supunere. Firea lui blândă găsea în cele din urmă un sprijin, dragostea lui mult timp înăbuşită se îndrepta întreagă spre acest Dumnezeu care îl ajuta cu mâna şi cu inima. Prietenia lui era amestecată c-o recunoştinţă aşa de vie, încât Jacques îl socotea ca pe-o făptură cu totul vrednică până şi în gesturile cele mai neînsemnate; acest copil mare, voinic, zgomotos, îi impunea respect când îl asemuia cu firea lui slabă şi bolnăvicioasă. Pornirile lui neastâmpărate, poveştile ce-i spunea despre viaţa de la Paris, îl încredinţau că avea ca prieten un om neobişnuit căruia îi era hărăzit un noroc neaşteptat. Şi în dragostea lui mai era un fel de admiraţie, de umilinţă şi de avânt, care împreună, se topeau într-o aleasă simţire pentru Jacques.

Acesta primi ca un copil bun dragostea prietenului său. Îi plăcea să-şi arate puterea şi să fie măgulit. De altfel, fu biruit de mângâierile supuse ale acestei firi slabe şi mândre, care nemulţumeau pe ceilalţi şcolari cu dispreţul lor. În cei doi ani cât mai rămaseră împreună în şcoală, fură nedespărţiţi.

Când sfârşiră şcoala pregătitoare, Jacques plecă la Paris unde trebuia să urmeze cursurile şcolii de medicină.

Guillaume, rămas singur la Véteuil, nu se putu mângâia multă vreme după plecarea prietenului său. Căzuse într-un fel de lenevie, trăind la Noiraude ca în adâncul unui pustiu. Avea pe atunci optsprezece ani. Într-o zi, tatăl lui trimise să-l cheme şi-l primi în laborator. Era întâia oară când trecea pragul acestei odăi. Îl găsi pe conte în picioare, în mijlocul sălii largi, cu pieptul acoperit c-un şorţ albastru de farmacist. Îi păru tare îmbătrânit; tâmplele îi erau goale, ochii adânciţi în orbite luceau, străpunşi de un foc ciudat, în mijlocul chipului slăbit, brăzdat de cute adânci. Simţise pentru el totdeauna un mare respect: în ziua aceea îi era teamă parcă.

— Domnule, îi zise contele, te-am chemat ca să-ţi arăt planurile ce le am cu dumneata. Te rog să-mi spui mai întâi dacă, din întâmplare, nu simţi cumva vreo înclinare pentru vreo îndeletnicire oarecare.

După gestul de şovăire şi stângăcie al lui Guillaume reluă:

— Bine, poruncile mele îţi vor fi mai lesne de împlinit... Doresc domnule, să nu fii nimic, nici doctor, nici avocat, în sfârşit, nimic...

Şi. cum tânărul îl privea nedumerit:

— Ai să fii bogat, urmă el c-un fel de amărăciune în grai, poţi să fii un om prost şi fericit, dacă vei avea norocul să înţelegi viaţa îmi pare rău acum că te-am dat să înveţi puţină carte. Visează, mănâncă, dormi, iată poruncile mele. Iar dacă vei avea gust pentru plugărie, îţi făgăduiesc să scormoneşti pământul.

Contele nu glumea. Vorbea scurt, cu încredinţarea că trebuie ascultat. Băgă de seamă că fiul lui priveşte cercetător prin laborator, parcă ar fi vrut să se împotrivească trândăviei ce i se impunea. Glasul lui deveni ameninţător.

— Dar, jură-mi, zise el, că n-ai să te îndeletniceşti niciodată cu ştiinţa. După moartea mea, vei încuia această uşă ca să n-o mai descui niciodată. E de ajuns că un Viargue s-a închis aici pentru toată viaţa... Mă încred în cuvântul dumitale, domnule; nu vei face nimic, ci numai vei

încerca să fii fericit.

Guillaume voia să plece, când tatăl său, îmboldit parcă de-o mâhnire pripită, îl luă de mâini şi murmură, căutând să-l îmbrăţişeze:

— Auzi tu, fiul meu, caută să-mi asculţi rugămintea: sileşte-te să fii un om cât mai simplu, dacă se poate.

Apoi îl îmbrăţişă şi-l lăsă să plece. Această întâmplare înduioşa mult pe Guillaume; înţelese că contele suferea de-o boală ascunsă; în rarele lor întrevederi, el îi arătă, din ziua aceea, un respect deosebit. De altfel, se supuse pe de-a-ntregul dorinţelor lui. Rămase trei ani la Noiraude, vânând, umblând pe câmpii, cercetând copacii şi împrejurimile. Aceşti trei ani, cât trăi în sânul vieţii de la ţară, îl predestinară în cele din urmă bucuriilor şi nădejdilor de mai târziu. Pierdut în singurătăţile verzi ale parcului, întinerit de fiorii ce străbat pe sub frunze, înţelese viaţa altfel de cum o înţelegea în şcoală, oprindu-şi mângâierile şi nenorocirile. Îşi reluă visul tinereţii şi nădăjdui să găsească din nou, la marginea vreunei fântâni, o făptură care să-l ia în braţe şi să-l ducă departe, sărutându-l ca pe un copil. Ah, ce visuri fără sfârşit şi ce blând îi cădeau pe frunte liniştea şi umbra stejarilor!

Fără acele mâhniri nedesluşite pricinuite de dorinţele lui neîmplinite, ar fi putut fi pe deplin fericit. Nimeni nu-l mai asuprea; când i se întâmpla să treacă prin Véteuil, vedea cum vechii lui camarazi îl salută c-o sfială mai josnică decât ura cu care îl băteau cândva; se ştia în oraş că el e moştenitorul contelui. Singura teamă, teamă ciudată amestecată c-o nădejde chinuitoare, era ca nu cumva să se găsească faţă în faţă cu mama lui. N-o mai văzuse şi era mâhnit; se gândea veşnic la femeia aceea şi uitarea în care ea îl părăsea, îi părea o monstruozitate nedesluşită căreia ar fi vrut să-i pătrundă adâncul. O întrebă chiar pe Geneviève dacă trebuia să caute s-o vadă. Protestanta îi răspunse aspru că e nebun.

— Mama ta a murit, adăugă ea cu multă însufleţire; roagă-te pentru ea.

Geneviève iubea mereu pe fiul păcatului, cu toată

spaima ce-i pricinuia o astfel de iubire. Acum când copilul devenise om, ea căuta şi mai mult să-şi stăpânească inima. Era de-o supunere oarbă, neştirbită.

În două rânduri Jacques veni să-şi petreacă vacanţele de student la Véteuil. Pentru Guillaume lunile acelea erau un prilej de nespusă bucurie. Cei doi prieteni umblau mereu împreună; vânau zile întregi ori pescuiau raci în pârâiaşul ce trecea pe la marginea oraşului. Adeseori, în adâncimea unei văi singuratice, vorbeau de Paris şi mai ales de femei. Jacques vorbea cu uşurinţă, ca om care le nesocotea cu totul, deşi avea curtenia să le batjocorească fără răutate şi să nu-şi spună cuvântul prea aspru ce-i stăpânea gândul, şi atunci Guillaume îl dojenea mângâietor că nu are inimă; el punea femeia într-o lumină de vis, făcând din ea un idol în faţa căruia cânta un veşnic psalm de credinţă şi de dragoste.

— Lasă, striga nerăbdător studentul, tu nu ştii ce spui. Ai să-ţi plictiseşti amantele dacă vei sta mereu în genunchi în faţa lor. Vei face şi tu ca ceilalţi; vei înşela şi vei fi înşelat. Aşa e viaţa.

— Nu, nu, răspundea el cu încăpăţânare, eu n-am să fac ca ceilalţi. Am să iubesc o singură femeie, şi-o voi iubi într-atât ca să sperii soarta să nu ne tulbure niciodată,

— Eh, vom vedea.

Şi Jacques râdea de nevinovăţia bietului provincial. Îl mâhnea uneori povestindu-i patimile lui de-o noapte. Aceste călătorii la Véteuil strânseră şi mai mult prietenia celor doi tineri. De altfel îşi scriau totdeauna scrisori lungi. Dar, din ce în ce scrisorile lui Jacques deveneau tot mai rare; în al treilea an nu mai dădu semn de viaţă. Această nepăsare mâhni peste măsură sufletul lui Guillaume.

Ştia de la unchiul studentului, că trebuia să plece din Franţa, şi-ar fi vrut să-i strângă mâna înaintea plecării. În cele din urmă se plictisea de moarte la Noiraude. Tatăl lui pricepu numaidecât pricina acestor deznădejdi şi plictiseli; îi spuse într-o seară, când se sculau de la masă:

— Ştiu că vrei să te duci la Paris. Îţi dau voie să trăieşti acolo un an şi socotesc că n-ai să faci vreo prostie. Vei

cheltui cât vei pofti... Poţi pleca chiar mâine...

A doua zi, Guillaume, ajungând la Paris, află că Jacques plecase în ajun. Îi scrisese la Véteuil o scrisoare de bun rămas pe care i-o trimise Geneviève. În această scrisoare, foarte veselă şi foarte prietenească, prietenul lui îi făcea cunoscut că fusese numit doctor într-un corp de expediţie în Cochinchina şi că va mai rămânea acolo multă vreme. Guillaume se întoarse numaidecât la Noiraude, mâhnit de această plecare neaşteptată şi îngrozit la gândul că rămânea singur într-un oraş necunoscut. Se adânci din nou în umbra dragei lui singurătăţi. Dar, după două luni, tatăl său îl smulse din această linişte, poruncindu-i să plece la Paris, unde înţelegea să trăiască cel puţin un an.

Guillaume se duse să locuiască în strada Est, la hotelul unde locuia Madeleine.

IV

Când Madeleine întâlni pe Guillaume, se gândea să părăsească hotelul şi să caute o altă locuinţă pe care să şi-o mobileze. În casa aceea deschisă oricui, populată de studenţi şi de fete de stradă, nu se simţea bine, căci primea oricând declaraţii brutale care-i aminteau crud părăsirea în care se găsea. Plecând, voia să lucreze, să se folosească de meşteşugul broderiei. De altfel, venitul de două mii de franci era de ajuns să-i acopere nevoile. Viitorul o neliniştea oarecum; simţea că singurătatea la care voia să se osândească, va fi plină de primejdii. Deşi îşi jurase să fie tare, îşi petrecea unele zile aşa de goale, aşa de triste încât, în anumite seri, surprindea, în adâncul acestei părăsiri, gânduri nevrednice de slăbiciune.

În seara când sosi Guillaume, ea îl zări pe scară. El se strânse lângă zid c-o înfăţişare aşa de respectuoasă încât ea rămase surprinsă, nedumerită de purtarea lui. De obicei, chiriaşii hotelului o călcau aproape pe picioare aruncându-i fum de ţigară în obraz. Tânărul locuia o odaie alături de-a ei; un perete subţire despărţea cele două odăi. Madeleine adormi ascultând, fără să vrea, paşii necunoscutului ce se plimba încoace şi încolo.

Guillaume, oricât de respectuos era, văzuse destul de bine obrajii de sidef şi frumosul păr roşcat al vecinei. Dacă se plimbă mult timp prin odaie în seara aceea, era din pricină că-l muncea gândul că are o femeie atât de aproape de el şi se simţea tulburat. Îi auzea chiar patul trosnind, învârtindu-se în aşternut fiindcă nu putea să adoarmă.

A doua zi tinerii îşi zâmbiră fără prefăcătorie. Intimitatea se legă repede. Madeleine se încrezu cu atât mai uşor în dragostea acestui băiat blând şi liniştit, cu cât se credea ferită de primejdii lângă el. Îl socoti la început un copil. Se gândi că, dacă vreodată va avea nebunia să-i vorbească de dragoste, ea îl va dojeni şi îşi va păstra înfăţişarea ei mândră. Se încredea în puterile ei, voia să-şi păstreze jurământul de văduvie. În zilele următoare, primi braţul lui Guillaume şi nu se împotrivi să facă cu el o mică plimbare. La întoarcere, se duse în odaia lui şi tânărul veni şi el într-a ei. De altfel nu-şi spuneau niciun cuvânt de dragoste şi nu zâmbeau neliniştitor. Se socoteau prieteni de curând, c-o bunăvoinţă plină de respect deosebit.

Fiinţa lor însă era oarecum tulburată. Seara, când intra fiecare în odaia lui, îşi ascultau paşii, visau fără să-şi dea bine seama de neliniştea ce-i chinuia. Madeleine se simţea iubită şi se lăsa dusă spre această mângâiere spunându-şi întruna că nu va mai iubi. La drept vorbind, ea nu cunoştea dragostea; întâia ei legătură fusese ceva grabnic, astfel că gusta c-o nesfârşită bucurie luarea aminte a lui Guillaume; inima ei pornea spre dânsul fără să ştie cum, pe încetul, mişcată de-o pornire care devenea bunăvoinţă. Dacă i se întâmpla uneori să se mai gândească la rănile ei, îndepărta amintirile crude visându-şi noul ei prieten; patima unui temperament sângeros o îngrozise, dragostea mângâietoare a unei firi neastâmpărate o neliniştea c-o ciudată bucurie, domolindu-i una câte una voinţele. Cât despre Guillaume, el trăia ca în vis; adoră pe cea dintâi femeie ce întâlnea şi asta era fatal. La început nici nu se întreba de unde vine această femeie; ea îi zâmbea cea dintâi şi zâmbetul ei era de ajuns pentru ca el să îngenuncheze şi să-şi dea viaţa. Se mira bucuros că întâlnea aşa de grabă o amantă; râvnea să-şi deschidă inima multă vreme părăsită şi plină de-o patimă înfrântă; dacă n-o îmbrăţişa încă pe Madeleine, nu îndrăznea, dar credea că va pune stăpânire pe sufletul ei.

Tinerii petrecură astfel o săptămână. Guillaume de-abia ieşea; Parisul îl îngrozea şi de aceea se ferise să locuiască

într-unul dintre marile hoteluri cum îl sfătuise tatăl său. Îi părea bine acum că se ascunsese în dosul Luxemburgului, în adâncul acestui cartier liniştit unde-l aştepta, dragostea. Ar fi vrut s-o ducă pe Madeleine afară la câmp, departe, nu fiindcă dorea s-o vadă căzând cât mai în grabă în braţele lui, ci fiindcă îi plăceau copacii şi dorea să se plimbe lângă ea pe sub umbra lor. Ea se împotrivea printr-un fel de presentiment. În cele din urmă primi să mănânce cu el într-o crâşmă de la marginea oraşului. Aici, în birtul din pădurea Verrières, se lăsă cucerită.

A doua zi, când se întoarseră la Paris, cei doi amanţi erau atât de uluiţi de aventura lor încât uitau uneori să se tutuiască. Simţeau chiar un fel de sfială, o nelinişte pe care n-o simţiseră până atunci, când erau numai prieteni. Printr-un ciudat sentiment de ruşine, nu vrură să se culce împreună la hotelul unde, în ajun chiar, erau străini unul faţă de celălalt.

Guillaume pricepu că Madeleine avea să sufere când slujitorul hotelului va zâmbi văzând-o în odaia lui. Din seara aceea chiar se duse să locuiască într-un hotel vecin. De altfel, acum când ea era a lui, voia s-o aibă numai pentru el, în umbra vreunei locuinţe retrase şi necunoscute.

Se purta ca şi cum ar fi fost hotărât să se însoare. Bancherul la care tatăl său îi deschisese un credit nelimitat, îl sfătui să închirieze un pavilion singuratic, care era de vânzare, în strada Boulogne. Guillaume îl cercetă şi-l cumpără numaidecât. Îl mobilă cât putu mai frumos în câteva zile. Toată această afacere se petrecu în cel mult o săptămână. Într-o seară, o luă de mână pe Madeleine, întrebând-o dacă voia să fie nevasta lui.

Din noaptea petrecută în birtul din pădurea Verriers, venea s-o vadă în fiecare după-amiază, ca un logodnic care îşi face curtea obişnuită; apoi se retrăgea în linişte. Cererea lui mişcă pe tânăra femeie care primi înlănţuindu-l cu braţele după gât. Intrară în pavilionul din strada Boulogne ca doi tineri căsătoriţi în seara nunţii. Şi într-adevăr aici avu loc noaptea nunţii lor. Uitaseră parcă întâmplarea care, într-o seară, îi aruncase deodată pe unul în braţele celuilalt: li

se părea că le e îngăduit să se sărute pentru întâia oară. Fu o noapte de adevărată fericire în care îndrăgostiţii îşi putură închipui că trecutul murise pentru totdeauna şi că unirea lor avea puterea şi nevinovăţia unei legături veşnice.

Trăiră împreună şase luni, departe de lume, ieşind rareori. Fu un întreg vis de fericire. Pierduţi în vraja mângâierilor, nu-şi mai aminteau de faptele de dinaintea acestei iubiri şi nu-i neliniştea întru nimic întâmplările ce se puteau ivi cândva. Erau prea departe şi prea sus, într-o deplină înţelegere a sufletelor, într-o pace de fericire pe care nimic n-o tulbura. Pavilionul, cu odăile lui strâmte împodobite cu covoare şi stofe bătătoare la ochi, le oferea un lăcaş retras, ascuns, tăcut, zâmbitor. Şi apoi mai era grădina, un pătrat de pământ mare cât palma, unde îşi uitau de toate, deşi era frig, stând de vorbă în după amiezile de iarnă.

Madeleine se credea parcă născută în ajun. Nu ştia dacă-l iubeşte pe Guillaume; ştia numai că el smulsese de undeva pentru ea o mare bucurie şi se simţea bine să adoarmă în vraja acestei bucurii. Toate rănile inimii ei se închiseseră; n-o mai chinuia neliniştea, nici arzătoarea dorinţă care-i sfâşiase fiinţa altădată; îi era cald, o mângâia o căldură plăcută care-i odihnea inima. Nu se întreba niciodată nimic. Ca un bolnav care scapă istovit dintr-o boală grea, se lăsa părăsită în mângâierea voluptoasă a acestei însănătoşiri, mulţumind în adâncul inimii aceluia care-o scăpase de griji. Tot ce-o mişca mai mult, nu erau îmbrăţişările nebune ale tânărului: simţurile ei tăceau de obicei şi în sărutările ei era mai mult o dragoste de mamă decât patimă. Îi arăta o adâncă recunoştinţă pentru bunătatea cu care se purta, socotind-o aproape ca pe femeia lui legitimă. Asta o ridica în ochii ei chiar şi-i venea să creadă că din braţele mamei trecuse în braţele bărbatului. Visul îi măgulea mândria, o mângâia în toate ascunzişurile tainice ale fiinţei, căci îi era îngăduit să fie mândră şi căuta să-şi risipească mai ales noile ei mângâieri, liniştea şi nădejdile zâmbitoare. În uitarea deplină a rănilor ce nu mai sângerau în inima ei.

Guillaume trăia în cer. În cele din urmă, dragul lui vis de

copil şi de adolescent se împlinea. Când era în şcoală, umilit sub loviturile camarazilor lui, visa o singurătate fericită, un colţ pierdut, ascuns, în adâncul căruia să-şi petreacă zilele în trândăvie, fără să fie bătut, ci dimpotrivă mângâiat de-o zână bună care să rămână veşnic lângă el; şi mai târziu, la optsprezece ani, când dorinţe nedesluşite începeau să-i bată la poarta sufletului, îşi reluă vasul pe sub copacii din parc, pe malul apei limpezi înlocuind zâna printr-o femeie, alergând prin tufişuri cu nădejdea că-şi va întâlni mângâierea la orice cotitură a potecilor. Azi Madeleine era zâna bună, femeia pe care o căuta. O stăpânea în singurătatea visată, departe de zgomot, în umbra unui lăcaş unde nicio fiinţă nu venea să-i tulbure liniştea. Aici era pentru el adevărata fericire: ştiindu-se departe de lume, fără teama că-l va umili cineva, lăsându-se pradă liniştii ce-i stăpânea inima, neavând lângă el decât o singură fiinţă şi trăind din frumuseţea şi dragostea acestei fiinţe. O astfel de viaţă îl răsplătea pentru tinereţea lui îndurerată; nimeni nu-l privise cu drag până în clipa aceea. Tatăl lui era aspru, dispreţuitor, mângâierile bătrânei protestante îl îngrozeau, n-avea un prieten care să-i potolească suferinţele cu dragostea lui. Apoi prigoniri ucigătoare, o copilărie de martir şi-o adolescenţă de surghiunit, un lung şir de nelinişti care îl făceau să dorească umbra şi tăcerea deplină, amorţirea fiinţei lui îndurerate într-o bunătate fără sfârşit. De aceea se odihnea, se ascundea în braţele Madeleinei, ca un om fricos, obosit. Toate bucuriile lui erau făcute din linişte. Această linişte îi părea că nu va sfârşi niciodată. Îşi închipui că veşnicia se desfăşura înainte-i, veşnicia ce doarme numai sub pământ, când el dormea în braţele iubitei lui.

Amândoi se iubeau mai puţin decât căutau să se potolească. Ai fi zis că o întâmplare îi îndreptase unul spre altul ca să-şi poată usca împreună sângele de pe răni. Simţeau aceeaşi nevoie de odihnă şi îmbrăţişările lor erau un fel de mulţumiri în ceasuri de linişte şi fericire. Se bucurau de aceste ceasuri c-un egoism flămând. Li se părea că trăiau numai de când se întâlniseră; nicio amintire nu se

ivea în convorbirile lor de îndrăgostiţi; lui Guillaume nu-i păsa că Madeleine trăise înainte de a-l cunoaşte cine ştie cum, pe când ea nu se gândea să-l întrebe, cum fac amantele, despre viaţa lui din trecut. Le era de ajuns că sunt unul lângă altul, că râd, că sunt fericiţi ca nişte copii cărora nu le pare rău de trecut şi nu se tem de ziua de mâine.

Madeleine află într-o zi despre moartea lui Lobrichon. Se mulţumi se spună:

— Era un om rău.

Îşi păstră aceeaşi nepăsare, iar Guillaume păru că nu ia în seamă această veste. Când primea scrisori de la Véteuil, le arunca într-un sertar după ce le citea; iubita lui nu-l întreba niciodată ce spun aceste scrisori. După o astfel de viaţă care ţinu şase luni, erau tot aşa de străini unul faţă de celălalt ca şi-n prima zi: se iubiseră fără să caute să se cunoască.

Visul se risipi deodată.

Într-o dimineaţă, pe când Guillaume se afla la bancher, Madeleine care nu ştia ce să facă, începu să răsfoiască un album cu fotografii ce se afla pe masă şi pe care nu-l zărise încă. Amantul ei găsise albumul în ajun, într-un cufăr. N-avea decât trei portrete, pe al tatălui său, pe al Genevièvei şi pe al lui Jacques.

Când ea zări cel din urmă portret, ţipă înăbuşit. Cu mâinile întinse pe foile albumului deschis, dreaptă, tremurând, privi chipul zâmbitor al lui Jacques c-o groază mută în ochi, parcă o fantomă s-ar fi ivit deodată în faţa ei. Era el, amantul de-o noapte devenit amantul de un an, omul a cărui amintire adormită în inima ei se trezea şi-o sfâşia fără milă, cu neaşteptata lui vedenie.

Pe cerul ei liniştit fu o izbucnire de fulger. Îl uitase de mult, era nevasta credincioasă a lui Guillaume De ce oare se ivea Jacques între ei? De ce era aici. În această odaie, unde cu câteva clipe mai înainte amantul ei o ţinea încă în braţe? Cine-l adusese până la ea ca să-i tulbure liniştea pentru totdeauna? Aceste întrebări făceau să-i urce nebunia la cap.

Jacques o privea cu zâmbetul lui dispreţuitor. Părea că o dojeneşte pentru dragostea ei; îi spunea: „Doarme, biata mea copilă, cât trebuie să te plictiseşti aici! Haide, vino la Chaton, vino la Robinson, vino repede unde e lume şi zgomot...” Îi părea că-i aude sunetul glasului, şi al râsului: îşi închipuia că-i va întinde braţele, printr-un gest al lui obişnuit. Într-o sclipire de fulger, revăzu trecutul odaia din strada Soufflet, toată această viaţă de care o despărţeau numai câteva luni. Prin urmare visase: fericirea de ieri nu-i fusese dăruită întreagă, ea minţea şi fura. Tot noroiul în care se zbătuse i se urca la inimă şi-o înăbuşea.

Fotografia îl arăta pe Jacques în ţinuta lui de student. Stătea călare pe un scaun întors, în cămaşă, cu actul şi braţele goale, fumând dintr-o pipă de spumă de mare. Madeleine deosebea un semn ce-l avea pe braţul stâng şi îşi aminti că sărutase de multe ori semnul acela. Amintirile îi pricinuiau un fel de vie arsură în creier; regăsea în suferinţa ei, o amară fărâmă de voluptate pe care el o făcuse să o cunoască. El părea acasă, cu gâtul şi braţele goale şi poate avea s-o strângă la piept. Atunci îi păru că simte în jurul mijlocului, strângerea atât de cunoscută a întâiului amant. Zdrobită, se lăsă să cadă într-un jilţ, crezând că se prostituează, privind în jurul ei cu spaima unei femei necredincioase. Odaia îşi păstra liniştea ei tainică, umbra ei blândă; era încărcată de pacea voluptoasă a unui lăcaş în care dragostea a stăpânit şase luni întregi; pe perete, deasupra jilţului era portretul lui Guillaume care zâmbea blând spre Madeleine. Şi Madeleine se îngălbenea sub privirea lui de dragoste, în mijlocul liniştii, simţind că Jacques o stăpâneşte şi-i sfâşie mărunţaiele.

Căuta să-şi aducă aminte. Înainte de plecare, tânărul chirurg îi dăruise portretul, o carte poştală asemeni aceleia pe care cruda întâmplare i-o aruncase sub ochi. Dar, în ajunul intrării ei în pavilion, îşi făcuse datoria arzând fotografia, căci nu mai voia să aducă chipul întâiului ei amant în casa lui Guillaume. Şi această fotografie trăia din nou şi Jacques pătrundea, fără voia ei, în acest lăcaş. Se ridică şi luă iarăşi albumul în mână. Atunci, în dosul

fotografiei, citi această închinare: *Vechiului meu camarad, fratelui meu Guillaume.* Guillaume camaradul, fratele lui Jacques! Madeleine, palidă ca o moartă, închise albumul şi căzu pe un scaun. Cu ochii ţintă, cu mâinile de-a lungul trupului, se gândi multă vreme.

Îşi spuse că trebuie să fie vinovată de vreo mare greşeală, ca să fie pedepsită aşa de crud pentru cele şase luni de fericire. Se lăsase părăsită în braţele celor doi bărbaţi şi, aceşti doi bărbaţi se iubeau c-o prietenie frăţească. Ea vedea un fel de nelegiuire în dragostea ei. Odinioară, în cartierul Latin, cunoscuse o fată pe care o împărţeau doi prieteni şi care trecea liniştită din patul unuia în patul celuilalt. Se gândi deodată la nenorocita aceea, zicându-şi cu dezgust că şi ea era tot atât de josnică. Acum simţea că va fi stăpânită de umbra lui Jacques cât timp se va lăsa în braţele lui Guillaume; avea să guste poate o plăcere monstruoasă în îmbrăţişările acestor amanţi pe care nu-i mai deosebea. Viitorul ei de nelinişte se ivi aşa de limpede în clipa aceea, încât se gândi să fugă, să dispară pentru totdeauna.

Dar un fel de spaima o reţinu. În ajun chiar, era atât de fericită în liniştea şi vraja mângâierilor lui Guillaume. Nu se putea oare linişti şi acum în braţele lui, să uite din nou, să se creadă vrednică şi credincioasă? Apoi se întrebă dacă nu era mai bine să spună totul amantului oi» să se spovedească, să-i vorbească de trecut. Dar gândul unei astfel de mărturisiri o îngrozi. Cum ar fi îndrăznit ea să mărturisească lui Guillaume că fusese amanta camaradului, fratelui său? Avea s-o gonească din patul lui, căci nu putea primi niciodată o astfel de josnicie. Ea se gândea la toate astea ca şi cum Jacques o avea încă, atât îl simţea trăind în fiinţa ei.

N-avea să spună nimic, avea să păstreze ruşinea numai pentru ea. Şi totuşi nu se putea linişti; firea ei dreaptă se revolta la gândul unei veşnice minciuni, înţelegea că n-avea puterea să trăiască mult timp o viaţă de zâmbete în josnicia şi mâhnirile el. Trebuia mai bine să se spovedească numaidecât, ori să fugă. Aceste gânduri nedesluşite îi

treceau prin mintea goală cu zgomote surde, ca nişte lovituri dureroase. Se întreba în tot felul, fără să poată lua o hotărâre. Deodată auzi deschizându-se uşa de la stradă. Un pas grăbit urcă scara. Guillaume intră.

Era tare schimbat la faţă. Se aruncă pe un scaun şi începu să plângă cu hohot. Madeleine, surprinsă, îngrozită, se gândi la început că el ştia totul. Se ridică şi ea tremurând.

Tânărul plângea întruna, cu obrajii în palme, chinuit cu o amară deznădejde. În cele din urmă, întinse braţele spre Madeleine, şoptindu-i cu glas înăbuşit:

— Mângâie-mă, linişteşte-mă! Ah, cât sufăr!

Madeleine se aşează lângă el, fără să înţeleagă, întrebându-se dacă din pricina ei plânge astfel. Îşi uitase suferinţele ei în faţa unei astfel de dureri.

— Răspunde, ce ai? îl întrebă ea luându-i de mână.

Ei o privi buimac.

— N-am vrut să plâng în stradă, strigă el printre lacrimi... Alergam, mă înăbuşeam... Mă grăbeam să ajung aici... Lasă-mă, asta îmi face bine, mă uşurează...

Îşi şterse lacrimile, apoi se simţi iarăşi sugrumat de durere şi începu să plângă.

— Doamne, Doamne! n-am să-l mai văd niciodată! strigă el.

Femeia crezu că a înţeles şi se simţi răpusă de milă. Îl trase pe Guillaume în braţe spre dânsa şi-l săruta pe frunte, ştergându-şi lacrimile şi îmbărbătându-l cu privirea-i mâhnită.

— Ţi-ai pierdut tatăl? întrebă ea din nou.

El făcu semn că nu. Apoi, frângându-şi mâinile şi cu glasul umilit al deznădăjduiţilor:

— Bietul meu Jacques, rosti el părând că vorbeşte c-o umbră pe care numai el o vedea, bietul meu Jacques, n-ai să mă mai iubeşti cum ştiai tu să mă iubeşti... Te uitasem, nu mă mai gândeam la tine, când tu muriseşi...

La numele lui Jacques, Madeleine, care ştergea mereu lacrimile amantului ei, se ridică deodată, dreaptă, tremurând. Jacques mort! Această veste căzu în fiinţa ei ca

un trăsnet surd. Rămase uimită, întrebându-se dacă nu era ea ucigaşa, fără să ştie, ca să scape de-o aspră nelinişte.

— Tu nu l-ai cunoscut, reluă Guillaume, nu ţi-am vorbit niciodată de el. Am fost nerecunoscător, fericirea noastră mă făcea să uit totul... Era o inimă de aur, o fire supusă... Nu mai aveam alt prieten în lume decât pe el. Mai înainte de a te întâlni pe tine, nu cunoşteam decât dragostea lui. Voi eraţi singurii care mi-aţi dăruit întreaga inimă a voastră. Şi iată că pe el l-am pierdut...

Un suspin îl întrerupse, apoi urmă:

— La şcoală mă băteau şi el a venit să mă apere. El mi-a şters lacrimile, el mi-a dăruit prietenie şi sprijin, mie, care trăiam ca un dezmoştenit în dispreţul şi batjocura tuturor. Când eram copil, îl adoram ca pe Dumnezeu, aş fi căzut în genunchi în faţa lui, dacă mi-ar fi cerut să mă rog. Îi datoram totul şi mă întrebam totdeauna cu ce fel de adevărată recunoştinţă să-l răsplătesc într-o zi! Şi l-am lăsat să moară departe de mine. Nu l-am iubit îndeajuns, văd bine acum.

Mâhnirea îl înăbuşi din nou. După un răstimp:

— Şi mai târziu, reluă el, ce zile lungi am petrecut împreună! Rătăceam pe câmp, mână în mână. Îmi amintesc de-o dimineaţă când pescuiam raci sub sălcii; el îmi spunea: „Guillaume, un singur lucru e aici pe pământ, prietenia. Să ne iubim, asta ne va mângâia mai târziu”. Scump şi iubit prieten... S-a dus... am rămas singur. Dar va trăi totdeauna în sufletul meu... Nu te mai am decât pe tine, Madeleine... Pe fratele meu l-am pierdut.

Şi iar începu să plângă şi întinse braţul spre Madeleine. Într-un gest de veşnică părăsire.

Ea suferea. Durerea, părerea de rău chinuitoare a lui Guillaume îi pricinuiau o ciudată pornire de răzvrătire; nu putea să audă din gura lui măgulirile şi cuvântul de amară deznădejde, fără să fie ispitită să strige! „Taci! omul acesta ţi-a răpit fericirea! Nu-i datorezi nimic!” Îi lipsea această din urmă nelinişte: să fie pusă faţă în faţă cu trecutul ei de omul a cărui dragoste îi impunea uitarea. Şi totuşi, nu îndrăznea să-i închidă gura, să-i mărturisească totul,

îngrozită de tot ce aflase, de puternica legătură de prietenie şi de recunoştinţă ce uimise pe cei doi amanţi ai ei. Asculta deznădejdea lui Guillaume ca şi cum ar fi ascultat vuietul ameninţător al unui val ce urca spre ea s-o înghită. Nemişcată, mută, păstra o ciudată răceală. Nu găsea în sufletul ei decât mânie Moartea lui Jacques o revolta. La început simţise un fel de sfâşiere grea, apoi se răzvrătise văzând că omul acesta nu putea muri pentru ea. Cu ce drept, dacă murise, venea el să-i tulbure liniştea?

Guillaume întindea mereu braţele spre ea, zicând:

— Biata mea Madeleine, mângâie-mă... Nu te mai am decât pe tine în lume.

Să-l mângâie pentru moartea lui Jacques! Asta îi părea crud şi caraghios. Ea fu silită totuşi să-l ia în braţe, să-i şteargă din nou lacrimile ce vărsa pentru întâiul ei amant. Rolul ciudat ce juca în clipa aceea ar fi făcut-o şi pe ea să plângă, dacă ar fi fost în stare. Dar fu aspră şi neînduplecată: nicio părere de rău, nicio undă de mâhnire pentru acel pe care îl iubise, nimic decât o tainică mânie împotriva durerii lui Guillaume. De astădată, ea rămase întreagă fiica meşteşugarului Férat.

— L-a iubit mai mult decât pe mine, îşi zise ea: m-ar goni dacă i-aş spune ce gândesc.

Apoi ca să spună ceva, împinsă mai mult de-o mare curiozitate:

— Cum a murit? întrebă ea scurt.

Atunci Guillaume îi povesti că, silit să aştepte la bancher luase la întâmplare un ziar. Ochii îi căzură deodată pe un şir de rânduri ce vestea naufragiul fregatei *Profetul,* surprinsă de-o furtună în apropierea Capului. Vasul se sfărâmase de stânci şi niciun om nu scăpase. Jacques care se ducea în Cochinchina n-avea să doarmă nici cel puţin într-un mormânt la care să se roage cineva pentru el. Ştirea era oficială.

După ce neliniştea îndrăgostiţilor se potoli, în noaptea următoare, Madeleine se gândi mai în linişte la suferinţele ce îndurase peste zi. Mânia îi pierise din suflet, se simţea numai tristă şi abătută. Dacă ar fi aflat despre moartea lui

Jacques în alte împrejurări, fără îndoială că n-ar fi tăcut, ci dimpotrivă ar fi plâns amar. Acum, singură în pat, la zgomotul răsuflării regulate a lui Guillaume care dormea lângă ea cu somnul greu al celor nefericiţi, se gândi la cel mort, la hoitul pe care valurile îl mânau şi-l izbeau de stânci Poate, căzând în mare, rostise numele ei. Îşi amintea că într-o zi el se tăiase adânc la o mână, în strada Soufflot, şi ea leşinase de groază, văzând ce puternic ţâşnea sângele din rană îl iubea pe atunci şi ar fi vegheat luni întregi la căpătâiul lui numai să-l scape. Acum se întunecase şi ea era mânioasă împotriva lui. Şi nu era cu totul străin pentru ea; îl păstra, dimpotrivă, veşnic acolo, în sufletul ei, în fiecare părticică a trupului, stăpânită în aşa fel încât îi simţea parcă răsuflarea străbătându-i pielea. Atunci se înfioră cu teama ce-o neliniştea şi altădată, când tânărul îi încolăcea braţele în jurul trupului. Simţi o zguduire ucigătoare, parcă i s-ar fi smuls o parte din trup. Începu să plângă, ascunzându-şi faţa în pernă, ca să n-o audă Guillaume. Toată slăbiciunea ei de femeie o cuprinse deodată şi-i păru că e mai singură pe pământ ca niciodată.

Neliniştea ei nu sfârşi curând. Madeleine o prelungi fără să vrea, amintindu-şi zilele de dragoste în braţele lui Jacques; la orice amănunt ce se trezea parcă din trecut, era şi mai deznădăjduită şi se mustra că fusese o nelegiuită rămânând nepăsătoare şi mâhnită în ajun. Însuşi Guillaume, dacă ar fi cunoscut poveste ei. ar fi sfătuit-o să cadă în genunchi şi să plângă cu el. Ea îşi împreună mâinile şi ceru iertare mortului căruia părea că-i aude ţipetele de agonie amestecate cu vuietul mării.

O dorinţă aspră o cuprinse deodată. Nu încercă să lupte împotriva acestei porniri neînduplecate.

Se ridică încet, cu grijă să nu fie simţită, şi să nu-l trezească pe Guillaume. Când puse piciorul pe covor, îl privi cu luare-aminte, de teamă să n-o întrebe unde pleacă. El dormea însă, cu ochii încă plini de lacrimi. Atunci ea căută pe dibuite candela de noapte şi trecu în salon, neliniştită când duşumeaua îi trosneau sub picioarele geale.

Se îndreptă spre album, îl deschise şi se aşeză în faţa

portretului lui Jacques. Pe Jacques venise să-l caute. Cu umerii învăluiţi în podoaba părului roşcat, strângându-se de frig în cămaşa-i lungă, ea privi îndelung portretul la lumina gălbuie şi pâlpâitoare a candelei. O adâncă linişte cădea în jurul ei şi, când îşi pleca urechea, zguduită de-o teamă surdă şi fără pricini, n-auzea decât răsuflarea greoaie a lui Guillaume, în odaia de alături.

Jacques nu-i mai păru cu chipul batjocoritor ca de dimineaţă. Gâtul şi braţele goale, cămaşa desfăcută la piept, nu-i mai posomorau amintirile. Omul acesta murise; chipul lui luase o înfăţişare de curată prietenie. Madeleine simţi o mare mângâiere privindu-l. El îi zâmbea cu zâmbetul frăţesc, de odinioară, până şi îmbrăcămintea lui nu prea la locul ei o mişca adânc. Tânărul, aşezat călare pe scaun, fumând din pipa de spumă de mare, părea c-o iartă cu multă bunăvoinţă. Era aşa cum îl cunoscuse, băiat bun şi după moarte; îi părea că atunci împinsese uşa odăii din strada Soufflot, vesel şi fără grijă, cerându-i să ierte dragostea uşuratică de aiurea printr-o purtare bună şi frumoasă.

Ea plânse cu lacrimi de uşurare, privind cu luare-aminte spre chipul celui mort, uitând de tot ce se petrecea în juru-i. Portretul devenea de acum înainte o relicvă şi-i părea că n-avea de ce să-i mai fie teamă. Atunci, îşi aminti de grijile din zori, de îndoiala şi neliniştea ei de-a nu putea lua o hotărâre. Bietul Jacques, în clipa în care deznădăjduise că-l vede ivindu-se între ea şi amantul ei, părea că-i trimite vestea morţii lui înadins ca să-i spună să trăiască liniştită. N-avea s-o mai tulbure în noua ei dragoste; părea că-i dă voie să ascundă în adâncul inimii taina legăturii lor. La ce bun să-l facă pe Guillaume să sufere şi de ce să nu caute iarăşi fericirea? Ea trebuia să tacă din milostivire, din bunătate. Portretul lui Jacques spunea: „Haide, încearcă să fii fericită, copila mea. Eu nu mai sunt, n-am să mă mai ivesc niciodată ca o ocară în viaţa ta. Drăguţul tău e un copil, eu l-am ajutat, te rog să-l ajuţi şi tu. Şi, dacă eşti bună, gândeşte-te uneori şi la mine”.

Madeleine rămase încredinţată. Avea să tacă, n-avea să

fie ea mai crudă decât însăşi soarta ei care voise să ascundă lui Guillaume numele întâiului ei amant. De altfel, nu-l spusese el însuşi? Amintirea lui Jacques trăia în el, şi ea trebuia să ducă o viaţă curată şi senină. O spovedanie ar fi murdărit pentru totdeauna această amintire. Ar fi fost o faptă rea vorbind de dânsa. Şi, când îşi jură că va rămâne mută, îi păru că portretul îi mulţumea cu recunoştinţă.

Ea îl sărută.

Se lumina de ziuă când se urca din nou în pat. Guillaume, obosit, dormea. În cele din urmă ea se linişti, legănată de-o nădejde îndepărtată. Aveau să uite această zi de spaimă, să-şi regăsească iarăşi liniştea şi dragostea lor curată.

Dar visul lor se sfârşise. Liniştea clipelor dintâi nu avea să se mai întoarcă în lăcaşul din strada Boulogne. În zilele următoare, umbra chinuită a celui înecat locui în pavilion, risipind în jurul lor o tristeţe grea. Ei îşi uitau sărutările, rămâneau dimineaţa unul lângă altul, fără să-şi vorbească, pierduţi în lumea unor amintiri posomorâte. Moartea lui Jacques trecuse prin liniştita lor singurătate ca o undă de gheaţă; acum se cutremurau, le părea că odăile strimte în care trăiau în ajun unul pe genunchii celuilalt, erau prea mari, prea dărăpănate, deschise şi bătute de vânt. Liniştea, umbra pe care o căutaseră, le pricinuia o spaimă nedesluşită. Erau prea singuri, într-o zi Guillaume nu-şi putu stăpâni un cuvânt aspru.

— Casa asta îmi pare un mormânt, strigă el: te înăbuşi aici.

Dar se căi numaidecât şi, luând-o de mână pe Madeleine spuse:

— Iartă-mă, adăugă el, am să uit, am să trăiesc numai pentru tine.

El era de bună credinţă, nu ştia că acelaşi vis se poate trăi de două ori, Când îşi potoliră neliniştea, pierduseră încrederea oarbă din zilele dintâi. Madeleine, mai ales, se trezi cu totul schimbată. Ea îşi dezgropase trecutul, nu se putea arunca ca o neştiutoare în braţele lui Guillaume. Viaţa o rănise, avea s-o rănească din nou şi trebuia, gândea ea, să se păzească de rănile ce-o ameninţau. Altădată nu se

gândea la ocara numelui de amantă, îi părea firesc să fie iubită, ea însăşi iubea, zâmbitoare, uitând de lumea întreagă. Acum mândria ei suferea, regăsea deznădejdile din strada Soufflot, îşi socotea amantul un duşman care-i fura cinstea. Un nimic o făcea să simtă că nu era în casa ei din strada Boulogne. Gândul acesta: „Sunt o femeie întreţinută” i se ivi neted în minte şi-o arse ca un fier înroşit; fugi, se închise în odaia ei şi plânse amar, cu inima sfâşiată.

Adeseori Guillaume îi făcea daruri. Îi plăcea să-i aducă totdeauna câte ceva. La început ea primise darurile lui cu bucuria unui copil căruia i se aduc jucării. De valoarea acestor lucruri îi păsa prea puţin. Era fericită că trăieşte mereu în gândul amantului ei. Primea darurile ca pe-o simplă amintire. După spaima ce-o trezi din vis, fu rău tulburată când se văzu îmbrăcată în rochii de mătase, împodobită cu diamante pe care altcineva le plătise. Trăi de-aici încolo într-o veşnică amărăciune, rănită de luxul care nu era al ei. Suferea în dantele şi-n moliciunea patului ori între mobilele scumpe ale odăilor. Privea tot ce-o înconjura ca un dar al ruşinii.

— Mă vând, îşi zicea ea uneori c-o adâncă strângere de inimă.

Guillaume, în zilele lor de tristeţe, îi aduse o brăţară. Ea păli zărind această bijuterie, şi rămase pe gânduri. Tânărul, mirat că n-o vede sărindu-i de gât ca de obicei, o întrebă blând:

— Nu-ţi place, Madeleine?

Ea tăcu; apoi, cu un tremur în glas:

— Dragul meu, zise ea, risipeşti prea mulţi bani pentru mine. Nu faci bine. N-am nevoie de atâtea daruri. Te-aş iubi tot atât de mult dacă nu mi-ai da nimic.

Şi îşi stăpâni un suspin. Guillaume căută s-o ia în braţe surprins şi supărat, fără să îndrăznească să înţeleagă pricina acestei purtări.

— Ce ai? reluă el. Ah, Madeleine, astea sunt gânduri urâte… Nu eşti tu nevasta mea?

Ea îl privi în faţă şi privirea ei dreaptă, aspră aproape,

spunea limpede: „Nu, nu sunt nevasta ta”. Dacă ar fi îndrăznit, ar fi propus atunci amantului ei să-şi plătească mâncarea şi îmbrăcămintea din micile ei economii. De câtva timp mândria ei nu putea fi prin nimic împăcată; simţea că totul o răneşte şi asta o mâhnea şi mai mult.

După câteva zile, Guillaume aducându-i o rochie, ea îi spuse cu un râs nervos:

— Îţi mulţumesc; dar pe viitor, lasă-mă să-mi cumpăr eu astfel de lucruri. Tu nu pricepi nimic, dar eşti jefuit.

De atunci îşi făcu ea singură cumpărăturile. Când amantul ei voi să-i dea banii ce cheltuise, ea juca o comedie care-l hotărî să tacă. Părea totdeauna nemulţumită, căutând prilej de ceartă ca să-şi apere mândria pe care un nimic o făcea să sufere. Adevărul era că viaţa începuse să-i devină de nesuferit în strada Boulogne. Îl iubea pe Guillaume, dar se simţea atât de nenorocită prin nemulţumirile ei de fiecare zi, încât adeseori credea că nu-l mai iubeşte, ceea ce n-o împiedica să simtă o spaimă ciudată când îi trecea prin minte gândul că o putea şi el părăsi ca Jacques. Atunci plângea ceasuri întregi, întrebându-se în ce nouă ruşine avea să cadă.

Guillaume băgă de seamă că adeseori avea ochii roşii ele plâns. Ghicea întru câtva rănile ce singură şi le făcea. Ar fi vrut să fie blând, s-o mângâie, arătându-se altfel de cum era, şi totuşi, fără să vrea, devenea din ce în ce mai neliniştit, mai posomorât. De ce plângea ea astfel? Era nenorocită cu el? Plângea pe urma vreunui amant? Această din urmă presupunere îl făcea tare nenorocit. El însuşi îşi pierdea credinţa în oarba fericire a zilelor dintâi Se gândea la trecutul Madeleinei pe care nu-l cunoştea, pe care nu voia să-l cunoască şi la care totuşi trebuia să se gândească necontenit. Îndoiala chinuitoare din seara plimbării la Verrières, îl neliniştea, sfâşiindu-i inima. Se gândea la anii morţi, pândea pe Madeleine ca să citească o mărturisire în gesturile ei, în privirile ei; apoi, când credea că a surprins un gând străin în făptura ei, se simţea deznădăjduit că ea nu-i a lui întreabă. Acum, când o avea, voia să-i stăpânească sufletul. Îşi zicea că o iubeşte îndeajuns ca ea

să se mulţumească cu dragostea lui Nu-i plăcea s-o vadă pe gânduri, se simţea crud rănit de nepăsarea ei trecătoare. Adeseori, când se aflau împreună, ea nu-l asculta. Îl lăsa să vorbească singur, privind în gol. rătăcită în lumea gândurilor ci ascunse; atunci el tăcea, se credea neînţeles şi o mândrie necunoscută încă îi schimba dragostea în dispreţ. „Inima mea s-a înşelat, se gândea el; această femeie nu e vrednică de mine; a trăit prea mult ca să ştie să mă răsplătească pentru tot ce fac pentru dânsa”.

Nu ajunseră niciodată la certuri adevărate. Se războiau în linişte, cu gândurile lor. Dar cuvintele amare ce schimbau uneori, îi lăsau tot atât de amărâţi şi deznădăjduiţi.

— Ai ochii roşii, zicea uneori Guillaume către Madeleine; de ce plângi pe furiş?

— Nu plâng, te înşeli, răspundea ea încercând să zâmbească.

— Nu, nu, nu mă înşel, reluă el, te aud uneori noaptea plângând. Eşti nefericită cu mine?

Ea făcea semn din cap că nu, păstrând acelaşi râs silit, aceeaşi înfăţişare de femeie asuprită. Atunci tânărul îi lua mâinile, încerca să le încălzească într-ale lui, dar cum aceste mâini rămâneau reci şi nemişcate, le lăsa să cadă, strigând:

— Sunt un biet îndrăgostit, nu-i aşa? Nu ştiu să mă fac iubit… Sunt oameni care nu se pot uita uşor.

Madeleine se simţi aspru mustrată.

— Eşti crud, răspunse ea cu amărăciune. Ştiu bine ce sunt şi tocmai de aceea plâng. Dar tu ce îţi închipui, Guillaume?

El îşi plecă ochii; ea adăugă cu tărie:

— Ar fi mai bine, poate, să-mi cunoşti trecutul. Ai şti cel puţin cu cine ai de-a face, şi ţi-ai da seama de toată josnicia vieţii mele… Vrei să-ţi spun totul?

El nu primi, îşi strânse iubita la piept, rugând-o să-l ierte. Această scenă, care se repeta deseori, nu merse niciodată mai departe; dar, după un ceas, recădeau, el într-o amară deznădejde, aceea de-a n-o putea stăpâni întreagă, ea, în părerile de rău ale mândriei şi spaima fiinţei ei rănite.

Alteori, Madeleine se arunca de gâtul lui Guillaume şi plângea umilită parcă. Aceste crize de lacrimi, pe care nimic nu le putea lămuri, erau şi mai chinuitoare pentru Guillaume. El nu îndrăznea să întrebe nimic pe amanta lui, o mângâia nerăbdător, oprindu-i lacrimile şi făcând-o să ia o înfăţişare aspră şi neînduplecată. Ea nu voia să-i răspundă; trebuia ca amantul să se înduioşeze el însuşi, să plângă şi apoi să cadă unul în braţele celuilalt, deznădăjduiţi, căutând să se îmbărbăteze. Amândoi n-ar fi putut spune ce-i făcea nenorociţi; erau trişti de moarte fără să ştie de ce; le părea că sorb la fiecare pas nefericirea, că-i zdrobea o povară înceată, nemiloasă.

O astfel de viaţă devenea de nesuferit. Trebuia o lămurire pe faţă. Madeleine şovăia, Guillaume era prea slab. Vreme de-o lună se chinuiră astfel.

Guillaume pusese să încadreze bogat portretul lui Jacques. Îl aşeză apoi în odaia lor. Privindu-l, Madeleine se simţea totdeauna tulburată. Când se culca, îi părea că ochii mortului o priveau cum se urcă în pat. Noaptea, îl simţea în odaie şi îşi înăbuşea sărutările ca el să nu le audă. Când se îmbrăca, dimineaţa, se grăbea ca să nu rămână goală în lumină în faţa fotografiei. De altfel, îi plăcea, tulburarea ce-i pricinuia, n-avea nimic dureros. Amintirile i se înseninaseră, nu se mai gândea la Jacques ca amantă, ci ca prietenă ruşinată de trecutul ei. Era mai sfioasă cu el decât cu Guillaume, suferind cu adevărat când vedea că ia şi el parte la noua ei iubire. Uneori credea că trebuie să-i ceară iertare şi rămânea ceasuri întregi în faţa portretului, fără să simtă altceva decât o mare uşurare. În zilele când plângea ori schimba câteva vorbe aspre cu amantul ei, privea spre Jacques mai blând ca de obicei. Îi părea rău de moartea lui, uitând cu totul suferinţele ei din trecut.

Poate că Madeleine ar fi sfârşit să plângă în faţa portretului ca o văduvă nemângâiată, dacă o întâmplare n-ar fi venit să-i smulgă, pe ea şi pe Guillaume, din trista viaţă ce duceau împreună. Încă o lună şi s-ar fi certat din nou, blestemând ziua întâlnirii lor. Dar se ivi pentru ei o scăpare neaşteptată.

Guillaume primi o scrisoare de la Véteuil care-l chema în grabă. Tatăl lui era pe moarte. Madeleine, înduioşată de durerea lui, îl strânse în braţe cu toată dragostea sufletului ei şi, pentru un ceas, se găsiră din nou mână în mână. El plecă, deznădăjduit, spunându-i că-i va scrie şi rugând-o să-l aştepte.

V

Domnul de Viargue murise. Lui Guillaume i se ascunsese adevărul ca să nu-l lovească deodată trista veste.

Împrejurările ce întovărăşiseră această moarte neliniştiră pentru multă vreme pe slujitorii de la Noiraude. În ajun, contele se închisese ca de obicei în laboratorul lui. Seara, văzând că nu coboară, Geneviève rămase oarecum surprinsă; dar i se întâmpla uneori să lucreze până târziu, îşi lua mâncarea cu el şi bătrâna nu venea să-l tulbure pentru cină. În seara aceea însă ea avu presimţirea unei nenorociri; fereastra laboratorului care, de obicei, sclipea în partea din afară a castelului, roşie ca o gură de iad. rămase întunecată toată noaptea.

A doua zi, Geneviève, neliniştită, se duse să asculte la uşă. Nu auzi nimic, niciun zgomot, nicio tresărire, îngrozită de această linişte, ea strigă, dar nu primi niciun răspuns. Atunci băgă de seamă că uşa era puţin întredeschisă; acest amănunt o linişti întrucâtva, căci contele încuia întotdeauna uşa. Intră. În mijlocul odăii, zări cadavrul domnului Viargue, întins pe spate, cu picioarele înţepenite, cu braţele desfăcute şi parcă obosite după o luptă; capul strâmb, pătat de răni şi alb ca marmura, îi căzuse pe spate, lăsând desfăcut gâtul pe care se îmbinau alte pete gălbui. În cădere, craniul se izbise de duşumea; un firicel de sânge se târâse până sub cuptor unde făcea o mică baltă. Agonia părea să fi ţinut numai câteva clipe.

În faţa acelui cadavru Geneviève se simţi sugrumată şi începu să ţipe. Strânsă cu spatele de zid, şopti o rugă

nedesluşită. Mai mult decât toate o îngrozeau petele gălbui de pe gât şi obraji, ca nişte răni de curând vindecate; diavolul îi sugrumase în cele din urmă stăpânul, cel puţin aşa arăta urma degetelor lui. Demult se aştepta ea la acest deznodământ; când îl vedea pe conte închizându-se în laborator, şoptea: „Se duce iarăşi să cheme pe Necuratul: Satan îşi va bate într-o zi joc de dânsul; într-una dintre nopţile astea îl va strânge de gât ca să-i ia sufletul”. Prezicerea ei se împlinise şi ea se cutremura la jindul că ereticul trebuie să fi luptat mult până să cadă răpus, închipuirea ei nelinişţită i-l arăta pe diavol, negru şi păros, sărind de gâtul victimei, smulgându-i sufletul şi pierind prin gaura coşului.

Ţipătul ei atrase pe slujitori. Oamenii domnului Viargue erau aleşi dintre ţăranii cei mai proşti din partea locului; şi ei rămaseră încredinţaţi că stăpânul lor murise luptându-se cu diavolul. Îl coborâră şi-l culcară într-un pat, răpuşi de-o spaimă nelămurită, tremurând de frică să nu se ivească vreo dihanie în gura neagră şi deschisă a cadavrului. Se dusese vestea câteva leghe împrejur ca contele e vrăjitor şi că-l stăpâneşte Satan. Doctorul care veni să constate moartea, o lămuri cu totul altfel; după petele gălbui de pe gât şi obraji, înţelese că fusese otrăvit şi curiozitatea lui de savant fu aţâţată mai ales de petele gălbui care nu se puteau ivi în nicio altă împrejurare, oricare ar fi fost otrava ucigătoare; se gândi apoi cu bună dreptate că bătrânul chimist murise de-o nouă otravă, descoperită de el după lungi cercetări. Doctorul era un om prevăzător: desemnă petele din dragoste pentru ştiinţă şi păstră pentru ei taina acestei morţi fulgerătoare. Stabili că domnul de Viargue murise în urma unui atac de apoplexie, voind să înlăture scandalul care trebuia oricum să lămurească adevărata pricină a morţii. Dar, totdeauna amintirea celor bogaţi şi puternici e cruţată şi respectată.

Guillaume sosi cu un ceas înainte de înmormântare. Durerea lui fu adâncă şi grea. Contele îl privise totdeauna cu răceală; pierzându-i nu putea simţi cum se rupe în el o dragoste pe care nimic nu fusese în stare s-o lege, dar

bietul băiat se găsea atunci într-o stare de aşa nelinişte, că plânse cu lacrimi amare. După zilele triste şi chinuitoare, petrecute cu Madeleine, cea mai mică nelinişte trebuia să-l facă să plângă. Poate, cu două luni mai înainte, n-ar fi găsit un suspin în pieptul lui.

După înmormântare, Geneviève îl chemă în odaia ei. Aici, cu toată cruzimea ei liniştită de fanatică, îi spuse că era vinovată de-o nelegiuire lăsând ca tatăl lui să fie îngropat în pământ sfânt. Cu răutate parcă, îi povesti în felul ei moartea pe care o socotea pricinuită de mânia diavolului. Poate că nu i-ar fi dat aceste amănunte, când mormântul de-abia fusese închis, dacă n-ar fi vrut ca din toate să tragă o învăţătură; ea îl sfătui pe tânăr şi-l îndemnă să nu facă niciodată vreo legătură ascunsă cu ladul. Guillaume jură tot ce voi dânsa. O asculta buimăcit, răpus de-o suferinţă amară, fără să înţeleagă de ce-i vorbea ea de Satan, simţind că înnebuneşte când o auzea povestind cu glas ascuţit lupta tatălui ei cu diavolul. Auzi în treacăt de petele gălbui ce înfloreau pe gâtul şi obrajii mortului. Se făcu palid ca ceara şi nu îndrăzni să primească gândul ce-i trecu crin minte.

În clipa aceea i se spuse că cineva dorea să-i vorbească. Guillaume găsi în sală pe doctorul ce încheiase actul de deces. C-o linişte cruţătoare, acesta îi spuse curatul adevăr; adăugă apoi că, dacă era îngăduit să se ascundă lumii adevărata pricină a morţii, el crezuse de datoria lui să nu amăgească întru nimic pe fiul mortului. Tânărul, înspăimântat de această mărturisire, îi mulţumi pentru minciună. Nu plânse; privea în gol ţintă, c-o privire posomorâtă; îi părea că sub picioarele lui se cască o prăpastie fără margini.

Vru să plece cu pasul şovăitor al omului beat, când doctorul îl opri. El nu venise, cum spunea, să-i dezvăluie adevărul. Îmboldit de-o neastâmpărată dorinţă să pătrundă în laboratorul contelui, înţelese că n-avea să mai găsească un prilej atât de bun; fiul avea să-l călăuzească în templul unde tatăl lui, cât trăise, nu-l lăsase să intre.

— Iartă-mă, spuse el lui Guillaume, dacă-ţi vorbesc de

toate astea tocmai într-o astfel de clipă. Dar mă tem că mâine nu vom mai putea face nicio cercetare. Petele de pe trupul mortului aveau ceva ciudat în toată înfăţişarea lor şi nu-mi dau seama ce fel de otravă să fi fost aceea pe care a luat-o... Te rog să-mi dai voie să văd şi eu sala în care a fost găsit cadavrul; asta îmi va folosi ca să-ţi pot da lămuriri mai aproape de adevăr.

Guillaume ceru cheia laboratorului şi urcă urmat de doctor. Dacă i-ar fi cerut, l-ar fi dus cine ştie în ce altă parte, în grajduri ori în pivniţă, fără să fie câtuşi de puţin mirat, fără să-şi dea seama ce face.

Dar, când intră în laborator, înfăţişarea acestei odăi îl uimi peste măsură şi se trezi parcă dintr-o adâncă toropeală. Sala aceea fusese schimbată în întregime, de-abia o mai recunoştea. Când intrase aici întâia oară, erau trei ani de atunci, în ziua când tatăl lui îl oprise să muncească şi să înveţe, se găsea într-o perfectă rânduială şi curăţenie: lespezile cuptorului sclipeau; alămăria şi sticlăria aparatelor oglindeau fereastra cea mare; pe ziduri erau întinse planşe acoperite de clondire, fiole şi recipiente de tot felul; pe masă, în mijloc, se îngrămădeau cărţi mari deschise şi maldăre de hârtie scrisă. Îşi amintea chiar surprinderea şi respectul ce simţise în faţa acestui lăcaş de studiu, ticsit, metodic, ca să zic altfel, c-o întreagă lume de unelte. Aici dormea rodul unei vieţi de muncă, tainele preţioase ale unui savant care întrebase natura de aproape un veac, fără să împărtăşească cuiva isprăvile acestor străduinţe chinuitoare. Guillaume, intrând în laborator, se aştepta să găsească la locul lor aparatele şi planşele, cărţile şi manuscrisele. Dar se găsi într-o adevărată ruină. O furtună trecuse parcă prin odaia aceea, murdărind şi sfărâmând totul; cuptorul, negru de fum, părea stins de mai multe luni şi maldărul de cenuşă rece ce-l umplea, se risipise în bună parte pe duşumea; uneltele de alamă înverziseră, sticlăria era spartă; fiolele şi clondirele de pe planşe, sparte şi ele în mii de bucăţi, zăceau zvârlite într-un colţ, ca sticlele sparte şi azvârlite la un colţ de stradă; chiar până şi planşele spânzurau, smulse parcă de la locul lor de-

o mână nemiloasă; cărţile şi manuscrisele sfâşiate, arse pe jumătate, se îngrămădeau într-un alt colţ. Toate aceste ruine nu erau din ajun; laboratorul fusese de mult pustiit; pânze mari de păianjen cădeau din tavan, o pânză groasă de praf acoperea spărturile ce se târau prin toate colţurile.

Guillaume, văzând această pustiire, simţi că i se strânge inima. Părea că înţelege. Tatăl lui vorbise cândva de ştiinţă c-o surdă gelozie, c-o amară batjocură. Pesemne o socotea o amantă destrăbălată şi crudă care-l zdrobise cu voluptăţile ei; el nu voia, din dragoste pentru ea şi din dispreţ pentru lume, să mai fie a altuia după moartea lui. Şi tânărul îşi închipuia c-o adâncă durere în inimă ziua în care bătrânul savant, plin de mânie. Îşi pustiise laboratorul. Îl vedea azvârlind cu piciorul aparatele de perete, spărgând fiolele de duşumea, sfâşiind planşele, rupând şi arzând manuscrisele. Un ceas, câteva minute poate, fuseseră de ajuns ca să se sfărâme asprele cercetări unei vieţi întregi. Apoi, când niciuna dintre descoperirile lui, niciuna dintre păreri nu-i păru adevărată, când se văzu singur în mijlocul laboratorului în ruină, poate că şezu undeva să se odihnească, ştergându-şi fruntea cu un zâmbet groaznic, ciudat.

Ceea ce mâhnea mai mult pe Guillaume era gândul zilelor chinuitoare pe care omul acela le petrecuse în odaia lui, în mormântul unde-i dormea viaţa şi dragostea. Luni întregi se închisese aici ca şi în trecut, fără să se atingă de ceva, umblând dintr-un colţ într-altul, pierdut în neantul pe care o clipă crezuse că l-a găsit. Sfărâma sub picioare bucăţi din uneltele lui dragi, arunca cu mânie fâşii din manuscrise şi spărgea de ziduri fiolele care încă mai păstrau urme de corpuri descompuse ori descoperite de el; poate că îşi sfârşea opera de distrugere vărsând un vas plin încă ori lovind cu piciorul într-un aparat. Ce gânduri de nesfârşit dispreţ, ce amară batjocură, ce dragoste de moarte urcase în creierul lui, puternic, în ceasurile lungi pe care le trăise chinuit şi visător în faţa acestei ruine pe care el însuşi o voise!

Nimic nu mai rămăsese. Guillaume, privind în jurul lui,

zări în cele din urmă un lucru pe care mâna tatălui său nu-l atinsese: era un fel de raft prins în zid, o mică bibliotecă cu geamuri în care se aflau mai multe sticluţe pline cu lichide de diferite culori. Contele, care se îndeletnicea mult cu toxicologia, strânsese acolo otrăvuri tari, necunoscute încă, ci descoperite de el. Mica bibliotecă o adusese dintr-o odaie de jos, unde Guillaume îşi amintea că o văzuse de multe ori în copilăria lui; era din lemn tare, împodobită la colţuri cu plăci de alamă şi fin crestată pe margini; această mobilă preţioasă, de-o lucrătură bogată şi minunată, n-ar fi displăcut în odaia de culcare a unei femei frumoase. Contele, cu degetul muiat în cerneală, scrisese cuvântul: *Otrăvuri*, pe fiecare geam, cu litere mari, negre.

Tânărul fu uimit de ironia aspră pe care tatăl lui o pusese în păstrarea acestui dulap şi a cuprinsului lui. Toată viaţa, toată ştiinţa contelui era acolo: în fiecare nouă sticluţă cu otravă. Nimicise toate celelalte descoperiri, cele care puteau fi de folos, şi nu lăsa omenirii, din toate cercetările lui, din toată străduinţa minţii lui, decât un prilej de suferinţă şi moarte. Acest burduf de carte, această batjocură sinistră, acest dispreţ pentru oameni, această supremă mărturisire a durerii, spunea limpede care trebuie să fi fost agonia acestui om care, după cincizeci de ani de muncă, era încredinţat că nu ştie nimic, că n-a aflat nimic în adâncul vaselor de corn decât cele câteva picături cu care se otrăvise.

Guillaume se trase înapoi spre uşă. Groaza şi dezgustul îl îmbrânceau afară. Odaia aceea murdară, plină de rămăşiţe fără nume, cu praful şi pânzele de păianjen risipite pretutindeni, era îmbâcsită de un miros greu care te sugruma. Grămezile murdare de cioburi şi hârtii vechi azvârlite prin colţuri, îi păreau putreziciunea acelei ştiinţe de care contele căutase să-l îndepărteze şi pe care părea că le măturase înainte de-a muri, cum arunci pe uşă o făptură scumpă, cu dispreţul plin încă de-o chinuitoare dorinţă. Şi-i părea că aude, când privea dulapul cu otrăvuri, hohotul dureros al bătrânului chimist, visându-şi moartea luni de-a rândul. Apoi, în mijlocul laboratorului, zări,

cutremurându-se, firul subţire de sânge ce cursese din craniul tatălui său până aproape de cuptor, oprindu-se într-un mic lac închegat.

Doctorul însă scotocea pretutindeni. Din prag el pricepuse totul şi-l cuprinsese o adevărată mânie.

— Ce om! ce om! şoptea el. A nimicit totul! a pustiit totul!... Ah, dacă aş fi fost eu aici, l-aş fi legat ca pe-un nebun furios.

Apoi, către Guillaume:

— Tatăl d-tale, a fost un om învăţat. El trebuie să fi făcut mari descoperiri... Şi uite ce-a lăsat! Asta e nebunie, curată nebunie... înţelegi? Un savant care putea fi membru al Institutului, a ţinut să păstreze numai pentru el isprăvile străduinţelor lui... Dacă aş mai găsi pe undeva vreun manuscris de-al lui, l-aş publica, şi asta ne-ar face cinste, mie şi lui.

Şi începu să scormonească în grămada de hârtii, fără să se mai uite la ţărâna ce-o învăluia. Se plângea apoi:

— Nimic, nici măcar o pagină întreagă. N-am văzut vreodată un astfel de nebun.

După ce scotoci grămada de hârtii, trecu la maldărul de cioburi şi începu iarăşi să se plângă şi să ţipe. Îşi apropia de nas spărturile de fiole, căutând să afle ceva din tainele chimistului. Se hotărî în cele din urmă să se întoarcă în mijlocul odăii, furios că nu putuse găsi nimic. Atunci zări dulapul cu otrăvuri. Se năpusti spre el c-un ţipăt de bucurie. Dar cheia nu era în broască şi trebui să se mulţumească să privească sticluţele prin geam.

— Domnule, zise el aspru către Guillaume, te rog foarte mult să mă laşi să cercetez tot ce se află în acest dulăpior... Îţi fac această rugăminte în numele ştiinţei, în numele chiar al memoriei domnului de Viargue.

Tânărul clătină din cap şi arătând spărturile de pe duşumea:

— Uite, răspunse el, tatăl meu a vrut să nu lase nicio urmă a străduinţelor lui. Sticluţele acelea vor rămâne la locul lor.

Doctorul stărui, dar nu-l clinti din hotărârea lui! Atunci

începu să se învârtească prin laborator, şi mai deznădăjduit. Ajuns lângă firul de sânge, se opri şi întrebă dacă sângele cursese din rănile mortului. După răspunsul asigurător al lui Guillaume, chipul păru că i se luminează. Îngenunche în faţa petei de sânge de lângă cuptor; aci, încet, cu vârful unghiei, încercă să desprindă o pojghiţă aproape uscată. Nădăjduia, după o îndelungă analiză a sângelui, să descopere ce fel de otravă întrebuinţase contele.

Când Guillaume pricepu ţinta acestei străduinţe, se îndreptă spre el, cu buzele tremurând şi, luându-l de braţ:

— Vino, domnule, îi spuse el scurt. Vezi bine că eu mă înăbuş aici... Nu trebuie să tulburăm liniştea morţilor. Îţi poruncesc să nu te atingi de sângele tatălui meu.

Doctorul lăsă pojghiţa foarte nemulţumit. Îndemnat de tânăr, ieşi din odaie împotrivindu-se. Guillaume, care-l aştepta de câteva clipe c-o nerăbdare chinuitoare, se simţi uşurat în cele din urmă, când ieşi în coridor. Închise uşa laboratorului, hotărât să păstreze jurământul ce făcuse tatălui său să nu mai calce cu piciorul într-însul.

Când coborî, găsi în salonul de jos pe-un judecător de pace din Veteuil. Acesta îl lămuri, cu multă bunăvoinţă de altfel, că venise să sigileze hârtiile mortului, pentru cazul când nu i s-ar arăta un testament în regulă. Avu chiar buna-cuviinţă să-l facă pe tânăr să înţeleagă că cunoştea legăturile lui de rudenie cu defunctul, titlul de copil adoptiv, şi că nu se îndoia de existenţa unui testament întreg în favoarea lui. Sfârşi micul lui discurs printr-un zâmbet: testamentul trebuia să fie pe undeva, dar legea era lege, poate că se iveau împrejurări neprielnice unei hotărâri repezi şi, deci, trebuiau să aştepte. Guillaume închise gura acestui om arătându-i un testament prin care era numit legatar universal. Contele trebuise să aştepte ca fiul lui să devină major ca să-l transcrie pe numele lui: adopţiunea cerea trebuinţa unui testament şi-i fusese îngăduit să-şi socotească fiul natural ca fiu legitim. Judecătorul de pace îşi ceru iertare; repetă că legea e lege şi plecă dând numele de Viargue, cu adânci plecăciuni, aceluia pe care-l numise

simplu domnul Guillaume cu câteva minute mai înainte, deşi ştia bine că are tot dreptul să poarte numele tatălui sau.

În zilele următoare Guillaume fu împovărat de-o mulţime de treburi. Nu i se lăsa măcar un ceas ca să se gândească la rosturile lui în lume de-aci înainte. Din toate părţile primi încredinţări de păreri de rău, rugăminţi şi cereri de a-i fi de folos. În cele din urmă se închise în odaia lui, după ce rugase pe Geneviève să răspundă mulţimii că are treabă. Lăsă în seama ei tot ce nu-l privea în legătură cu îngrijirea casei. Contele, în testamentul lui lăsase bătrânei un venit din care îi era îngăduit să-şi sfârşească în linişte viaţa. Ea era supărată însă şi nu voia să primească nimic, spunând că mai bine voia să moară decât să-şi lase casa pe mâna altora. De altfel, tânărul era foarte mulţumit că găsea pe cineva care să-i ia din spate sarcina de-a îngriji de unele lucruri mărunte. Spiritul lui slab ura munca; cele mai mici mizerii ale vieţii deveneau pentru el mari piedici de mânie şi dezgust.

Când în sfârşit se putu retrage în singurătate, îl copleşi o mare tristeţe. Frigurile nu-l mai lăsau în pace, se simţea zdrobit de-o posomorâtă moleşeală. Ar fi putut uita în câteva zile moartea tatălui său; dar veşnic se gândea acolo; revăzu, în gândurile lui de fiecare clipă, laboratorul pustiit, pătat de sânge, şi amintirea neîmpăcată a acelei sinistre odăi aduse cu ea, una câte una, amintirile cele mai crude ale vieţii. Această dramă îi părea că se leagă de tot şirul de suferinţe îndurate până atunci. Îşi amintea c-o amară nelinişte de naşterea lui pustie şi chinuită, de copilăria lui de martir, de întreaga lui viaţă închinată durerii. Mai trebuia ca tatăl lui să-l arunce în spaima morţii şi batjocura nemulţumirilor lui! Toate aceste întâmplări groaznice căzând în firea bolnăvicioasă a bietului Guillaume, sfărâmau tot ce era bun într-însul, îngrozind trebuinţele de linişte şi mângâiere. Se înăbuşea în aerul greu al nenorocirii pe care îl respira încă din leagăn; se pleca sub povara mâhnirilor, mai slab. pe măsură ce întâmplările se îndărătniceau să-l lovească. Se socotea în cele din urmă o

jucărie a soartei şi-ar fi plătit liniştea posomorâtă a uitării cu preţul nu ştiu cărei părăsiri. Când se văzu stăpân pe-o avere, când simţi că trebuia să joace rolul unui om serios, teama şi şovăirile lui sporiră: nu cunoştea lumea, tremura în faţa viitorului întrebându-se ce noi răni îl aşteptau. În ceasurile lui de visare, în care crescuse, aveau să-l îmbrâncească în adâncul vreunei prăpăstii la cei dintâi paşi nechibzuiţi.

Se simţea tare nenorocit, şi asta sporea dragostea lui pentru Madeleine. Se gândea la ea c-un fel de sfântă cucernicie. Ea singură, îşi zicea el, ştia cât preţuieşte şi-l iubea după vrednicia lui. Dacă s-ar fi întrebat mai bine, ar fi găsit în sufletul lui o teamă ascunsă pentru legătura cu femeia al cărei trecut nu-l cunoştea; şi-ar fi zis că şi asta era una dintre fatalităţile vieţii lui, una dintre urmările faptelor ce-l mânau spre necunoscut. Poate chiar ar fi şovăit amintindu-şi povestea mamei lui. Dar avea atâta nevoie să fie iubit, încât se arunca orbeşte în dragostea singurei fiinţe care-i dăduse câteva luni de linişte şi mângâiere. Îi scria în fiecare zi Madeleinei, plângându-se de singurătatea în care trăia, jurându-i că despărţirea lor va sfârşi curând. Într-una din zile se hotărî din nou să se închidă cu amanta lui în micul pavilion din strada Boulogne; apoi îşi aminti de clipele amare petrecute acolo şi se temu că nu va mai regăsi fericirea lor dintâi. A doua zi, îi scrise Madeleinei rugând-o să vie numaidecât la Veteuil.

Madeleine se simţi mulţumită. Şi ea se temea de singurătatea pavilionului plin de amintirea lui Jacques, în cele cincisprezece zile cât trăise singură, deznădăjduise. Din cea dintâi seară ascunsese portretul omului a cărui amintire o stăpânea veşnic; păstrându-l sub ochii ei, în odaia de culcare, acum când era liberă, i-ar fi părut în fiecare noapte c-o tulbură o fantomă. I se întâmpla uneori să-l învinuiască pe Guillaume că o lăsase singură în casa pe care-o locuia vechiul ei amant. Simţi o adevărată bucurie închizând uşa micului hotel; îi părea că închisese acolo umbra lui Jacques.

Guillaume o aştepta la Mantes. O duse câţiva paşi de la

gară ca să-i arate noul lui plan de viaţă. Ea trebuia să pară că vine în plimbare prin locurile acelea şi-avea să locuiască în casa din fundul parcului; aici avea s-o vadă când voia. Madeleine clătină din cap; nu-i plăcea să locuiască la amantul ei şi căuta prin orice mijloc să nu primească găzduirea ce-i oferea. În cele din urmă îi spuse că nu era bine să locuiască amândoi aproape în aceeaşi casă, căci asta dă de vorbit şi că era de-o mie de ori mai bine s-o lase să locuiască în vreo căsuţă vecină cu castelul notarului. Atunci hotărâră între ei ca el să se întoarcă singur în trăsura cu care venise, iar ea să ia diligenţa şi să vină la Véteuil ca străină. De cum îşi găsea locuinţă, avea să-l vestească pe Guillaume.

Madeleine avu norocul să găsească numaidecât ceea ce căuta. Hangiul la care se oprise avea, la un sfert de leghe de Noiraude, un fel de moşie; aci clădise o locuinţă de ţară, lucru de care îi părea rău; nu locuia niciodată în casa aceea şi plângea după banii cheltuiţi în zadar. Când tânăra femeie, chiar în seara sosirii ei, îi arătă dorinţa să rămână la ţară, dacă ar găsi în împrejurimile oraşului o casă care să-i convină, el îi vorbi numaidecât de căsuţa lui, A doua zi de dimineaţă aveau s-o vadă împreună. Era un pavilion care avea patru odăi; ploile iernii din urmă de-abia îngălbeniseră zidurile albe pătate de perdelele cenuşii ale ferestrelor; acoperişul roşu părea vesel printre copaci; un gard de stufişuri înconjura cei câţiva metri de grădină; mai departe, la o bătaie de puşcă, se găsea o fermă, o îngrămădire de case lungi şi negre din lăuntrul cărora se auzeau cântece de cocoşi şi behăit de turme. Madeleine fu mulţumită de ceea ce găsise cu atât mai mult cu cât pavilionul întreg era mobilat, lucru care-i îngăduia să-l închirieze de îndată. Plătea cinci sute de franci pentru ce şase luni de vară. socotind că mai avea încă ce cheltui din banii ei pentru trebuinţele zilnice Seara era mutată. Fredona, golindu-şi cuferele; ar fi vrut să râdă şi să alerge ca un copil. De cum zărise căsuţa cu acoperişul roşu şi perdelele cenuşii, albă şi zâmbitoare în mijlocul frunzişului verde, îşi zisese: „Simt că voi fi fericită aici, în acest colţ pierdut”.

Pe la nouă ceasuri veni Guillaume căruia îi scrisese de dimineaţă. Îi făcu cinstea de gazdă c-un fel de zburdalnică bunăvoinţă, plimbându-l prin toate colţurile, fără să uite cel mai mic lucru. Vru chiar să-i arate grădina, deşi era o noapte întunecoasă. „Aici, zicea ca c-un fel de mândrie, sunt căpşuni; dincoace, violete; aici îmi pare că sunt ridichi”. Guillaume nu vedea nimic; dar, în umbră, o ţinea de mijloc. Îi săruta braţele goale şi râdea de râsul ei. Când ajunseră în fundul grădinii, Madeleine reluă cu glas serios: „Aici am zărit o gaură mare în stufiş; pe-aici ai să vii la mine ziua. domnule, ca să nu mă faci de râs”. Şi trebui ca Guillaume să încerce să treacă prin gaura aceea. De mult nu mai gustaseră ei clipe aşa de plăcute.

Madeleine nu se înşelase: avea să fie fericită în colţul acela pierdut. Simţea că o dragoste nouă îi înfloreşte în inimă, o dragoste curată şi zburdalnică de şcolar. Portretul lui Jacques dormea în umbra hotelului din strada Boulogne, unde-l ascunsese cu toate amintirile dureroase ale anilor morţii. Uneori îi părea că de-abia a ieşit dintr-o şcoală, atât se simţea de mulţumită şi fără griji. Se simţea fericită că e în casa ei; îşi zicea: „Casa mea, odaia mea”, c-o bucurie copilărească; îngrijea de toate, socotea preţul celor ce-i erau de trebuinţă, se neliniştea că ouăle şi untul sunt prea scumpe. Niciodată n-o făcea Guillaume mai fericită ca în zilele când primea să mănânce cu ea la masă; în zilele acelea ea nu-i îngăduia să aducă nici cel puţin fructe de la Noiraude, voia să adune ea căpşuni şi era fericită că poate să dea fără să primească nimic. De atunci putu să-şi iubească amantul de la egal c-o dragoste liberă; gândul ruşinos că era o femeie întreţinută nu venea să-i mai tulbure mândria firească, iar inima ei se dezvăluia întreagă, fără să se strângă la gândul că se află într-o stare nenorocită. Când Guillaume intra, ea i se arunca de gât; zâmbetul, privirile, toată părăsirea ei spunea: „Mă las stăpânită, dar nu mă vând”.

Asta era lămurirea iubirii celei noi a celor doi îndrăgostiţi. Guillaume fu surprins şi încântat că descopere în Madeleine o femeie pe care încă n-o cunoscuse. Până în ziua aceea ea

fusese amanta lui, acum era iubită numai. Ceea ce însemna că, până în ziua aceea, el o iubise acasă la el, pe când, de aici încolo, avea s-o iubească în casa ei. Această deosebire le hotărî fericirea. El se simţea mai puţin liber în căsuţa din Véteuil ca în pavilionul din strada Boulogne; ştia că nu e stăpânul casei şi se arăta mult mai recunoscător pentru sărutările ce fura de pe buzele Madeleinei. Legăturile lor aveau în ele mai puţină brutalitate; el simţea un fel de plăcută sfială care-i sporea farmecul dragostei, iar gândul. plin şi el de-o tainică recunoştinţă. gusta cu totul altfel bucuria cea nouă. Îi plăcea să pătrundă în casa unei femei ca amant ales de ea; găsea în căsuţa aceea o miresmă necunoscută de farmec şi eleganţă, un aer blând pe care nu-l respira la Noiraude. Apoi trebuia să pătrundă aci pe furiş, de teama gurilor rele; venea peste câmp, călcând peste arături, udându-şi încălţămintea în roua de pe iarbă, fericit ca un şcolar care fuge de lecţii ca să se plimbe prin stufişuri; când se credea privit, se făcea că adună ierburi, culegând flori la întâmplare; apoi îşi relua drumul, neliniştit, obosit, fericit de apropiatele bucurii ce-l aşteptau; şi, când ajungea, furişându-se ca un făcător de rele prin gaura din hăţişul de păducel, arunca mănunchiul în poala Madeleinei care-l aştepta şi-l târa după ea în fundul odăii, unde în sfârşit îi dăruia buzele şi obrajii, departe de ochi lumii. Această ispravă, această fugă, această sărutare de bun-venit îl fermecau din ce în ce mai mult. Dacă ar fi fost mai liber, poate s-ar fi plictisit mai curând.

Şi, când se închideau în casă, Guillaume simţea o ciudată voluptate zicându-şi că fericirea lui nu era cunoscută de nimeni. El găsea vizitele lui nişte întreprinderi plăcute, parcă s-ar fi dus la o întâlnire c-o fată cuminte de şcoală. Îşi uitase cu totul de lunile petrecute în strada Boulogne. De altfel, Madeleine era o altă femeie; nu mai visa, trăia fără gânduri şi-l iubea mai mult; îl iubea pe furiş, ca o femeie care ar avea de dat socoteală cuiva; îl primea înroşindu-se numaidecât la faţă în odaia ei de culcare, în odaia unde el nu era decât musafir şi-a cărei mireasmă ciudată îi pricinuia totdeauna o adâncă tulburare. N-avea nimic al lui în odaia

aceea, nici cel puţin pantofi de casă.

Această frumoasă viaţă ţinu toată vara. Zilele trecură într-o pace fericită. Îndrăgostiţii îşi mulţumeau unul altuia prin dragostea lor pentru bucuria fiecăruia, cum odinioară se certaseră simţind că se nenoroceau unul pe altul.

Madeleine închiriase casa pe la mijlocul lui aprilie. Nu cunoştea alte locuri în afară de câteva colţuri din marginea Parisului. Trăind la câmp, o vară întreagă, simţi în cele din urmă o bucurie sănătoasă şi întăritoare. Văzuse cum înfloresc copacii şi cum se pârguiesc roadele, privind c-o zâmbitoare surprindere la munca câmpului. Când venise, frunzele erau crude, de-un verde limpede, câmpia se trezea la cele dintâi raze, umedă încă de ploile iernii, înveşmântată în farmecul nevinovat parcă al unui copil; din adâncul zărilor ceţoase, îi urca în inimă un suflu de viaţă proaspătă şi curată. Apoi, cerul avu mângâieri mai aprinse, frunzele se înnegriră, pământul deveni femeie, femeie îndrăgostita şi fecundată, ale cărei măruntaie tresăreau de-o puternică voluptate în chinurile dinaintea naşterii. Madeleine, mulţumită şi întinerită parcă de caldele adieri primăvăratice, simţea cum văpaia verii o împuterniceşte, făcând să-i bată sângele mai viu şi mai sănătos. Astfel, găsi în lumina soarelui, pacea şi tăria; era asemeni copăcelului răpus de gerurile iernii, care apoi renaşte şi, redevenind puiandru, creşte din nou înviorându-se sub puterea frunzişului.

Avea nevoie de aer mult, iubea cerul liber şi-i plăcea să se plimbe. Ieşea aproape în fiecare zi, umbla leghe întregi, fără să se plângă vreodată de oboseală. De obicei se întâlnea cu Guillaume într-o pădurice pe care-o străbătea pârâiaşul în care amantul ei, de mult, pescuia raci. Când se vedeau împreună, se plimbau prin iarba moale, ascunşi de copacii celor două maluri, urcând valea acoperită de frunze, umedă şi răcoroasă. La picioarele lor curgea pârâiaşul, un fir de argint ce fugea tăcut prin nisip; din loc în loc cădea în albii mai adânci cu zgomote de cristal ce păreau un cântec de fluier câmpenesc. Şi, din cele două părţi se ridicau trunchiurile copacilor, ca nişte uriaşe coloane bizare,

mâncate de lepra muşchiului şi-a iederei; mărăcinii crescuseră printre trunchiuri, zvârlind în toate părţile braţele lor spinoase, clădind un fel de ziduri verzi ce închideau drumul şi împleteau o nesfârşită reţea de frunze. Deasupra mişunau boureii ca nişte uriaşe muşte bâzâitoare; din loc în loc crengile se îndepărtau, lăsând să se vadă, în adâncul bolţilor verzi, un colţ de cer albastru. Guillaume şi Madeleine simţeau o plăcere deosebită să se plimbe prin acest pustiu îngust, prin acest leagăn al firii, al cărui capăt nu-l găseau niciodată; ceasuri întregi îi colindau ascunzişurile; răcoarea apei, liniştea copacilor îi învăluiau într-o voluptate ciudată. Ţinându-se de mijloc, se strângeau mai tare în colţurile unde umbra era mai deasă. Adeseori se jucau ca copiii; se fugăreau prin mărăcini şi alunecau pe iarbă. Deodată Madeleine se făcea nevăzută; se ascundea în vreun tufiş; amantul, care vedea bine un colţ din rochia ei, se făcea că o caută cu mare nelinişte; apoi, dintr-o săritură, o prindea şi-o ţinea aşa, culcată la pământ, hohotind de râs, în braţele lui.

Alte daţi, Madeleine spunea că-i e frig şi că dorea să umble prin soare; umbra o obosea aproape totdeauna. Atunci porneau prin soare, prin soarele strălucitor de iulie. Îndepărtau zidul de mărăcini şi intrau în lanuri de grâu ale căror valuri blonde se învălureau până departe, adormite de căldură sub cerul amiezii. Văzduhul ardea. Madeleine mergea bucuroasă prin cuptorul de foc; lăsa înadins să-i muşte soarele gâtul şi braţele goale; palidă, cu fruntea brobonată de mici împunsături de sudoare, ea se lăsa mângâiată de lumină. Asta, spunea ea, îi dădea puteri noi când era obosită; se simţea înviorată sub călcâiul ucigător al cerului în flăcări, pe care umerii ei de-abia îl duceau. Dar Guillaume suferea în această văpaie; când ea îl vedea obosit, îl târa din nou pe drumurile pline de umbră, în marginea pârâului limpede şi rece.

Şi atunci îşi relua plimbarea întreruptă, gustând un farmec nou în liniştea şi răcoarea părăsite o clipă. Ajungeau la un fel de înconjur unde se opreau să se odihnească. Drumul se lărgea, pârâul se oprea într-un mic lac cu apa

liniştită şi aspră ca o placă de oţel, linia copacilor se rotunjea încet, dezvăluind o largă fâşie de cer. Ai fi zis că verdeaţa se îngrămădea în partea aceea. În marginea apei se plecau trunchiuri subţiri; jos se întindea un covor de iarbă scurtă, urcând din apă până la trunchiurile copacilor şi aici se pierdea în mărăcinişul ce împrejmuia luminişul cu un zid de nepătruns. Dar bucuria acestui lăcaş blând şi sălbatic era un izvor ce scăpa dintr-o stâncă; blocul uriaş, acoperit în vârf de buruieni ce-şi spânzurau frunzişul la vale, se pleca într-o parte, săpându-se într-o umbră albăstrie; firicelul de apă ieşea, cu moliciuni de şarpe, din adâncul acestei peşteri pline de buruieni agăţătoare, ai cărei pereţi picurau o umezeală de gheaţă. Guillaume şi Madeleine se aşezau aici, ascultând murmurul tainic al picăturilor ce cădeau una câte una din boltă; era în acest murmur o legănare fără sfârşit, o senzaţie nedesluşită de somn şi de veşnicie care mulţumea pe deplin dragostea lor fericită. Încet, încet, uitau să-şi mai vorbească, pierduţi în monotonia cântecului blând al picăturilor de apă, crezând că aud cum le bate inima, visând şi zâmbind, mână în mână.

Madeleine aducea totdeauna fructe. Se trezea din vis şi muşca cu dinţii ei frumoşi, îndemnându-l şi pe el să guste din piersici şi pere. Guillaume se minuna văzând-o în faţa lui; cu fiecare zi îi părea mult mai frumoasă; urmărea, cu surprindere şi admiraţie, unda de sănătate şi putere pe care aerul liber le sădea în fiinţa ei. Câmpia făcea din ea cu totul altă femeie. Lui îi părea acum mult mai voinică. Sănătoasă, cu braţele tari, ea devenise o fată plină de viaţă, cu pieptul larg, cu râsul limpede. Pielea, uşor bronzată, îşi păstra aceeaşi lumină străvezie. Părul roşcat, de-abia înnodat, îi cădea pe gât într-un singur smoc des şi parcă învăpăiat. Toată fiinţa ei lua o înfăţişare de adevărată măreţie a bărbăţiei.

Guillaume nu mai obosea privind această făptură, ale cărei săruturi, liniştite şi puternice, îi potoleau frigurile. Simţea că o blândă seninătate o cucerea; îşi regăsise voinţa, trăia fără grijă, supusă simplităţii înnăscute a fiinţei

ei; singurătatea şi lumina soarelui îi plăceau, îmbobocea în putere şi farmec, se arăta aşa cum o făcuseră pentru totdeauna liniştea şi mulţumirea anumitor trebuinţe. În ceasurile lungi petrecute la Izvor, nume cu care îşi botezaseră lăcaşul de odihnă, tânărul privea uimit spre Madeleine, întinsă pe iarbă, cu gâtul înroşit de văpaia aprinsă a părului; urmărea, sub rochia uşoară, linia hotărâtă a pulpelor şi, din când în când, se ridica s-o strângă în braţe, întreagă, c-o mândrie pripită de stăpânitor. Nimic josnic nu-i murdărea, de altfel;. era o dragoste liniştită şi sănătoasă.

În zilele când îndrăgostiţii nu se duceau la izvor, se plimbau în trăsură la câţiva kilometri, apoi îşi lăsau trăsura la un han şi colindau văile pe unde îi ducea drumul. Alegeau de obicei potecile cele mai înguste care îi puteau duce în necunoscut. După ce umblau ceasuri întregi, printre două şiruri de meri, fără să întâlnească vreun suflet viu, erau fericiţi ca nişte făcători de rele ce scapă de ochii paznicului. Aceste largi câmpii normande grase şi tăcute, le păreau chipul însuşi a mângâierilor nesfârşite; nu-i obosea niciodată aceeaşi privelişte. Uneori se rătăceau, colindau pe drumuri necunoscute. Madeleinei îi plăceau mult animalele de casă; o grămăjoară de puişori, culegând în jurul mamei lor cu piuituri şi ridicări din aripi o făcea să râdă după amiezi întregi; intra prin staule să mângâie vacile; iezii ce-i săreau în cale o minunau; toată lumea aceea de făpturi ce se tânguie în jurul casei, o o oprea în loc, stârnindu-i dorinţa nebună să aibă şi ea acasă pui de găină, raţe, porumbei, gâşte, şi, dacă zâmbetul lui Guillaume n-ar fi stânjenit-o, nu s-ar fi întors la Véteuil fără vreo pasăre ascunsă între cutele rochiei. Mai avea, de altfel, o patimă, aceea a copiilor; cum zărea un copil rostogolindu-se în joacă prin vreo curte, prin bălegar şi printre păsări, ea îl privea în linişte, pe gânduri, cu un zâmbet de înduioşare; apoi, atrasă parcă, se apropia şi-l lua în braţe, fără să se uite la chipul lui murdar de ţărână şi de dulceaţă. Cerea lapte, ţinând copilul în braţe până ce-i da de mâncare, făcându-l să sară şi chemându-şi amantul ca să vadă şi el ce ochi mari are. După ce sorbea şi

ea din lapte, pleca în ochi cu păreri de rău şi, întorcând capul, îl privea iarăşi, pentru cea din urmă oară.

Veni toamna. Nori posomorâţi se fugăreau pe cerul mort, împinşi de vânturi îngheţate; câmpiile amorţeau. Îndrăgostiţii voiră să se mai ducă o dată la izvor; îşi găsiră singurătatea pustie. O ploaie de frunze galbene stropea pământul; luminişul, deschis în toate părţile, părea tăiat de trunchiuri slabe de copaci, ale căror ramuri înalte îşi înălţau neagra goliciune spre cerul vânăt. Micul, lac, izvorul însuşi pierea parcă, murdărit de cele din urmă furtuni. Guillaume pricepu că iarna se apropia şi trebuiau să-şi sfârşească plimbările. Se gândea c-o adâncă înduioşare la moartea verii, privind spre Madeleine. Ea, în faţa lui, visătoare, rupea crengile uscate, risipite în juru-i.

Din ajun Guillaume voise să-i spună că ar dori s-o ia în căsătorie. Gândul acestei căsătorii îi venise la o fermă. văzând-o pe Madeleine cum mângâie unul dintre copilaşii pe care îi iubea. Se gândise de multe ori că dacă ea ar rămâne însărcinată, ar avea şi el un fiu bastard. Amintirea copilăriei lui îl îngrozea totdeauna când îi trecea prin minte cuvântul bastard.

De altfel, toate îl îndemnau să se căsătorească. Cum spunea şi altădată Jacques, el trebuia să iubească o singură femeie, cea dintâi pe care o întâlnea; trebuia s-o iubească cu fiinţa lui întreagă şi să se încreadă în această iubire de teama schimbărilor şi a necunoscutului. Adormise în mângâierile Madeleinei; acum, când îi era cald, când se simţea bine în mângâierile ei, socotea să rămână astfel totdeauna. Judecata lui liniştită, blândeţea lui, îşi ziceau întruna: „Am un leagăn în care să mă odihnesc toată viaţa”. Căsătoria avea să aducă în faţa legii, o legătură pe care el o socotea veşnică.

Gândul că ar putea să aibă un fiu îl făcu să grăbească un deznodământ pe care aproape îl cunoştea. Apoi, venea iarna, avea să-i fie frig, singur în adâncul castelului pustiu, n-avea să-şi mai petreacă zilele, sub răsuflarea caldă a iubitei lui. În aceste luni îngheţate şi lungi trebuia să umble pe drumuri prin ploaie ca să bată la uşa Madeleinei. Ce

bucurie liniştită, dimpotrivă, dacă amândoi aveau să locuiască în aceeaşi casă! Aveau să-şi petreacă zilele aspre la gura sobei; aveau de trăit o lună de miere într-un alcov cald, de unde n-aveau să mai iasă în primăvara viitoare, decât ca să se reîntoarcă la soare. Şi mai era, în hotărârea lui, dorinţa s-o iubească pe Madeleine sub ochii tuturor, să-i arate cât o preţuieşte ca s-o mulţumească. Îi părea că ghiceşte că intimitatea n-avea de ce-i mai stânjeni, că n-aveau de ce se simţi răniţi sufleteşte, dacă îşi luau răspunderi unul faţă de celălalt.

Totuşi, în planul ce-l neliniştea pe Guillaume, dormea o undă de nelinişte, de teamă. În lunile de uitare petrecute lângă ea, se gândise totdeauna cu teamă la viitorul pe care moartea tatălui său i-l trezise în suflet; faptele nu-l înspăimântau; dragostea lui, după atâtea neajunsuri, îi părea o binefăcătoare odihnă, o alinare a suferinţelor şi a mâhnirilor. El trăia atunci numai din clipele repezi, trecătoare şi ele, care îşi aduceau fiecare bucuria ei. Dar, de când se gândea la viitor, necunoscutul acestui viitor îl chinuia c-o spaimă surdă. Poate că, după părerea lui, se cutremura la gândul că se leagă pentru totdeauna de-o femeie al cărui trecut nu-l cunoştea. Oricum, se simţea adânc tulburat, de şovăielile lui nu-şi dădea seama şi, totuşi, inima îl îndemna.

Venise la izvor hotărât să vorbească. Dar copacii erau atât de goi, cerul atât de trist, încât tăcu, înspăimântat parcă de cele dintâi izbucniri ale iernii. Şi Madeleinei îi era frig; cu un şal de gât, cu picioarele ascunse sub poalele rochiei, ea frângea mereu crengi uscate, fără să ştie ce face, privind cu tristeţe spre norii încărcaţi de ploaie ce se frângeau în linişte. În sfârşit, când trebuiră să pornească spre casă, Guillaume îşi spuse planul; glasul îi tremura, parcă şi-ar fi cerut iertare.

Madeleine îl asculta surprinsă oarecum, aproape îngrozită. Când el sfârşi:

— De ce să nu rămânem aşa cum suntem? zise ea. Eu nu mă plâng, sunt fericită… Nu ne-am iubi mai mult dacă am fi căsătoriţi… Poate că, atunci ne-am speria fericirea.

Şi, cum el deschidea gura ca să se împotrivească, ea adăugă în grabă:

— Nu, nu. Asta mă înspăimântă.

Şi începu să râdă ca să-şi îmblânzească asprimea şi ciudăţenia cuvintelor. Ea însăşi era uimită că le rostise şi, mai ales, atât de aspru. Adevărul era că propunerea lui Guillaume îi pricinuia o amară nemulţumire; îi părea că el îi ceruse ceva cu neputinţă, ca şi cum ea n-ar fi fost stăpână pe sine şi s-ar fi găsit în stăpânirea altui bărbat. Vorbise şi se împotrivise ca o femeie măritată căreia un amant i-ar cere să trăiască împreună cu ea.

Tânărul, rănit aproape, s-ar fi răzgândit, dacă nu s-ar fi simţit dator să apere nevoile dragostei amândurora. Se încălzi vorbind, uită încet, încet strângerea de inimă ce simţise la cuvintele aspre ale iubitei lui, risipi un potop de cuvinte blânde şi mângâietoare, zugrăvind tabloul frumoasei vieţi pe care aveau s-o trăiască fiind căsătoriţi. Mult timp apoi lăsă să-i vorbească inima prin şoapta buzelor, plecat spre ea, într-o pornire de rugă şi închinare.

— Sunt orfan, zicea el, nu te am în lume decât pe tine. Primeşte să-ţi legi viaţa de a mea, altfel aş crede că cerul mă urmăreşte veşnic cu mânia lui şi mi-aş zice că tu nu mă iubeşti îndeajuns ca să-mi vrei fericirea. Dacă ai şti câtă nevoie am de dragostea ta! Tu singură m-ai liniştit, tu singură mi-ai deschis un adăpost în braţele tale. Azi nu ştiu cum să-ţi mulţumesc, îţi dau tot ce am, ceea ce nu-i nimic faţă de ceasurile de fericire ce mi-ai dăruit şi ai să-mi dăruieşti. Uite, simt că voi rămâne totdeauna îndatorat faţă de tine, Madeleine. Noi ne iubim; căsătoria nu va spori dragostea, dar ne va îngădui să nu ne mai temem de nimeni. Şi ce fel de viaţă vom duce? O viaţă de linişte şi de mândrie, c-o oarbă încredere în viitor, c-o mulţumire adâncă pentru fiecare clipă… Te rog Madeleine!…

Ea îl asculta c-un fel de strâmtorare, răpusă de-o silită nerăbdare ce-i înflorea pe buze un zâmbet ciudat. Când amantul ei nu mai avu ce spune şi se opri, cu gâtlejul sugrumat de tulburare, ea tăcu un răstimp, apoi, cu glas răutăcios:

— Dar tu nu te poţi căsători, zise ea, c-o femeie al cărei trecut nu-l cunoşti... Trebuie să-ţi spun cine sunt, de unde vin şi ce-am făcut înainte de a te cunoaşte.

Guillaume, nedumerit, îi puse palma la gură.

— Taci, reluă c-un fel de spaimă. Te iubesc, nu vreau să ştiu mai mult... Uite, te cunosc foarte bine. Tu eşti poate mai bună ca mine: ai mai multă putere şi mai multă voinţă. Nu eşti în stare să faci vreun rău. Trecutul e mort; eu îţi vorbesc de viitor.

Madeleine se zbătea în aspra îmbrăţişare a mângâierilor şi credinţei. Când putu să vorbească:

— Ascultă, zise ea, eşti un copil şi eu trebuie să judec pentru tine... Eşti bogat, eşti mai tânăr, într-o zi ai să-mi aduci mustrări că am primit prea în grabă propunerea ta... Eu n-am nimic, sunt o biată femeie; dar ţin să-mi păstrez mândria, n-aş vrea să vii să mă învinovăţeşti mai târziu că am intrat în casa ta ca o intrigantă... Vezi că-ţi vorbesc deschis... Pot să fiu pentru tine o amantă; dacă aş deveni soţia ta, a doua zi ţi-ar parcă rău că nu te-ai însurat c-o fată bogată şi mai vrednică decât mine.

Dacă Madeleine ar fi vrut să neliniştească sufletul tânărului, n-ar fi putut găsi un mijloc mai bun. Presupunerile lui îl făcură aproape să plângă. Simţea în el o mânie de copil şi îşi jura să învingă cu orice preţ împotrivirea amantei lui.

— Tu nu mă cunoşti, strigă el, îmi faci mult rău, Madeleine... De ce-mi vorbeşti astfel? Nu-ţi dai seama la ce gândesc, la ce visez, tu care de un an trăieşti alături de mine? Aş vrea să adorm pe sânul tău şi să nu mă trezesc niciodată. Ştii bine că asta e singura mea dorinţă: te înşeli dacă mă crezi ca pe ceilalţi oameni. Sunt un copil, spui tu; cu atât mai bine: cred că nu poţi avea frică de un copil care se încrede în tine.

Urmă astfel cu glas blând. rugând-o călduros ca şi mai înainte Vorbi cât timp îşi simţi inima plină. Ea era mişcată auzindu-i glasul tremurător care-i oferea cu atâta umilinţă iertarea şi stima lumii. Totuşi, simţea mereu în adâncul sufletului un fel de nemulţumire. Când amantul ei sfârşi

spunând: „Eşti liberă, de ce nu vrei să-mi dai fericirea?” ea făcu o mişcare pripită.

— Liberă! răspunse ea cu glas înăbuşit, da, sunt liberă.

— Ei bine, adăugă Guillaume, să nu mai vorbim de trecut. Dacă ai mai iubit vreodată, dragostea aceea a murit, eu mă însor c-o văduvă.

Cuvântul văduvă o nelinişti oarecum. Păli uşor. Fruntea ei aspră, ochii cenuşii arătau o adâncă durere.

— Să mergem, zise ea; se înnoptează... am să-ţi răspund mâine.

Intrară. Cerul se întunecase, vântul sufla lugubru printre copaci. Când Guillaume se despărţi de Madeleine, o strânse la piept, în linişte, fără să poată rosti un cuvânt, vrând parcă s-o stăpânească întreagă numai prin această strângere în braţe.

Toată noaptea Madeleine nu închise ochii. Când fu singură, se gândi la propunerea iubitului ei. Această căsătorie o măgulea, pricinuindu-i însă un fel de surprindere groaznică. Nu se gândise niciodată la asta. Un astfel de vis nu i-ar fi trecut prin minte. Atunci, gândindu-se la viaţa cinstită, liniştită ce-i oferea Guillaume, se miră că, c-o clipă mai înainte se putuse împotrivi. Amintindu-şi vorbele mângâietoare ale tânărului, îi fu ruşine că se arătase atât de aspră; se întrebă ce tainică simţire o îndemnase să nu primească o legătură pe care ar fi trebuit s-o întâmpine cu dragoste şi recunoştinţă? De ce şovăia, de ce-i era teamă? Nu era liberă, cum spusese Guillaume? Ce nevoie avea să dispreţuiască o fericire neaşteptată? Se pierdu în şirul acestor întrebări şi nu descoperi în toată fiinţa ei decât o vagă nemulţumire. Ar fi putut găsi lesne un răspuns, dar îi părea prost, caraghios şi se ferea să-l mărturisească. Adevărul era că se gândea la Jacques. Simţise cum amintirea acestui om se trezea în sufletul ei în vreme ce-l asculta pe Guillaume.

Era însă încredinţată că n-o tulburase această amintire. Jacques murise, nu-i datora nimic, nici cel puţin o părere de rău. Cu ce drept se trezea în sufletul ei ca să-i aducă aminte că era a lui? îndoiala din clipa aceea asupra

libertăţii ei, o mânia peste măsură. Acum când fantoma iubirii ei dintâi se ivea, ea lupta corp la corp cu dânsa, voia s-o învingă ca să-i arate că n-o putea stăpâni. Era încredinţată, de altfel, în ciuda râsului dispreţuitor, că numai Jacques o făcuse aspră cu Guillaume. Asta era dureros de nelămurit. Când toate gândurile i se iviră limpezi în minte, în neodihna somnului ei, se hotărî, cu toată pornirea firii ei, să-l facă pe cel mort să tacă, măritându-se cu cel viu. Adormi aproape de ziuă. Visă că înecatul ieşea din valurile verzui ale mării şi venea s-o smulgă din braţele bărbatului ei.

Când Guillaume se ivi a doua zi, tremurând, neliniştit, o găsi pe Madeleine dormind. O luă blând în braţe. Ea se trezi într-un lac de sudoare şi se aruncă la pieptul lui, zicând: „Sunt a ta!” parcă ar fi vrut să se ascundă din calea unei primejdii. Urmară sărutări lungi şi strângeri în braţe. Părea că amândoi au nevoie de înţelegere, de stăpânire sufletească, numai ca să poată crede în trăinicia legăturii lor.

Chiar după-amiază Guillaume căută să îndeplinească formalităţile căsătoriei. Când, spre seară, spuse Genevièvei că avea să se însoare c-o fată din împrejurimi, protestanta îl privi cu ochi răutăcioşi.

— Asta are să fie mai bine, îi zise ea.

El pricepu atunci că ea ştie totul. Poate îl zărise cu Madeleine şi flecăririle se risipiseră pretutindeni. Încuviinţarea Genevièvei îl hotărî apoi să grăbească ziua căsătoriei. Câteva săptămâni fură de ajuns. Îndrăgostiţii se căsătoriră la începutul iernii, aproape în taină. Cinci ori şase curioşi din Véteuil îi văzură urcând în trăsură de acasă şi de la biserică. Apoi, întorcându-se la Noiraude, se închiseră în casă, după ce mulţumiră martorilor. Erau acum în casa lor, legaţi pentru totdeauna.

VI

Cei patru ani ce urmară fură liniştiţi şi aducători de fericire. Tinerii căsătoriţi îşi petrecură vremea la Noiraude. În anul dintâi avură planuri de călătorie: voiau să-şi plimbe dragostea în Italia ori pe malurile Rinului, cum e obiceiul. Veşnic însă, în clipa plecării, şovăiau şi găseau de prisos să caute aşa departe o fericire pe care-o aveau în mână. Nu se duseră nici măcar o singură dată la Paris. Amintirile ce lăsaseră în micul lor hotel din strada Boulogne, îi nelinişteau. Ascunşi în adâncul singurătăţii, se credeau ocrotiţi de nenorocirile acestei lumi şi îşi băteau joc de suferinţă.

Guillaume se simţea în plină fericire. Căsătoria împlinea visul adolescenţei lui. Trăia o viaţă de unire, fără griji, croită numai din linişte şi mângâiere. De când Madeleine locuia la Noiraude, el nădăjduia şi se gândea la viitor fără teamă. Viitorul avea să fie acelaşi cu prezentul, un somn lung de dragoste, un şir de zile asemeni şi încărcate de mulţumire. Gândurile lui neliniştite aveau nevoie de această încuviinţare de veşnică linişte; dorinţa lui cea mai aprinsă era să-l ajungă moartea într-o astfel de viaţă, după un trai fără cotituri, lipsit de întâmplări alcătuit dintr-o singură simţire. Atunci se odihnea, socotind să nu se smulgă niciodată din această odihnă.

Madeleine se odihnea şi ea. Se odihnea în linişte după zbuciumul vieţii trecute, în mulţumirea clipelor binefăcătoare. Nimic parcă nu mai era în stare s-o rănească. Se putea mândri, uitând ruşinea trecutului. Acum

se folosea de averea bărbatului ei fără teamă, stăpână în casă. Singurătatea de la Noiraude, liniştea acelei clădiri mari, negre şi pustii, îi plăcea. Nu mai vru ca Guillaume s-o schimbe după cerinţele moderne. Lăsa numai să se repare un apartament din catul întâi, sala de mâncare şi un salon de jos. Celelalte odăi rămaseră închise. În patru ani soţii nu urcară o singură dată scara podului. Madeleinei îi plăcea să simtă golul în juru-i; asta părea că o desparte şi mai mult de lume şi o fereşte de loviturile din afară. Rămânea singură, mulţumită, în odăile de jos; din tavan cădea parcă o linişte blândă, binefăcătoare; colţurile pline de umbre ale odăii încăpătoare o făceau să viseze imensităţi de întunecimi paşnice. Seara, când lampa era aprinsă, simţea un fel de bucurie temeinică, rătăcindu-se în mijlocul acestui infinit. Niciun zgomot nu se auzea departe; o reculegere de mănăstire, acea reculegere a provinciei adormite, învăluia castelul Noiraude.

Domnul de Rieu cu chipul lui uscat şi îndrăzneţ se împotrivea când zărea nemulţumirea altora, râsul lui ascuţit era rânjetul unui om a cărui infamie distrează şi simte un amar dispreţ să se supere pe bestiile lipsite de judecată.

Avea totuşi o oarecare prietenie pentru tânăra căsnicie; dar pentru asta nu se lepăda de curiozitatea lui batjocoritoare. Când venea la Noiraude, privea pe prietenul său Guillaume cu un fel de milă; băga de seamă cum se pleca în faţa Madeleinei şi, priveliştea unui bărbat ce cade în genunchi în faţa nevestei îi păruse totdeauna ceva josnic. De altfel soţii care vorbeau puţin şi-a căror înfăţişare păstra o linişte veşnic aceeaşi îi păreau fiinţele cele mai cumsecade din câte întâlnise. Îi vizita cu multă plăcere. Victima lui, subiectul de veşnică observaţie şi de amară batjocură, era însăşi nevasta lui.

Hélène de Rieu, care-l întovărăşea aproape totdeauna la Noiraude, trecuse de patruzeci de ani. Era scundă şi durdulie, de un blond şters, şi spre dezamăgirea ei, se îngrăşa mereu. Închipuiţi-vă o păpuşă îmbătrânită. Bine crescută însă, plăcându-i copilăriile, avea un întreg arsenal de strâmbături, de ocheade şi zâmbete: se juca cu faţa cum

s-ar fi jucat cu un instrument ciudat a cărui armonie cerească trebuia să vrăjească lumea întreagă; niciodată nu-şi lăsa chipul liniştit; îşi pleca ochii cu un fel de amară deznădejde, apoi îi ridica la cer cu izbucniri repezi de patimă şi poezie, întorcea capul, îl clătina, după trebuinţă, de atac ori de apărare. Se lupta groaznic cu vârstă care o îngrăşa şi-o îmbătrânea; unsă cu pomezi şi ape mirositoare; strânsă în corsete ce-o îmbujorau, ca îşi închipuia că întinereşte. Astea nu erau decât caraghioslâcuri; dar buna femeie avea şi vicii. Ea îşi socotea bărbatul o păpuşă de lemn cu care se măritase ca să aibă cu cine ieşi în lume. Se credea îndreptăţită să mărturisească oricui că nu-l iubise niciodată. „Cum să vorbeşti de dragoste unui om care nu te aude!” zicea ea uneori prietenelor. Şi atunci căuta să pară o femeie nenorocită şi neînţeleasă. Fiindcă nu voia să uite vorbele de dragoste pe care domnului de Rieu nu i le putea rosti, le recita totdeauna oamenilor care o puteau auzi. Îşi alegea amanţi de-o vârstă fragedă, de la optsprezece până la douăzeci de ani cel mult. Gusturilor ei de fetiţă le trebuiau flăcăiaşi cu obraji trandafirii, care încă simţeau pe buze gustul laptelui doicii. Dacă ar fi îndrăznit, ar fi stricat şcolarii pe care îi întâlnea, căci dragostea ei pentru băieţii tineri mergea până la josnicie şi simţea nevoia să cadă în braţele viciului, râvnind totdeauna să simtă plăcerea strângerii moi a braţelor încă slabe. Era plăpândă de altfel; îi plăceau sărutările sfioase ce gâdilă în pripă; astfel, o găseai totdeauna în tovărăşia câtorva adolescenţi, ascunzându-i sub pat, prin dulapuri, ori pe unde putea. Fericirea ei era să aibă mai mult de zece amanţi pe care să-i ştie că umblă după ea. Se plictisea repede şi astfel trăia într-o veşnică goană după noi îndrăgostiţi. Ai fi zis că era stăpâna unui pension ducându-şi elevii după ea. Avea totdeauna adoratori; îi găsea cine ştie pe unde în mijlocul mulţimii de tineri imbecili al căror vis e să aibă ca amantă o femeie în vârstă şi măritată. Cei patruzeci de ani ai ei, înfăţişarea-i caraghioasă ce scârbea pe oamenii în vârstă, erau un farmec deosebit pentru neştiutorii de şaptesprezece ani.

În ochii bărbatului ei, Hélène era un fel de maşină foarte curioasă. Se căsătorise cu ea într-o zi de plictiseală. Ar fi gonit-o din casă chiar a doua zi, dacă ar fi văzut-o vrednică de mânia lui. Truda neastâmpărată a chipului acestei cochete îi pricinuia o drăcească bucurie; căuta colţurile tainice spre care se îndreptau ochii şi buzele acestei maşini. Obrazul palid, îngroşat de unsori, care nu sta niciodată liniştit, îi părea de un comic lugubru, cu clipirile repezi în gene, cu strâmbăturile buzelor, cu jocul ei pripit şi mut pentru el. Îşi contempla îndelung nevasta, de aceea ajunsese la încredinţarea că omenirea e alcătuită din păpuşi josnice şi răutăcioase. Când fulgera cu privirea creţurile de pe obrazul păpuşii îmbătrânite, descoperea, în toate strâmbăturile ei, infamii şi caraghioslâcuri care îl făceau s-o socotească un animal care trebuie biciuit. Dar prefera să petreacă, privind-o şi dispreţuind-o. Era pentru el un animal de casă; viciile ei îl lăsau nepăsător ca şi miorlăitul pisicilor când se împreună; punându-şi cinstea mult mai presus de josnicia unei astfel de păpuşi, el lua parte, cu un nemărginit dispreţ, şi-o rece batjocură, la priveliştea acelei procesiuni de adolescenţi ce defilau prin odaia nevestei lui. Ai fi zis că-i place să-şi arate dispreţul faţă de oameni şi nerecunoaşterea oricărei virtuţi îngăduind astfel murdăriile ce se petreceau sub acoperământul lui, părând că primeşte stricăciunea şi josnicia ca pe un lucru firesc. Tăcerea, zâmbetul lui crud batjocoritor, spuneau: „Lumea e o cloacă de nămol; am căzut în ea şi trebuie să trăiesc”.

Hélène nu se ferea niciodată de bărbatul ei. Îşi tutuia amanţii în faţa lui, încredinţată că n-o aude. Domnul de Rieu îi citea cuvintele pe buze, şi atunci arăta o deosebită bunăvoinţă tinerilor, petrecând pe seama tulburării lor şi silindu-i să-i ţipe în urechi lucruri plăcute. Niciodată nu-şi arăta mirarea că salonul e plin de chipuri veşnic noi; privea pe pensionarii Hélènei c-o dragoste părintească în dosul căreia se ascundea un groaznic sarcasm. Şi întreba de vârstă, căuta să afle în al câtelea an de studiu au ajuns. „Nouă ne plac copiii”, spunea el uneori c-un ton de

prietenie batjocoritoare. Când salonul se golea, se plângea de părăsirea în care tinerii lăsau pe bătrâni. Într-o zi, curtea nevestii lui fiind puţin numeroasă, îi aduse un băiat de şaptesprezece ani; era însă cocoşat şi Hélène se grăbi să-l gonească. Alteori, domnul de Rieu se arăta şi mai crud; intră într-o dimineaţă în odaia Hélènei şi-o ţinu un ceas ca să-i vorbească de ploaie şi de vreme frumoasă, în vreme ce şcolarul găzduit peste noapte se înăbuşea sub plapumă, îngrozit de ivirea bărbatului. La Veteuil i se spunea „bărbatul înşelat”; prinzându-şi nevasta cu amantul ei, un copil de-abia ieşit din şcoală, s-ar fi mulţumit să-i spună: „Ah, domnule aşa de tânăr şi fără ca cel puţin să fii silit! Pentru asta trebuia să ai un mare curaj”. Dar domnul de Rieu nu era omul să-şi vâre nasul în astfel de lucruri; el voia să pară tot aşa de orb pe cât era de surd; asta îi îngăduia să-şi păstreze mândria neatinsă şi înfăţişarea veşnic liniştită. Ceea ce-i făcea mai simţitoare bucuriile, era prostia nevestei lui care-l credea prea orb ca să nu-i fie teamă de nimic. El făcea pe omul cumsecade, o privea uneori cu bunăvoinţă, şi gusta singur amărăciunea vorbelor cu îndoit înţeles pe care le rostea şi-a căror fină cruzime el singur o înţelegea. Se juca în fiecare clipă cu această femeie şi fără îndoială s-ar fi plictisit dacă ea ar fi arătat vreodată o tresărire de căinţă. La urma urmei, domnul de Rieu voia să ştie până unde poate ajunge ura.

Între firea lui batjocoritoare şi mintea rătăcită a d-lui de Viargue, fusese un fel de înţelegere care lămurea vechea prietinie a celor doi bătrâni. Amândoi ajunseseră pe aceeaşi treaptă de dispreţ şi nemulţumire; savantul crezând că atinge neantul cu degetul: surdul, închipuindu-şi că descoperă sub masca omenirii gura unei bestii înfiorătoare. Când contele trăia, domnul de Rieu era singura fiinţă care putea pătrunde în laboratorul lui. Acolo se sfătuiau ei zile de-a rândul. Moartea chimistului nu uimi întru nimic pe vechiul său prieten. În anotimpul următor veni la Noiraude fără tulburare; îşi îngădui însă să-şi aducă nevasta întovărăşită de tinerii ei curteni.

Guillaume şi Madeleine erau căsătoriţi de-abia de câteva

luni. Hélène le aduse cea din urmă cucerire a ei, un flăcău din Veteuil pe care-l luase cu ea ca să-i pară odihna mai plăcută. Băiatul se numea Tiburce Rouillard; era oarecum ruşinat de numele lui, dar se mândrea cu prenumele. Fiul unui geambaş care trebuia să-i lase o avere însemnată, domnul Tiburce era foarte mândru; trăia în trândăvie la Veteuil şi socotea să facă în curând o călătorie la Paris. Veşnic, viclean, în stare să facă orice necuviinţă ce i-ar fi putut folosi, el îşi simţea puterea. Era unul dintre ştrengarii care îşi spun: „Voi fi de zece ori milionar” şi care în cele din urmă câştigă cele zece milioane. Doamna de Rieu, luându-l în slujba ei, crezuse, ca de obicei, că are de a face cu un copil. Adevărul era însă că copilul se înnămolise de mult în vicii; dacă făcea pe neştiutorul şi pe sfiosul, avea nevoie să pară neştiutor şi sfios. Hélène îşi găsi naşul în cele din urmă. Tiburce, care părea la început că se aruncă în calea ei ca un nesocotit, îşi chibzuia de multă vreme nesocotinţa. El îşi spunea că o legătură c-o astfel de femeie, cu îndemânare amăgită, îl putea duce la Paris unde ea avea să-i deschidă toate uşile; avea să mulţumească până şi capriciile cele mai josnice ale amantei lui; de voie, de nevoie, avea să facă din ea o unealtă în ziua când o putea stăpâni ca pe o sclavă. Dacă această chibzuială i-ar fi părut îndoielnică, ar fi râs în nasul Hélènei de la cea dintâi întâlnire. Bătrâna, cu gusturi josnice, dar vorbind mereu de ideal, îi părea caraghioasă; se smulgea din braţele ei dezgustat; era însă un băiat îndrăzneţ care s-ar fi aruncat în râu pentru o monedă de douăzeci de franci.

Doamna de Rieu se arăta încântată de noul ei prieten. Îl hrănea cu cea mai curată bunăvoinţă, mai ales când îl vedea aşa de sfios. Nu întâlnise încă o nevinovăţie pipărată cu mai multe vicii înnăscute. Îl iubea aşa mult încât bărbatul ei trebuia să se ferească în fiecare clipă ca nu cumva să-i găsească îmbrăţişaţi. Ea îl plimba pe Tiburce ca pe-un câine, strigându-l mângâindu-l cu graiul şi cu privirea. Când îl aduse la Noiraude el socoti asta cel dintâi bine ce-i făcea. Fusese în şcoală, pe vremea lui Guillaume, unul dintre cei mai înverşunaţi călăi ai lui; mai mic ca el cu

doi sau trei ani, se folosea de spaima acestuia ca să guste bucuria răutăcioasă de-a bate pe unul mai mare ca el. Acum se căia de prostiile tinereţii; ajunsese la încredinţarea că e bine să-ţi baţi joc numai de cei de care ştii că n-ai să ai nevoie vreodată. Mai înainte de-a o cunoaşte pe Hélène, el se gândise şi în ce fel ar putea să pătrundă la Noiraude. Guillaume de-abia îi răspundea la bună ziua. Când amanta lui îl lua după ea ascuns între fuste, el se pleca foarte supus în faţa victimei de altădată; îl numi „de Viargue”, scurt; apăsând înadins asupra cuvântului ca să arate că-i înţelege însemnătatea, după cum odinioară apăsa asupra cuvântului Bastard, pe care i-l aruncase în obraz fără milă. Planul lui era să pară în Véteiul că trăieşte numai în tovărăşia celor bogaţi şi nobili. I-ar fi plăcut chiar ca mai târziu să ajute pe orice cale pe Guillaume şi Madeleine din averea lui. Madeleine îi făcuse curte câtăva vreme; ştia ceva din povestea iubirilor ei tainice ceea ce-l făcea s-o creadă cu totul străină. de virtute. Dacă ar fi putut s-o seducă ar fi avut în slujba lui două femei în loc de una. Visa chiar să le vadă certându-se pentru el, ca să se facă astfel iubit cât mai mult. Dar Madeleine îi primi mărturisirea c-un aşa dispreţ încât trebui să-şi părăsească planul.

Tânăra căsnicie vedea cu rea voinţă instalarea lui Tiburce Rouillard la Noiraude. Mai era în adâncul acestei firi viclene, o prostie provincială, o mândrie nesocotită pe care Guillaume n-o putea suferi. Când Tiburce îl numea prieten c-o mulţumire pe care nu şi-o putea ascunde, lui îi venea să-l arunce afară din casă. Şi-ar fi făcut-o în cele din urmă, dacă nu s-ar fi temut că stârneşte un scandal care ar fi mâhnit peste măsură pe domnul de Rieu. Astfel că el şi Madeleine îndurau cu mare greutate prezenţa acestui nechemat în casa lor. Erau de altfel amândoi rătăciţi în liniştea bucuriilor lor şi nu ţineau seamă de musafiri pe care îi uitau deîndată ce închideau uşa în urma lor.

O dată pe săptămână, duminica, ştiau că vor avea nemulţumirea să primească vizita întâi a celor ce veneau să-şi petreacă seara la Noiraude. Hélène, la braţul lui Tiburce. intra cea dintâi; domnul de Rieu o urma, c-o

înfăţişare gravă şi nepăsătoare. Toată societatea cobora în parc şi, atunci, sub leagănul de frunze, unde se aşezau, trebuia să vezi strâmbăturile melancolice ale doamnei şi nelinişteа binevoitoare a tânărului. Bărbatul, în faţa lor, îi privea cu luare aminte, cu ochii întredeschişi. După unele zâmbete josnice şi crude ce încreţeau buzele spâne ale lui Tiburce, el ghicea pornirile murdare şi dorinţele acestui nătărău. Ştiinţa lui de observator îi spunea că nevastă-sa căzuse în mâinile unui stăpân care avea s-o bată într-o zi. Drama făgăduia să fie interesantă şi el se bucura mai dinainte de viitoarele certuri ale celor doi îndrăgostiţi; îi părea că vede ghearele ascuţite la degetele mângâietoare ale amantului; aştepta ceasul în care Elena să ţipe de spaimă, simţind cum ghearele îi intră în carne. Avea să fie într-o zi pedepsită de viciul ei; avea să tremure şi să se umilească la picioarele unui copil, ea care mâncase atâta carne tânără. Domnul de Rieu, tăcut şi batjocoritor, visa, această răzbunare pe care i-o dăruia întâmplarea. Uneori, chipul rece şi încreţit de zâmbete răutăcioase al unui vechi geambaş, îl îngrozea şi pe el. De aceea se purta prieteneşte şi părea că-l îngrijeşte ca pe un câine învăţat să muşte lumea.

Madeleine, care cunoştea iubirile doamnei de Rieu, o privea totdeauna c-un fel de mirare. Cum putea trăi liniştită această femeie în mijlocul atâtor stricăciuni? Când îşi punea această întrebare, îi părea într-adevăr că are de-a face c-un monstru, c-o fiinţă bolnavă, ciudată. Căci Madeleine era o fire rece şi sănătoasă căreia îi plăcea să primească situaţiile limpezi. Dacă o clipă îşi vârâse şi ea piciorul în noroi, aceasta o făcuse întâmplător, şi multă vreme în urmă suferise din pricina căderii. Mândria ei nu se putea obişnui cu nelinişteа, rănile şi stricăciunile; ei îi trebuia o viaţă de cinste şi de linişte, un aer în care să meargă cu fruntea sus. În vreme ce privea spre Elena, se gândea la spaima ce trebuia să-i muncească sufletul când îşi ascundea amantul sub plapumă. Nefiind pătimaşă, ea nu-şi putea lămuri farmecul chinuitor al spaimei; vedea în el numai un prilej de amărăciune: spaima şi ruşinea în faţa bărbatului, sărutările

uneori crude ale amantului, viaţa tulburată în fiecare clipă de nemulţumirile şi împotrivirile celor doi bărbaţi. Firea ei deschisă n-ar fi primit niciodată o astfel de viaţă de minciună şi laşitate; ea dintâi s-ar fi revoltat. Firile domoale, corpurile slabe se pleacă singure sub lovituri şi-n cele din urmă îşi sapă în îngrijorări o groapă a voluptăţii în care adorm de bunăvoie. Privind obrajii bucălaţi şi strălucitori de grăsime ai Elenei. Madeleine se gândea: „Dacă vreodată voi mai iubi un alt bărbat în afară de Guillaume, mă omor”.

În patru veri aceşti musafiri veniră la Noiraude. Tatăl lui Tiburce îl ţinea pe fiul său înadins la Véteuil, unde îl dăduse în grija unui avocat, şi tânărul îşi muşca mâinile că nu putea să-şi întovărăşească amanta la Paris. Elena fu atât de mişcată de mâhnirea lui încât se hotărî să mai petreacă vreo câteva luni de iarnă la ţară; de altfel, în fiecare primăvară, se îndrăgostea şi mai mult de el; o stăpânea şi era încredinţată că nu mai găseşte un alt amant care s-o iubească aşa cum o iubea el. Tiburce începea să se plictisească. Când ea se ivi, în mijlocul lui decembrie, simţi dorinţa să facă şi el pe surdul; îi era scârbă de sărutările ei înfocate; era deznădăjduit că nu mai poate scăpa de ea. Patru veri de dragoste zadarnică cu această femeie care ar fi putut să-i fie mamă, îi mâhniseră în cele din urmă în aşa fel încât s-ar fi hotărât într-o zi s-o părăsească, după ce va fi înjurat-o şi-ar fi bătut-o, dacă geambaşul n-ar fi avut gândul bun să moară. După cincisprezece zile, tânărul Rouillar se ducea la Paris în acelaşi vagon cu Hélène, mai respectuos şi mai blând ca niciodată. Domnul de Rieu îngăduia totul cu privirea lui de somnoros.

Când familia de Rieu lipsea, mai ales în serile lungi de iarnă, Guillaume şi Madeleine rămâneau singuri în faţa Genevièvei, aşezându-se la aceeaşi masă, locuind aceleaşi odăi. Avea atunci nouăzeci de ani; veşnic dreaptă, dar mai uscată şi mai osoasă, ea păstra aceeaşi posomorâtă ascuţime a spiritului; nasul subţiat, buzele strânse, cutele ce-i brăzdau obrajii, dădeau înfăţişării ei amestecul de umbră şi spaimă al măştilor. Seara, când grijile zilei erau sfârşite, venea şi ea în sala unde se aflau tinerii; îşi aducea

Biblia legată în fier, o deschidea şi sub lumina gălbuie a lămpii, psalmodia cu glas grav versete. Citea astfel ceasuri întregi, c-un murmur surd şi neîntrerupt, tăiat de zgomotul foilor întoarse. În liniştea odăii, glasul ei bâzâitor părea c-ar rosti ruga morţilor; se tânguia prelung, cu murmurul valurilor răscolite de furtună. Odaia largă se umplea de tânguirile ei ce păreau că se smulg din guri nevăzute, ascunse în adâncul întunecat al tavanului.

În acele seri, Madeleine simţi o teamă ascunsă, prinzând din fugă fâşii din vorbele Genevièvei, care înadins parcă alegea paginile cele mai posomorâte din Vechiul Testament, ce povestea despre sânge şi groază. În glasul ei toate acestea păreau izbucniri de ură stăpânită. Vorbea c-o neînduplecată bucurie de mânia şi blestemul Dumnezeului cel groaznic. Dumnezeul Profeţilor, singurul pe care-l cunoştea ea; îl arăta zdrobind pământul în aspra-I voinţă, nimicind cu braţu-I crud fiinţele şi bucuriile. Când ajungea la versete în care era vorba de foc şi nelegiuire, se tânguia mai rar, ca să guste mai în linişte parcă groaza, iadului şi pornirile dreptăţii neînduplecate ale cerului. Biblia ei uriaşă i-l arăta pe Israel veşnic prosternat şi tremurând la picioarele judecătorului său, şi atunci simţea furnicându-i carnea fiorul sfânt al Jidovilor şi începea să ofteze înăbuşit, crezând că-i cad pe umeri picuri fierbinţi din ploaia Sodomei. Alteori îşi prezenta povestirile într-o vorbă de spaimă; ea osândea ca şi Iehova; fanatismul ei necruţător arunca fără milă pe păcătoşi în prăpastie. Lovind pe vinovaţi, arzându-i de vii, îi părea o sfântă trebuinţă, căci ea vedea în Dumnezeu un călău care-şi luase însărcinarea să prăpădească lumea aceasta nelegiuită.

Porunca ei aspră o îndurera pe Madeleine. Îngălbenea la faţă, ea care trebuia iertată numai pentru un an din viaţa ei. Iertarea venise, se credea mântuită de dragostea şi stima lui Guillaume, şi iată că auzea în liniştea căsniciei cuvinte de ură şi de pedeapsă. Oare Dumnezeu n-avea să-i uite niciodată vina? Trebuia să rămână zdrobită până la moarte sub păcatul tinereţii? Avea să-şi plătească într-o zi datoria de căinţă? Aceste gânduri căzând în viaţa ei

liniştită, o făceau să se gândească c-o surdă nelinişte la viitor; îi era teamă atunci de liniştea în care trăia, de apa curată în care se scălda; poate că adânci prăpăstii se săpau sub pânza limpede şi-o undă era de-ajuns s-o azvârle în uragan ca s-o înăbuşe apoi în apele amare. Cerul ce-i deschidea Geneviève, tribunalul întunecat de inchizitori, această odaie de chinuri în care auzea ţipete de moarte şi simţea miros de carne arsă, îi apăreau ca nişte vedenii însângerate. Odinioară în şcoală, la cea dintâi împărtăşanie, i se spunea că paradisul e o cofetărie plină de tot felul de bunătăţi pe care le împărţeau îngerii blonzi şi trandafirii; zâmbise mai târziu amintindu-şi credinţa ei de fetiţă şi nu mai intrase de-atunci în biserică. Azi vedea cofetăria schimbându-se într-o sală de judecată; nu mai putea crede în bomboanele de altădată, cum nu credea în frigările înroşite ale heruvimilor; dar groaznicele privelişti născocite de mintea tulbure a protestantei, dacă n-o făcea să aibă frica de Dumnezeu, o tulburau peste măsură, amintindu-i viaţa ei de altădată. Înţelegea că în ziua în care Geneviève i-ar cunoaşte păcatul, ar osândi-o la unul dintre supliciile de care vorbea cu atâta voluptate; mândră de viaţa ei curată avea să se arate neînduplecată. Uneori Madeleine îşi închipuia că bătrâna o priveşte cu asprime; atunci îşi pleca fruntea, se înroşea, şi tremura ca o vinovată care nu mai nădăjduieşte să fie iertată. Fiindcă nu putea crede în Dumnezeu, ea credea în cei puternici şi-n anumite împrejurări, de neînlăturat. Geneviève se ridica parcă dreaptă şi uscată, crudă şi neiertătoare, ca să-i strige: „Tu porţi în tine umbra păcatelor trecute; într-o zi această umbră a păcatelor ţi se va urca în gâtlej şi te va sugruma ”. Îi părea că la Noiraude locuieşte fatalitatea care se plimba în juru-i refăcând versete de pocăinţă.

Când rămânea singură cu Guillaume, în odaia de culcare, se gândea la spaima ei de mai înainte şi vorbea, fără să vrea, de neliniştea ce-i pricinuia glasul protestantei.

— Parcă aş fi un copil, spunea ea bărbatului ei c-un zâmbet sfios, Geneviève m-a îngrozit azi… Şoptea lângă noi lucruri prea înfiorătoare. N-ai putea să-i spui să se ducă să-

şi citească biblia în altă parte?

— Ei, răspundea Guillaume râzând mulţumit, asta ar jigni-o poate. Ea crede că ne e de folos atunci când no citeşte câte ceva. De altfel, am s-o rog mâine să citească mai încet.

Madeleine şezând pe marginea patului, cu privirea în gol, părea că vede încă vedeniile trecând pe dinainte-i. Uşoare tresăriri îi mişcau buzele.

— Vorbea de sânge şi de mânie, relua ea cu glas stins... Ea n-ar putea avea bunătatea îngăduitoare a bătrâneţii, am fi neînduplecată... Cum poate fi aşa de aspră trăind cu noi, în fericirea noastră?... Zău, Guillaume, sunt clipe când femeia asta mă înspăimântă.

Tânărul râdea şi de astă dată.

— Biata mea Madeleine, spunea el luându-şi nevasta în braţe, tu eşti nelinişti tă astă seară. Haide, culcă-te, şi nu visa urât... Geneviève e o nebună bătrână, tu ce nevoie ai să-i asculţi litaniile funebre? Asta e un obicei al ei; altădată, cum o vedeam că deschide Biblia, mă îngrozeam; azi, parcă mi-ar lipsi ceva dacă nu m-ar legăna cu murmurul ei monoton... Nu simţi tu o mare bucurie, seara că ne iubim în toată această linişte a tânguirilor ei?

— Da, câteodată numai, când nu-i aud bine cuvintele şi când glasul ei e tărăgănat ca o undă de vânt. Dar ce poveşti groaznice mai spune! ce nelegiuiri şi ce pedepse!

— Geneviève, urma Guillaume, e o femeie cucernică; ea ne scapă de o mare plictiseală, îngrijind de ce ne trebuie; ea m-a purtat în braţe când m-am născut, după cum l-a purtat şi pe tatăl meu... Ştii tu că ea trebuie să aibă mai mult de nouăzeci de ani şi, cu toate astea se ţine încă destul de bine!... Va trăi mai bine de-o sută de ani. Trebuie s-o iubeşti, Madeleine; e o bătrână slugă a familiei.

Madeleine nu-l asculta; plutea în umbra unui vis ciudat. Apoi, c-un fel de tremur în grai.

— Crezi tu oare că cerul nu iartă niciodată!

Bărbatul, surprins şi mâhnit, o îmbrăţişa atunci întrebând-o cu nedumerire de ce se temea de iertarea cerului. Ea nu răspundea de-a dreptul, ci şoptea:

— Geneviève spune că cerul îşi cere partea lui de suspine… Căci el nu iartă.

Această scenă se petrecu de mai multe ori. Era de altfel singura neînţelegere ce smulge pe tineri din seninătatea vieţii lor. Astfel îşi petrecură cei dintâi patru ani de căsătorie, într-o singurătate de-abia tulburată de vizitele familiei de Rieu, într-o fericire pe care tânguirile Genevièvei n-o puteau zdruncina temeinic. Le-ar fi trebuit o lovitură mult mai aspră ca să cadă iarăşi în prăpastia durerii.

La începutul anului al cincilea, spre cele dintâi zile ale lui noiembrie, Tiburce întovărăşi pe Elena la Paris. Guillaume şi Madeleine, încredinţaţi că nu va avea cine să-i mai tulbure, se pregăteau să-şi petreacă iarna în sala cea mare în care trăiseră aşa de liniştiţi patru ierni în şir. Odată, se sfătuiră să locuiască la Paris în casa lor din strada Boulogne; dar îşi amânară călătoria pentru anul viitor, cum făceau, de altfel, în fiecare an; nu simţeau nevoia să plece din Véteuil. Vreme de două luni, până în ianuarie, îşi duseră viaţa lor închisă, înveselită de gângăvitul fetiţei. O linişte stăpânitoare îi adormea, o pace din care socoteau să nu se mai trezească.

VII

Spre mijlocul lui ianuarie, Guillaume trebui să plece la Mantes. O afacere a cărei îndeplinire n-o putea încredinţa nimănui îl reţinea acolo toată seara. Plecă într-o caleaşcă şi-i spuse Madeleinei că se va reîntoarce aproape de miezul nopţii. Ea îl aştepta în tovărăşia Geneviève,

După masă protestanta îşi desfăcu Biblia ei uriaşă, ca de obicei. Citi ici şi colo paginile ce-i cădeau sub ochi. Mai târziu, cartea se deschise tocmai la povestea înduioşătoare a păcătoasei care vărsa miresme pe picioarele lui Isus şi El îi iartă păcatele şi-i spune să plece. Protestanta alegea foarte rar crâmpeie din Noul-Testament; această poveste de pocăinţă ori parabolele de-o poezie fină şi mişcătoare, nu cuprindeau nimic din patimile întunecate ale spiritului ei. În seara aceea, fie că se supuse întâmplării care deschisese Biblia într-un loc unde era vorba de nenorocirile omeneşti, fie că fu mişcată de-un gând nelămurit şi de neînţeles, ea psalmodie povestea Mariei-Magdalena, cu glas recules, blând aproape.

Şoptea în liniştea odăii: „Iar o femeie din oraş, care dusese o viaţă păcătoasă, ştiind că el se afla la masă în casa Fariseului, aduse un vas de alabastru, plin cu ulei mirositor. Şi plecându-se la picioarele lui Isus, începu să plângă; îi spălă picioarele cu lacrimi şi le ştergea cu lacrimile ei; i le săruta şi le ungea cu ulei…”

Urmă astfel, cu glas din ce în ce mai tare, lăsând să cadă unul câte unul versetele, blând, ca nişte plânsete înăbuşite.

Madeleine se silise la început să n-o audă. Seara aceea

petrecută numai în tovărăşia ei, o îngrozea. Citea şi ea o carte, lângă foc, cu gândul adâncit în şirul povestirii. aşteptându-l pe Guillaume cu nerăbdare. Cele câteva vorbe prinse în treacăt din psalmodia Genevièvei. Îi pricinuiau un fel de nemulţumire. Dar, când aceasta începu povestea păcătoasei pocăite şi iertate se ridică şi asculta, simţindu-se cuprinsă de-un fior ascuţit.

Versetele cădeau unul câte unul şi Madeleinei îi părea că Biblia uriaşă vorbeşte despre ea, despre lacrimile, ruşinea şi mireasma mângâierilor ei. Această poema de durere şi de adorare nu era oare a ei? Ea înghenunchiase şi Guillaume o iertase. O nesfârşită blândeţe o stăpânea pe încetul, pe măsură ce se desfăşura povestirea, ruptă parcă de suspine adânci, de suspine de remuşcare şi de nădejde. Ea urmări frază cu frază, aşteptând nerăbdătoare cel din urmă cuvânt al lui Isus. În sfârşit cerul îi spunea că fusese de ajuns că iubise mult, că plânsese mult, ca să guste bucuria iertării. Se gândi atunci la viaţa ei trecută, la legătura ei cu Jacques; amintirea acestui om care-o neliniştea în dese rânduri, nu-i pricinuia decât o adâncă pornire de căinţă. Toată cenuşa acestei iubiri era rece şi-o undă de vânt al nefericirii o ducea departe. Ca şi Magdalena, al cărei nume îl purta, putea trăi în pustiu ca să-şi sfinţească iubirea. Era aceasta o mângâiere neasemuita. Dacă uneori, când citea Geneviève, îi păruse că aude guri nevăzute ascunse în umbra odăii încăpătoare, cum o ameninţa c-o pedeapsă neînchipuită, în clipa aceea îi păreau glasuri mângâietoare ce-i dădeau încredinţări de uitare şi fericire.

Când protestanta ajunse la versetul: „Apoi Isus zise femeii: Păcatele tale au fost iertate”. Madeleine avu un zâmbet de bucurie cerească. Simţea lacrimi de recunoştinţă umezindu-i pleoapele. Şi nu se putu opri să nu-şi mărturisească toată bucuria ce simţea.

— Asta e o poveste frumoasă, spuse ea Genevièvei; sunt fericită că am auzit-o... Să mi-o mai citeşti şi altădată...

Protestanta ridicase capul; privea spre Madeleine cu privirea ei aspră, fără să răspundă. Părea surprinsă şi

nemulţumită de gustul ei pentru poemele înduioşătoare din Noul-Testament.

— Ce mult îmi place o astfel de poveste, reluă Madeleine, în locul paginilor înfiorătoare pe care le citeşti adeseori! Uite, iertarea e o bucurie pentru cine-o dăruieşte şi-o bucurie pentru cine-o primeşte. Păcătoasa lui Isus aşa spune.

Geneviève se ridică în picioare. Ea se revoltă când auzi cuvintele de înduioşătoare mulţumire ale Madeleinei; ochii îi sticleau ciudat; apoi, închizând Biblia cu zgomot, strigă cu glasul ei ascuţit:

— Dumnezeu-Tatăl n-are să ierte!

Acest cuvânt groaznic, plin de-un fanatism înfiorător, acest blestem care nesocotea orice urmă de blândeţe, o înmărmuri pe Madeleine. Îi păru că o mantie de plumb îi cade iarăşi pe umeri. Geneviève o zvârlea în aceeaşi prăpastie din care de-abia ieşise; cerul nu voia să ierte, că era nebună că visase o clipă bunătatea lui Isus. În clipa aceea fu cuprinsă de-o adevărată deznădejde. „La ce m-aş teme? se gândi ea, femeia asta e zăpăcită”. Şi totuşi, presimţirea unei lovituri care ar fi ameninţat-o, o făcea să privească în juru-i neliniştită. Odaia largă dormea în lumina gălbuie a lămpii; locul scânteia viu în cămin. Tot ce înconjura pe tânăra femeie, liniştea obositoare a unei nopţi de iarnă, lumina plumburie ce se târa în juru-i îi părea că ascund o mare nenorocire.

Geneviève se apropiase de fereastră.

— Uite-l pe Guillaume, zise ea îndreptându-se spre mijlocul odăii.

O lumină de fulger străbătu prin geamuri şi zgomotul unei trăsuri ce se oprea lângă casă, se auzi numaidecât. Madeleine, care îşi aştepta bărbatul cu nerăbdare cu câteva minute mai înainte, nu se mişcă din loc, să-l întimpine, ci privea spre uşă cu mâhnire în ochi. Inima îi bătea dureros, fără ca ea să ştie de ce.

Guillaume intră grăbit. Părea nebun, dar nebun de bucurie. Îşi aruncă pălăria într-o parte şi îşi şterse fruntea. deşi era frig afară. Umbla de la un capăt la celălalt al odăii;

în cele din urmă, se opri în faţa Madeleinei, când putu vorbi:

— Ghiceşte cu cine m-am întâlnit la Mantes? o întrebă el c-o arzătoare dorinţă să-i spună numaidecât taina ce-l neliniştea.

Madeleine nu răspunse. Bucuria nestăpânită a bărbatului ei o mira, o înspăimânta chiar.

— Haide, reluă el, ghiceşte... adu-ţi aminte...

— Dar nu ştiu, zise ea, în sfârşit, noi n-avem prieteni a căror întâlnire să te facă aşa de fericit.

— Te înşeli; m-am întâlnit cu un prieten, cu singurul, cel mai drag...

— Un prieten, reluă ea, şi mai îngrozită.

Guillaume nu se mai putu stăpâni. O luă de mâini şi, deodată:

— M-am întâlnit eu Jacques, strigă el c-o izbucnire de adevărată izbândă.

Madeleine nu ţipă, nu făcu nicio mişcare, dar se schimbă cu totul la chip.

— Nu-i adevărat, şopti ea, Jacques e mort.

— Ei, nu, n-a murit. Era o poveste ca oricare alta; am să ţi-o spun... Când l-am zărit la Mantes, mi-a fost frică de el. L-am luat drept un strigoi.

Şi începu să râdă c-un râs de copil fericit. Lăsase mâinile Madeleine care îi căzură neputincioase pe genunchi. Ea rămăsese zdrobită, fără grai, ca o moartă. Ar fi vrut să se scoale şi să fugă, dar nu se putea mişca. În zăpăceala ei, n-auzea decât vorbele aspre ale Genevièvei: „Dumnezeu-Tatăl n-are să ierte” Dumnezeu-Tatăl, într-adevăr, nu ierta. Simţise de mult că nenorocirea plutea în juru-i gata s-o sugrume. Încremenită, privea zidurile, parcă n-ar mai fi recunoscut odaia în care se afla; liniştea îi părea acum înfiorătoare; spaima îi ciocănea în creier c-un zgomot asurzitor. În cele din urmă, îşi aţinti privirea asupra protestantei; îşi zicea: „Numai această femeie a adus nenorocirea, ea l-a sculat pe Jacques din mormânt ca să-l aducă între mine şi bărbatul meu”.

Guillaume, pe care bucuria îl orbea, se apropiase de

Geneviève.

— Trebuie să pregătim odaia albastră, zise el.

— Jacques vine mâine? întrebă bătrâna care îl privea pe chirurg tot ca copilul de odinioară.

La această întrebare, care o trezi din emoţie, Madeleine se ridică. Sprijinită de spatele scaunului, şovăind:

— De ce vine mâine? întrebă ea repede, cu glas înăbuşit. N-are să vie... L-a văzut pe Guillaume la Mantes, asta e tot ce voia... S-a dus la Paris, nu-i aşa? Trebuie să aibă afaceri, vizite de făcut...

Gângăvea şi nu ştia ce spune. Guillaume începu să râdă cu hohot.

— Dar Jacques e aici, zise el, vine peste câteva clipe.. Trebuia să-ţi închipui că nu-l lăsam să plece... Leagă rănile calului, căci s-a împiedicat.. Drumurile sunt rele şi noaptea e aşa de întunecată...

— Ei, Jacques, sfârşeşte-odată!

Un glas puternic, care venea din întunericul curţii, răspunse:

— Da, da!

Acest răspuns o lovi pe Madeleine drept în piept, ca un drug de fier. Se lăsă din nou să cadă pe scaun, oftând înăbuşit, c-un răcnet de moarte. Oh, cum ar fi vrut să moară! Ce-avea să spună zărindu-l pe Jacques, ce rost avea ea între cei doi fraţi, bărbatul ei de azi şi amantul ei de odinioară? înnebunea la gândul celor ce aveau să se petreacă. Avea să plângă de mânie şi de durere, cu faţa ascunsă în mâini, în vreme ce Jacques şi Guillaume aveau să se îndepărteze cu dezgust; ea, târându-se la picioarele lor, nebună, neîndrăznind să se ascundă în braţele bărbatului ei, rămânea deznădăjduită că aruncase ruşinea ei ca o prăpastie între cei doi prieteni din copilărie. Şi rostea mereu aceste cuvinte: „Jacques e aici, vine peste câteva clipe”. Fiecare secundă era pentru ea un veac de nelinişte. Cu ochii ţintă spre uşă, îşi pleca ochii la cel mai mic zgomot ca să nu vadă. Această aşteptare, care ţinu aproape un minut, redeschise toate suferinţele amare ale unei vieţi.

Guillaume se plimba în lungul şi în largul odăii. În cele din urmă băgă de seamă că Madeleine e palidă.

— Ce ai? o întrebă el apropiindu-se.

— Nu ştiu, şopti ea, mi-a fost rău toată seara.

Apoi, făcând o sforţare, se ridică şi chemă în ajutor toată bărbăţia ce-i mai rămânea în trup, ca să fugă şi să zădărnicească pentru câtva timp groaznica lămurire.

— Eu mă duc dincolo, zise ea cu glasul ceva mai hotărât. Prietenul tău poate ne ţine mult de vorbă, şi eu am mare nevoie de odihnă... Am să-l cunosc mâine.

Guillaume, care socotea o sărbătoare să pună faţă în faţă cele două iubiri ale vieţii lui, fu mâhnit auzind că nevasta lui e obosită. De la Mantes îşi biciuise mereu calul; bietul animal, în fugă alunecase şi îşi scrântise un picior. Simţea o dorinţă copilărească să ajungă la Noiraude; voia chiar să îmbrâncească uşa de la odaia de mâncare, închipuindu-şi, cu-o neţărmurită bucurie, scena mişcătoare ce-avea să se petreacă o clipă. La început se gândise să joace o mică comedie; voia să-l prezinte pe Jacques ca pe-un străin şi să se bucure de nedumerirea Madeleinei, când avea să afle numele cunoscutului. Era nebun de bucuri, inima lui avea să fie plină de anim, plină de dragostea şi de prietenia care aveau să facă din viaţa lui o adevărată fericire. Se vedea unind mâinile lui Jacques cu ale Madeleinei, spunând unuia şi spunând celuilalt: „Iată-ţi fratele; iată-ţi sora: iubiţi-vă, să ne iubim câteşitrei până în ceasul de pe urmă”. Şi toată dorinţa lui de mângâiere se pierdea în acest vis.

Stărui să-şi reţină nevasta. Îi era greu să amâne pe-a doua zi bucuriile pe care şi le făgăduia de la Mantes. Dar Madeleine părea aşa de bolnavă, încât trebui s-o lase să plece. Vru să iasă pe uşa ce dădea în sala de intrare, când îi păru că aude un zgomot. Se trase înapoi, c-o mişcare pripită de groază, parcă ar fi vrut să se ferească de-o lovitură; apoi se grăbi să dispară pe-o altă uşă ce ducea în salon. De-abia închisese această uşă, când Jacques intră.

— Calul meu e rău lovit, zise el lui Guillaume. Eu sunt întrucâtva şi veterinar şi cred că bietul animal e pierdut.

Spunea asta simplu, numai ca să vorbească, privind,

căutând prin odaie, cu un fel de curiozitate nestăpânită. El care înţelegea prea puţin dragostea, ca orice om de nimic, voia să ştie cu ce fel de femeie se însurase prietenul lui, această inimă slabă ale cărei izbucniri de dragoste îl făceau să râdă altădată, Guillaume pricepu întrebarea mută a privirilor lui.

— Nevastă-mea e bolnavă, zise el, ai s-o vezi mâine.

Apoi întorcându-se spre Geneviève care încă nu plecase din odaie:

— Repede, zise el, du-le şi pregăteşte odaia albastră Jacques trebuie să fie zdrobit de oboseală.

Protestanta băgase de seamă neliniştea chinuitoare a Madeleinei. O aspră curiozitate o reţinea în odaie. De multă vreme, spiritul ci de inchizitor adulmeca păcatul în fiinţa tinerei femei. Această făptură frumoasă şi voinică, cu părul roşcat, cu buze de sânge, risipea în preajma bătrânei o mireasmă de patimă drăcească. Cu toată pornirea dispreţuitoare a religiei protestante pentru icoane, fanatica avea în odaia ei o icoană a ispitirii Sfântului Antoniu, al cărei amestec drăcesc plăcea firii ei chinuită de vedenii Aceşti diavoli ce chinuiau pe bietul sfânt cu strâmbături fioroase, această gură a iadului ce se deschide ca să înghită virtutea la cea mai mică neprevedere, era un simbol al credinţelor ei religioase. Într-un colţ, femeile întindeau sânii goi, fără ruşine. În faţa cucernicului pustnic, şi întâmplarea voise ca una dintre acele femei să aibă o ciudată asemănare cu Madeleine. Această asemănare neliniştea închipuirea aprinsă a Genevièvei; ea se îngrozea găsind în fiinţa nevestei lui Guillaume, zâmbetul neruşinat şi părul cârlionţat al curtezanei, monstru născut din pântecele iadului... Uneori chiar o numea în gândul ei, cu spaima cu care goneşti diavolul, după zicătoarea latină: *Iubirea* cuvânt pe care îl văzuse scris în marginea icoanei, deasupra femeii cu sânii goi. Dedesubtul aceleiaşi icoane, prost zugrăvită, erau însemnări de tot felul cu nume închipuite ce arătau un viciu în fiecare demon. Când, la vestea învierii lui Jacques chipul Madeleinei se schimbă de groază, Geneviève fu încredinţată că diavolul de care era stăpânită, o silea să se

chinuiască astfel. În cele din urmă îi păru că-l vede pe diavol ascuns sub pielea ei de fată, în carnea pierzaniei, şi n-ar fi fost mirată văzând trupul marmorean şi voluptos al tinerei femei schimbându-se într-o groaznică broască râioasă. Fiindcă nu pricepea mâhnirea ce sugruma pe biata nenorocită avea încredinţarea că tot păcatul e cauza. Se hotărî s-o urmărească de aproape, ca s-o împiedice de a face vreun rău, atunci când ea încerca să aducă la Noiraude, pe Satan, care zburase odată din sufletul d-lui Viargue, prin gaura coşului din laborator.

Era gata să plece să pregătească odaia albastră, când Jacques îi luă mâinile uscate într-ale lui. Se scuză că n-o văzuse când intrase în odaie şi îşi reînnoi cunoştinţa cu ea. Se arătă mulţumit de felul cum o găsea, îi spuse că întinerise şi sfârşi înflorindu-i chiar un zâmbet pe buzele palide. El se purta greoi ca orice flăcău care-a trăit liber şi fericit, fără nicio grijă. Când Geneviève se retrase, cei doi prieteni se aşezară lângă focul aproape stins. O flacără trandafirie mai sclipea în cenuşă. Odaia încăpătoare îşi relua liniştea ei adormită.

— Tu dormi din picioare, zise Guillaume zâmbind; dar îţi dau drumul numaidecât. Odaia îţi va fi gata peste câteva clipe... Ah, bietul meu Jacques, ce bine că te-am regăsit! Să stăm de vorbă, vrei? Să vorbim ca şi altădată în faţa acestui cămin la care ne-am încălzit mâinile degerate când ne întorceam de la pescuit. Mulţi raci am mai prins!

Jacques zâmbea şi el. Vorbiră de zilele trecute, de prezent şi de viitor; amintirile şi nădejdile se amestecau în neastâmpărul convorbirii.

Chiar pe drumul de la Mantes la Véteuil, Guillaume îşi plictisise prietenul cu întrebările, despre neajunsul, cu înecul, cum scăpase din valuri, de ce tăcuse atâta vreme şi ce voia să facă de-aici înainte. Cunoştea toată povestea lui Jacques, dar voia s-o audă din nou, ca să se mire *şi* să se bucure şi mai mult.

Ziarul pe care îl citise Guillaume se înşelase. Doi oameni scăpaseră cu viaţă dintre dărâmăturile *Profetului,* – chirurgul şi un marinar, care avură norocul să se arunce

într-o şalupă rătăcită pe valuri. Ar fi murit de foame, dacă vântul nu i-ar fi scos la mal. Aci fură zvârliţi cu aşa putere pe pietriş, încât marinarul se prăbuşi ca un bulgăr de lut, iar Jacques rămase leşinat, cu coastele frânte. Dus într-o casă vecină, zăcu aproape un an; doctorul neştiutor ce-l îngrijea, era să-l omoare mai bine de zece ori. Când se simţi vindecat, în loc să se întoarcă în Franţa, îşi urmă drumul spre Cochinchina, unde îşi începu slujba pentru care venise. Scrisese numai unchiului său, o singura dată; în plic mai era o scrisoare pentru Guillaume, pe care avocatul din Véteiul trebuia s-o aducă la Noiraude. Dar bietul om murise, lăsând nepotului său un venit de vreo zece mii de franci; scrisoarea lui Jacques se rătăci şi el nu mai avu de-atunci curajul să mai ia condeiul în mână; avea pentru condei şi cerneală dezgustul oamenilor de muncă. Nu-şi uită nicio clipă prietenul, amână din zi în zi cele câteva vorbe ce voia să-i scrie, apoi, în cele din urmă, îşi zise, cu nepăsarea lui de om de viaţă, că va avea vreme destulă să-i vorbească atunci când se va reîntoarce în Franţa. Vestea moştenirii îl lăsă cu totul nepăsător, era amantul unei femei de o rară frumuseţe, care-l vrăjise. Mai târziu ea îl părăsi. Dezgustat de slujbă, se hotărî să-şi mănânce veniturile la Paris. Debarcase în ajun la Brest. De altfel, socotea să rămână o singură zi la Véteuil; trebuia să plece în grabă la Toulon unde se afla pe moarte un camarad al lui pe care alt vas îl adusese în acest port; tânărul scăpându-l dintr-un mare impas, se simţea dator să vegheze la căpătâiul lui.

Aceste amănunte surprinseră pe Guillaume care credea că ascultă o poveste din *O mie şi una de nopţi.* El nu şi-ar fi închipuit niciodată că într-un timp atât de scurt să se petreacă atâtea lucruri, – el, a cărui viaţă adormise într-un singur gând de dragoste şi linişte. Firea lui blândă şi visătoare se îngrozea în faţa atâtor întâmplări.

Convorbirea celor doi prieteni urmă astfel, veselă şi potolită.

— Cum, strigă Guillaume, poate pentru a douăzecea oară, nu stai la mine decât o singură zi, de-abia ai venit şi pleci din nou?… Haide, rămâi o săptămână.

— E cu neputinţă, răspunse Jacques; aş săvârşi o crimă dacă l-aş lăsa pe bietul meu camarad singur la Toulon.

— Dar te vei reîntoarce?

— Da, peste o lună, poate cincisprezece zile, poate.

— Şi n-ai să mai pleci?

— N-am să mai plec, dragul meu Guillaume. Voi fi al tău, numai al tău. Dacă doreşti, am să petrec vara aici la Paris. Până atunci, să ştii că plec mâine seară. Ai o zi, fă ce vrei cu mine.

Guillaume nu mai auzea; îşi privea prietenul cu drag, în gând c-un vis neţărmurit de frumos.

— Ascultă, Jacques, zise el în cele din urmă; am un vis pe care tu îl poţi împlini. Casa asta e aşa de încăpătoare încât de multe ori ni-i frică să stăm într-însa; jumătate din odăi sunt nelocuite şi aceste odăi goale, care mă îngrozeau câteodată, nici acum nu-mi sunt mai dragi. Când tu ai să fii aici, presimt că la Noiraude viaţa are să fie cu totul alta. Ai să locuieşti un cat întreg, dacă vrei; vei trăi după gustul tău, ca flăcău. Ceea ce îşi cer e să fii totdeauna lângă noi; vreau să-ţi aud râsul şi să-ţi simt strângerile de mână; cu îţi dăruiesc fericirea noastră liniştită, pacea noastră de fiecare clipă. Dacă ai şti ce bine e în colţurile unde se ascund doi îndrăgostiţi! Nu simţi şi tu nevoia să te odihneşti în umbra acestei linişti? Rămâi cu noi, te rog; rămâi ani de-a rândul, departe de zgomot, departe de lume; învaţă să guşti somnul nostru şi-ai să vezi că niciodată n-ai să doreşti să te mai trezeşti. Tu ne vei aduce veselia ta, noi îţi vom dărui visurile noastre. Eu voi rămâne fratele tău, iar soţia mea va fi sora ta.

Jacques asculta zâmbind cuvintele pline de simţire ale lui Guillaume. Pe chipul lui plutea o undă de nevinovată batjocură.

— Dar, priveşte-mă, strigă el drept orice răspuns.

Luă lampa şi îşi lumină chipul care se zbârcise şi îmbătrânise; vânturile mării şi soarele arzător îl învăluiseră într-o arsură cărămizie; trăsăturile se aspriseră şi ele după viaţa mizerabilă pe care-o dusese chirurgul. Parcă era mai înalt şi mai gras; umerii lui pătraţi, pieptul larg, ciolanele

puternice, făceau din el un fel de luptător cu pumnii uriaşi, cu cap de fiară. Devenise întrucâtva, un om fără simţire, bunăvoinţa copilărească de altădată se înăsprise în meseria lui de măcelar; atât de mult mâncase, râsese, şi trăise o viaţă aşa de păcătoasă în anii lui de slujbă, încât nu-şi mai punea niciodată inima la încercare, căci îi era de ajuns să-şi mulţumească trupul. De altfel, rămânea băiat bun, dar era neputincios să înţeleagă prietenia după izbucnirile şi dragostea neţărmurită a lui Guillaume. Visa o viaţă de plăcere, o viaţă de deplină libertate, petrecută ici ori dincolo, în alcovuri ameţitoare, în jurul meselor îmbelşugate. Prietenul lui, care nu-l privise încă cu luare aminte, fu mirat că-l găseşte atât de bătrân şi adâncit în grăsime; el nu era pe lângă Jacques decât un biet copil slab şi plăpând.

— Ei bine, te privesc, răspunse el c-o oarecare nelinişte, ghicind unde voia să ajungă.

— Şi nu mă mai rogi nimic acum, nu-i aşa? dragul meu Guillaume? reluă Jacques cu râsul lui deschis. Eu aş muri în liniştea voastră de aici, aş muri mai înainte de-a împlini un an.

— Nu, nu, fericirea te îndeamnă să trăieşti.

— Dar fericirea ta n-are să fie niciodată a mea, copil ce eşti! Casa asta ar fi un mormânt pentru mine, prietenia ta nu m-ar putea smulge din plictiseala ucigătoare a odăilor goale de care îmi vorbeai... Eu îţi vorbesc cinstit, ştiu că nu ne putem supăra.

Dar, văzându-l pe Guillaume mâhnit din pricina acestui refuz:

— Nu zic, urmă el, că n-am să primesc niciodată să fiu musafirul tău. Am să viu din când în când să petrec o lună lângă voi. Te-am înştiinţat doar că vara viitoare am s-o petrec aici, Dar, cum va începe frigul plec să mă încălzesc la Paris... Să mă înmormântez aici sub zăpadă, ah, nu pot, dragul meu.

Glasul lui puternic şi veselia neobişnuită răneau pe bietul Guillaume care nu se putea mângâia că-şi vedea frumosul vis risipit.

— Şi ce vrei să faci la Paris? întrebă el.

— Nu ştiu, răspunse Jacques. Nimic, fără îndoiala. Îmi rămâne destulă vreme să mai lucrez. Fiindcă unchiul meu a avut gândul minunat să-mi lase averea lui. vreau să mă bucur de lumina soarelui. Ah, nu-mi pasă cum am să-mi petrec vremea. Am să mănânc bine, am să beau zdravăn şi, ca să nu mă plictisesc, găsesc fete mai multe chiar decât aş voi... Asta e, dragul meu.

Şi-un alt hohot de râs îi zgudui trupul. Guillaume îşi clătină capul.

— N-ai să fii fericit, zise el. În locul tău, m-aş însura, aş veni aici, în aceste locuri retrase unde fericirea e singură. Ascultă liniştea ce ne înconjoară, priveşte lumina potolită a lămpii; aici e viaţa mea. Spune, ce viaţă frumoasă ai duce în această linişte netulburată, dacă ai avea o bucurie în inimă!... Ai avea înaintea ta, ca să-ţi mulţumeşti această bucurie, zile, luni, ani de linişte desăvârşită... însoară-te şi vino.

Gândul căsătoriei şi-al vieţii retrase în vraja dragostei, păru în cele din urmă caraghios chirurgului.

— Ah, ce fire de îndrăgostit! strigă el. Nu vrea să creadă că numai el e altfel croit pe lume... Ei, dragul meu, bărbaţi ca tine nu sunt mulţi. Dacă m-aş însura, eu poate că mi-aş bate nevasta după o săptămână, deşi nu sunt răutăcios. Prin urmare, înţelege-mă că n-avem amândoi acelaşi sânge în vine. Tu ai pentru femei un respect copilăresc; eu o socotesc ca pe-o înaltă trebuinţă de care însă nu trebuie să te plictiseşti. Dacă m-aş însura şi m-aş retrage aici, aş plânge din inimă pe biata fiinţă sortită să trăiască în tovărăşia mea.

Guillaume ridică din umeri.

— Tu te faci mai negru decât eşti, zise el. Ţi-ai adora nevasta şi-ai privi-o ca pe-un idol în ziua în care ţi-ar dărui un copil. Nu-ţi bate joc de respectul meu; dacă nu-l vei avea niciodată, totuna e. Dar trebuie să iubeşti o singură femeie în viaţă, pe aceea care te iubeşte, şi să trăieşti alături de ea în cea mai deplină bucurie a dragostei.

— Uite o frază pe care am mai auzit-o, răspunse Jacques

cu oarecare ironie; mi-ai spus-o cândva sub sălciile de la pârâu. Haide, nu te-ai schimbat deloc, mi-am găsit visătorul de altădată... Ce vrei, însă? Nici eu nu m-am schimbat, înţeleg dragostea altfel. O legătură uşurică mă îngrozeşte; nu mi-a plăcut să mă agăţ de-o singură fustă; m-am încăpăţânat să alerg după toate femeile ca să n-o iubesc pe niciuna. Plăcerile îşi au farmecul lor, dragul meu călugăr...

Se opri un răstimp, apoi întrebă deodată, cu glasul lui aspru şi voios:

— Dar tu eşti fericit cu nevastă-ta?

Guillaume care se pregătea să vorbească de farmecul iubirii în căsnicie, fu mulţumit de această întrebare care trezea în el senzaţia delicată a celor patru ani de adevărată fericire.

— Oh, da, fericit, prea fericit, răspunse el cu glas mişcat. Tu nu-ţi poţi închipui o astfel de fericire, fiindcă nu vrei s-o guşti. E un leagăn de paradis; îmi pare că sunt iarăşi copil şi că mi-am găsit o mamă. De patru ani trăim în cea mai curată bucurie. Aş fi vrut să fii şi tu aici, ca să înveţi să iubeşti. Liniştea şi umbra ce te îngrozesc, pe noi ne-a adormit într-un vis divin. Şi nu ne vom mai trezi niciodată, prietene; eu am credinţa în această veşnicie de linişte.

Jacques, pe când vorbea, îl privea c-o nestăpânită curiozitate. Avea dorinţa să-l întrebe despre nevastă-sa, despre sufletul curat care primea să se înece de bunăvoie într-un astfel de fluviu de lapte.

— Nevasta ta e frumoasă? întrebă el deodată.

— Nu ştiu, răspunse Guillaume, o iubesc mult... Ai s-o vezi mâine.

— Ai cunoscut-o la Veteuil?

— Nu. Am întâlnit-o la Paris. Ne-am iubit, şi-am luat-o în căsătorie.

Lui Jacques îi păru că o undă de roşeaţă urca în obrajii prietenului său. Ghici numaidecât adevărul. Dar nu era omul care să-şi nesocotească întrebările.

— Ţi-a fost amantă înainte de-a o lua în căsătorie? întrebă el iarăşi.

— Da, un an, răspunse Guillaume.

Jacques se ridică şi se plimbă câtva timp în linişte. Apoi oprindu-se în faţa prietenului său, rosti cu glas aspru:

— Altădată mă ascultai când te certam. Lasă-mă să-mi reiau, pentru o clipă cel puţin, rolul de protector… Ai făcut o prostie, dragul meu: bărbatul nu trebuit să se însoare cu amanta lui. Tu nu cunoşti viaţa; într-o zi ai să-ţi înţelegi greşeala şi-ai să-ţi aminteşti de vorbele mele. Astfel de căsătorii sunt rare, dar duc totdeauna spre rău; câţiva ani de dragoste şi-n urmă o veşnică nemulţumire.

La rându-i Guillaume se ridică deodată în picioare.

— Taci, strigă el c-o stăpânită hotărâre. Eu te iubesc aşa cum eşti, dar nu vreau să ne judeci după pilda altor căsnicii. După ce vei sta de vorbă cu nevastă-mea îţi va părea rău de cele ce spui.

— Îmi pare rău şi-acum, dacă vrei, zise vechiul chirurg păstrând înfăţişarea lui aspră. Să zicem că viaţa m-a făcut nepăsător şi că nu înţeleg nimic din toate mângâierile de care îmi vorbeşti. Eu spun însă ceea ce gândesc. E prea târziu ca să-ţi mai dau sfaturi; dar, când vei avea prilejul, cată să te foloseşti de cele ce-ţi spun.

Urmă o tăcere apăsătoare. Atunci se ivi un slujitor care spuse că odaia albastră era gata. Guillaume zâmbi iarăşi blând, întinse mâna prietenului său, cu multă bunăvoinţă şi mulţumire.

— Du-te şi te culcă, reluă el. Mâine ai să-mi vezi soţia şi fetiţa… pe mica mea Lucia… Haide, am să-ţi schimb gândul; am să te fac să te însori c-o fată cumsecade şi-atunci ai să vii să te înmormântezi în casa asta veche. Fericirea e răbdătoare, ea te-aşteaptă.

Cei doi tineri mergeau în linişte, vorbind. Când ajunseră în sală, în josul scării, Jacques luă la rându-l mâna vechiului său camarad.

— Nu lua în seamă vorbele mele, zise el încurcat oarecum; eu nu-ţi doresc decât fericirea… Tu eşti fericit, nu-i aşa?

Şi începu să urce treptele scării.

— Ei, da, răspunse Guillaume c-un oftat, toată lumea e fericită aici… Pe mâine.

Când intră în sala de mâncare, o zări pe Madeleine dreaptă în mijlocul sălii. Ea auzise toată convorbirea celor doi prieteni. Rămăsese ascunsă în odaia de-alături, ţintuită de vorbele lui Jacques. Glasul lui, pe care îl cunoştea aşa de bine, o neliniştea peste măsură. Urmărea frazele, îşi amintea gesturile şi clătinările capului cu care le întovărăşea vorbitorul. Uşa ce-o despărţea de vechiul ei amant, nu mai exista pentru ea; îşi închipuia că-l are sub ochi, viu, mişcându-se, ca în vremea când îl strângea la sân în odaia lor din strada Soufflot. Vecinătatea acestui om îi pricinuia o amară voluptate; gâtlejul i se sugruma la hohotele lui de râs. carnea îi ardea de frigurile pe care el o făcuse cel dintâi să le cunoască. Era atrasă spre el, c-o spaimă de neînţeles. Ar fi vrut să fugă, dar nu putea, căci simţea o bucurie nestăpânită să-l vadă în viaţă după ce-l ţinuse mort. De mai multe ori se pleca, c-o mişcare de care nu-i dădea seama, căutând să-l vadă prin gaura cheii şi să-l recunoască mai bine. Cele câteva minute cât rămăsese astfel, obosită, cu mâinile sprijinite de uşă, îi părură o veşnicie de nelinişte. „Dacă voi cădea, se gândi ea mă vor zări aici şi voi muri de ruşine”. Câteva fraze ale lui Jacques o loviră în inimă; când rosti că bărbatul nu trebuie să se însoare cu amanta lui, ea începu să plângă, înăbuşindu-şi lacrimile, de teamă să nu fie auzită. Această convorbire, planurile de fericire pe care trebuia să le calc în picioare, mărturisirile ce-o răneau în adâncul fiinţei, fură pentru ea un chin nemaipomenit. De abia auzea glasul blând al lui Guillaume; n-avea în urechi în decât glasul de tunet al lui Jacques care izbucnea asurzitor în mijlocul cerului ei liniştit. Se simţea răpită parcă.

Când cei doi prieteni se îndreptară spre capul scării, ea făcu o forţare uriaşă, zicându-şi că trebuia să sfârşească odată. După cele ce auzise, îi era cu neputinţă să îngăduie până a doua zi o stare de lucruri nemulţumitoare. Firea ei dreaptă o revolta. Se reîntoarse în sala de mâncare. Păru-i roşcat se deznodase: chipul foarte palid, se aprinse; ochii măriţi păreau ochii stinşi şi aţintiţi ai unei femei nebune. Guillaume, surprins c-o zăreşte aici, fu îngrozit de

neorânduiala înfăţişării ei. Se îndreptă în grabă spre ea.

— Ce ai tu, Madeleine? o întrebă el; nu te-ai culcat încă?

Ea răspunse cu glas surd, arătând uşa salonului.

— Nu, eram aci…

Făcu apoi un pas spre bărbatul ei, îi puse mâinile pe umeri şi, privindu-l cu ochii ei reci:

— Jacques e prietenul tău? întrebă ea scurt.

— Da, răspunse Guillaume mirat, tu ştii foarte bine, ţi-am spus ce puternică prietenie ne leagă pe unul de celălalt… Jacques e fratele meu, şi-aş dori ca tu să-l iubeşti ca o soră.

La acest cuvânt de soră, ea avu un zâmbet ciudat. Închise ochii o clipă; apoi, ridicând pleoapele, mai palidă şi mai hotărâtă:

— Tu visezi să-l faci să împărtăşească viaţa noastră, reluă ea; ai vrea să locuiască cu noi, ca să-l ai veşnic lângă tine!

— Da, zise tânărul, asta e cea mai mare dorinţă a mea. Aş fi aşa de fericit cu el şi cu tine, mi-aş dărui viaţa vouă şi aş trăi între fiinţele care mă iubesc cu adevărat… În tinereţea noastră, ne-am jurat, şi eu şi Jacques, să trăim împreună.

— Ah, aţi făcut acest jurământ, şopti Madeleine lovită în inimă de fraza nevinovată a bărbatului ei.

Niciodată n-o îngrozise ca acum prietenia celor doi oameni. Trebuie să tacă; gâtlejul îi era uscat; ca să mărturisească adevărul n-ar fi fost în stare decât să ţipe. În aceeaşi clipă Geneviève intră în sală, fără ca tinerii s-o fi băgat de seamă; văzu cât erau de tulburaţi şi rămase dreaptă în umbră; ochii ei aprinşi luceau, buzele-i se mişcau în linişte, ca şi cum ar fi rostit în şoaptă cuvinte de rugăciune.

În tot timpul cât se spovedi Madeleine, rămase acolo, nemişcată, neînduplecată, cu chipul aspru şi rece ca al soartei.

— De ce-mi pui întrebările astea? întrebă în cele din urmă Guillaume, oarecum îngrozit de felul purtării ei.

Ea nu răspunse. Îşi apăsa mâinile pe umerii bărbatului. privindu-l de-aproape, în ochi, c-o aţintire crudă. Nădăjduia

că el îi va citi adevărul în obraji şi nu va mai fi silită să-şi mărturisească singură ruşinea. O mărturisire în clipa aceea îi părea o lovitură de trăsnet. Nu ştia ce cuvinte să mai rostească. Şi totuşi, trebuia să se hotărască.

— L-am cunoscut pe Jacques la Paris, şopti ea.

— Asta e tot? strigă Guillaume, care nu înţelegea nimic. Mi-ai făcut spaimă degeaba… Ei bine, dacă l-ai cunoscut pe Jacques la Paris, el va fi pentru amândoi o veche cunoştinţă, iată totul… Crezi că mă gândesc să roşesc vreodată? I-am povestit prietenului meu dragostea noastră şi eu sunt mândru că lucrurile s-au întâmplat astfel.

— L-am cunoscut pe Jacques, şopti ea din nou cu glas stins.

— Ei bine?

Orbirea şi desăvârşita încredere a bărbatului ei, o chinuiau pe Madeleine. El nu voia să înţeleagă, o silea să fie aspră. Şi-atunci avu o izbucnire de mânie.

— Ascultă, strigă ea deodată, m-ai rugat să nu-ţi vorbesc niciodată de trecutul meu. M-am supus şi aproape că am uitat. Dar iată că trecutul se iveşte şi mă zdrobeşte, pe mine care trăiam aşa de liniştită aci. Prin urmare, vezi bine că nu mai pot să tac; trebuie să-ţi spun totul, ca să nu-l mai aduci pe Jacques în faţa mea… L-am cunoscut, înţelegi?

Guillaume se lăsă moale pe-un scaun lângă foc. Îi păru că-l loveşte ceva greu în cap şi întinse mâinile, parcă ar fi căutat un sprijin. Tot corpul îi era de gheaţă. Tremurul nervos care-i muiase picioarele, îl scutura din tălpi până în creştet, făcând să-i clănţăne dinţii de frig.

— El!… oh!… nenorocita! nenorocita! şopti el cu glas zdrobit.

Şi îşi frânse mâinile parcă ar fi vrut să se roage. Părul răsfirat la tâmple, ochii mari, buzele albe de friguri, chipul întreg îngrozit de-o chinuitoare nelinişte părea că roagă cerul să nu-l lovească atât de crud. Era în el mai multă groază decât mânie. Altădată avea aceeaşi înfăţişare în şcoală când colegii lui veneau să-l bată. iar el rămânea deznădăjduit într-un colţ, întrebându-se ce mare greşeală săvârşise. Nu găsea, în adâncul inimii însângerate, nicio

mustrare, nicio ocară pe care s-o arunce în faţa Madeleinei ca să-şi uşureze durerea; se mulţumea s-o privească în linişte, cu ochii lui mari de copil îngrozit şi rugător.

Ea ar fi vrut s-o bată. S-ar fi revoltat sub loviturile lui şi şi-ar fi regăsit bărbăţia înfrântă în clipa aceasta. Privirea-i deznădăjduită. Înfăţişarea de victimă, o prăbuşiră ca pe o zdreanţă la picioarele lui.

— Iartă-mă, zise ea târându-se pe jos, plângând, cu părul căzut pe ochi, zguduită de-un plâns înăbuşit, iartă-mă, Guillaume. Tu suferi, dragul meu. Ah, Dumnezeu e fără milă! Îşi pedepseşte făpturile ca un stăpân neînduplecat. Geneviève avea dreptate să tremure în faţa Lui să mă îngrozească şi pe mine cu mânia-I veşnică. N-o credeam, nădăjduiam ca cerul să uite. Dar nu iartă niciodată. Îmi ziceam: trecutul e mort, pot trăi în linişte. Trecutul, era omul acesta pe care-l înghiţiseră valurile. Era înmormântat cu toată ruşinea vieţii mele în adâncul mării zdrobită de stânci, pierdut pentru totdeauna. Ei bine, nu, el trăieşte; se reîntoarce din prăpastie cu hohotul lui de râs nestăpânit; fatalitatea îl aruncă la mal şi-l trimite să ne smulgă fericirea înţelegi tu asta, Guillaume? Murise, dar nu e mort. E prea crud şi greu să mori... Uite, Cerul nu face decât astfel de minuni. El n-a vrut să-l omoare pe Jacques. Avea nevoie de un strigoi ca să mă pedepsească pe mine... Dar ce mare greşeală am săvârşit amândoi? Ne-am iubit, am fost fericiţi. Suntem pedepsiţi pentru fericirea noastră. Dumnezeu nu vrea să trăim liniştiţi. Dacă aş blestema, poate mi-aş uşura sufletul... Geneviève are dreptate... Trecutul, greşelile, nu mor...

— Nenorocita! nenorocita! şoptea Guillaume.

— Aminteşte-ţi că eu n-am primit căsătoria la început. Când m-ai rugat să-mi leg viaţa de-a ta, ţi-aduci aminte, în seara aceea tristă de toamnă, în marginea pârâului plin de noroi din pricina ploilor, un glas îmi striga să nu mă încred în milostivirea cerului. Îţi ziceam: să rămânem cum suntem; ne iubim şi asta-i de ajuns; ne-am iubi poate mai puţin dacă ne-am căsători. Dar tu stăruiai, zicând că vrei să mă ai întreagă, în ochii lumii; îmi vorbeai de-o viaţă de linişte,

rosteai vorbe de cinste, de mângâiere veşnică, de cămin liniştit. Ah, de ce nu m-am arătat neînduplecată, de ce n-am ascultat de spaima lăuntrică ce mă chinuia! M-ai fi învinuit atunci că nu te iubesc, dar azi aş fugi din faţa lui Jacques, m-aş smulge din viaţa ta, fără să-ţi mânjesc bucuriile de copil, fără să te târăsc cu mine în noroi. Gândeam că, rămânându-ţi amantă, dacă vreodată voi deveni josnică în ochii tăi, dacă vreodată ne vom întâlni faţă în faţă cu păcatele mele, tu să mă poţi goni fără milă, dezgustat, şi să mă uiţi. Eram o fiinţă pierdută, care trece dintr-un pat într-altul şi pe care amanţii ei o azvârlă afară pe uşă, la cea dintâi roşeaţă pe care păcatul ei o fac să li se urce în obraz. Dar iată că avem o fetiţă... Oh, iartă-mă, dragul meu. Am făcut rău că nu m-am împotrivit.

— Nenorocita! nenorocita! şoptea mereu Guillaume.

— Da, da, am făcut rău, dar trebuia să înţelegi totul. Dacă ai şti cât eram de obosită, câtă nevoie aveam de linişte!... Uite, nu mă fac mai bună decât altele; ştiu însă că mi-am păstrat mândria şi-am primit numai fiindcă aveam nevoie de cinste, şi ca să-mi vindec rănile mândriei. Când mi-ai dat numele tău, mi s-a părut că m-ai spălat de orice înjosire. Dar noroiul lasă răni ce nu mai pot şterge... De altfel, am luptat nu-i aşa? O noapte întreagă m-am întrebat dacă nu fac o faptă rea primindu-ţi propunerea. Dimineaţa trebuia să nu primesc. Ai venit lângă mine când încă dormeam şi m-ai luat în braţe; mi-aduc amine că hainele tale păstrau ceva din răcoarea de-afară; umblaseşi prin iarba umedă ca să ajungi mai în grabă, şi tot curajul meu a pierit. Şi totuşi, îl văzusem pe Jacques în faţa mea, toată noaptea aceea. Umbra îmi spunea că sunt a ei pentru totdeauna, că va veni la căsătoria noastră, că va dormi în patul nostru... M-am revoltat, am vrut să dovedesc că sunt liberă, dar am fost slabă, peste măsură de slabă... Ah. cât rău trebuie să-ţi pricinuiesc şi ce bine faci că mă urăşti.

— Nenorocita! nenorocita! şoptea mereu glasul stins şi monoton al lui Guillaume.

— Mai târziu am fost nebună, mi-a părut bine că am făcut o nesocotinţă. În patru ani, cerul a avut cruda batjocură să

mă răsplătească pentru relele ce făcusem. Voia să mă lovească în cea mai desăvârşită linişte, ca să fie lovitura mai ucigătoare... Trăiam liniştită în umbra acestei odăi şi-mi părea uneori că aci trăisem totdeauna. Mă credeam cinstită când sărutam pe mica noastră Lucia... Ce zile bune, ce mângâieri binefăcătoare; ce nebune bucurii şi câtă fericire risipită! Da, eu am risipit toate astea: dragostea, stima, numele tău, seninătatea vieţii noastre şi mângâierea fiicei mele. Eu nu meritam nimic bun, nimic vrednic. Cum n-am putut înţelege că soarta îşi bătea joc de mine şi că, într-o zi ori alta, avea să-mi smulgă aceste bucurii care nu erau făcute pentru o fiinţă ca mine? Nu, eu mă încredeam prosteşte în fericirea pe care-o furasem; îmi închipuiam în cele din urmă că aceste zile fericite trebuiau să fie ale mele; aveam nevinovăţia să-mi zic că aceste zile nu vor avea sfârşit. Şi totuşi s-a prăbuşit!... Ei bine. asta nu-i el cât dreptatea. Sunt o mizerabilă. Dar tu, Guillaume, nu trebuie să suferi. Nu vreau să suferi, auzi... Vreau să plec, să mă uiţi, să nu mai auzi niciodată vorbindu-se de mine...

Plângea în hohote, ghemuită în rochii, îndepărtând părul pe care lacrimile i-l lipeau de obraji Deznădejdea acestei făpturi nebiruite, căreia, o singură lovitură îi zdrobea hotărârea obişnuită, era plină de-un zbucium surd de mânie. Se umilea singură, dar se simţea copleşită de ură, şi-atunci ar fi vrut să blesteme soarta. S-ar fi potolit mult mai în grabă, dacă mândria ei n-ar fi îndurat atât. Un singur gând bun o mângâia cu adevărat: îi era milă de Guillaume. Lunecându-i genunchii, căzu; pe când vorbea cu glasul stins al unui om pe moarte ce aiurează, ridica ochii spre bărbatul ei, rugându-l parcă nu se lase prea mult pradă mâniei.

Guillaume, buimăcit, istovit, o privea cu ochii posomorâţi cum se târâse în preajmă-i. Îşi luase capul în mâini şi repeta: nenorocita! nenorocita! cu legănările unui idiot care n-ar mai fi găsit alt cuvânt în craniu-i gol. Într-adevăr, nu mai era nimic în afară de această tânguire în biata lu fiinţă îndurerată. Nu-şi dădea nici cel puţin seama de ce suferea; se tânguia întruna, c-o vorbă pe care la început o rostise întâmplător. Când nevasta lui tăcu. cu glasul înăbuşit de

durere, el păru surprins de liniştea apăsătoare din juru-i. Atunci se trezi parcă şi avu un gest de suferinţă ucigătoare.

— Ştiai totuşi că Jacques era prietenul, fratele meu, zise el cu glas ciudat, un glas care nu mai era al lui.

Madeleine clătină din cap c-un adânc dispreţ.

— Ştiam totul, reluă ea. Am fost josnică, ţi-am spus, josnică şi păcătoasă. Ţi-aminteşti de ziua când ai venit plângând, în strada Boulogne? Aduceai vestea morţii lui Jacques. Ei bine, mai înainte de-a veni tu, eu descoperisem portretul acestui om. Dumnezeu îmi e martor că în ziua aceea am vrut să fug ca să-ţi cruţ durerea că fusesem a voastră, a amândurora... Soarta m-a ispitit. Toată această întâmplare e o glumă aspră a cerului... Când credeam că trecutul e mort, când am aflat că Jacques nu se mai poate ridica între noi. m-am simţit slăbită, n-am mai avut curajul să-mi jertfesc mângâierile, şi-mi ziceam, cu gând să fiu iertată, că nu trebuia să te mâhnesc despărţindu-mă de tine. Şi. din clipa aceea, am minţit, am minţit prin tăcerea mea... Ruşinea nu mă înăbuşea. As fi păstrat această taină pentru totdeauna, ai fi putut muri în braţele mele fără să fi ştiut că înaintea ta am strâns pe fratele tău la pieptul meu... îmbrăţişările mele te-ar îngheţa azi şi te gândeşti cu dezgust la cei cinci ani de dragoste. Eu am primit în linişte toată această josnicie. Ştiu că sunt fără inimă...

Dar se opri deodată, obosită, plecând urechea; chipul ei luă o înfăţişare de spaimă. Uşa ce dădea în holul de la intrare rămăsese întredeschisă şi-i păruse că aude zgomot de paşi pe scară.

— Ascultă, şopti ea, Jacques coboară... Ştii că ar putea veni dintr-o clipă într-alta?

Guillaume se trezi scăldat în sudoare. Prins de aceeaşi spaimă, îşi plecă şi el urechea. Rămaseră astfel o clipă, plecaţi spre uşă, ascultându-şi bătăile inimii. Ai fi zis că acolo se afla un asasin, în întunericul sălii, şi că, cu fiecare clipă se aşteptau să-l vadă îmbrâncind uşa şi aruncându-se asupră-le, c-un cuţit în mână. Guillaume tremura mai tare ca Madeleine. Acum când cunoştea adevărul, nu putea suferi gândul să se găsească faţă în faţă cu Jacques; o

lămurire în clipa aceea i-ar fi revoltat peste măsură spiritul fin şi slab. Presupunerea nevestei lui, gândul că prietenul lui poate coboară scara, îl înnebuneau după istovirea în care se afla. După ce ascultă în zadar, îşi îndreptă ochii spre Madeleine, o zări la picioarele lui şi simţi o amărăciune fără margini coborându-i în suflet. Toată fiinţa lui simţea în clipa aceea nevoie de mângâiere.

C-o mişcare pripită se lăsă să cadă în braţele Madeleinei care-l primi cu drag şi-l strânse la sân.

Multă vreme plânseră împreună. Voiau parcă să nu se mai despartă, să se strângă aşa de tare, încât Jacques să nu-i mai poată desface. Guillaume îşi înnodase degetele în spatele Madeleinei şi suspina, cu fruntea de umărul ei, ca un copil. O ierta prin lacrimile lui, prin toată deznădejdea care îl zvârlise în braţele ei. Slăbiciunea lui zicea: „Tu nu eşti vinovată; întâmplarea a făcut totul. Vezi, eu te iubesc încă, nu te socotesc nevrednică de dragostea mea. Deci, nu mai vorbi de despărţire”. Şi iarăşi, slăbiciunea lui zicea: „Mângâie-mă, mângâie-mă; ia-mă la sânul tău şi leagănă-mă ca să nu mai sufăr. Ah. cât plâng şi câtă nevoie am să găsesc scăpare în braţele tale! Nu mă părăsi, te rog! Aş muri, dacă aş rămâne singur, n-aş putea îndura mâhnirea ce mă sugrumă. Mai bine vreau să sângerez sub loviturile tale decât să te pierd. Leagă-mi rănile ce mi-ai făcut, fii bună acum, fii mângâietoare”. Madeleine auzea aceste vorbe ce fluturau în liniştea şi suspinele înăbuşite ale bărbatului ei.

Trebuie să aibă milă de această făptură slabă şi s-o mângâie. De altfel, simţea o mare bucurie în urma iertării, a acestei îmbrăţişări mute, învăluită numai în lacrimi şi sărutări. Dacă bărbatul ei i-ar fi spus: „Te iert!” ar fi clătinat tristă din cap; dar el nu spunea nimic, uita de toate, se ascundea la pieptul ei, se cutremura de teamă cerându-i sprijinul dragostei, şi ea se liniştea cu încetul, se uşura simţindu-l aşa de pierdut la sânul ei, aşa de recunoscător pentru îmbrăţişările ei.

Ea se desfăcu cea dintâi. Era unu după miezul nopţii. Trebuiau să se hotărască într-un fel.

— Nu putem aştepta până se trezeşte, zise ea ferindu-se să-l numească pe Jacques. Ce crezi că vom face?

Guillaume o privi c-o înfăţişare aşa de posomorâtă încât ea se deznădăjdui, ştiind că nu-l va putea hotărî în niciun fel. Atunci adăugă:

— Dacă îi spunem totul, pleacă, ne lasă în pace. Tu ai putea urca.

— Nu, nu, şopti el, nu acum, mai târziu.

— Vrei atunci să mă duc eu?

— Tu?

Guillaume rosti acest cuvânt c-o nedumerire plină de groază. Madeleine se oferea, împinsă de firea ei curajoasă. Dar el nu pricepea nimic din toată această hotărâre, o privea ca pe-o adevărată monstruozitate. Gândul că nevasta lui ar rămâne singură cu fostul ei amant, îi rănea mândria, îl chinuia o gelozie amară.

— Ce să facem atunci? întrebă Madeleine.

El nu răspunse numaidecât. Îi păru din nou că aude zgomot de paşi pe scară şi asculta neliniştit, palid, ca şi ~u câteva clipe mai înainte. Vecinătatea lui Jacques, gândul că omul acesta putea veni să-i întindă mâna, îi pricinuia o deznădejde nemaipomenită Un singur gând îi rătăcea prin minte, să fugă de orice lămurire, să e ascundă în adâncul oricărei pustietăţi unde să se pontă linişti. Veşnic, firea lui. În astfel de împrejurări, căuta să tărăgănească lucrurile ca să-şi poată duce mai departe firul visurilor lui de linişte.

— Să mergem, zise el în şoaptă; îmi arde capul, nu sunt în stare să iau nicio hotărâre... El nu trebuie să rămână aci decât o zi. După ce va pleca, avem o lună de gândit ca să ne putem asigura din nou fericirea.

Această fugă pe care el i-o propunea părea ceva umilitor pentru Madeleine. Ea socotea că asta n-ar duce la niciun rezultat, ci, dimpotrivă, i-ar vârî într-o şi mai neagră deznădejde.

— Ar fi mai bine să sfârşim, zise ea.

— Nu, vino, te rog, şopti Guillaume cu stăruinţă... Ne vom duce să ne culcăm în căsuţa noastră; mâine ne vom petrece ziua acolo şi vom aştepta până ce pleacă el... Tu

ştii ce fericiţi am fost în acel colţ pierdut; liniştea acestui lăcaş ne va însenina; vom uita, ne vom iubi ca pe vremea când veneam să te văd pe furiş... Dacă vreunul dintre noi îl întâlneşte, presimt că fericirea noastră e pierdută.

Madeleine făcu un gest de resemnare. Ea însăşi era istovită şi îşi simţea bărbatul atât de zdrobit încât nu se putea aştepta să-l vadă hotărât.

— Fie, zise ea, să mergem. Haidem unde vrei tu.

Soţii priviră o clipă în jur. Focul se stinsese, lampa risipea o lumină vânătă, pâlpâitoare. Sala aceea încăpătoare, în care îşi petrecuseră atâtea seri calde, părea acum întunecată, rece, lugubră. Afară sufla un vânt puternic, zguduind ferestrele. Părea că uraganul iernii trecea prin odaie, luând cu el toată bucuria, toată liniştea vechii locuinţe. Pe când Guillaume şi Madeleine se îndreptau spre uşă, o zăriră în umbră pe Geneviève, dreaptă, nemişcată, urmărindu-i cu ochi de flacără.

În timpul scenei lungi de deznădejde la care luase şi ea parte, bătrâna îşi păstrase înfăţişarea ei aspră şi neînduplecată. Simţea o voluptate groaznică să asculte suspinele şi ţipetele durerii. Mărturisirea Madeleinei deschidea pentru ea o lume de dorinţe şi de păreri de rău, de bucurii şi dureri care nu pricinuiseră niciodată vreo tresărire trupului ei feciorelnic; de aceea, cele ce se petreceau sub ochii ei, o făceau să se gândească la bucuriile crude ale osândiţilor. Îşi zicea că astfel trebuie să râdă şi să plângă cei cuprinşi de flăcări. În spaima ei era o curiozitate chinuitoare, curiozitatea femeii care a îmbătrânit în mijlocul trebuinţelor josnice, fără să cunoască bărbatul şi care aude dintr-odată povestea unei vieţi de patimă. Poate că o clipă invidia, plăcerile amare ale păcatului şi arsurile drăceşti ce sfâşiau pieptul Madeleinei. Ea nu se înşelase; această făptură venea din braţele lui Satan, cerul o adusese pe pământ ca să i pedepsească pe oameni. O privea cum se chinuieşte şi plânge, cum ar fi privit un şarpe tăiat ce se tăvăleşte în ţarină: lacrimile ei îi păreau lacrimile de mânie ale unui demon care se vede încolţit; părul ei roşcat deznodat, gâtul gras şi alb umflat de suspine, braţele

întinse la pământ, îi păreau aburite într-un miros de carne arsă în focul iadului. O regăsi pe Lubrica, monstrul cu sâni tari, cu braţele ispititoare, curtezana josnică şi păcătoasă care ascundea sub pielea-i sidefată şi voluptoasă, rănile murei are ale păcatului.

Când Madeleine se îndreptă spre uşă, ea făcu un pas înapoi ca să n-o atingă.

— Lubrica, Lubrica, şoptea ea printre dinţi... Iadul te-a zvârlit şi-l ispiteşti pe sfânt dezvăluindu-ţi murdara goliciune. Părul tău roşcat, buzele tale roşii ard încă de focul cel veşnic. Ţi-ai albit trupul şi dinţii în cenuşa prăpăstiilor. Te-ai îngrăşat din sângele victimelor tale. Eşti frumoasă, eşti puternică, eşti nesăţioasă fiindcă te hrăneşti cu carne... Dar suflarea lui Dumnezeu te va face să cazi în ţărână, Lubrica, fiică blestemată, şi vei putrezi ca o căţea împuţită în marginea drumului...

Tinerii nu putură prinde decât vreo câteva cuvinte din cele rostite de ea ca o rugă, ca un blestem, ca o vrajă împotriva diavolului. Ei credeau pe toţi cei din castel culcaţi, şi rămaseră surprinşi şi îngroziţi găsind-o ghemuită într-un colţ.

Ştiau acum că auzise totul. Guillaume voia s-o roage să nu şoptească nimic, când ea îi ieşi înainte şi-l întrebă cu glasul aspru şi propovăduitor.

— Ce să spun mâine prietenului tău? să-i mărturisesc totul?

— Taci, nebuno, strigă el c-o surdă mânie.

— Această femeie are dreptate, zise Madeleine, trebuie să ştie de ce-am plecat.

— Ei, să spună ce va voi!... Eu nu mai ştiu nimic... Să spună că ţi-a murit o rudă, că am primit o veste grabnică şi-a trebuit să plecăm numaidecât...

Geneviève îl privea c-o mare tristeţe. Ea reluă:

— Voi minţi pentru tine, copilul meu. Dar minciuna mea nu te va scăpa de chinurile ce ţi s-au pregătit. Ia seama! Iadul se deschide, văd prăpastia cum se cască înainte-ţi şi-ai să cazi în ea dacă te legi de această fiinţă necurată...

— Taci, nebuno, strigă Guillaume.

Madeleine şovăia sub privirea aprinsă a protestantei.

— Nu e nebună, şopti ea, şi-ai face mai bine s-o asculţi, Guillaume... Lasă-mă să plec singură; eu trebuie să bat drumurile în noaptea asta de iarnă. Auzi cum suflă vântul... Rămâi, uită-mă, nu mânia cerul împărtăşind păcatele mele.

— Nu, nu vreau să te părăsesc, răspunse tânărul cu un gest hotărât. Vom suferi împreună, dacă va trebui să suferim Nădăjduiesc însă, căci te iubesc. Vino, ne vom mângâia, vom fi iertaţi.

Atunci glasul Genevièvei se ridică aspru, neînduplecat:

— Dumnezeu-Tatăl nu iartă! zise ea.

Aceste cuvinte pe care le auzise mai înainte de ivirea lui Jacques, ca o profeţie a nenorocirii, şi pe care le auzea din nou în clipa când voia să caute uitarea, încremeniră pe Madeleine. Toată tăria care o stăpânise până atunci, se risipi. Şovăi, şi se sprijini de umărul bărbatului ei.

— O auzi? şopti ea; Dumnezeu nu iartă niciodată, niciodată... Nu vom scăpa de pedeapsă.

— N-o asculta, îi zise Guillaume târând-o după el, minte; cerul e îngăduitor, el iartă pe cei ce plâng şi iubesc.

Ea clătină din cap, rostind:

— Niciodată, niciodată...

Apoi cu un ţipăt de amară deznădejde:

— Ah, amintirile nu pier; simt că mă urmăresc pretutindeni.

Trecură prin sala de la intrare şi plecară. Înţelegeau amândoi întrucâtva că fac rău părăsindu-şi casa în miezul nopţii. Dar, sub lovitura neaşteptată ce-i zdrobea, nu se mai puteau stăpâni şi, întocmai ca fiarele rănite, îşi căutau scăparea într-un loc ferit de lume. Nu-şi mai dădeau seama de nimic. Căutau să fugă din faţa lui Jacques, părăsindu-l în casa ce părea că nu mai e a lor.

VIII

Noaptea era neagră ca smoala, frigul umed şi pătrunzător. Vântul, care atunci începuse să bată, scutura frunze grele de ploaie, departe, în întunericul de nepătruns, se tânguia sinistru clătinând copacii din parc, şi această tânguire părea un bocet de glasuri omeneşti, răcnetul unei mulţimi îngrozite. Pământul desfundat, plin de ochiuri de apă, se înmuia sub paşi ca un covor de putreziciuni.

Guillaume şi Madeleine, strângându-se unul lângă altul, mergând împotriva vântului ce sufla în obraji cu răsuflarea-i de gheaţă, alunecau prin bălţi şi cădeau prin găuri. Când ieşiră din parc, întoarseră capul deodată şi priviră amândoi spre Noiraude; acelaşi gând îi mâna spre Jacques, cu întrebarea dacă dormea, ori dacă ferestrele odăii albastre erau luminate. Dar nu văzură decât un adânc întuneric întins peste noaptea oarbă; castelul Noiraude fusese parcă smuls şi dus departe de uragan. Atunci porniră iarăşi la drum, cu greu, în linişte. Nu mai zăreau nimic, picioarele li se afundau în noroi până la glezne. Drumul spre căsuţa lor le era îndeajuns de cunoscut, dar noaptea era aşa de neagră încât le trebui aproape o jumătate de ceas ca să străbată drumul de-abia de un sfert de leghe. De două ori îl pierdură. Când erau aproape să ajungă, o ploaie deasă îi orbi, udându-i până la piele. Astfel intrară în lăcaşul lor, murdari, obosiţi, plini de miasma acestei mări de nămol prin care trecuseră.

Le fu apoi peste măsură de greu să aprindă o lumânare. Se închiseră în odaia de culcare la catul întâi. Aici

petrecuseră atâtea nopţi fericite şi tot aici socoteau să-şi regăsească liniştea binefăcătoare a dragostei lor. Când deschiseră uşa odăii, se opriră încremeniţi căci ploaia se cuibărise pretutindeni purtată de vânt; în mijloc, pe podele, se întindea un mare lac de apă; căutară să-l şteargă, dar scândurile rămaseră tot ude. În această odaie locuia iarna care pătrunsese în voie cu o zi mai înainte; zidurile, lucrurile şi toate mărunţişurile erau pline de apă. Guillaume coborî să caute lemne. Când focul începu să ardă în cămin, soţii nădăjduiră că se vor încălzi şi se vor dezmorţi în aerul cald şi tăcut al singurătăţii lor.

Lăsaseră de mult aici unele veşminte. Îşi schimbară rufăria şi se aşezară lângă foc. Gândul să se culce unul lângă altul, încă îngroziţi, în patul rece în care petrecuseră atâtea nopţi de patimă arzătoare, le pricinuia o spaimă ascunsă. Curând se auzi sunând trei ceasuri.

— Simt că n-aş putea dormi, zise Guillaume. Voi aştepta să se lumineze de ziuă aici, în jilţ... Tu trebuie să fii obosită, culcă-te Madeleine.

Femeia făcu un semn că nu, c-o uşoară mişcare a capului. Căzură apoi în liniştea lor mută. Afară sufla vântul, mai aspru şi mai puternic. Unde repezi se îndreptau spre ferestre ţipând cu urlete prelungi de fiară, zgâlţâind uşile de la intrare; ai fi zis că o haită de lupi pândeau în jurul casei, scormonind pretutindeni cu labele. La fiecare nouă răbufnire, biata căsuţă părea du ă pe aripi de vânt. Apoi deodată începea o ploaie deasă, tânguirile vântului se auzeau departe şi numai pe acoperiş băteau regulat picuri repezi. Soţii sufereau din pricina uraganului; la fiecare tânguire simţeau un gol adânc în jurul lor; îi stăpâneau nelinişti repezi, îşi plecau urechea, parcă acolo jos s-ar fi plâns glasuri omeneşti, pe drumurile pierdute în întuneric. Când răbufneli mai puternice făceau să pârâie lemnăria casei, ridicau capul înspăimântaţi, şi priveau în jur cu surprinderi şi groază. Aici era lăcaşul lor ascuns, liniştit, parfumat? Li se părea că mobilele erau schimbate, că însăşi casa nu mai era aceeaşi. Îşi plimbau peste lucruri privirile neîncrezătoare, căci nu mai recunoşteau nimic. Dacă mai

păstrau o amintire, această amintire îi rănea; se gândeau că aici gustaseră bucurii neţărmurite, şi senzaţia îndepărtată a acestor bucurii se schimba într-o amărăciune ucigătoare. Guillaume spunea altădată, vorbind de pavilion: „Dacă într-o zi ne va lovi o nenorocire, vom veni să uităm în această singurătate. Aici vom fi tari împotriva suferinţelor”. Şi azi, când o groaznică lovitură îi zdrobea, când veneau să caute liniştea, nu găseau decât umbra chinuită a dragostei lor şi rămâneau prăpădiţi sub mânia clipelor chinuitoare şi sub povara părerilor de rău după anii morţi.

Încet, încet, o amară deznădejde le învăluia întreaga fiinţă. Drumul străbătut prin noroi, prin vânt şi ploaie, le potolise spaima, făcând să le bată inimile mai liniştit. Părul ud de apă le cădea ca nişte ace de gheaţă pe frunţile aprinse de friguri. Acum, căldura focului le îngreuna mădularele, îi obosea neînchipuit. Pe măsură ce flacăra le pătrundea carnea, îngheţată cu câteva clipe mai înainte, le părea că sângele devine mai subţire şi curge din ce în ce mai încet. Suferinţele, mai puţin ascuţite, se învârteau în fiinţa lor ca nişte pietre de moară. Nu simţeau decât o istovire nemărginită; friguri repezi, sfâşieri seci, se potoliseră şi acum se lăsau în prada acestei înăbuşiri a întregii lor fiinţe, ca nişte oameni obosiţi de muncă, pe care îi prinde somnul. De altfel, nu dormeau; gândurile rătăceau posomorâte în umbra durerii, dar nu se risipeau, ci, dimpotrivă, păreau mult mai chinuitoare, ciocnindu-se cu lovituri surde în adâncul creierului îndurerat.

Orice cuvânt rostit era întovărăşit de-o oboseală de necrezut. Aşezaţi în preajma focului, se cuibăreau în fotolii muţi, îndepărtaţi parcă cu mii de leghe unul de altul.

Madeleine, schimbându-şi rochia, îşi lepădase fusta şi ciorapii plini de noroi. Îmbrăcase apoi o cămaşă uscată şi se învăluise într-o broboadă lungă de caşmir albastru. Creţurile acestei broboade, căzând pe braţele jilţului în care se adâncise, îi descoperea pulpele goale luminate de flăcări. Picioarele, de-abia vârâte în pantofi, păreau trandafirii sub reflexele aprinse ale focului. Mai sus, broboada se îndepărtă şi mai mult, dezvăluind sânul pe

care cămaşa desfăcută de-abia îl acoperea. Ea visa, cu privirile aţintite în pâlpâirea focului. Ai fi zis că nu-şi dă seama că e goală şi că nu simţea mângâierile flăcărilor.

Guillaume o privea. Încet, încet, îşi lăsă capul pe spatele scaunului, şi închise ochii pe jumătate, părând că doarme, fără însă s-o părăsească pe Madeleine din ochi. Se lăsă furat de vraja acestei făpturi aproape goale, ale cărei forme atrăgătoare nu trezeau în el decât o nelinişte dureroasă: nu simţea nicio dorinţă; găsea că ea are o înfăţişare de curtezană, o faţă banală şi mulţumită de femeie sătulă. Flacăra ce-i juca în obraji, săpa umbre adânci, mai negre în dreptul nasului şi frunţii; trăsăturile se aspreau şi ele, întregul chip, mut şi împietrit, lua o înfăţişare de cruzime. Şi, de-a lungul obrajilor până la bărbie, părul roşcat, încă ud de ploaie, cădea în şuviţe grele, învăluind obrajii în linii aspre şi reci. Această mască posomorâtă, fruntea de mort, ochii cenuşii şi buzele roşii pe care nu le înveselea niciun zâmbet, pricinuia tânărului o mirare plină de răutate. El nu mai recunoştea chipul pe care altădată îl vedea zâmbitor şi copilăresc. Era parcă o fiinţă nouă, şi întreba orice trăsătură ce. să citească gândurile ce schimbaseră aşa de mult întreaga înfăţişare a femeii. Când privirile i se rătăceau mai jos, pe piept şi pe pulpele goale, vedea cum se joacă lumina focului deasupra cărnii şi se îngrozea. Pielea era trandafirie; uneori ai fi zis că se acoperă cu pete de sânge ce curg repede pe rotunjimile sânilor şi ai genunchilor, pierind, apoi ivindu-se din nou ca nişte şuviţe pe pielea de marmură.

Madeleine se plecă spre cămin şi începu să scurme tăciunii, veşnic pe gânduri, fără să ştie ce face. Rămase astfel plecată, cu chipul aproape de flăcări. Broboada largă, care nu se prindea de nimic, îi lunecase de-a lungul umerilor, până în mijlocul spatelui.

Şi Guillaume simţi atunci că i se strânge inima văzând această puternică goliciune. Urmărea mişcarea zveltă şi tare a trupului descoperit, liniile moi ale gâtului plecat şi ale umerilor strânşi unul spre altul; pornea astfel, coborând şira spinării, în jurul trupului, până sub braţe, în locul unde

sfârcul trandafiriu al sânului se ivea în umbra subsuorii. Albeaţa pielii, acea albeaţă de lapte a femeilor roşcate, face să se ivească un semn negru pe care Madeleine îl avea mai jos de gât. El privea îndurerat acest semn pe care îl sărutase de-atâtea ori. Întregul trup, carnea sidefată ce se rotunjea sub mângâieri de lumină trandafirie, îi chinuia inima c-o mâhnire încă necunoscută. În adâncul firii lui amorţite, se trezeau amintiri, nu ca nişte fulgere repezi ale minţii, ci ca un fel de ape ce se mişcau încet în creierul lui obosit. Toropeala în care se afla, îl făcea să repete veşnic aceeaşi frază. El visa treaz o lume de umbre din mijlocul căreia nu putea să scape. Se gândea la cei cinci ani de dragoste în care o stăpânise întreagă pe Madeleine, în nopţile calde când dormea pe sânul ei; îşi amintea îmbrăţişările şi sărutările înfocate! Altădată se lăsa biruit, era bun şi încrezător; nu-i trecuse vreodată prin minte gândul că n-ar putea fi cu totul al el, căci ea era de-ajuns pentru el şi lumea pieri când ea-l adormea pe sân. Şi-acum o crudă îndoială îl chinuia; îşi amintea cum săruta umerii de mătase, simţea iarăşi pe buze tresărirea cărnii albe, şi se întreba cu spaimă, dacă numai buzele se înşelau, dacă ea nu era într-adevăr fierbinte, chinuită încă de mângâierile altuia. El se credea nevinovat, nu putea amesteca în voluptăţile de mai târziu, senzaţia veşnic neadormită a voluptăţilor trecute; dar Madeleine nu era tot atât de nevinovată; ea regăsea, fără îndoială, în mângâierile lui, tremurul pe care cel dintâi amant o făcuse să-l cunoască. Da, ea se gândea în braţele lui la celălalt şi îşi zicea acum că ea gusta poate o josnică plăcere minţindu-şi bucuriile trecutului numai ca să sporească pe cele ce-o mângâiau o clipă. Ce amăgire crudă şi nemernică! În vreme ce el credea că e soţul, singura fiinţă iubită, nu era mai mult decât un trecător a cărui gură avea încă vie flacăra aprinsă a sărutărilor celuilalt, de-abia răcite. Poate că femeia aceea îl înşela în fiecare clipă c-o fantomă, ea se slujea de el ca de-o unealtă ale cărei suspine îi aminteau melodii de mult cunoscute; el nu mai era pentru ea, căci ea se unea în gând cu celălalt, şi se arăta recunoscătoare cu el numai pentru

ceasurile de voluptate binefăcătoare. Această comedie josnică ţinuse patru ani. În cei patru ani, el jucase, fără să ştie, un rol ciudat; lăsase să i se fure inima, să i se fure trupul întreg. Gândind astfel, în vreme ce vedenii ciudate îi chinuiau mintea, privea mereu goliciunea femeii cu un dezgust fără margini; îi părea că vede pe umerii albi pete murdare, muşcături ce încă sângerau.

Madeleine scurma întruna focul. Chipul ei păstra aceeaşi răceală de gheaţă. Încet-încet, cu fiece nouă mişcare a braţului, broboada îi aluneca şi mai mult pe trup.

Guillaume nu-şi putea dezlipi ochii de pe trupul ce se despuia în tresăririle leneşe, ivindu-se în toată obraznica lui frumuseţe. Îi părea murdar şi vrednic de scârbă. Orice mişcare a braţului ce desena muşchii plini ai umărului, îi părea un spasm lubric. Niciodată nu suferise ca în clipa aceea. Se gândea: „Nu sunt eu singurul om care cunoaşte gropiţele săpate sub gât când întinde mâinile”. Gândul că ea mai fusese şi-a altuia, că el venise în urmă, îl chinuia cumplit. Ca toate firile slabe şi neastâmpărate, el se simţea lesne rănit de-o gelozie neobişnuită. Ar fi vrut s-o ştie a lui întreagă. Trecutul îl îngrozea fiindcă se temea că în amintirile lui găseşte duşmani, duşmani pe care nu-i cunoştea, şi împotriva cărora nu puica să lupte. Închipuirea îl ducea departe şi-atunci visa lucruri groaznice. Şi, ca să simtă şi mai puternic lovitura, trebuia ca cel dintâi amant al ei să fie tocmai Jacques, prietenul, fratele lui. Asta îl chinuia. Împotriva altui om s-ar fi revoltat o clipă; împotriva lui Jacques simţea o nesfârşită pornire de revoltă dureroasă şi neputincioasă. Vechea legătură a nevestei lui cu cel pe care îl privise ca pe un dumnezeu în tinereţe, îi părea una dintre josniciile care de cele mai multe ori, rătăcesc minţile omeneşti. Vedea în asta o adevărată nelegiuire. Îl ierta pe Jacques, plângând cu lacrimi de sânge; se gândea la el c-o spaimă nelămurită, ca la o fiinţă mai presus de viaţa lui care-l rănise de moarte fără să ştie şi pe care niciodată nu putea s-o rănească la fel. Madeleine, însă, în nelinişstea visurilor rele ce-i sporeau senzaţiile cele mai fugare parcă moartă pentru totdeauna; printr-o ciudată strămutare a

realităţii, îşi zicea că ea e nevasta lui Jacques şi că el nu trebuia s-o mai atingă. Numai gândul unei sărutări îl îngrozea; carnea ei îl dezgusta. Îi părea că ea e a unei fiinţe pe care numai o josnică dorinţă i-o putea arunca în braţe. Dacă Madeleine l-ar fi chemat, el s-ar fi ferit, socotind că apropiindu-se săvârşeşte o nelegiuire. Şi se pierdea cu gândurile în gol, privindu-i mereu goliciunea.

Madeleine lăsă să-i cadă broboada. Se lăsă pe spate, ascunzându-şi spatele şi descoperindu-şi pieptul. Tăcea, cu chipul posomorât, şi privea, fără să vadă, o cupă de bronz de pe colţul căminului.

Dar; dacă Guillaume îl ierta pe Jacques, rănile lut rămâneau aceleaşi. Cele două iubiri ale lui îl amăgiseră; întâmplarea voise ca toată cruzimea să fie şi mai apăsătoare pălmuindu-l şi risipindu-i orice urmă de mângâiere, pregătind c-o mână dibace, drama care. În clipa aceea, îi sfâşia mintea şi trupul. Acum nu mai avea pe cine iubi; legătura fatală care, altădată, se înnodase între Jacques şi Madeleine, îi părea aşa de trainică, aşa de vie, încât îi socotea oameni lipsiţi de suflet, parcă în ajun chiar ar fi unul al celuilalt. Îi gonea fără milă din minte şi se regăsea singur pe lume, în singurătatea rece a tinereţii lui. Atunci toate suferinţele vieţii lui i se trezeau în inimă; simţea răsuflarea groaznică a Genevièvei trecându-i peste leagăn, se revedea în şcoală, istovit sub lovituri, se gândea la moartea ciudată a tatălui său. Cum se zăpăcise până într-atât ca să creadă în milostivirea cerului? Cerul îşi bătuse joc de el mângâindu-l o clipă c-un vis de linişte. Apoi, când începea să se bucure, când socotea că această viaţă de bucurii nu va mai sfârşi, cerul îl zvârlea în adâncul unei prăpăstii negre şi posomorâte, făcându-i astfel căderea şi mai groaznică. Simţea acum toată răzbunarea cerului: toate îi fuseseră împotrivă. Povestea lui, care-i părea o strigătoare nedreptate, trebuia să fie o înlănţuire de fapte. Totuşi, el nu primea fără revoltă veşnica prăbuşire a întâmplărilor. Mândria lui se zbătea în ghearele deznădejdii. Fiindcă totdeauna cădea singur în adâncul singurătăţii, era mai bun şi mai simţitor ca ceilalţi oameni.

Ştia să iubească, dar lumea nu ştia decât să-l rănească. Gândul acestei mândrii îl măgulea; găsea în ea o adevărată tărie care-l ţinea treaz, gata oricând de luptă cu soarta. Când încredinţarea nobleţei îi stăpânea iarăşi sufletul, se liniştea şi privea umerii Madeleinei c-un fel de dispreţ amestecat c-o urmă de milă.

Femeia eră tot pe gânduri. Guillaume se întreba care puteau fi gândurile ce-i treceau prin minte în clipa aceea. Se gândea la Jacques, fără îndoială. Pe el gândul acesta îl chinuia cumplit; căuta zadarnic să citească pe chipul el gândurile ce-o ţineau pironită şi mută. Adevărul era că Madeleine nu se gândea la nimic; aţipise, cu ochii deschişi, istovită, fără să audă în adâncul fiinţei ei decât murmurul surd al mâhnirilor ce se potoleau cu încetul. Soţii rămaseră astfel până la ziuă, muţi şi nemişcaţi. Nu schimbară nicio vorbă. Un gând de nemărginită părăsire făcea şi mai plictisitoare singurătatea pe care veniseră s-o caute. Cu tot focul ce le încălzea picioarele, simţeau cum fiori de gheaţă le trec prin trup. Afară, uraganul se potolea cu tânguiri domoale şi prelungi, ca nişte urlete de fiară rănită. Fu o noapte fără sfârşit, una dintre acele nopţi cu visuri urâte în care doreşti să se facă ziua cât mai în grabă, dar soarele nu se mai iveşte.

Totuşi lumina zorilor se ivi, ceţoasă, plumburie. Sporea c-o încetineală posomorâtă. Ferestrele se luminau la început într-o pânză vânătă; apoi în odaie pătrundea încet, încet o ceaţă gălbuie care învăluia lucrurile fără să le lumineze; această ceaţă schimba culorile, spălăcind albastrul odăii şi-ai fi zis că un val de noroi curgea pe covoare. Lumânarea pe sfârşite, pălea în mijlocul acestei ape plumburii.

Guillaume se ridică şi se apropie de fereastră. Câmpiile se zăreau departe scăldate în ceaţa zorilor. Vântul contenise odată cu ploaia. Apa scânteia pretutindeni în bălţoace, iar cerul acoperit de nori sfâşiaţi şi apropiaţi de pământ, avea aceeaşi culoare cenuşie ca şi câmpiile. Era o largă prăpastie în care copacii negri, casele murdare, colinele ude, săpate de ape, se târau, ca nişte dărâmături fără nume. Părea că o mână furioasă ar fi strâns întreaga

zare, făcând din toate un uriaş amestec murdar de apă stătută şi argilă înnegrită. Ziua posomorâtă ce se târa de întregul amestec, avea o strălucire vânătă, fără culoare parcă, a cărei tristeţe făcea să-ţi urce dezgustul în gâtlej.

O astfel de clipă tulbure a unei dimineţi de iarnă e şi mai chinuitoare pentru cei care au vegheat toată noaptea. Guillaume privea zările murdare c-o mâhnire fără seamăn. Îi era frig, se trezea dintr-o amorţire, simţea ce-i arde capul, că de-abia atunci îşi venea în fire după o bătălie ucigătoare. Madeleine tremura şi ea, obosită, zdrobită, privind zările posomorâte. Lăsă să-i scape un gest de nemulţumire, văzând ruina firii.

— Ce de noroi! şopti ea.

— A plouat mult, zise Guillaume fără să ştie ce spune.

După un răstimp, amândoi rămăseseră lângă fereastră:

— Priveşte, zise femeia, vântul a doborât un copac din grădină... Pământul din brazde s-a scurs pe aleii. Ai zice că-i un cimitir.

— Ploaia a pustiit totul, repetă bărbatul cu glas monoton.

Lăsară apoi să cadă perdelele subţiri pe care le ţineau ridicate, căci nu mai puteau suferi o astfel de posomorâtă privelişte. Le era frig şi se apropiară iarăşi de foc. Ziua sporise, odaia le părea pustie, mânjită de sclipirile vinete de-afară. Niciodată n-o văzuseră plină de atâta tristeţe. Inima li se strânse, înţeleseră că acest sentiment de dezgust şi de plictiseală ce plutea în jur, nu venea numai din fumuriul cerului posomorât, ci şi din propria lor mizerie, din prăbuşirea grabnică a fericirii lor. Viitorul întunecat făcea amar prezentul şi îndurera amintirile trecutului. Se gândeau: „Am făcut rău că am venit aici, trebuia să ne ascundem într-o odaie necunoscută unde să nu fi găsit, crudă şi neînduplecată, amintirea dragostei de demult. Dacă acest lăcaş în care am dormit, dacă aceste jilţuri în care ne-am odihnit, parcă nu mai au nimic din farmecul de altădată, aceasta e din pricină că înseşi trupurile noastre le îngheaţă. Totul e mort în noi”.

Şi totuşi, se simţeau mai liniştit. Madeleine se învăluise în broboada ei largă. Guillaume se trezea din visurile lui urâte

ca să-şi dea mai bine seama de realitate. În aceste visuri urâte, scuturat de frigurile unei amorţiri care făcea şi mai aspre suferinţele, se adâncise în gânduri amare, depăşind cele ce erau cu putinţă, mergând până la capătul presupunerilor josnice ce-şi făcuse. Acum frigul dimineţii îi trezea din amorţire şi mintea limpede se răzleţea în vedenii. Îl stăpânea iarăşi banalitatea obişnuită a faptelor. N-o mai vedea pe Madeleine în braţele lui Jacques, nu se mai chinuia închipuindu-şi priveliştea acestei ciudate legături dintre nevasta şi prietenul lui. Fiecare amănunt era la locul său, drama îşi pierdea din actualitate. Îi zărea pe îndrăgostiţi într-o ceaţă deasă, într-un trecut îndepărtat, fără ca el să simtă vreo revoltă din această pricină. Astfel că din clipa aceea nu se mai socoti atât de nenorocit; intră iarăşi pe calea obişnuită a vieţii, se regăsi însurat cu Madeleine, iubit de ea gata să lupte ca s-o păstreze veşnic a lui. Suferea încă din pricina loviturii ce-i zdrobise pe amândoi, dar această suferinţă se îmblânzea pe încetul. Toată fiinţa lui se domolea, trecea lesne peste piedicile care la început îi păreau grele şi cu neputinţă de înlăturat.

Atunci începu să nădăjduiască. Privi spre Madeleine cu zâmbet trist; părea, de altfel, că şi pe ea o muncesc aceleaşi gânduri. Dar în sufletul ei apăsa o greutate de care nu putea să scape. Căută totuşi să nădăjduiască, dar greutatea din suflet rămânea aceeaşi. Era ca un fel de rană care avea să sângereze până în ceasul ei din urmă. Zâmbetele ce îndrepta spre Guillaume păreau zâmbetele unei fiinţe în pragul morţii, care simte pe obrajii răceala nefiinţei, dar nu vrea să mâhnească pe nimeni.

Rămaseră astfel o parte din dimineaţa aceea lângă foc, vorbind în linişte de alte lucruri. Se fereau să-şi atingă rănile vii încă, lăsând pentru altădată grija unei hotărâri. În clipa aceea tu doreau altceva decât să-şi adoarmă suferinţele. În mijlocul convorbirii, lui Guillaume îi trecu prin minte un gând ciudat. În ajun, doica Luciei venise să caute copilul la Noiraude; trebuia să pună pâinea la cuptor, lucru care plăcea mult fetiţei, lacomă totdeauna de plăcintă. De obicei, ea, nu lipsea de la nicio coacere. Tatăl ei, crezând

că-i acolo, lână ei, simţi o mare dorinţă s-o vadă, s-o aşeze între el şi Madeleine, ca o nădejde de linişte. În suferinţele lui, uitase de fetiţă; simţi o mare uşurare regăsind-o ca pe-o vie legătură între amândoi. Nu era o chezăşie a veşnicei lor iubiri? Un zâmbet al ei era de ajuns ca să-i vindece şi să le dovedească în cele din urmă că nimic pe lume nu-i putea despărţi.

— Madeleine, zise Guillaume, ar trebui să te duci la fermă s-o aduci pe Lucia... să petreacă ziua cu noi.

Femeia îi pricepu gândul. Şi ea îşi uitase de fetiţă şi numai auzindu-i numele, simţi o adâncă bucurie în inimă. Era mamă, trebuia să uite totul, chiar durerea ce-i apăsa sufletul.

— Ai dreptate, răspunse ea... Ne vom mulţumi cu ouă şi lapte.

Râdea, ca în faţa unei hotărâri îmbucurătoare. Era scăpată, aşa îşi zăcea. Două minute îi fură de-ajuns ca să se îmbrace; îşi trecu pe trup o fustă groasă, aruncă un şal pe umeri şi porni la fermă; în acest timp Guillaume aşeză lângă foc o măsuţă pe care-o acoperi cu un şervet. Aceste pregătiri în vederea unui prânz. numai al lor, le aduse aminte de zilele fericite de dragoste, când ea îl chema la masă în căsuţa ei liniştită. Odaia îi păru că se îmbracă în farmecul de altădată; era închisă, tainică, liniştită, parfumată. Uită de noroiul de afară, zicându-şi că avea să-i fie cald, că va petrece o zi minunată, departe de lume, singur cu nevasta şi cu draga lui Lucia. Ziua posomorâtă şi întunecată îi pricinuia parcă o şi mai mare bucurie.

Madeleine, după o îndelungă zăbavă, se întoarse. Guillaume coborî s-o întâmpine ca s-o uşureze de oalele cu lapte şi de pâinile aduse de la conac. Mica Lucia aducea şi ea o mare bucată de plăcintă pe care o strângea din toate puterile la piept.

Fetiţa avea atunci trei ani şi jumătate. Era voinică pentru vârsta ei; mâinile şi picioarele scurte şi grase făceau din ea o fată de ţară, trăită în aerul curat al câmpiilor. Blondă ca mama ei, zâmbea c-un farmec copilăresc şi acest zâmbet îi lumina oarecum chipul aspru. De-o inteligenţa timpurie,

gângăvea zile întregi, cunoscând bine pe cei din juru-i, cerând şi punând fel de fel de întrebări care făceau pe părinţii ei să râdă cu lacrimi. Cârd îl zări pe Guillaume în capul scării, îi strigă;

— Ia-mă, urcă-mă.

Şi nu-şi lăsa plăcinta din mână; urca încet pe trepte ţinându-se de marginea scării. Guillaume o ţinea c-un braţ, fericit c-o strânge la sân, zâmbindu-i, sorbind-o din ochi. Trupuşorul plăpând ce se sprijinea de umărul lui, îl încălzea până în inimă.

— Închipuieşte-ţi că domnişoara nu se sculase, zise Madeleine, şi mi-a trebuit un sfert de ceas ca s-o hotărăsc să mă urmeze. Îi făgăduiseră ca în dimineaţa asta să-i coacă mere în spuză. A trebuit să iau două în buzunar, jurându-i că am să i le coc aici, pe jăratec.

— Eu am să le coc, zise Lucia; ştiu cum să fac.

De îndată ce tatăl ei o lăsă pe covor, în odaie, se învârti pe lângă Madeleine până ce putu să-i vâre mâna în buzunarul rochiei. Când avu în mâni cele două mere, le înţepă cu vârful unui cuţit şi se aşeză serioasă lângă foc. Dădu cenuşa într-o parte, puse fructele pe placa de marmură, şi rămase tăcută, cu ochii ţintă în gura căminului, cu bucata de plăcintă pe genunchi.

Guillaume şi Madeleine zâmbeau, privind-o. Ea făcea gesturi de gospodină grăbită, care le stârnea un râs nepotolit. Aveau atâta nevoie să se odihnească după atâta trudă în copilăria îngerească a fetiţei lor! S-ar fi jucat cu ea ca să uite, ca să se creadă şi ei tot mici şi nevinovaţi. Liniştea copilărească a Luciei, râsul ei fraged, îi mângâia, risipind în jur o linişte binefăcătoare. Şi atunci nădăjduiau, îşi ziceau că viitorul trebuia să fie paşnic şi curat, viitorul era această făptură scumpă, îngerul lor de pace şi nevinovăţie.

Se aşezaseră citeşti trei în jurul măsuţei. Mâncau c-o foame neastâmpărată. Îndrăzniră, chiar să vorbească de zilele ce-aveau să vie, făcând planuri, văzându-şi fetiţa mare, măritată, fericită. Amintirea lui Jacques fusese înlocuită de zâmbetele fetiţei.

— Ţi-au ars merele, zise Madeleine râzând.

— O, nu, n-au ars, răspunse Lucia... acum îmi pun plăcinta să se coacă.

Îşi ridicase căpşorul şi privea spre mamă-sa c-o seriozitate care-o îmbătrânea parcă. Când nu zâmbea, buzele-i deveneau hotărâte, aproape aspre, sprâncenele i se încreţeau. Guillaume o privea cu luare-aminte. Încet, încet, el păli, privind-o cu groază.

— Ce-ai? îl întrebă Madeleine neliniştită.

— Nimic, răspunse el.

Şi privirea mereu spre Lucia, fără să-şi mai ia ochii de la ea, plecându-se pe spate parcă ar fi vrut să scape de-o privelişte chinuitoare. Chipul lui arăta o suferinţă ascunsă, aspră. Făcu chiar o mişcare nelămurită cu mâna, un gest care îndepărta pe fetiţă. Madeleine, îngrozită că-l vede atât de palid, neînţelegând ce-l putea chinui astfel dădu măsuţa într-o parte şi veni să se aşeze pe marginea fotoliului.

— Răspunde-mi, zise ea. Ce ai? Eram aşa de liniştiţi!... Adineaori zâmbeai... Vezi, Guillaume, eu credeam că fericirea s-a reîntors, că vom începe o altă viaţă... Mărturiseşte gândurile amare ce-ţi trec prin minte. Eu le voi risipi, te voi vindeca. Vreau să fii fericit.

El clătină din cap, se cutremură.

— Priveşte spre Lucia, zise apoi în şoaptă, parcă i-ar fi fost teamă să nu-l audă cineva.

Fetiţa, ghemuită jos pe covor, lângă foc, învârtea la flacără plăcinta înfiptă într-o furculiţă. Buzele i se subţiau, sprâncenele i se încreţeau; nu lua în seamă nimic din ce se petrecea în juru-i.

— Ei bine? întrebă Madeleine.

— Nu vezi? reluă Guillaume cu glas din ce în ce mai aspru.

— Nu văd nimic.

Atunci tânărul îşi ascunse faţa în mâini. Plângea. Apoi, c-o sforţare dureroasă, rosti:

— Seamănă cu Jacques.

Madeleine tresări. Ochii ei, măriţi de spaimă, se aţintiră asupra fetiţei c-o suferinţă care o făcea să tremure din tot

corpul. Guillaume avea dreptate: Lucia semăna cu Jacques şi această asemănare devenea izbitoare când fetiţa încreţea fruntea şi subţia buzele. Vechiul chirurg avea obiceiul să-şi ia această înfăţişare deseori. Madeleine nu vru de-odată să încuviinţeze groaznicul adevăr.

— Te înşeli, murmură ea. Lucia îmi seamănă mie. Am fi băgat de seamă mai de mult, dacă era într-adevăr aşa cum spui.

Se ferea să rostească numele lui Jacques. Dar Guillaume o simţea tremurând lână el. Reluă:

— Nu, nu mă înşel. Tu ştii foarte bine... Fata se măreşte, va semăna din ce în ce mai mult cu el. Niciodată n-am văzut-o aşa serioasă ca acum... Simt că înnebunesc.

Într-adevăr îşi pierdea capul, ştergându-şi cu mâna sudoarea ce-i curgea pe tâmple şi strângându-şi fruntea ce-i părea că e gata să se sfarme. Madeleine nu cuteza să mai spună o vorbă; se sprijinea de umărul lui, obosită, urmând să privească spre Lucia care nu lua în seamă ce se petrece în juru-i. Merele coapte fâsâiau, plăcinta se colora din ce în ce în cafeniu.

— Tu nu te gândeşti la el? întrebă surd Guillaume.

— Eu... eu... gângăvi Madeleine.

Dar înţelese ce voia el să spună. Credea că şi-l amintea pe Jacques în clipa când o strângea în braţe pe Lucia. Vedeniile se trezeau din nou în mintea rătăcită a lui Guillaume; se gândea iarăşi la înşelăciunea pentru care nevasta lui era vinovată, lăsându-şi închipuirea să ia sărutările lui drept sărutările celuilalt. De aici asemănarea dintre fiica lui şi amantul ei. Acum avea o dovadă; nu se mai putea amăgi asupra rolului odios pe care-l jucase. Copila nu mai era a lui; era fructul ruşinos al Madeleinei c-o fantomă. Curând ea îi ghici învinuirile după uitătura aspră:

— Dar e groaznic ce gândeşti tu, reluă ea. Vino-ţi în fire odată; nu mă face mai josnică decât sunt... Nu m-am gândit niciodată la omul acesta... Nu m-am gândit decât la tine.

— Dar Lucia îi seamănă lui, şopti iarăşi fără cruţare Guillaume.

Madeleine îşi frângea mâinile.

— Nu ştiu cum se face asta, zise ea. E întâmplarea care mă omoară... Oh, nu niciodată, niciodată, n-am săvârşit aceea ce-ţi închipuieşti. Nu sunt vrednică de dispreţ.

Guillaume ridica din umeri. O amară suferinţă îl încăpăţina. Gândul că asemănarea Luciei cu cel dintâi amant al mamei sale era ceva obişnuit, după anumite legi fiziologice necunoscute încă, nu-i putea trece prin minte într-o astfel de clipă. El rămânea la lămurirea crudă ce-l chinuia. Fiinţa întreagă a Madeleinei se răzvrătea însă. Ar fi vrut să-l încredinţeze de nevinovăţia ei, dar vedea, deznădăjduită, că nu-i putea dovedi asta cu nimic. Îşi învinuia gândurile pustii; ca să se apere, n-avea decât împotriviri şi jurăminte. Câteva minute amândoi păstrară o linişte plină de oftări şi ţipete înăbuşite.

— A, mi s-au copt merele! strigă de-odată mica Lucia.

Ea rămăsese până atunci într-o mută contemplare, în faţa merelor şi a bucăţii de plăcintă. Se ridică apoi bătând din palme şi luă o farfurie de pe masă ca să-şi puie fructele coapte într-însa. Erau însă aşa de fierbinţi încât fu silită să aştepte. Se aşeză din nou pe covor, privindu-le cum fumegă şi atingându-le uneori cu degetul. Când îi părură bune de mâncat, rămase pe gânduri. Îşi zicea poate ar fi bine să dea câte-o bucăţică şi părinţilor ei. În sufetu-i se petrecu o luptă împotriva lăcomiei şi-a dărniciei; apoi întinse farfuria tatălui său:

— Tu vrei tată? întrebă ea cu glas şovăielnic care aştepta un refuz.

De când îşi făcea bucătăria, cu înfăţişarea preocupată a vinei femei înglodată în treburi, nu-şi ridicase ochii. Când văzu pe tatăl ei plângând şi privind-o deznădăjduit, deveni foarte serioasă. Îşi puse farfuria jos pe covor:

— Plângi, n-ai fost cuminte? reluă ea.

Şi se apropie de Guillaume, punându-i mâinile pe genunchi. Se ridica în vârful picioarelor, cu gând să se urce pe-un braţ al fotoliului ca să-i ajungă obrazul. Durerea zugrăvită pe chipul părinţilor, o îngrozea oarecum: nu ştia dacă trebuia să râdă, ori să plângă. Rămase o clipă neliniştită, cu faţa spre amândoi privindu-i cu milă parcă.

Apoi întinse mâinile spre Guillaume.

— Ia-mă, zise ea cu înmlădieri mângâietoare în glas, cum îi era obiceiul când rostea acest cuvânt.

El o privea mereu, plecat pe spate, mai palid şi mai neliniştit. Cum semăna cu Jacques, mai ales când făcea pe fetiţa serioasă! Simţea că mâinile copilei îi ard genunchii; ar fi vrut s-a gonească, ca să nu se mai chinuiască cercetându-i trăsăturile feţei. Dar Lucia avea un plan; voia să-l ia de gât şi să-l mângâie. De altfel, începuse şi ei să-i fie frică şi tocmai de aceea îi sărea în braţe. Spunându-i de mai multe ori: „Ia-mă, ia-mă”, şi văzând că el nu se pleacă spre ea, se hotărî să-i sară de gât. Ajunse chiar să se urce pe scaun când Guillaume, scos din fire, o îmbrânci fără milă.

Ea se clătină şi căzu pe spate. Covorul îi sluji de pat moale, astfel că nu începu să plângă numaidecât. Era mai mult surprinsă şi privea spre tatăl ei c-o mirare amestecată cu spaimă. Îşi subţia buzele şi sprâncene, întocmai ca vechiul chirurg.

Madeleine se îndreptă spre ea îndată ce o văzu căzând pe spate. Capul fetiţei se oprise la o palmă de piciorul măsuţei de care s-ar fi putut lovi straşnic.

— Ah, Guillaume, strigă ea, eşti crud... Nu te ştiam răutăcios. Bate-mă pe mine, dar nu bate o biată făptură nevinovată.

Şi-o luă pe Lucia în braţe. Atunci fetiţa începu să plângă, parcă-ar fi lovit-o. Nu-şi făcuse niciun rău, era însă de-ajuns s-o căineze mamă-sa ca să se creadă datoare să plângă cu hohote. Madeleine o plimbă mult timp prin odaie. Căuta s-o domolească, spunându-i că nu e nimic, că-i trecuse, şi-o săruta cu foc pe obraji.

Lui Guillaume îi părea rău că fusese atât de aspru. Când o văzuse pe Lucia căzând, începu el însuşi să plângă de ruşine şi de durere. Acum avea ură pe copilul lui! Firea lui blândă se răzvrătea, simţea şi mai vii suferinţele care îl făceau îndărătnic şi rău. Când se gândea că biata fetiţă putea să-şi spargă capul de piciorul mesei, simţea în inimă căinţa amară a ucigaşului. Şi totuşi, plânsul Luciei îl mânia,

sărutările Madeleinei îi păreau o batjocură. Îi trecu prin minte gândul că ea îşi închipuia că-l sărută pe Jacques sărutându-şi copila. Atunci, bănuitor, chinuit de această din urmă presupunere, se aruncă în pat; îşi ascunse capul în pernă, ca să nu mai vadă, să nu mai audă. Rămase astfel zdrobit, nemişcat.

Nu dormea însă. Auzea paşii Madeleinei prin odaie, în noaptea plină de fulgere a pleoapelor închise, zărea întruna strâmbăturile Luciei, buzele strânse şi sprâncenele încreţite. Niciodată n-ar mai fi putut săruta obrazul acestui copil care avea în unele clipe o înfăţişare prea bărbătească; n-ar fi mai fi putut, fără o amară suferinţă, să-şi vadă nevasta mângâindu-i capul blond. El nu mai avea fiică, nu-l mai lega nimic de Madeleine. Singura lui nădejde de scăpare se schimba într-o durere nemărginită. De aici încolo ar fi fost caraghios dacă s-ar mai fi putut gândi la fericire. Aceste gânduri îi lovea ca un glas de mort în creierul obosit de trudă. Deznădejdea îi obosi trupul. Adormi.

Când se trezi era noapte. Se ridică îndurerat, fără să ştie ce-i putuse zdrobi trupul până într-atât. Apoi îşi aminti de toate. Sufereau din nou, c-o suferinţă şi mai grea. Răul trecuse, dar acum simţea o mâhnire acută şi fără nădejde. Nu era în odaie nicio lumină aprinsă, numai flăcările focului jucau în pete mari prin odaie. O zări pe Madeleine întinsă într-un fotoliu, lângă foc; ea îl privea cu ochi mari deschişi, aţintiţi, asupră-i. Lucia nu mai era acolo; mama ei o dusese înapoi la fermă, dar Guillaume nu întrebă nimic în această privinţă. Parcă uitase că avea o fiică.

— Câte ceasuri sunt? îşi întrebă el nevasta.

— Opt, răspunse ea cu glas liniştit.

Apoi tăcură.

— Ai dormit? întrebă el din nou.

— Da, puţin.

Într-adevăr, Madeleine aţipise câteva clipe. Dar ce lungă după-amiază de mâhnire petrecuse! Trecuse prin ceasuri grele şi chinuitoare, în această odaie în care dormise aşa de liniştită altădată. Acum nu mai ştia cum să lupte împotriva

soartei. „Mâine mă voi omorî dacă va trebui”, se gândea ea, şi încredinţarea că va putea să scape de ruşine şi de suferinţă când ar voi, o făcea să-şi regăsească iar liniştea. Vorbea cu grai blând, ca o femeie pe moarte care simte o mare bucurie să scape de toate şi căreia nimic nu-i mai poate spori suferinţele.

Guillaume făcu câţiva paşi prin odaie. Se duse apoi să dea într-o parte perdelele de la fereastră. Noaptea era senină; zărea departe în umbră, castelul Noiraude: numai ferestrele de jos erau luminate. Pe semne că Jacques plecase.

Atunci tânărul se apropie de nevastă-sa care nu se mişca de lângă foc. El păru că se gândeşte şi nu poate lua nicio hotărâre.

— Vom petrece o lună la Paris, rosti el în cele din urmă.

Ea nu păru surprinsă câtuşi de puţin; ridică numai capul.

— Plecăm peste un ceas, urmă el.

— Bine, răspunse ea simplu.

Ce-i păsa ei dacă pleca la Paris ori rămânea la Véteuil? N-avea să sufere oriunde s-ar fi oprit? Înţelegea că Guillaume voia să n-o mai vadă pe Lucia câtva vreme, şi-l încuviinţa că doreşte să uite. După o clipă chiar, gândul acestei călătorii trezi în ea o nădejde nelămurită de vindecare; la început o primise în treacăt şi-acum îi părea cel mai bun mijloc de scăpare.

Soţii, închizând iarăşi uşa căsuţei, simţiră o mare strângere de inimă. Veniseră aici să găsească pacea vechilor mângâieri şi plecau mai istoviţi, şi mai îndureraţi. Amintirile lor erau călcate în picioare; niciodată n-aveau să mai petreacă în această odaie o zi fericită.. Şi se întrebau atunci unde avea să-i arunce vântul nenorocirii care-i biciuia la fiecare pas.

La Noiraude aflară că Jacques plecase de cel mult o jumătate de ceas. Mâncară ceva în grabă, de-abia atingând mâncarea. Geneviève nu rosti în faţa lor nicio vorbă; privea spre Madeleine c-o înfăţişare posomorâtă. Când sunau nouă ceasuri, Guillaume puse să se înhame caii la caleaşcă. Era prea târziu ca să plece cu trenul şi tânărul, cu dorinţa

bizară a omului bolnav, voia să facă drumul la Paris cu trăsura. Liniştea drumurilor negre şi pustii avea să-i facă bine, se gândea el. Îi spuse Madeleinei să se îmbrace gros. După câteva minute porniră pe drumul spre Mantes.

IX

Era un frig înţepător. Vântul din noaptea trecută împrăştiase norii şi-acum era un ger de crăpau pietrele. Luna plină lumină cerul întreg cu străluciri albăstruii de oţel lucios. Câmpiile, în pulberea de lumină, limpede ca o apă de izvor, se întindeau până în adâncurile zării, lămurindu-şi fiece amănunt în toată întinderea lor. Surprinse în mijlocul dezgheţului, păreau înţepenite în cele din urmă din pricina uraganului; colţuri ascuţite ieşeau în afară, băltoace de noroi încremeneau sub lună şi-o răceala de cadavru îngheţat de duhul morţii în cel din urma spasm, trecea prin văzduh. Cele mai mici crengi negre, cele mai mici pietre albe ale zidurilor, se desprindeau din umbră ca nişte pete albe.

Caleaşca lui Guillaume era o trăsură cu două locuri, acoperită cu un coş de piele ce se pleca după voinţă. O Cumpărase cândva ca să se plimbe cu Madeleine pe drumuri de ţară; în aceste plimbări nu-i plăcea să aibă vizitiu, căci el însuşi mână caii. Pe scaunul îngust nu era loc decât pentru el şi amanta lui, şi când şfichiuia calul cu sfârcul biciului, simţea pulpele calde ale femeii apropiindu-se strâns de ale lui. Ce de plimbări vesele în trăsuri ca aceea, mai ales când la hopuri se izbeau unul de altul! În noaptea aceea trăsura luneca pe drum cu zguduituri surde şi repezi; în liniştea adâncă a câmpiilor îngheţate, soţii nu auzeau decât tropotul regulat al cailor ce loveau cu copitele în pământul tare. Pe drumul alb de pulberea gerului, felinarele târau două raze gălbui ce fugeau înainte cu

salturi repezi peste gropi, şi razele lor, străbătând drumuri, limpezi, păleau sub lună ca flăcările unor lumânări aprinse în amurg.

Guillaume şi Madeleine îşi trăseseră pe genunchi o pătură groasă de lână cenuşie. El mână fără să vorbească, aruncând din când în când un ţipăt înăbuşit, din care pricină calul ciulea urechile. Ea părea că doarme în colţul ei. Învăluită în haine groase, cu picioarele calde sub pătura de lână, cu mâinile ascunse, nu simţea frigul decât la obraji; de altfel, aerul rece ce-i înţepa ochii şi buzele, îi plăcea; o ţinea trează şi-i răcorea fruntea aprinsă. Privea fără niciun gând luminile felinarelor ce se târau pe drumuri. Gândurile îi piereau într-o visare că sărea în salturi repezi cu fiece tresărire a luminilor. Se miră foarte mult de tot ce se petrecuse până atunci. Cum îşi putuse ea ieşi din minţi până într-atât? Trăia de obicei stăpânită de-o voinţă dreaptă şi nestrămutată, închipuirea ei rămânea rece, simţurile o lăsau liniştită. O clipă de adâncă judecată ar fi fost poate de-ajuns să rânduiască totul, şi ea înnebunise de-odată, pierzându-şi mintea cu desăvârşire. Da, numai Jacques era pricina acestei rătăciri; dar ea nu-l mai iubea; nu putea înţelege de ce-l găsea atât de viu în fiinţa ei, de ce ivirea lui o neliniştise până într-atât. Căuta lămuriri. mergând de la un fapt la altul, pierzându-se în contraziceri chinuitoare. Dar în sufletul ei simţea nedesluşit cum se zbate adevărul, şi totuşi şovăia în faţa ciudatelor senzaţii ce-o stăpâneau.

Când Madeleine se lăsase în braţele lui Jacques, carnea ei feciorelnică sorbise ceva din însăşi viaţa tânărului. Era atunci o legătură prea strânsă, care ne se putea lesne desface. Ea era atunci numai sevă, la vârsta în care organismul femeii se coace şi rodeşte la apropierea bărbatului: trupul ei puternic, temperamentul măsurat, se lăsă pătruns cu atât mai adânc cu cât era bogat în sânge, sănătos şi dornic de viaţă; se lăsă în părăsire cu toată liniştea, cu toată inima, în acest schimb al cărnii dintre ea şi amantul ei, astfel că firea ei rece deveni o nouă pricină care făcu mai întreagă şi mai trainică stăpânirea fiinţei ei întregi.

Ai fi zis că Jacques, strângând-o la piept îi picura în sânge fărâme din viaţa lui, dăruindu-i din muşchii şi oasele lui, ducând-o a lui pentru toată viaţa; o întâmplare o aruncase în braţele acestui om, întâmplarea o ţinea la pieptul lui, şi, când se afla lângă el, veşnic în primejdie să rămână văduvă, tainice legături, o strângeau şi mai mult lângă el, umplându-i fiinţa din fiinţa lui. Când, după un an de temeinică frământare a sângelui, chirurgul pleacă, el o lăsă pentru totdeauna robită sărutărilor lui, stăpânită în aşa chip încât ea nu ştia dacă mai are vreun drept asupra trupului care de-atunci era al altuia: purta în ea o altă fiinţă bărbătească, şi ea o întregea pe deplin. Era o minune fizică de neînchipuit.

Azi, legătura mângâierilor era ruptă, dar legătura cărnii rămânea tot aşa de trainic înnodată. Dacă inima ei nu-l mai iubea pe Jacques, trupul ei îşi amintea de el totdeauna. Dragostea pierea pe încetul, dar stăpânirea trupească îşi păstra aceeaşi tărie; urmele legăturii care o făcuseră femeie, supravieţuiau acestei iubiri. Ea rămânea soţia lui Jacques, deşi nu mai simţea pentru el decât o ură surdă. Mângâierile lui Guillaume, cinci ani de îmbrăţişări, nu putuseră goni din fiinţa ei amintirea celuilalt, care o stăpânise în ceasul fecioriei. Se găsea pe deplin femeie şi sărutările lumii întregi ar fi încercat zadarnic să şteargă de pe buzele ei urma celor dintâi sărutări. Bărbatul ei nu stăpânea decât inima: când îşi apropia buzele de ale lui, ea nu putea să se dea, ci numai să se împrumute.

Astfel se împrumutase de la căsătorie. Ştia aceasta. Mica Lucia îi semănă lui Jacques. Guillaume, având o fetiţă a Madeleinei, n-o putea avea după chipul lui. Fecundat de el, sânul mamei dădea copilei trăsăturile omului a cărei fiinţă o purta în fiinţa ei. Paternitatea părea că trece dincolo de bărbat ca să se apropie de amant. De-aceea sângele lui Jacques era totul în naşterea Madeleinei; el rămânea cel dintâi tată, acel care făcuse soţie din fecioară.

Tânăra femeie simţise toate astea în ziua când Guillaume o rugase să-i fie soţie. Ea nu era liberă; împotriviri surde îi răzvrăteau fiinţa la gândul unei noi căsătorii în care se

putea oferi întreagă. Fără să-şi dea seama, simţea că această căsătorie e cu neputinţă. Dar mângâierea sufletului ei se mira: cum ar putea să n-o primească? Nu-l iubea ea pe Guillaume, nu trăia cu el de-un an? Nu voia să asculte de strigătul ei lăuntric şi de răzvrătirea sângelui; dacă-i fusese îngăduit să-şi ia un al doilea amant, îi era oprit să se lege pentru totdeauna de un alt bărbat, decât Jacques. Şi, ca să nu se supună acestui strigăt al trupului robit, plângea în clipa aceea cu lacrimi de sânge.

Era o tainică minune, adâncă, ciudată, şi înspăimântătoare, astfel că Madeleine nu căută să-şi lămurească revolta. Încredinţarea că era stăpânită pentru totdeauna de-un om pe care nu-l mai iubea, o înnebunea. mai bine voia să se arunce sub roatele trăsurii, îngrozită de chinurile ce-o aşteptau; avea să-şi târască în mizerie trupul robit; avea să simtă în fiinţa ei totdeauna sângele lui Jacques; nu putea să se lase în braţele lui Guillaume, căci şi-ar fi închipuit că se prostituează. De altfel, nu cunoştea fatalitatea legăturilor trupeşti ce robesc pe fecioară întâiului ei amant, aşa de strâns, încât să nu mai poată rupe trăinicia unei căsătorii întâmplătoare, astfel că trebuia să primească pentru toată viaţa pe soţul de-un ceas, urmând să se înşele pe ea şi să-l înşele pe celălalt bărbat. Ca să se liniştească, se gândea la cei patru ani de dragoste liniştită. Dar pricepea că Jacques fusese totdeauna stăpân pe fiinţa ei, îi dormea în adâncul sufletului şi-o clipă era de-ajuns ca să-l trezească viu şi întreg. Asta era pricina rătăcirii Madeleinei, a acestei firi liniştite şi dornice de viaţă. Numai Jacques putea să tulbure judecata ei dreaptă, simţurile care tăceau de obicei; amintirea lui o păstra până şi în măruntaie; sunetul glasului, amintirea însăşi o aruncau într-o deznădejde. Când el se ivise în faţa ei, îşi pierduse capul; trebuia să şi-l piardă din nou de câte ori îl simţea în fiinţa ei. Gândul că nici liniştea sufletească nu şi-o mai putea stăpâni, o îngrozea peste măsură; ea, care se bucura de liniştea firii ei reci, se gândea cu spaimă şi dezgust la tresăririle-i din ajun şi deznădăjduia la gândul că aceste tresăriri aveau s-o mai chinuiască dacă vreodată aveau să

se întâlnească. Epilepticii nu îndură o mai mare groază la gândul crizelor ce-i ameninţă. Ea era tot 6a ei, posomorâtă, rece, veşnic în aşteptarea unor chinuri ucigătoare.

Madeleine, cuibărită în colţul ei din caleaşca, privind cum aleargă odată cu roatele lumina albă a felinarelor, lăsa să-i treacă prin minte gândurile, dar le lua prea puţin în seamă. Se ferea parcă să le hotărască presimţirea. Mintea ei se rătăcea în prada unor întrebări pe care nu voia să le dezlege. Era obosită; lăsa pentru altădată grija unei adânci cercetări a sufletului; atunci avea să ia măsuri puternice, să lupte. Se gândea la toate aceste lucruri fiindcă nu putea să facă altfel. Era o visare nelămurită, veşnic schimbătoare, pe care o legănau aspru hopurile trăsurii. Îi era cald la mâini şi la picioare; se afundă de plăcere în moliciunea păturii de lână cenuşie şi în legănările scaunului trăsurii. Ar fi adormit fericită, dacă aerul prea rece nu i-ar fi înţepat ochii şi buzele. Şi când privea înainte, peste urechile calului, zărea câmpia îngheţată care se lungea uscată ca un cadavru sub giulgiul alb al lunii. Aceste încremeniri ale zărilor moarte o făceau atunci să se gândească la mângâierea unui somn fără sfârşit.

Guillaume credea că Madeleine doarme. Mâna calul blând, ascultând liniştea nopţii, fericit că străbate drumul pustiu prin aerul rece ce-i adormea frigurile. De la Véteuil se tot gândea la fraza lui Jacques: „Nu trebuie să te însori cu femeia care ţi-a fost amantă”. Această frază i se trezea în adâncul minţii, fără să ştie de ce, şi-l stăpânea c-o asprime necruţătoare. O întorcea mereu cu gândul şi se simţea îngrozit, fiindcă nu voia s-o socotească o povaţă. Nu se gândise niciodată la grija de-a pocăi o păcătoasă. Însurându-se cu Madeleine, nu se gândea s-o îndrepte pe-o cale bună, să-i refacă, cum s-ar zice, virginitatea, prin stima şi dragostea lui. Se însura cu ea fiindcă o iubea, şi-atât. El era o fire neastâmpărată, se supunea pornirilor lui c-o bucurie de neînţeles, şi nu se rătăcea în caraghioasa luare-aminte a moralistului. Inima îl îndemna să facă astfel, judecata nu-i stârnea o pată prin care părăsirea cărnii şi a spiritului să-l împiedice vreodată să-şi îndeplinească

dorinţele. Da, îi părea rău ie trecutul amantei lui, voia să-l uite ea însăşi, dar asta numai dintr-un gând de egoism, printr-o revoltă de temperament care-i făcea de nesuferit gândul că ea ar mai putea fi şi a altuia. Numai tinerii neştiutori şi bătrânii ramoliţi îşi fac planuri să răscumpere suflete. Guillaume nu cunoaşte viaţa, şi nu căuta să se înalţe la cerul vreunui ideal mincinos. El nu crezuse niciodată că Madeleine are nevoie de mântuire, căuta numai să se facă iubit, văzând în această lume numai trebuinţa unei mângâieri depline, veşnice. Dacă chiar un vis de pocăinţă i-ar fi trecut prin minte, nu l-ar fi luat în seamă, ci s-ar fi gândit că numai dragostea spală orice păcat omenesc.

De aceea nu pricepea bine cuvintele: „Nu trebuie să te însori cu femeia care ţi-a fost amantă”. De ce? Îi părea dimpotrivă că era bine să adoarmă în braţele unei femei cunoscute şi iubită. Vedeniile din noaptea trecută nu-i putuseră risipi această credinţă. Dacă suferise, aşa voise cruzimea soartei. El simţea că Madeleine îl iubeşte şi nu-i părea rău c-o luase de soţie. O singură dorinţă îl chinuia: să se arate mai bun cu ea, mai blând şi mai delicat, acum când plângea. N-o socotea pe ea mai vinovată de cum îi părea el nesocotit. Nenorocirea îi lovea pe amândoi, deci, trebuiau să se lege şi mai mult, să se mângâie unul în braţele celuilalt.

Puţin câte puţin fiinţa lui înăsprită de suferinţă se dezmorţea la flacăra altor nădejdi. Spaima durerii aducea o schimbare care-l arunca iarăşi la sânul Madeleinei, cu dorinţa să se ascundă, să caute un adăpost împotriva loviturilor din afară. El nu găsea alături decât pe-această femeie ale cărei îmbrăţişări îl făceau să uite relele vieţii. Uitând că ea era pricina celor din urmă suferinţe, visa să găsească în ea bucurii de neînchipuit» aşa de puternice încât să-l facă să uite totul, să arunce în negura neantului tot restul lumii. Ce le trebuia? un colţ pierdut unde să le fie îngăduit să se ascundă cu toată dragostea lor. Se lăsa târât de gândul unei astfel de vieţi singuratice, pe care-l purta în minte încă din tinereţe şi care-i părea din ce în ce mai

blând, pe măsură ce se simţea mai crud lovit de soartă. Nevoia de linişte sporea, dorinţa să păstreze dragostea Madeleinei devenea o slăbiciune; dacă ea l-ar fi bătut, în anumite clipe, el i-ar fi sărit de gât s-o roage să-i şteargă lacrimile. Totuşi, avea totdeauna tresăriri de mândrie care îl lăsau singur şi-l făceau să se gândească iarăşi cu teamă la singurătatea inimii lui; firea lui nervoasă îl osândea să trăiască deoparte, într-o veşnică dorinţă de nobleţe senină şi de dragoste desăvârşită.

Gândindu-se mereu la noua viaţă pe care aveau s-o ducă la Paris, Guillaume simţea că trupul Madeleinei îl încălzea ca o rază binefăcătoare. Picioarele li se încurcase sub pătura cenuşie şi apropierea tinerei femei intra oarecum în visul lui de linişte şi mângâiere. De altfel, această nădejde sporea la gândul că ea îi e atât de aproape. Îi ţinea cald. Şi caleaşca alerga mereu în noaptea de gheaţă, străbătând adânca linişte a frigului.

Călătorii se apropiau de Mantes, Nu deschiseseră gura de la Véteuil, pierdut fiecare în lumea visurilor lui, privind departe făşiile de lumină albă ninse din lună peste bulgări de pământ arat. Cum treceau pe lângă o casă clădită în marginea drumului, un câine începu să urle groaznic. Madeleine tresări.

— Dormeai? întrebă Guillaume.

— Da răspunse ea simţind cât de greu îl apăsau pe el lungile ei tăceri de vis... M-a trezit lătratul câinelui... Unde-am ajuns?

El îi arătă cu mâna câteva acoperişuri albe în pulberea lunii.

— Uite Mantes, zise el.

Şi dădu bici calului. În aceeaşi clipă, o femeie ascunsă după un hăţiş, coborî în marginea drumului şi începu să alerge după caleaşcă. Când o ajunse, se spânzură de unul dintre felinare şi porni la drum în goana trăsurii. Rostea vorbe neînţelese pe care zgomotul roţilor le înăbuşea.

— E vreo cerşetoare, zise Madeleine aplecându-se şi văzând îmbrăcămintea săracă a femeii.

Guillaume îi aruncă o piesă de cinci franci. Ea o prinse din

zbor, dar nu se opri numaidecât. Când Madeleine plecase capul, ţipase înăbuşit. Acum o privea ţintă, cu asprime parcă.

— Dă-te jos, îi strigă Guillaume, care simţea că nevasta lui se cutremură sub privirea cerşetoarei.

Când aceasta se hotărî în cele din urmă să-şi vadă de drum, el încercă să-şi liniştească soţia.

— Oh, nu mi-a fost frică, zise Madeleine tremurând încă… Dar de ce mă privea ea astfel? Batista înnodată în jurul capului m-a împiedicat să-i văd trăsăturile. Părea bătrână, nu-i aşa?

— Da, răspunse Guillaume. Am auzit vorbindu-se de-o fată din partea locului care a dus o viaţă destrăbălată la Paris şi s-a întors aproape nebună… Ea trebuie să fi fost.

— Ce vârstă să aibă?

— Zău, nu ştiu. Îţi închipuieşti oare că ne cunoaşte?… Te încredinţez că mai voia o piesă de cinci franci.

Madeleine tăcu. Simţea o adâncă nelinişte gândindu-se la privirea aţintită asupră-i. Îşi plecă iarăşi capul afară din trăsură şi-o zări alergând la câţiva paşi de trăsură. Asta îi pricinui o spaimă adevărată, dar nu îndrăzni să mai vorbească cu bărbatul ei de femeia aceea.

Caleaşca intră pe străzile oraşului Mantes. Guillaume avea an plan care atunci îi venise în minte. Băteau unsprezece ceasuri şi se gândea că n-aveau să ajungă la Paris până la ziuă. Această lungă călătorie de noapte începea să-l îngrozească; poate că era mai bine să se culce la Mantes, într-un han. Când acest gând îi trecu prin minte, se simţi mulţumit, împins de tainica dorinţă s-o aibă pe Madeleine într-un lăcaş necunoscut. Noaptea trecută, când amintirile îl chinuiau în căsuţa vecină castelului Noiraude, se gândise să locuiască într-o odaie recunoscută în care să nu mai găsească nimic din amintirea trecutului. Visul, care i se trezea din nou în minte pe drumul pustiu, era lesne de împlinit în clipa aceea. N-avea decât să bată în poarta celui dintâi han ieşit în cale: acolo putea găsi o odaie oarecare menită să-i înăbuşe orice urmă de nelinişte. Gândul să se culce la Mantes, stârnit mai întâi dintr-o prevedere,

devenea acum o dorinţă de neînlăturat.

— Vrei să ne oprim aici? întrebă el pe Madeleine. Trebuie să fii obosită. Plecăm mai departe mâine dimineaţă.

Madeleine credea că aude mereu în urma trăsurii paşii cerşetoarei. Primi propunerea lui Guillaume fără nicio împotrivire.

— Da, da, răspunse ea, să ne culcăm aici. Pic de somn.

Atunci Guillaume căută să-şi dea seama unde se află. Cunoştea, la porţile oraşului Mantes, un mare han la care ştia că va putea găsi o odaie. Acest han cu firma la *Marele Cerb* îşi avusese zilele lui de faimă printre cărăuşi şi oameni de afaceri, mai înainte de ivirea drumului de fier. Era alcătuit dintr-un adevărat sat, cu grajdurile, hambarele, curţile şi cele trei corpuri de clădire, una mai mare ca cealaltă. Străbătut de ganguri fără capăt, tăiat de nenumărate scări ce legau caturile la întâmplare, era plin altădată de viaţa unei lumi întregi de călători. În cele din urmă rămânea aproape totdeauna gol. Hangiul încercase să facă un hotel în felul celor din oraşele mari; dar nu făcuse altceva decât să schimbe într-un hal de batjocură mobila odăilor şi a saloanelor, îşi vedea vechii clienţi părăsindu-l şi ducându-se să locuiască la unul dintre confraţii lui care îşi clădise, lângă gară, un fel de casă mobilată, împodobită cu oglinzi şi orologii de zinc ca la Paris.

Lui Guillaume îi plăceau din instinct casele modeste şi singuratice. Se opri de-a dreptul la *Marele-Cerb.* A doua zi trebuia să fie zi de târg, astfel că oamenii hanului erau încă în picioare. Un flăcău veni să deschidă larg poarta hanului care ducea în curtea cea mare. Guillaume coborî din trăsură ca să-şi ducă el însuşi calul la grajd, ţinându-l de hăţuri. Flăcăul plecase să caute o lumânare şi cheia vreunei odăi, călătorii făcându-i cunoscut că voiau să se culce numaidecât.

Madeleine nu coborî din trăsură decât în curte. Aci rămase numai două minute. Încă zăpăcită de clătinările trăsurii, tremurând din pricina întâlnirii neaşteptate de pe drum, privea în juru-i neliniştită. Părea că-şi aminteşte de casa aceea necunoscută în care-o adusese bărbatul ei. În

faţă se ridica un pătulaş de porumbei din cărămidă arsă pe care trebuie să-l fi mai văzut undeva; apoi uşa gardului, vopsită în galben îi părea o veche cunoştinţă. Dar oboseala şi spaima ei nelămurită îi întunecau amintirile. I-ar fi fost cu neputinţă să caute să-şi aducă aminte. Zidurile negre, amestecul de clădiri luminate de pulberea lunii, se învăluiau în umbra nopţii într-o ciudată tristeţe, şi ei îi părea atunci că le vede pentru întâia oară. Numai uşa grajdului şi pătulaşul o puneau pe gânduri, o îngrozeau chiar, găsindu-le aici, într-un loc unde nu-şi amintea să mai fi venit vreodată. De altfel, totul nu fu decât o sclipire de fulger, o undă de nelinişte care-i spori oboseala şi teama.

Flăcăul se ivi în grabă după o clipă. Călăuzi pe călători într-un labirint de scări mărunte ale căror trepte vechi se plecau când erau atinse. Îşi cerea iertare însă şi spunea că dacă doamna şi domnul ar fi intrat pe la bucătărie, ar fi putut pătrunde în odaie prin scara cea mare. Madeleine privea mereu în juru-i, dar nu recunoştea nimic din labirintul de caturi şi de ganguri.

În sfârşit băiatul deschise o uşă. Crezu de datorie să-şi mai ceară odată iertare.

— Această odaie dă în curte, zise el: dar domnul mi-a părut prea grăbit şi-atunci am lăsat-o aşa cum era... De altfel, patul e bun,

— Bine, răspunse Guillaume. Aprinde focul mai în grabă; îngheţăm aici.

Băiatul puse câţiva butuci pe grătarul de fier ce împodobea căminul. Într-un colţ se afla o mică provizie de lemne. Madeleine şi Guillaume se plimbau nerăbdători prin odaie, aşteptând să rămână singuri. Ea îşi dezbrăcase haina groasă şi broboada înnodată în jurul gâtului. Când băiatul, plecat la gura sobei, se întoarse cu faţa spre uşă, după ce suflase în jăratec, se opri deodată în faţa ei, privind-o cu luare aminte în lumina ce-i dezvăluia chipul în întregime. Madeleine, cu ochii ţintă spre vârful ghetelor puse lângă foc, nu-i băgă de seamă mirarea. El zâmbi cu înţeles şi privi şiret spre Guillaume.

— Îngrijeşte-mi bine calul, îi zise acesta din urmă

spunându-i să plece. Voi coborî înainte de-a mă culca să văd ce-i mai trebuie.

Odaia în care aveau să se culce era o largă încăpere pătrată. Hârtia de pe ziduri părea de mult ieşită de soare; dădea acum într-un cenuşiu murdar, fără să mai poţi deosebi vechile flori cu care fusese zugrăvită. O crăpătură străbătea tavanul; această crăpătură din care picura umezeala, avea pe mărgini pete de colorare ruginie, iar tencuiala goală şi rece era de asemenea brăzdată, de la un capăt la celălalt, de-a dungă gălbuie. Odaia era pardosită cu lespezi largi vopsite într-un roşu aprins. Ca mobilă nu era decât un scrin pântecos cu mânere de alamă, un dulap uriaş, un pat prea strâmt pentru doi inşi, o masă rotundă şi câteva scaune. Pe pat şi la ferestre spânzurau perdele de bumbac albastru, pe margini cu mănunchiuri de flori albe. Pe marmora goală a scrinului, era un orologiu de sticlă argintată, una dintre acele minuni copilăreşti pe care ţăranii le lasă ca moştenire din tată în fiu; orologiul înfăţişa un castel străpuns de ferestre, împodobit cu galerii şi balcoane; prin ferestre se zăreau înăuntru budoare şi saloane, în care păpuşi mici erau culcate pe divanuri. Dar tot luxul odăii era numai căminul: se zăreau deasupra două mănunchiuri de flori artificiale, cu îngrijire puse sub globuri de sticlă, apoi o duzină de ceşti de ceai desperecheate, rânduite pe marginea măsuţei de ghips, una lângă alta; între mănunchiuri, în mijloc, se ridica o ciudată podea, un fel de monument făcut din cutii câştigate prin bâlciuri, care au, pe capac, păstori şi păstoriţe trandafirii; se puteau număra mai mult de zece, de forme şi mărimi diferite, cele mici peste cele mari, cu multă grijă suprapuse, astfel ca să alcătuiască un fel de mormânt de-o bizară arhitectură. Altele mai erau înfăţişate în odaie printr-un şir de chipuri ce povesteau istoria lui Pyram şi a Tisbei; încadrate în stinghii înguste şi negre şi acoperite cu geamuri ciuruite de noduri verzui, aceste chipuri se aliniau, în număr de opt, de-a lungul zidurilor, pe care zvârleau pete gălbui, albastre şi roşii; culorile aspre şi fără viaţă, piereau sub tonurile ceţoase ale hârtiei; naivitatea copilărească a desenului

avea un farmec cu totul ţărănesc: dedesubtul fiecărui tablou puteai citi o lungă legendă şi ţi-ar fi trebuit un ceas ca s-o poţi citi întreagă.

Această odaie, pe care hangiul crezuse c-o face şi mai atrăgătoare întinzând o scoarţă peste masa rotundă, închidea un miros greu pe care-l au toate hotelurile mobilate. Era un miros de aer închis, de mucegai, de rufărie veche, de stofe putrede, de praf umed. Mare, dărăpănată, rece, părea o sală în care poate intra oricine fără să lase o urmă din inimă şi obiceiuri: avea banalitatea goală, pustie şi aspră a dormitoarelor de cazarmă. Tineri şi bătrâni, bărbaţi şi femei, se culcaseră pentru o noapte în patul îngust care veşnic rămânea rece ca o bancă dintr-un gang. Multe tristeţi, multe bucurii se risipiseră aici câteva ceasuri, odaia însă nu păstra nimic din lacrimile şi râsetele ce-o făcuseră să tresară. Asprimea, umbra, liniştea ei, erau pline de-un fel de tristeţe ruşinoasă, acea tristeţe chinuitoare pe care-o au paturile fetelor de stradă căzute în cea mai neagră mizerie, prin care trec săruturile oricui. Căutând ai fi găsit, în fundul unei ceşti de pe cămin, o frântură de cosmetic uitat de-un tânăr om de afaceri şi, după o altă ceaşcă, câteva ace de păr care se desprinseseră din cocul vreunei femei din cartierul Latin rătăcită la Mantes.

Guillaume visa o singurătate mai blândă, un lăcaş mai plăcut. La început rămase foarte nemulţumit văzând pustietatea odăii; dar n-avea de unde alege şi, de altfel, găsea tocmai ceea ce dorea: o odaie necunoscută, un loc în care nimeni n-avea să-l tulbure. Astfel se mulţumi în cele din urmă şi zâmbi la gândul că plecase de la Noiraude ca să doarmă într-o astfel de ruină. Se aşeza lângă foc, luând-o pe Madeleine pe genunchi; ea întindea mereu picioarele spre foc, fără să ia în seamă cele din juru-i.

— Eşti obosită, biată Madeleine? o întrebă el cu glas mângâietor.

— Nu, răspunse ea... De când am urcat aici, îmi e tare frig... Vreau să-mi încălzesc picioarele înainte de-a mă culca.

Dar se cutremura încă. Se gândea mereu la cerşetoarea

ce-i urmărise.

— N-ai să mă învinuieşti că te-am adus aici? întrebă iarăşi Guillaume Ştiu c-o să dormim foarte rău, dar vom porni de dimineaţă... Eu mă simt bine în odaia asta. Nu eşti şi tu fericită în liniştea şi umbra ce ne înconjoară?

Ea nu răspunse, şopti numai:

— Cerşetoarea aceea m-a îngrozit adineauri, pe drum... Mă privea aşa de aspru!

— Doamne! ce copilă eşti! strigă el. La început îţi era frică de Geneviève, acum te înspăimântă o cerşetoare. Şi totuşi, am băgat de seamă că nu eşti fricoasă... Haide, biata femeie o fi dormind acum în vreo groapă prin tufişuri.

— Te înşeli, Guillaume. Ne-a urmărit şi-mi pare că am zărit-o intrând odată cu noi în han.

— Ei bine, a cerut poate să doarmă şi ea în vreun hambar... Haide, linişteşte-te, Madeleine, spune-ţi că suntem singuri, departe de lume, unul în braţele celuilalt.

Îşi înnodase braţele în jurul mijlocului ei şi-o finea strânsă la piept. Ea rămânea posomorâtă şi nesimţitoare.

Privind cum arde focul, fără să răspundă la privirile lui de dragoste. Flacăra îi lumina pe amândoi cu sclipiri roşiatice. Lumânarea, pusă pe un colţ al scrinului, risipea în odaia umedă o pată de lumină tulbure.

— Ce liniştite sunt toate aici, reluă blând Guillaume. Nu s-aude niciun zgomot; parcă te-ai afla în adâncul unei fericite singurătăţi... Nu-i aşa? ai zice, într-o veche mânăstire unde s-au închis atâtea vieţi în monotonia aceluiaşi sunet de clopot. Această casă moartă trebuie să odihnească zbuciumul inimii. Nu te simţi tu mai liniştită. Madeleine, de când respiri aerul rece al acestei odăi?

Ea se gândea la pătulaşul cu olane roşii şi la poarta galbenă a grajdului.

— Îmi pare c-am mai văzut o dată, şopti ea, o curte tocmai ca aceasta de-aici... Dar nu ştiu unde... Trebuie să fie mult de atunci.

Se opri, neliniştită, parcă i-ar fi fost teamă să-şi recheme amintirile. Bărbatul ei zâmbi.

— Tu dormi şi visezi, Madeleine, zise el cu glas blând.

Haide, suntem în necunoscut. De ieri visam să fugim de lume. să nu mai ştie nimeni de noi. Odaia asta e tristă, dar pentru noi are un mare farmec; ne vorbeşte numai de clipele de acum. ne liniştеşte sufletele cu pustietatea ei îmi pare bine că mi-a trecut prin minte să ne oprim din cale. Mâine vom întâlni iarăşi fericirea. Nădăjduieşte, Madeleine.

Ea clătina din cap, privind mereu spre flăcări; în cele din urmă rosti:

— Nu ştiu ce am... mă înăbuş, simt o mare nemulţumire... prea mi-a fost frică şi-mi pare că mă ameninţă o mare primejdie...

Guillaume o strânse şi mai mângâietor la piept; privirea ce ridica asupra chipului ei îngrozit, deveni de-o nespusă blândeţe.

— De ce ţi-e frică? urmă el. Nu eşti în braţele mele? Nimeni aici nu va veni să ne tulbure. Ah, câtă bucurie simt la gândul că nimeni de pe pământ nu ştie că suntem în această odaie! Să fii neştiut de nimeni, să trăieşti într-un loc ascuns, să-ţi spui că nicio făptură, prietenă ori duşmană, nu va veni să-ţi bată în uşă, nu e asta liniştea desăvârşită de care avem nevoie? Eu mi-am făcut totdeauna visul să trăiesc în pustiu şi adeseori am căutat, la ţară colţuri în care m-am ascuns şi-am trăit departe de lume. Când nu mai zăream nici pe ţărani, când mă găseam singur în faţa cerului, încredinţat că nu mă vede nimeni, mă simţeam trist, trist de moarte, dar această tristeţe îmi plăcea, căci mă ţinea ţintuit locului ceasuri întregi. Aici lângă tine, mă simt, Madeleine, aşa cum mă simţeam atunci în singurătatea câmpiilor... Haide, zâmbeşte-mi, zâmbeşte-mi blând.

Ea clătină iarăşi din cap, trecându-şi mâna pe frunte, parcă ar fi vrut să gonească neliniştea surdă ce-o mâhnea şi-i ţinea frig. Guillaume urmă:

— Totdeauna mi-a fost teamă şi scârbă de lume. Lumea te răneşte. Plecând din Vétèuil, aveam de gând să ne risipim suferinţele în zgomotul Parisului; dar cât de binefăcătoare e liniştea de aici!... În această odaie sunt numai două fiinţe care se iubesc. Uite, te strâng în braţe şi

uit totul, iert totul... Nu e nimeni aici ca să mă împiedice cu privirea să te strâng la piept, nimeni care să batjocorească darul ce-ţi fac din întreaga mea fiinţă. Vreau să ne iubim şi mai mult, şi mai înălţător, cum nu s-au iubit alţii până la noi, c-o mângâiere desăvârşită căreia să nu-i pese de mizeriile şi josniciile lumii. Ce ne pasă de trecut şi la ce ne-am teme de rănile din afară! E de ajuns că ne iubim, că ne strângem în braţe pierduţi unul în fiinţa celuilalt, fără să luăm seama la ce se petrece în jurul nostru. Atâta vreme cât rămâne un colţ în care să ne putem ascunde, ne va fi îngăduit să căutăm şi să găsim fericirea. Să zicem că nu cunoaştem pe nimeni în lume, că suntem singuri pe pământ, fără rude, fără copii, fără prieteni şi să ne rătăcim în vraja acestei iubiri singuratice. Nu suntem decât noi în lume, Madeleine, eu sunt al tău; sunt fericit că sunt slab, că-ţi pot spune că te iubesc... Tu mi-ai pustiit viaţa, dar eu te iubesc, Madeleine...

Se însufleţea din ce în ce vorbind. Glasul potolit şi aprins, avea înmlădieri de rugăciune; se târa plin de repezi umilinţe, apoi vibră mângâietor, pătrunzător. Se afla în una dintre acele clipe de tresărire în care inima se goleşte după ce-a stat multă vreme închisă. Cum spunea el, iubea singurătatea, fiindcă numai în mijlocul ei pria slăbiciunilor lui. Dacă Madeleine l-ar fi privit atunci cu dragoste, ar fi împins această slăbiciune şi mai departe, şi ar fi îngenunchiat în faţa ei. Îl stăpânea o ciudată bucurie după mâhnirile din ajun, părăsindu-se în braţele acestei femei, departe de orice privire omenească. Visul lui, de-a trăi numai prin ea, uitând de restul lumii pe sânul ei, visul unei vieţi de dragoste şi de somn, era strigătul veşnic al firii lui plăpânde rănită la fiecare pas de asprimile vieţii,

Cu încetul, Madeleine se simţea uşurată de murmurul mângâierilor şi caldele strângeri în braţe ale lui Guillaume. Ochii-i cenuşii se luminau; buzele întredeschise deveneau trandafirii Nu zâmbea încă. Simţea numai o mare bucurie văzându-se astfel iubită. Nu mai privea spre flăcări. Întoarse capul spre bărbatul ei.

Când el îi întâlni privirile, reluă c-o pornire şi mai

mângâietoare.

— Dacă ai vrea, Madeleine, am umbla astfel pe drumuri, călătorind zi după zi, culcându-ne unde ne-ar duce întâmplarea, şi-a doua zi pornind iarăşi spre necunoscut. Am putea părăsi Franţa, ca să rătăcim în ţările cu soare şi aer curat. Şi-n această veşnică reînnoire a zărilor, ne-am simţi şi mai singuri, şi mai strâns uniţi. Nimeni nu ne-ar cunoaşte, nimeni n-ar avea dreptul să ne spună un cuvânt. N-am dormi decât o noapte într-un han găsit la o margine de drum: dragostea noastră n-ar avea de ce se opri undeva, ne-am desface curând de lumea întreagă ca să nu fim legaţi decât unul de altul. Eu visez surghiunul, Madeleine, surghiunul în care mi-ar fi îngăduit să trăiesc pe sânul tău: n-aş vrea să te iau decât pe tine, să mă simt bătut de vânt, să-mi fac pernă din sânul tău. acolo unde m-ar arunca furtuna. Nimic n-ar mai exista pentru mine decât sânul tău alb, în care aş adulta cum îţi bate inima. Apoi, când ne-am pierde în mijlocul unui popor a cărui limbă n-am cunoaşte-o, nu ne-am mai auzi decât pe noi, şi-am privi la trecători ca la nişte animale mute şi surde: atunci am fi cu adevărat singuri, am trece prin lume fără nicio grijă, cu pasul nepăsător de altădată, când ne plimbam printre turmele de oi ce păşteau imaşurile. Şi astfel, am călători întruna... Vrei Madeleine?

Un zâmbet se urcase puţin câte puţin pe buzele femeii. Fiinţa ei posomorâtă se lumina. Îşi uita de toate pe umărul lui Guillaume. Îi trecuse un braţ de după gât şi-l privea blând.

— Ce copil eşti! şopti ea. Tu visezi treaz, dragul meu; îmi vorbeşti de-o călătorie pe care am putea-o începe peste opt zile... De ce să nu ne clădim de pe-acum o astfel de casă rătăcitoare cum au ţiganii?

Şi-i zâmbi înăbuşit c-o uşoară batjocură în priviri. Dar Guillaume poate s-ar fi supărat dacă ea nu şi-ar fi întovărăşit râsul c-o sărutare. El ridică blând capul.

— E adevărat, simt ca un copil, dar copiii ştiu să iubească, Madeleine. Simt acum că singurătatea e prielnică fericirii noastre Tu vorbeşti de ţigani; ei sunt oameni fericiţi

care trăiesc la soare şi pe care i-am invidiat de multe ori când eram în şcoală. În zilele de vacanţă vedeam aproape totdeauna şatre la porţile oraşului tăbărâte pe locuri pustii, unde rotarii din împrejurimi îşi ţineau lemnăria. Mie îmi plăcea să alerg pe bârnele lungi întinse la pământ, privind spre ţiganii ce-şi găteau mâncarea sub corturi. Copiii se rostogoleau prin ţărână, bărbaţii şi femeile aveau chipuri ciudate, boarfele ghemuite în căruţă, pe care le cercetau cu luare aminte, îmi păreau un amestec de lucruri bizare. Şi rămâneam acolo, învârtindu-mă în jurul lor, cu ochii mari îngroziţi. Simţeam încă pe umeri urmele loviturilor din ajun ale camarazilor mei. şi atunci mă gândeam să plec departe, într-o astfel de casă rătăcitoare. Îmi ziceam: Dacă şi săptămâna asta mă mai bate cineva, duminica viitoare plec cu ţiganii; am să-i rog să mă ducă cu ei în vreo ţară unde oamenii nu-i bat pe semenii lor. Închipuirea mea copilărească se bucura visând o astfel de călătorie veşnică. Dar n-am îndrăznit niciodată... Nu-ţi râde de mine, Madeleine.

Ea zâmbea, încuviinţând cu privirea mărturisirile bărbatului ei. Copilăriile lui o linişteau, îi ascundeau pentru o clipă drama care îi chinuia pe amândoi.

— Trebuie să-ţi spui, urmă vesel Guillaume, că eram un copil foarte sălbatic. Bătăile mă făcuseră posomorât, urâcios. Noaptea, în dormitor, când nu puteam dormi, vedeam, închizând ochii, colţuri de privelişti, ciudate singurătăţi, care mi se întipăreau de odată în minte şi pe care le rânduiam apoi cu încetul, aşa cum le dorea firea mea visătoare şi sperioasă. Erau de cele mai multe ori prăpăstii între stânci; jos. În adâncul gurilor negre, urlau şuvoaiele; de aici urcau spinări de coline cenuşii, spre cerul de un albastru viu în care se roteau încet vulturii; şi, printre stâncile uriaşe, în marginea prăpastiei, aruncam o lespede albă pe care mă vedeam trecând aproape mort, în mijlocul pustiirii şi goliciunii întregii firi. Alteori visul meu era mult mai blând; cream o insulă mare cât pumnul, aruncată în apele unui larg fluviu liniştit; de abia zăream malul îndepărtat din cealaltă parte şi amândouă îmi păreau două

brâuri verzi pierdute în ceaţă; cerul era de-un cenuşiu şters, plopii din insula mea urcau drepţi în aburii albi ai apei; atunci mă vedeam culcat pe iarba moale, legănat de glasul surd şi neostenit al apelor, răcorit de unde mângâietoare ale firii umede. Aceste privelişti pe care îmi plăcea să le schimb veşnic, înlăturând o stâncă, adăugând un copac, se iveau în mintea mea c-o ciudată limpezime; ele mă mângâiau, mă purtau prin ţări necunoscute unde îmi părea că trăiesc vieţi întregi de linişte şi pace. Când deschideam ochii, când totul pierea şi mă găseam iarăşi în dormitorul posomorât, luminat de-un felinar cu flacără gălbuie, inima mi se strângea de teamă, ascultam răsuflarea camarazilor mei, îngrozit că au să se deştepte din somn şi-au să mă bată fiindcă îndrăznisem o clipă să mă avânt pe aripile visului ca să scap de bătăile lor.

Se opri, dând înapoi Madeleinei sărutările pe care ea i le pusese pe frunte. Era înduioşată ascultându-i povestea suferinţelor din tinereţe. În aceste clipe de spovedanie. ea pătrundea ascunzişurile acestei firi ciudate şi îşi jura să-l iubească pe Guillaume după cum merita, cu mângâieri fine şi veşnic noi.

— Mai târziu, reluă el, când îmi trecu prin minte gândul să fug în tovărăşia ţiganilor, nădăjduiam că voi întâlni de-a lungul drumurilor priveliştea pe care veşnic o zăream în vis. Credeam hotărât că o voi întâlni undeva şi-mi părea că am ghicit-o întocmai cum era în realitate. Era fără îndoială, un înger bun care mi-o zugrăvise în minte căci îndepărtam gândul de-a o fi putut crea numai eu închipuirea, şi-aş fi simţit o adâncă părere de rău dacă as fi rămas încredinţat că ea trăia numai în visurile mele. Această priveliştе mă chema de departe să mă odihnesc şi-mi făgăduia o viaţă de pace veşnică.

Se opri din nou, şovăind, fără să îndrăznească să mai urmeze. Apoi, c-un zâmbet sfielnic, cu stânjenirea omului care mărturiseşte o copilărie:

— Şi ce să-ţi mai spun Madeleine? şopti el; cred mereu că există acele zări în care mi-am petrecut multe nopţi ale copilăriei. Ziua mă băteau; priveam zidurile reci ale şcolii cu

deznădejdi de vinovat închis într-o sală de chinuri; noaptea, alergam pe câmp, mă îmbătăm de aer liber, gustând o adâncă bucurie că nu mai simt pumnul ridicat asupră-mi. Trăiam două vieţi, de-o realitate tot atât de chinuitoare. Dar visurile nu m-au înşelat. Dacă am căuta, am găsi în vreo parte a lumii, prăpastia mea dintre stânci, insula răsărită în mijlocul fluviului larg şi liniştit. Şi pentru asta, Madeleine, vreau să pornim la întâmplare, căci sunt încredinţat că într-o zi vom întâlni singurătăţile visate. Dacă ai şti ce liniştite şi mângâietoare erau în visurile mele! Acolo am dormi un somn adânc, am trăi veşnic departe de lume, departe de tot ce ne-a rănit. Ar fi o viaţă care a devenit vis... Vrei să pornim spre acele colţuri fericite? Recunoscându-le am să-ţi spun: Aici trebuie să ne iubim. Nu râde, Madeleine; locurile acelea există, eu le-am văzut.

Ea nu râdea. Lacrimi îi urcau în ochi, buzele îi tremurau de înduioşare. Vorbele lui Guillaume, cântecul blând ce-i murmura, la ureche, o făcea să plângă. Cât îl iubea ea şi câtă adâncime de neţărmurită mângâiere regăsise în sufletul lui!. Părerea de rău că nu i se poate da întreagă, îi sporea înduioşarea; în clipele acelea simţea cum vorbele lui îi cad în inimă una câte una. Îşi săruta din când în când bărbatul pe obraji în timp ce iubea; se lăsa să-i cadă la piept, plecându-se sub îmbrăţişările lui, ţinându-l ea însăşi strâns în braţe. Focul ce scânteia cu flăcări mari, îi lumina cu raze blânde. Şi în spatele lor dormea odaia largă şi mută.

— Copil, copil, rostea Madeleine. Uite, dacă nu vom putea îndeplini vreodată visul tău, tot vom şti să ne iubim îndeajuns totdeauna.

— De ce nu vrei să fugim? reluă Guillaume stăruitor.

Ea zâmbi din nou.

— Fiindcă nu vom putea locui castelele tale din Spania, dragul meu poet, răspunse ea. Fericirea trebuie să fie în noi, e zadarnic să pornim prin lume s-o căutăm. Dar văd c-ai uitat totul şi simt că încep să uit şi eu; ne mai rămân clipe frumoase de trăit împreună.

Şi, cum bărbatul ei se întrista, adăugă c-o undă de

veselie:

— Acum putem fi fericiţi oriunde. Nu-mi pasă de nenorocire... Nu ştiu ce fior mă scutura pe drum. Aţipisem şi poate că frigul m-a deşteptat. Apoi hanul acesta m-a înspăimântat oarecum... Dar, de când am venit aici şi ne-am încălzit stând de vorbă, găsesc că ai dreptate: e bine în singurătatea ce ne înconjoară. Vorbele tale mi-au risipit neliniştea... Nădăjduiesc.

Guillaume se mângâie repede auzind-o vorbind astfel.

— Da, nădăjduieşte, Madeleine, zise el. Vezi ce dragoste ne leagă. Nimic nu ne va putea despărţi.

— Nimic, reluă ea, dacă totdeauna ne vom iubi astfel. Ne putem reîntoarce la Vetèuil, putem pleca la Paris: aceiaşi vom rămâne cu dragostea noastră... Iubeşte-mă neîncetat aşa cum m-ai iubit, şi mă voi vindeca, îţi jur... Sunt a ta, auzi? A ta, întreagă.

Se strânseră în braţe şi mai puternic. Câteva clipe schimbară sărutări mute. Orologiul bătu miezul nopţii.

— E miezul nopţii! strigă Madeleine. Trebuie să ne culcăm, dacă vrem să ne sculăm mâine devreme.

Şi ridicându-se de pe genunchii lui Guillaume, începu să se dezbrace. Guillaume rosti:

— Eu cobor o clipă la grajd. Vreau să văd cum mi-au îngrijit calul... N-are să-ţi fie frică dacă rămâi singură, nu-i aşa?

— Frică de ce? reluă ea râzând. Ştii bine că nu sunt fricoasă... Ai să mă găseşti adormită poate... Haide, grăbeşte-te.

Şi schimbară o altă sărutare. Guillaume coborî, lăsând cheia în uşă.

Când Madeleine rămase singură părea dusă pe gânduri; privea spre foc cu zâmbetul nelămurit pe care cuvintele de dragoste ale bărbatului ei i-l puseseră pe buze. Cum ea însăşi spusese, simţea o mare uşurare, se simţea legănată de noi nădejdi. Până atunci nici nu privise în jurul odăii; intrând, se oprise de-a dreptul la foc ca să-şi încălzească picioarele, şi rămăsese acolo, – pe genunchii bărbatului ei. Când se trezi din amorţire, voi să vadă, înainte de culcare,

cele câteva pachete pe care băiatul le aruncase într-un colţ. Ridicându-şi ochii, privi în juru-i.

Toată nemulţumirea o cuprinse din nou, fără să-şi dea seama de ce-i e frică. Era zguduită de acelaşi sentiment de nelinişte pe care-l simţise intrând în curtea hanului. Îi părea că ar cunoaşte odaia aceea; dar lumânarea risipea o flacără aşa de posomorâtă pe pereţi încât nu putu deosebi nimic. Se socoti nebună, fricoasă, şi-i părea că visează. Căutând să se liniştească, rândui pachetele într-un colţ. Lipsea un sac. Îl căută din ochi şi-l zări pe marginea scrinului, unde îl pusese băiatul. Ascundea pe de-a întregul orologiul de sticlă argintată. Când Madeleine luă sacul şi zări orologiul, rămase ţintuită locului, palidă ca o moartă.

Nu se înşelase: cunoştea hanul, cunoştea odaia aceea. Se culcase în ea cu Jacques, demult. Studentul era un luntraş îndrăcit; uneori se ducea pe apă până la Rouen cu prieteni care îşi luau şi amantele cu ei. Madeleine făcuse şi ea o călătorie în tovărăşia lor. Când ajunse la Mantes, se simţise obosită, şi întreg convoiul se duse atunci *la Marele-Cerb*.

Nemişcată, zăpăcită, privi spre orologiu. Un astfel de lucru nu putea s-o înşele; castelele de sticlă argintată sunt rare; şi-apoi recunoştea galeriile, ferestrele deschise prin care se zăreau odăile şi saloanele. Îşi amintea că râsese mult cu Jacques de micile păpuşi ce dormeau pe divanuri. Luaseră globul şi petreceau schimbând păpuşile din odăi. Îi părea că toate astea se petrecuseră în ajun, că revedea orologiul după o lipsă de câteva ceasuri.

Lumânarea, pusă lângă ea pe colţul scrinului lumina cu razele ei coloanele subţiri, sălile înguste cu ziduri străvezii, pătând c-o înţepătură aprinsă sticlăria şi schimbând în ace de foc marginea balcoanelor. Ai fi zis că-i un palat feeric, un palat pe care milioane de lampioane îl învălui în horbote de lumină galbenă şi verde. Şi Madeleine privea această scânteiere de stele, îngrozită, ca şi cum această jucărie ar fi ascuns o urmă ameninţătoare.

Şovăi, luă în mână făclia şi făcu înconjurul odăii. La fiecare pas găsea o amintire. Recunoscu unul câte unul chipurile colorate ce povesteau dragostea dintre Pyram şi

Tisbe. Unele pete de pe hârtia zugrăvită îi atrăgeau privirile; fiecare lucru îi vorbea de trecut. Când ajunse lângă pat îşi închipui că rufăria nu mai fusese schimbată şi că avea să se culce cu Guillaume în aşternutul cald încă de trupul lui Jacques.

Gândul acesta o istovi. Umblase prin odaie cu pas de somnambulă, cu ochii mari deschişi, cu buzele strânse, privind fiecare lucru cu luare aminte a unei nebune, căutând parcă să nu-i scape niciun amănunt. Dar, când atinse perdelele albastre de bumbac cu marginile înflorite, pe care o stinghie le ţinea spânzurate deasupra patului, simţi că n-o mai ţin picioarele şi se lasă să cadă pe un scaun. Acum gândul îi era aţintit spre culcuşul strâmt, ridicat în mijloc ca o piatră albă de mormânt. Îşi zicea că niciodată n-ar putea îngădui să se culce acolo cu Guillaume.

Îşi luă fruntea în mâini, simţind că-i arde capul. O surdă mânie îi urca în inimă. Îndărătnicia cu care amintirile o urmăreau şi veneau s-o lovească, o deznădăjduiau. Nu putea să doarmă o noapte liniştită, nu-i era îngăduit să uite? Jacques o urmărea până şi pe drumurile cele mai necunoscute, până şi în odaia aceea de han unde întâmplarea o adusese. Şi ea avusese prostia să nădăjduiască, să-şi închipuie că e pe deplin vindecată. Trebuia mai bine să asculte de spaima şi nemulţumirea care o ameninţau pretutindeni. De astă dată avea să înnebunească. Ce avea să spună bărbatului ei, omului ale cărui vorbe mângâietoare o legănau c-un vis mincinos cu câteva clipe mai înainte? Va avea oare curajul să-i strige: „Vino, te-ai înşelat, această odaie e blestemată, am locuit în ea cu întâiul meu amant!” Ori avea să tacă şi să se prostitueze în braţele lui Guillaume, gândindu-se la Jacques? în neliniştea ei, privea mereu spre uşă şi asculta zgomotele de afară, temându-se că va auzi pasul bărbatului, că îl va Vedea intrând şi nu va şti ce să-i spună.

Dar pe când îşi pleca urechea, îi păru că cineva mergea încet pe gang şi se duse în dreptul uşii. Auzi apoi o uşoară bătaie.

— Intră, strigă ea deodată, tulburată, fără să ştie ce

spune.

Era Jacques.

X

Când Jacques se trezi la Noirade, rămase încremenit când auzi de plecarea lui Guillaume şi a nevestei lui, altfel, n-avea nici cea mai mică bănuială asupra dramei ce se ivise în timp ce el se afla acolo. Geneviève îi povesti, în câteva cuvinte, moartea grabnică a unei rude care-i silise stăpânii să plece chiar peste noapte. El nici nu se gândea să pună în cumpănă adevărul spuselor ei. „Ei, îşi zise el, am să le mai văd pe cele două turturele la întoarcerea mea din Toulon”. Şi nu se mai gândi decât cum să-şi petreacă ziua mai bine.

Porni să-şi plimbe plictiseala pe străzile înguste şi tăcute din Véteuil, unde avu nenorocul să nu întâlnească pe niciunul dintre vechii lui camarazi de şcoală. Ceasul depărtării ameninţa să nu se mai ivească. Spre seară, când de-abia îi mai rămâneau câteva minute până să pornească cu trăsura de poştă, fu oprit de un om voinic care părea că-l recunoaşte, şi începu să-i povestească pe larg cele din urmă clipe ale unchiului său. Când îşi sfârşi povestea, trăsura plecase. Jacques pierdu un ceas, căutând o altă trăsură cu chirie; dar, când ajunse la Mantes, trenul tocmai atunci se punea în mişcare. Această întârziere îl mâhni foarte mult. Aflând că avea un tren a doua zi de dimineaţă, un tren care-i îngăduia, la Paris, să pornească imediat spre Lyon, se hotărî să doarmă la *Marele-Cerb*, unde mai dormise şi-n alte dăţi.

Hanul nu se schimbase aproape deloc; oamenii rămăseseră aceiaşi, şi slujitorul care-i arăta odaia îşi îngădui să-i amintească, cu prietenească, bunăvoinţă a

băieţilor ce îngrijesc de hanuri, trecerea prin Mantes în tovărăşia Madeleinei; el îşi amintea foarte bine de acea femeie frumoasă, a cărei pungă era totdeauna deschisă.

Era aproape zece ceasuri. Jacques fumă lângă foc până aproape de miezul nopţii. Când vru să se culce, auzi o bătaie în uşă. Se duse să deschidă. Băiatul intră în odaie cu teamă parcă. Avea, zicea el, să spună ceva domnului, dar nu îndrăznea; trebuia ca domnul să-i tăgăduiască mai întâi că-l va ierta pentru ce-avea să-i spună; de-altfel, dacă se amesteca în afacerile altora, se gândea să-i facă plăcere domnului, pe care îl ştia de puţină vreme reîntors în Franţa şi care, fără îndoială, n-avea de ce să fie supărat aflând veşti despre o anumită persoană. Jacques, nerăbdător, îl rugă să se lămurească.

Atunci tot atât de răutăcios, pe cât fusese de prevăzător. băiatul îi spuse că Madeleine se afla în han în tovărăşia unui bărbat. Zâmbi oarecum batjocoritor adăugind că dăduse călătorilor odaia nr. 7, de către domnul trebuia să-şi aducă aminte. Chirurgul zâmbi şi el. Bunătatea inimii îi era prea terfelită în iubirile întâmplătoare ca să se gândească la rana ce i-ar fi putut aduce o astfel de destăinuire. Îl întrebă chiar pe băiat mai multe lucruri, dacă Madeleine era tot frumoasă, dacă tovarăşul ei era bătrân şi în cele din urmă îi spuse să plece mărturisind că vecinătatea acestei femei nu-l împiedica câtuşi de puţin să doarmă ca un copil după scăldătoare.

Se lăuda însă. După plecarea băiatului, începu să se plimbe pin odaie, gândindu-se, fără să vrea, la iubirile lui trecute. Nu era o fire visătoare; în lunga-i lipsă, amintirea vechii lui amante nu-l tulburase niciodată. Totuşi, simţea acum o oarecare nedumerire că ea se afla acolo, într-o odaie vecină, în tovărăşia altui bărbat. Era singura femeie cu care trăise un an în deplină înţelegere şi gândul c-o avusese fecioară, o deosebea în ochii lui de toate celelalte femei pe care le iubise o noapte şi pe care a doua zi le arunca pe uşă afară. De altfel, îşi zicea ca un filosof că asta era viaţa, că trebuia să se aştepte s-o vadă pe Madeleine în braţele altuia. Nici nu-i trecu prin gând să se învinuiască c-o

aruncase la voia întâmplării; ea călătorea şi poate că îşi găsise un amant bogat. Visările îi aduseră în cele din urmă la hotărârea să-i strângă mâna ca vechi prieten; n-o mai iubea, dar ar fi simţit, o adevărată bucurie să stea cu ea de vorbă câteva clipe. Când îi trecu prin minte gândul să-i dea bună-ziua, uită uşoara tresărire de mai înainte şi se gândi numai la mijlocul de a pătrunde o clipă în odaia Madelenei. Această întrevedere îl părea foarte simplă, ea plăcea firii lui copilăreşti. Se aştepta, de altfel, ca vechea lui amantă să-i sară de gât. Presupunea că putea fi măritată, dacă i-ar fi trecut prin minte i-ar fi părut caraghioasă, căci o vedea parcă mereu în casa lui din strada Soufflot, în mijlocul prietenelor, fumând din pipa lor de spuma de mare. Hotărî totuşi să se poarte cu luare-aminte ca să nu dea de bănuit noului ei amant.

Odaia lui era în capătul gangului; trei odăi îl despărţeau de nr. 7. Îşi întredeschisese uşa, ascultând, gândindu-se la greutatea împlinirii planului. Fiindcă trebuia să plece a doua zi de dimineaţă, îşi închipuia că nu-i rămâne vreme s-o mai vadă, când auzi un zgomot de uşă deschisă. Privi afară; zări atunci prin umbră un bărbat care ieşea de la nr. 7 şi se îndrepta spre scară. Când sunetul paşilor lui se pierdu în întuneric, îl zgudui un râs tăcut.

— Domnul a plecat, se gândi el, e vreme să mă duc să înfăţişez respectele mele doamnei.

Şi porni cu pas de lup să bată la uşa Madeleinei. Când intră, când ea-l zări în faţa ei, se ridică deodată, îngrozită. Totuşi această vedenie nu aduse cu sine aspra lovitură cu care altădată ar fi zdrobit-o ivirea lui Jacques. Se aştepta parcă să-l vadă. De când recunoscuse odaia, de când amintirile trecutului o înnebuneau iarăşi, îşi închipuia că-l vede în ochi pretutindeni pe vechiul ei amant. Venise, şi-i părea firesc, era acasă la el. Nici nu se întrebă cel puţin cum de se afla la *Marele-Cerb* şi de unde ştia că ea e acolo. Simţi numai un fior de gheaţă trecându-i prin inimă. Dreaptă, nemişcata, cu ochii aţintiţi asupra lui Jacques, aştepta ca el să vorbească cel dintâi, stăpânită de-o linişte ciudată.

— Ei da, e chiar Madeleine, zise el în cele din urmă cu glas de-abia şoptit.

Zâmbea şi-o privea cu mare mulţumire.

— Acest Iosef are o ţinere de mine îndrăcită... Ţi-aminteşti, băiatul care ne-a slujit atunci când ne-am oprit aici... Mi-a spus că ai venit şi că te-a recunoscut. Am vrut să-ţi strâng mâna, draga mea Madeleine.

Şi se îndreptă spre ea, cu mâinile întinse, prietenește, zâmbind. Ea se dădu înapoi.

— Nu, nu, şopti ea.

Ei păru surprins că se sperie, dar nu-şi pierdu nimic din bunăvoinţă.

— Nu vrei să-ţi strâng mâna? reluă el apoi. Şi de ce? Să nu-ţi închipuieşti c-am venit să-ţi tulbur noua iubire. Viu ca prieten. Madeleine, ca vechi camarad, şi nimic mai mult... Am băgat de seamă că domnul nu-i aici şi-am să plec înainte de-a veni el... E oare grasul Raul?

Grasul Raul era studentul care propusese Madaleine să trăiască cu el, câteva minute după plecarea chirurgului. Ea se cutremură la numele acelui om. Presupunerea lui Jacques, putinţa unei legături între ea şi unul dintre vechii lui camarazi, o rănea adânc. „Dacă i-aş spune totul?” se gândi ea. Încolţită, sângerându-i inima, regăsea totuşi tăria hotărâtoare a firii ei: avea, în câteva cuvinte, să mărturisească noului ei amant tot adevărul, să-l roage să nu mai caute s-o vadă, când el urmă cu glas şi mai vesel:

— Nu răspunzi?... Doamne! Ce ascunsă mai eşti!... Tu ai ales odaia asta?... Ţi-o aminteşti, nu-i aşa?;.. Ah, biata mea copilă, frumoase zile am mai petrecut împreună!.. Ştii că bine ţi-ai bătut joc de amantul tău aducându-l aici?

Şi râse cu hohot. Madeleine, zdrobită, îl privea încremenită.

— N-am fost niciodată un înfumurat, adăugă el; cred că m-ai uitat cu desăvârşire... Totuşi, n-aş vrea să fiu în locul domnului aceluia... Haide, fie vorba între noi, de ce dracu ai ales tocmai odaia asta?... Nu-mi răspunzi? Ne-am despărţit oare supăraţi?

— Nu, răspunse ea cu glas surd.

Dar şovăi şi se sprijini de cămin ca să nu cadă. Simţea că nu va avea curajul să vorbească; cu niciun preţ n-ar fi putut rosti numele lui Guillaume, acum când Jacques râdea de omul care venise să petreacă o noapte cu ea în odaia în care ei se iubiseră altădată. Şi-apoi, mai trebuia ca el s-o bănuiască, c-o glumă grosolană de om fără suflet, că alesese înadins odaia aceea. Îi părea că întâiul ei amant o arunca numai c-o vorbă în noroiul din care nu trebuia să se smulgă; se credea murdărită în aşa chip încât îşi pleca fruntea ruşinată ca după cum şi în ajun o smulsese din răceala şi tăria ei obişnuită; din această pricină simţea un adânc fior trecându-i prin inimă; acest băiat vânjos care-o stăpânea Veşnic cu apropiate legături trupeşti, îi sfărâma voinţa numai cu sunetul glasului, c-o privire o făcea supusă, slabă şi învinsă. Când în toată fiinţa ei simţi această moliciune de femeie fără sprijin, îi fu frică de întâile ei gânduri de luptă şi nu încercă să se împotrivească. Jacques nu ştia nimic. Întâmplarea îl aducea în calea ei: avea să-şi bea ocara până la capăt, aştepta să-l vadă plecat.

Tânărul nu putea ghici gândurile care o făceau să tremure. Îşi închipui că ea îl credea în stare să aştepte pe omul cu care trăia, ca să-l vâre într-o scenă caraghioasă.

— Dar nu tremura aşa! îi zise el urmând să râdă. Mă iei drept un căpcăun? Ţi-am spus că nu voiam decât să-ţi strâng mâna... Plec însă... Uite, n-am dorinţa să-l văd pe domnul acela... Ce-mi pasă cine-i el?... De îndată ce voi auzi cel mai zgomot plec...

Şi se duse să asculte la uşa pe care-o lăsase întredeschisă. Apoi se întoarse, fără ca spaima Madeleinei să-i fi ştirbit din veselie. Această ciudată întrevedere îi plăcea. Nu simţea cât e de josnică şi de crudă.

— Ştii tu, reluă el, că era să rămân acolo în fundul mării? Dar peştii nu m-au vrut. M-am reîntors să trăiesc la Paris. Oh, am să te întâlnesc deseori şi, sunt încredinţat, că n-ai să-mi mai faci mutra asta speriată. Dar tu, ce-ai mai făcut? ce faci?

— Nimic, răspunse Madeleine.

Se simţea fără putere; îl asculta şi-i răspundea fără să

ştie ce. Îşi zicea că, după plecarea lui, avea vreme să se gândească la toate. În spaima ei, gândul că Guillanne putea urca dintr-o clipă într-alta, nu-i trecea prin minte.

— Ah, zise el oarecum zăpăcit, nu faci nimic. Doamne, ce rece eşti! Şi eu care credeam că ai să-mi sări de gât... Îl iubeşti?

— Da.

— Cu atât mai bine! Nu-mi plac oamenii cu suflet gol... Şi de mult eşti cu el?

— De cinci ani.

— Drace! iată o dragoste temeinică... Vasăzică, nu e Raul?... Atunci e Georges?... Nu?, A, poate e micul blond, Julien Durand? Nici el?... Poate-i unul pe care eu nu-l cunosc?

Ea se schimbă şi mai rău la faţă; o umbră de amară suferinţă îi trecu pe obraji. Jacques crezu că aude paşii bărbatului.

— Nu te îngrozi, reluă el, ţi-am făgăduit să plec de îndată ce-l voi auzi că s-a reîntors. Îmi face plăcere să stau. puţin de vorbă cu tine... Prin urmare, nu-i niciunul dintre băieţii pe care. i-am numit?

— Nu.

— Erau băieţi, buni, camarazi de-o zi la care m-am gândit de multe ori, când eram departe de Franţa... Îţi aminteşti ce zile frumoase am petrecut în mijlocul lor? Plecam de dimineaţă spre pădurea Verrières şi ne întorceam seara, încărcaţi cu ramuri de liliac. Mi-aduc aminte şi-acum ce de căpşuni mâncam, mai ales în odăiţa unde ne culcam deseori: de la cinci ridicam perdelele şi soarele te trezea, izbindu-te în ochi... M-am gândit de multe ori că unul dintre bunii mei prieteni mi-a luat locul în inima ta.

Madeleine făcu un gest rugător. Dar Jacques se simţi umilit în cele din urmă de purtarea ei rece; urmă cu asprime:

— Haide, poţi să-mi mărturiseşti adevărul, n-am să mă supăr... Asta trebuia să se întâmple... Aşa e viaţa: te legi, te dezlegi, te întâlneşti iarăşi. În fiecare săptămână întâlnesc câte una dintre prietenele mele de altădată. Tu faci rău că

te porţi ca o eroină de tragedie şi mă priveşti ca pe un duşman… Erai aşa de veselă, aşa de nepăsătoare!

O privea cu luare-aminte şi se minuna c-o găseşte grasă şi mulţumită oarecum în risipa ei de frumuseţe.

— Aveai dreptul să faci pe supărata, zise el în glumă, eşti mult mai frumoasă… Ai devenit femeie, Madeleine, şi se vede c-ai fost fericită… Haide, priveşte-mă în ochi: Ah, frumosul meu păr roşcat, frumosul meu gâtişor!…

Căuta să se apropie, un fulger de dorinţi îi trecu prin ochi.

— Cum nu vrei să mă săruţi înainte de plecare?

Madeleine se feri să scape de mâinile ce se întindeau spre ea.

— Nu, lasă-mă te rog, şopti ea cu glas stins.

Pe Jacques îl surprinse amărăciunea glasului ei. Deodată se făcu şi el serios; inima lui de băiat bun se simţi mişcată şi îşi dădu seama că, fără să vrea, fusese aspru şi crud. Făcu în linişte câţiva paşi spre uşă. Apoi, oprindu-se:

— Ai dreptate, Madeleine, zise el. Sunt un prost, am făcut rău că am venit… Iartă-mi râsul, după cum eu îţi iert răceala. Îmi e frică însă că poate nu ai nici inimă nici ţinere de minte. Dacă pe omul acela îl iubeşti cu adevărat, nu rămâne cu el în această odaie.

Vorbea liniştit şi ea îşi stăpâni lacrimile când el îi arătă zidurile c-un gest larg.

— Eu sunt un om de nimic, urmă el, iubesc pe oriunde, fără prea mult suflet. Şi totuşi, parcă lucrurile, patul, odaia asta întreagă îmi vorbesc de tine… Îţi mai aduci aminte, Madeleine?

Gândurile făcură din nou să-i scânteieze în priviri o aprinsă dorinţă.

— Haide, zise el apropiindu-se, dă-mi mâna plec.

— Nu, nu strigă ea şi mai îngrozită.

O văzu câtva timp tremurând în faţa lui, ridică din umeri şi ieşi, socotind-o nebună. Scurta părere de rău că venise şi se arătase poate prea aspru, se îneca într-o surdă mânie împotriva vechii lui amante care nu voia nici să-i strângă mâna. Dacă fusese oarecum simţitor, arătând odaia, această fugară înduioşare venea dintr-o gelozie pe care i-ar

fi fost ruşine s-o mărturisească.

Rămânând singură, Madeleine începu să se plimbe prin odaie, obosită, schimbând lucrurile de la locul lor, fără să-şi dea seama ce face. Era în ea un fel de luptă nepotolită care-o împiedica să-şi ascundă gândurile. Într-o clipă se simţi hotărâtă să alerge după Jacjues şi să-i povestească legătura ei cu Guillaume; credea, acum când nu-l mai vedea în faţa ei, că ar fi în stare să facă o astfel de mărturisire; de altfel, nu era îmboldită spre aceasta hotărâre de gândul să vie în ajutorul bărbatului ei şi să-i croiască un viitor liniştit; se gândea numai la ea, se revoltă în cele din urmă sub dispreţul prietenesc şi batjocoritor al întâiului ei amant şi voia să-i arate că trăise ca femeie cinstită şi, deci, trebuia respectată. Această revoltă a mândriei îi ascundea adevărata stare a lucrurilor; nu se întreba ce avea să-i spună lui Guillaume când avea să intre în odaie. Deznădăjduită de cele petrecute până atunci, nu găsea în inima ei decât mânie, o trebuinţă de neînlăturat să scape prin orice mijloc şi cât mai în grabă de amărăciunea ce-o chinuia.

Cum se plimba neliniştită prin odaie, auzi scârţâind uşa pe care Jacques o lăsase întredeschisă. Se întoarse crezând că e Guillaume. Atunci zări în prag pe cerşetoarea de pe drum, femeia în zdrenţe, care urmărise caleaşca până la *Marele-Cerb.*

Această femeie se apropie de ea şi-o privi cu luare aminte.

— Nu m-am înşelat, zise ea. Te-am recunoscut Madeleine, deşi erai ascunsă în umbră. Mă mai cunoşti?

Madeleine avu o tresărire de vie surprindere zărind în plină lumină chipul cerşetoarei. Căuta s-o înfrunte, cu toată mânia.

— Da, te cunosc, Louise, răspunse ea cu glas plin de răutate, cu întreaga revoltă a sufletului ei.

Nu-i mai trebuia decât ivirea acestei femei ca să înnebunească. Louise era vechea ei prietenă care-o dusese să-i vadă fetiţa, la câteva leghe de Paris, în ajunul plecării lui Jacques. În cartierul Latin era cunoscută sub numele de

Cocleala, din pricină că se îmbăta deseori cu absint şi avea obrajii verzui, moi şi bolnavi. Pe atunci Cocleala era socotită o celebritate după care îşi pierdeau vremea toţi cei de-abia ieşiţi din şcoală. Rătăcită, lovită de isterie din pricina băuturii, la balurile de mahala, se spânzura de gâtul oricărui bărbat; era o desfrânată, fără pereche, care nu-şi mai dădea seama de josnicia vieţii în care se zbătea. Când născu o fetiţă, căuta parcă să apuce pe-o cale mai bună, Jacques, care se înnebunea după firea ei de mitocană, nu se simţi câtuşi de puţin înjosit făcând-o prietena Madeleinei, cu atât mai mult cu cât pe vremea aceea era amanta unuia din prietenii lui; voia să se obişnuiască, zicea ea, să trăiască c-un singur bărbat. Dar peste puţină vreme căzu iarăşi în noroi; a fi mamă îi păru în cele din urmă ceva lipsit de însemnătate; glumea uneori şi-i părea ciudat că crezuse altfel vreme de câteva luni. Madeleine când locuia în strada Est, o văzuse într-o noapte târându-se pe un trotuar, beată moartă, între doi studenţi care o băteau, şi această făptură josnică îi rămăsese în minte ca cea mai groaznică amintire din viaţa ei de altădată.

Azi Cocleala căzuse în cea mai josnică viaţă. Trebuia să aibă treizeci şi ceva de ani, dar i-ai fi dat lesne cincizeci. Purta o mizerabilă rochie în zdrenţe; fusta prea scurtă şi ruptă îi arăta picioarele încălţate în pantofi bărbăteşti; un şal murdar se înnoda în jurul gâtului şi braţele ieşeau de sub el aproape goale, învineţite de frig. Chipul, învăluit într-o batistă înnodată sub bărbie, avea o înfăţişare de dobitocie; băutură făcuse din ea o mască hidoasă, cu buze vinete ce spânzurau creţe şi moi, cu ochi obosiţi şi roşii. Gângăvea cu glas răguşit, sughiţând, întovărăşindu-şi vorbele cu gesturi nelămurite care păstrau o urmă de farmec josnic din vechile ei dansuri desfrânate. Dar ceea ce o făcea mai de plâns şi mai de plâns şi mai murdară pe această făptură îndobitocită de stricăciune, era rătăcirea, fiorul veşnic ce o scutura; absintul îi măcinase carnea şi nervii; se mişca şi vorbea cu tresăriri şi rânjete ciudate, cu schimonosiri de neînduplecat. Madeleine îşi aminti ce-i spusese bărbatul ei despre această femeie care umbla

veşnic pe drumuri ca o scăpată de la Charenton. Ea o crezu cu totul nebună şi-i era frică.

— Da, te cunosc, reluă ea cu glas aspru. Ce vrei cu mine?

Louise o privea mereu cu ochi tulburaţi. Avu un rânjet crud.

— Nu-mi mai vorbeşti ca altădată, faci pe mândra... Oare, fiindcă n-am şi eu o rochie de mătase ca tine?... Dar tu ştii bine, fată, că în viaţă sunt oameni şi sus şi jos... Mâine poţi fi şi tu aşa de mizerabilă cum sunt eu azi.

Fiecare cuvânt al ei o rânea pe Madaleine, sporindu-i mânia. Tot trecutul se ridica în faţa ei, îşi zicea că această femeie are dreptate că şi ea ar fi putut cădea în noroiul josniciei.

— Te înşeli, reluă ea cu asprime. Eu sunt măritată... Lasă-mă.

Dar nebuna urma să ţipe:

— Ai noroc, asta e. Mie nu mi s-a întâmplat astfel de lucruri... Când te-am văzut, în trăsură cu bărbatul tău, credeam că ai pus mâna pe un milion... Aşadar, domnul care mi-a dat banii e bărbatul tău?

Madaleine nu răspunse: suferea îngrozitor. Totuşi Cocleala se străduia să deschidă vorba despre unele lucruri care o interesau. În cele din urmă se scotoci prin buzunare.

— Aşteaptă, gângăvi ea, am să-ţi dau banii înapoi... Banii unui bărbat sunt ceva sfânt... Credeam că domnul acela e amantul tău, şi n-ar fi fost rău, nu-i aşa? să primeşti bani de la amantul unei prietene.

Madeleine făcu un gest că nu primeşte.

— Păstrează banii, zise ea, eu ţi-i dau. Ce mai vrei de la mine?

— Eu? Nimic, răspunse Louise zăpăcită.

Apoi, aducându-şi aminte, începu să rânjească.

— A, da, strigă ea, mi-aduc aminte... Nu, tu nu eşti fată cumsecade, Madeleine. Eu sunt o femeie pierdută şi tu mă tulburi cu mândria ta. Voiam să stăm de vorbă, să râdem, să ne aducem aminte de vremurile bune... Mi-a făcut mare plăcere când te-am recunoscut în trăsură. Te-am urmărit, fiindcă nu îndrăzneam să-ţi strâng mâna în faţa bărbatului

tău. Doream să rămâi singură cu tine, îţi închipuieşti… Căci aici nu mai văd pe nimeni din lumea noastră de altădată. Sunt mulţumită că tu eşti fericită.

Se aşezase pe un scaun şi se văita cu glas răguşit, flecărind c-o bunăvoinţă care-o mâhnea pe Madeleine peste măsură. Avea gesturi obosite, se cuibărea în zdrenţe, îşi învăluia vechea prietenă în priviri tulburi străbătute de înduioşări de beţivă. Glasul aspru, pe care căuta să-l facă mângâietor, purtarea ei prea prietenească, desfăşura o privelişte amară şi dezgustătoare.

— Vezi, urmă ea, nu n-am avut noroc… Am căzut bolnavă la Paris, băusem prea mult absint, îmi pare; capul îmi părea gol, trupul îmi tremura ca o frunză. Uită-te la mâinile mele. Tremură şi-acum. La spital mi-a fost frică de studenţii în medicină; şopteau în juru-mi că tot s-a sfârşit, că nu mai avem mult de trăit. Atunci am cerut să plec, şi m-au lăsat. Voiam să mă reîntorc la Forgues, un sat la o leghe departe de-aici, unde tatăl meu era rotar. Unul dintre vechii mei amanţi mi-a cumpărat un bilet de tren.

Se opri să-şi vie în fire parcă; nu putea vorbi decât în fraze scurte.

— Închipuieşte-ţi, urma ea, că tatăl meu murise. Îi mersese rău. Găsii în locul lui pe-un alt rotar care mă alungă din casă. Sunt şase luni de-atunci. Aş fi vrut să mă reîntorc la Paris, dar n-aveam un ban şi rochia nu se mai ţinea pe mine… Totul se sfârşise, cum ziceau la. spital. Bărbaţii nu m-ar mai fi atins nici cu cleştele. Atunci am rămas prin partea locului. Ţăranii nu sunt răi, îmi dau de mâncare… Câteodată, pe drum, copiii mă urmăresc cu pietre.

Glasul ei se posomorî. Madeleine, îngrozită, o asculta, fără să îndrăznească s-o alunge. Cocleala, în cele din urmă, clătină din cap a deznădejde; rânji apoi, ca de obicei, descoperindu-şi dinţii galbeni.

— Ei, mi-am avut şi eu vremea mea, dragă. Ţi-aduci aminte cum alergau bărbaţii după mine? Am petrecut frumos noi amândouă la Verrières. Te iubeam mult, fiindcă îmi spuneai multe prostii. Dar, îmi aduc aminte că într-una

din zile te-am luat la ţară; amantul meu te luase în braţe, şi eu făceam pe geloasa. Tu ştii însă c-o făceam în glumă.

Madeleine se simţi şi mai îngrozită. Amintirile ce-i trezea această făptură o înăbuşeau.

— Ascultă, zise deodată cealaltă, dar amantul tău, băiatul acela voinic, Pierre, Jacques, nu mai ştiu cum îl chema, ce s-a făcut? Uite un bărbat care într-adevăr a fost plin de viaţă. Trebuie să-ţi spun un lucru: îmi făcea curte, îl plăceam. Acum cred că nu te mai superi dacă-ţi mărturisesc toate astea... Te mai întâlneşti cu el câteodată?

Madeleine, istovită, nu mai putu îndura chinul ce-i pricinuia Cocleala. Mânia o sugruma, întreaga ei fiinţă se revoltă.

— Ţi-am spus că sunt măritată, răspunse ea. Du-te, du-te...

Nebuna păru înspăimântată. Se ridica, parcă ar fi auzit ţipetele copiilor ce-o urmăreau cu pietre pe câmp.

— De ce-mi spui să plec? gângăvi ea. Nu ţi-am făcut niciodată vreun rău; ţi-am fost prietenă; nu ne-am despărţit supărate.

— Pleacă, strigă Madeleine. Nu mai sunt aceea pe care-ai cunoscut-o... Am o fetiţă...

— Şi eu am avut o fetiţă... Dar nu mai ştiu nimic... Am uitat să plătesc doica pentru îngrijire, şi mi-au luat-o... Tu n-ai suflet bun, mă goneşti ca pe-un câine... Bine ziceam eu pe vremuri că eşti o obraznică şi-o fudulă.

Şi, cum Madeleine mergând spre ea, o împingea încet spre uşă, Cocleala înnebuni deodată şi începu să ţipe:

— Nu înseamnă că dacă ai avut noroc trebuie să dispreţuieşti pe alţii. Tu n-ai fost mai prinţesă ca mine, auzi? când trăiam amândouă în cartier. Dacă domnul tău m-ar fi întâlnit pe mine, eu aş purta acum rochiile tale de mătase şi tu ai umbla desculţă pe drumuri. S-o ştii asta, draga mea.

În aceeaşi clipă Madeleine auzi pasul lui Guillaume pe scară. Un val de mânie îi urcă spre inimă. O prinse pe Louise de umăr şi-o târî cu putere în mijlocul odăii, strigând:

— Da, ai dreptate. Uite că vine şi bărbatul meu. Rămâi ca

să-i spui că sunt o ticăloasă.

— Ei, nu, răspunse cealaltă căutând să scape. Tu m-ai supărat, şi-atâta tot... Eşti prea mândră... Plec.. Nu vreau să-ţi fac vreun neajuns.

Dar, când se pregătea să plece, intră Guillaume. Se opri nedumerit în faţa cerşetoarei şi îşi întrebă nevasta din ochi. Madeleine se rezemase de scrin. Deznădejdea o gâtuia; nu mai avea un pic de roşeaţă pe frunte, nicio undă de tulburare în priviri; rece, hotărâtă, cu chipul schimbat de-o tărie nesocotită, părea gata de luptă.

— E una dintre vechile mele prietene, Guillaume, zise ea scurt. A venit să stea de vorbă cu mine... Roag-o să vie. câteodată la Noiraude să ne vadă.

Aceste cuvinte pricinuiră lui Guillaume o mâhnire de neînchipuit. Ghici, după felul cum îi vorbea Madeleine, că pacea lor murise din nou. Chipul lui blând se învălui într-o mută durere. Îndreptându-se spre Louise, o întrebă încet» înduioşat:

— Ai cunoscut-o pe Madeleine?

— Da, domnule, răspunse nenorocita... Dar n-o asculta... Dacă ştiam, nu mai veneam...

— Vrei bani?

Ea avu un gest de mândrie şi nu primi.

— Nu, mulţumesc... Dacă mi-ai fi fost amant, era altceva... Plec... noapte bună!

După ce închise uşa, soţii se priviră o clipă în linişte. Simţeau că o mare neînţelegere se ivea între ei, că dacă ar fi deschis gura, trebuiau să-şi spună vorbe aspre; ar fi vrut să nu vorbească, dar, fără să-şi dea seama, erau îmboldiţi spre noile suferinţe ce-i ameninţau. Fu o clipă amară de dispreţ şi mânie. Guillaume, în surprinderea ce-i pricinuise această nouă veste a nenorocirii, aştepta c-o resemnare plină de groază. O lăsase pe Madeleine liniştită, zâmbitoare, visând viitoarele bucurii, şi-o regăsea tremurând, supărată, cu ochii aţintiţi asupră-i, aspră şi neînduplecată; fiindcă simţea că i-ar fi greu să ceară o lămurire în privinţa acestei schimbări, nu-şi putea înăbuşi neliniştea şi întrevedea o mâhnire pe care nu ştia dacă e în

stare s-o primească. Se apropiase de Madeleine, în ochi cu toată nenorocita blândeţe pe care o avea în suflet. Dar ea rămânea deznădăjduită în urma celor două întâlniri ce veniseră s-o sugrume, una după alta; zece minute îi fuseseră de ajuns să-şi retrăiască trecutul; acum păstra în ea groaza şi răceala vedeniei lui Jacques şi-a umbrei Coclelei.

De la plecare fostului ei amant, nu-i mai păsa de mâhnirile lui Guillaume, căuta numai să-şi amorţească durerile şi revolta întregii ei făpturi. Ivirea Louisei o îndemna parcă să sufere. Un singur gând lumina prăpădul acestei mânii: „Fiindcă sunt o ticăloasă, fiindcă nu mai pot fi iertată, fiindcă totul e împotriva mea, va trebui să fiu aceea ce vrea cerul”.

Şi atunci ea vorbi cea dintâi.

— Am fost nişte fricoşi, zise ea deodată lui Guillaume,

— De ce-mi spui asta? întrebă el.

Ea clătină din cap, dispreţuitor.

— Nu trebuia să fugim ca nişte vinovaţi. Trebuia să fim tari cu dreptul nostru, în urma celor cinci ani de înţelegere deplină... Acum nu mai putem lupta, suntem învinşi, liniştea noastră a murit.

Guillaume vru să ştie totul, de aceea întrebă:

— Dar ce s-a petrecut. Madeleine?

— Nu ghiceşti nimic? strigă ea; n-ai văzut-o pe nenorocita aceea? Ea îmi reaminteşte trecutul care mă înăbuşă şi pe care zadarnic caut să-l uit.

— Ei bine, a plecat: linişteşte-te. Viaţa ta cu a ei nu se leagă întru nimic. Eu te iubesc.

Madeleine râse scurt. Apoi ridică din umeri şi răspunse:

— Intru nimic!... Aş fi vrut să fii şi tu aici. Ai fi auzit cum îmi spunea că acum m-aş târî pe străzile Parisului, dacă tu nu m-ai fi smuls de pe drumuri.

— Taci, Madeleine, nu vorbi astfel. Eşti răutăcioasă; n-ar trebui să nesocoteşti dragostea ce-ţi port.

Dar Madeleine se simţea şi mai neliniştita, aţâţată de vorbele murdare ce-i ardeau buzele. Se mânia văzând că bărbatul ei apără o dragoste fără temei, căuta o dovadă a

josniciei sufletului ei, ca să i-o arunce în faţă şi să-l împiedice de-a mai căuta s-o liniştească. Dar nu găsi un cuvânt:

— L-am văzut pe Jacques,

Guillaume nu pricepu nimic. O privi nedumerit.

— A fost aici adineauri, urmă ea; m-a tutuit; a vrut să mă sărute.

Şi-şi aţintea privirea dreaptă asupra lui Guillaume care rămase trăsnit şi căută un scaun pe aproape. În cele din urmă gângăvi:

— Jacques a plecat.

— Ei, nu, doarme aci, alături; l-am văzut.

— Dar omul acesta e pretutindeni? zise atunci Guillaume într-o pornire de spaimă şi de mânie.

— Cum, răspunse Madeleine c-o tresărire de măreţie în toată înfăţişarea ei... Oare tu nădăjduieşti că ai să omori trecutul? A, da, odaia asta îţi părea un colţ pierdut, un lăcaş singuratec în care nimeni nu se mai putea ivi între noi; îmi spuneai că suntem singuri, departe de lume, mai sus de ea, şi că aci vom petrece o noapte de dragoste liniştită. Ei bine, umbra şi liniştea acestei odăi minţeau, spaima ne aştepta şi în acest lăcaş necunoscut unde nu trebuia să rămânem decât un ceas ori două...

Bărbatul ei o asculta, abătut, cu ochii în pământ, deznădăjduit că ar mai putea stăvili şuvoiul vorbelor ei.

— Şi eu, urmă ea, am fost aşa de nenorocită să cred că sunt locuri în care poţi uita. Mă legănam cu visurile tale... Vezi tu, Guillaume, singur nu poţi fi nicăieri. Oriunde am fi fugit, dacă ne-am fi ascuns în tainiţele cele mai adânci, soarta ar fi ştiut să ne găsească, căci ruşinea din sufletul meu se îngrozeşte numai la gândul că o poate întâlni. Căci eu port în mine suferinţa; e de-ajuns ca un singur cuvânt să deschidă rănile. Spune dacă nu suntem două fiare rănite care în zadar îşi caută adăpost din stufiş, căci, în cele din urmă, mor în cine ştie ce văgăună!

Se opri un răstimp, apoi reluă cu mai multă mânie:

— E vina noastră, ţi-am spus. Nu trebuia să fugim. Plecând de la Noiraude, în seara când a venit omul acesta,

adu-ţi aminte, ţi-am spus că amintirile mă vor urmări pretutindeni. Iată de ce suferim acum. Auzeam cum se fugăresc neînduplecate în urma mea şi-acum simt cum mă sfâşie, cum îşi înfig unghiile în carnea mea. Ah, cât sufăr! Toate aceste amintiri mă chinuiesc peste puterile mele.

Ţipând, îşi duse mâinile la piept, parcă într-adevăr ar fi simţit muşcătura unor dinţi de câine. Guillaume era istovit de atâta suferinţă; vorbele crude ale nevestei lui începeau să-i pricinuiască o nerăbdare chinuitoare. Aspra voluptate a răzvrătirilor ei îi răpea slăbiciunea şi nevoia de linişte. În cele din urmă se mânie el însuşi Ar fi vrut să-i poruncească să tacă. Dar crezu că e mai bine să încerce încă odată s-o domolească; o făcu însă fără hotărâre.

— Vom uita, zise el, vom porni să căutăm fericirea mai departe.

— A, tu crezi, urmă ea, că pot să mă chinuiesc la fiecare pas şi să-mi păstrez mintea liniştită şi sănătoasă! Simt că nu mai am putere. Îmi trebuie linişte, altfel îmi pierd capul.

— Haide, nu te chinui astfel, reluă Guillaume care veni spre ea şi încercă să-i ia mâinile într-ale lui. Vezi cât sufăr. Cruţă-mă. Să sfârşim această scenă prea crudă... Mâine, când vom fi mai liniştiţi, vom găsi poate un mijloc de vindecare... E târziu, să ne culcăm.

El nu mai nădăjduia nimic, dar voia să se ascundă în liniştea şi negura nopţii; îi părea că ar suferi mai puţin când s-ar întinde sub plapumă şi când, cu lumina stinsă, n-ar mai fi silit să asculte glasul Madeleinei. S-apropie de pat, îndreptă perdelele şi dădu într-o parte un colţ al plapumei. Madeleine, mereu rezemată de scrin, îl privea îngrozită. Când patul fu dezvăluit întreg şi zări albeaţa scânteietoare a cearceafului:

— Eu nu mă culc, zise ea... În patul ăsta nu pot dormi niciodată lângă tine.

El se întoarse, surprins, fără să înţeleagă rostul acestei împotriviri.

— Nu ţi-am spus încă, urmă ea, că am mai locuit în odaia asta, cu Jacques... Am dormit aici, în braţele lui.

Şi arătă patul c-un gest de spaimă. Guillaume şovăi, apoi

se lăsă moale pe-un scaun. Tăcu zdrobit. De astă-dată se lăsă de bunăvoie în braţele soartei: totul pornise să-l chinuiască prea crud pentru puterile lui.

— Cred că n-ai să mă întrebi dacă-ţi spun adevărul, reluă, fără cruţare, Madeleine. Vreau să te feresc de-o josnicie. Nu primeşti, nu-i aşa, să mă strângi în braţe în patul în care m-a avut Jacques... Am visat prea urât şi eu poate că aş muri de ruşine...

Numele întâiului ei amant pe care-l rostise pentru a doua oară, trezi amintirea întâlnirii avută cu el cu câteva clipe mai înainte. Mintea îi rătăcise; sărea de la una la alta.

— A fost în faţa mea adineauri, zise ea. Rânjea, mă umilea. Pentru el sunt o biată copilă, o femeie pe care oricând o poate înjosi. Nu ştie că acum sunt respectată, nu m-a văzut încă la braţul tău... La început am vrut să-i spun adevărul. Dar n-am putut... Vrei să ştii de ce n-am putut, de ce l-am lăsat să râdă şi să mă tutuiască? Trebuie să ştii totul, ca să nu-mi mai vorbeşti de-o nouă fericire... Omul acesta m-a bănuit că am târât aici un nou amant, ca să gust o plăcere murdară amintindu-mi trecutul.

Guillaume nici nu tresări cel puţin; primea loviturile c-o nepăsare de vită. Apoi, după o clipă de linişte:

— Odaia asta, şopti Madeleine, eu o cunosc foarte bine...

Ea se îndepărtă de scrinul în apropierea căruia şezuse de la început, şi se îndreptă spre mijlocul odăii. Aici, mută şi neînduplecată, cu gâtul umflat de mâna înăbuşită ce-o sugruma, începu să privească în juru-i, pe încetul, c-o amănunţită luare-aminte. Guillaume, care-o privea, rămase îngrozit de expresia ochilor el; nu se putu opri să-i spună:

— Tu mă înspăimânţi, Madeleine... Nu privi astfel zidurile...

Ea clătină din cap. Se învârtea în loc şi privea de departe fiecare lucru.

— Le cunosc, le cunosc, repetă ea cu glas prelung ca un murmur. Ah, îmi arde capul! Trebuie să mă ierţi, vezi tu! Cuvintele îmi urcă pe buze fără să vreau: aş vrea să nu spun nimic, dar nu mă pot stăpâni... Trecutul îmi umple inima... Groaznic lucru e amintirea... Ai milă, omoară-mi,

omoară-mi gândul!

În cele din urmă începuse să ţipe:

— Aş vrea să nu mă mai gândesc, să fiu moartă, ori să mai trăiesc, dar nebună... Oh, să-ţi pierzi mintea, să trăieşti ca un lucru oarecare, să nu mai asculţi în creier groaznicul murmur al amintirilor!... Asta scapă voinţei mele; gândurile mă chinuiesc fără cruţare, curg în mine cu sângele din vine, le aud cum bat până în vârful degetelor... Iartă-mă, Guillaume, nu pot să tac.

Făcu câţiva paşi împleticindu-se; bărbatul ei crezu că într-adevăr înnebunise. Întindea mâinile, o chemă, încerca s-o oprească.

— Madeleine, Madeleine, zise el cu glas rugător.

Dar ea nu-l asculta. Ajunsese lângă zidul din faţa căminului şi repeta întruna:

— Nu, n-aş vrea să mă gândesc, căci gândurile mă îngrozesc şi mă gândesc prea mult... Recunosc totul aici.

Şi ridica ochii, privind năucă spre zidul din faţa ci. Vedenia lui Jacques, a acestui om care o tulbura peste măsură, îi rătăcise mintea şi-i zdrobise trupul; această boală sporea cu fiecare clipă; acum se simţea nebună, nu mai ştia ce face. Uitând că se afla lângă bărbatul ei, cu gândul la trecut, credea că trăieşte zilele de altădată; un cald fior înfierbânta firea ei liniştită; primea de la cele mai mici lucruri ce-o înconjurau o adâncă mustrare parcă şi fiecare nouă simţire se topea în cuvinte şi ţipete ucigătoare. Trăise din nou ceasurile petrecute alături de Jacques în acest loc şi, după cum ea însăşi spunea, le trăia fără teamă, parcă ar fi fost singură în odaia aceea.

Focul arunca pe ziduri lungi pete roşiatice. Numai umbra lui Guillaume, care sta pe un scaun lângă masă, urca spre tavan, neagră, uriaşă; celelalte lucruri ale odăii, până în colţurile cele mai ascunse, erau viu luminate. Patul, pe jumătate descoperit, albea în umbră; lucrurile păreau tăiate de fâşii de lumină şi limbi de flăcări jucau printre ele; tablourile se învăluiau în linii aspre, îmbrăcămintea de culoare roşie şi galbenă a lui Pyram şi a Tisbei, păta hârtia cu spumă de sânge şi de aur; orologiul de sticlă argintată

se lumina din pivniţă până la pod, parcă păpuşile culcate pe divanuri ar fi avut de gând să dea vreo serbare.

Madeleine, în această lumină vie, fâlfâindu-şi pe lângă ziduri rochia cenuşie de călătorie, cu chipul de-o albeaţă posomorâtă, cu părul de un roşu aprins, se plimba cu pas greoi prin odaie. Privea unul câte unul tablourile ce povesteau nenorocita iubire dintre Pyram şi Tisbe.

— Altădată erau opt, zise ea, le-am numărat cu Jacques. Mă urcasem pe un scaun şi-i citeam însemnările ce întovărăşesc tablourile. Această poveste lui îi părea caraghioasă, râdea de greşelile limbii şi de întorsătura frazelor... Mi aduc aminte că m-am supărat de hazul lui. Eu găseam această iubire cu totul nevinovată, plină de-o drăgălăşenie copilărească... Ah, iată zidul ce despărţea pe îndrăgostiţi şi spărtura prin care îşi mărturiseau dragostea. Nu e oare plăcut acest zid crăpat, această stavilă ce nu poate înăbuşi pornirea celor două inimi?... Şi apoi, deznodământul e groaznic. Iată gravura în care Tisbe îl găseşte pe Pyram scăldat în sânge; tânărul crezuse că iubita lui fusese sfâşiată de-o leoaică; el se omoară, şi Tisbe, văzându-l fără viaţă, se omoară şi ea, aruncându-se peste trupul lui ca să moară aproape de el... Şi eu aş fi vrut să mor astfel... Jacques râdea şi mai cu poftă şi-mi răspundea: „Te-aş săruta, uite-aşa, pe buze, ca să-ţi vii în fire”.

Guillaume se ridică, mânios, tulburat. Gândurile, priveliştea ce-i dezvăluia nevasta lui, îi pricinuiau o nelinişte apăsătoare. Ar fi vrut să-i astupe gura, să n-o mai audă. O luă de umeri şi-o aduce în mijlocul odăii.

— Taci, taci, îi strigă eL Tu uiţi că eu sunt aici? Eşti prea crudă, Madeleine.

Dar ea îi scăpă din mână şi fugi până aproape de fereastră..

— Mi-aduc aminte, urmă ea îndepărtând un colţ de perdea, că fereastra asta dă în curte. Oh, le recunosc pe toate, o rază de lună îmi ajunge... Iată pătulaşul cu olanele roşii; seara, priveam cu Jacques cum se întorceau în zbor porumbeii la cuib, oprindu-se pe streşini ca să-şi

ciugulească penele, mai înainte de a se strecura unul câte unul prin uşiţele rotunde; ţipau încet, ciugulindu-se… Şi iată poarta galbenă a grajdului care totdeauna rămânea larg deschisă; auzeam cum nechează caii, găinile scurmau băligarul ciugulind grăunţe… Îmi pare că a fost ieri. În cele dintâi două zile a trebuit să stau în pat; eram bolnavă de friguri. Apoi, când m-am dat jos, am venit aici la fereastră. Găseam trist acest amestec de ziduri şi acoperişuri; dar îmi plac dobitoacele, petreceam ceasuri întregi privind hărnicia găinilor şi plimbările de îndrăgostiţi ale porumbeilor…

Jacques fuma, se plimba în lung şi în larg prin odaie. Când îl strigam cu hohote de râs ca să vadă un pui rătăcit, cu un vierme în cioc, pe care-l urmăreau ceilalţi ca să-i împartă mâncarea gustoasă, el venea lângă mine, se pleca, mă strângea de mijloc… Avea obiceiul să mă sărute pe gât, cu sărutări uşoare şi repezi, astfel că atingerea buzelor părea un pian de sunete asemeni piuitului puişorilor din curte. „Vreau să fac pe cocoşelul”, zicea el glumind.

— Taci, taci, Madeleine! strigă Guillaume deznădăjduit.

Ea plecase de lângă fereastră. Se oprise lângă patul pe care-l privea cu luare-aminte.

— Era pe vară, reluă ea cu glas de-abia şoptit. Nopţile erau înăbuşitoare în cele dintâi două zile, Jacques s-a culcat pe jos, pe plapumă. Când eu m-am înzdrăvenit, am pus plapuma în pat. Seara, culcându-ne, am găsit patul plin de umflături. Jacques pretindea, în glumă, că de-am aşterne douăzeci de saltele una peste alta, nu ne-am putea face culcuşul mai moale… Lăsasem fereastra întredeschisă şi, ca să avem aer, strânsesem perdelele albastre de bumbac. Sunt tot cele de demult, le recunosc după un ac de cap înfipt într-un colţ… Eu eram voinică, Jacques nu era nici el slab, şi patul ne părea prea strimt…

Guillaume, deznădăjduit, veni să se aşeze între pat şi Madeleine. O târa spre cămin cu gând s-o strângă de gât, să-i vâre pumnul în gură ca s-o facă să tacă.

— E nebună, gângăvea el, cum s-o bat?

Madeleine, împletindu-se, ajunse lângă masă, privind chipul amărât al bărbatului ei cu nedumerire. Când îi scăpă

din mână, începu să caute prin odaie; plimba prin toate colţurile lumina, întrebând cu privirea fiecare lucru ce-i ieşea înainte.

— Aşteaptă, aşteaptă, zicea ea, mi-aduc aminte că am scris ceva aici... Eram în ajunul plecării. Jacques citea, eu mă plictiseam. Atunci mi-am muiat degetul într-o călimară, şi-am scris ceva... Oh, trebuie să găsesc, era scris gros. nu cred să se fi şters...

Se învârtea, se pleca să vadă mai bine. După câteva clipe ţipă de bucuria izbânzii.

— Ştiam eu, zise ea. Uite, citeşte: *Iubesc pe Jacques*.

Guillaume, în vreme ce ea căuta, se gândea la mijlocul cel mai blând prin care s-o poată face să tacă. Mândria, egoismul lui erau adânc rănite şi parcă simţea nevoia să fie aspru. Pumnii îi erau strânşi, braţul i se ridica mereu. Dacă nu lovea, n-o făcea din pricină că nu-şi pierduse capul cu totul: şi apoi putina judecată ce-i mai rămânea, se revolta la gândul că ar putea să bată o femeie. Dar când o auzi pe Madeleine spunând: *Iubesc pe Jacques* cu tonul cu care poate rostise cuvintele şi altădată, se repezi în spatele ei, cu pumnii în sus, gata să lovească.

Fu o sclipire de fulger. Ea, îngrozită, se întoarse numaidecât.

— Aşa, strigă ea, bate-mă... vreau să mă baţi.

Dacă nu s-ar fi întors, Guillaume ar fi bătut-o. Părul roşcat strâns la ceafă, gâtul neruşinat pe albeaţa căruia îi părea că vede urmele sărutărilor lui Jacques, îl mâniau, îl făceau neînduplecat. Dar când zări în faţa ui chipul alb şi delicat, se simţi răpus de milă şi se dădu înapoi cu un gest de supremă descurajare.

— De ce te-ai oprit? strigă ea, vezi bine că sunt nebună şi că trebuie să te porţi cu mine cum te-ai purta c-o fiară.

Şi începu să plângă cu hohote. Această năvală a lacrimilor îi potoli numaidecât neastâmpărul. De la începutul acestei ciudate zăpăceli care o făcea să retrăiască zilele de altădată, îşi simţea gâtlejul înăbuşit de un val de lacrimi.

N-ar mai fi vorbit, dacă ar fi putut să plângă. Acum, când

mânia şi neliniştea se topeau în lacrimi calde, îşi venea încet, încet în fire; simţea cum întreaga fiinţă i se domoleşte şi înţelegea toată cruzimea nebuniei ce o stăpânise. Îi părea că se trezeşte dintr-un vis urât în care povestise cu glas tare toate priveliştile înspăimântătoare ce-i stăpâniseră creierul rătăcit. Şi atunci se mira, învinuindu-se pentru tot ce spusese. Niciodată n-ar mai fi putut rosti aceleaşi cuvinte pe care bărbatul ei n-avea să le mai uite. De-acum înainte, între ei amândoi, aveau să trăiască amintirile acelei odăi, realitate vie a unei părţi din dragostea ei cu Jacques.

Deznădăjduită, îngrozită la gândul că mărturisise totul, fără ca Guillaume să-i fi cerut această mărturisire, se apropie de el, cu mâinile împreunate, rugătoare. El se lăsase să cadă pe un scaun, cu capul plecat, ascunzându-şi faţa în mâini.

— Suferi, şopti ea. Ţi-am spus lucruri care au făcut să-ţi sângereze inima... Nu ştiu de ce ţi-am povestit toate astea. Eram nebună... Şi totuşi, nu sunt răutăcioasă. Îţi aminteşti de serile petrecute împreună. Uitasem, mă credeam vrednică de tine. Ah, cât te iubeam, Guillaume! Te iubesc încă. Nu îndrăznesc să jur că te voi iubi mereu, fiindcă ştiu bine că n-ai să mă crezi. Dar acesta e adevărul... Aici amintirile m-au înăbuşit din nou şi aş fi murit poate dacă n-aş fi vorbit.

E nu zicea nimic. Rămăsese adâncit într-o deznădejde nemărginită.

— Uite, reluă Madeleine, văd bine că totul s-a sfârşit între noi. Eu n-am decât să plec... să mor. Moartea trebuie să fie o mângâiere în astfel de clip.

Guillaume o privi în ochi.

— Moartea, murmură el, aşa curând!... Nu, nu s-a sfârşit încă totul.

Îşi privea nevasta, înmărmurit la gândul că ar putea-o vedea moartă. Nu mai nădăjduia nimic, se simţea rănit pentru totdeauna, dar toate slăbiciunile lui nervoase se îngrozeau în faţa unui deznodământ grabnic. Dacă voia să mai trăiască, nu visa să mai încerce a doua oară să fie

fericit: dar acum găsea un fel de voluptate în suferinţă, de pe urma unei iubiri care fusese toată bucuria vieţii lui. Până şi în mormânt avea să simtă durerea pricinuită de Madeleine.

— Haide, vorbeşte deschis, zise ea cu glasul aspru de mai înainte. Nu-ţi fie teamă că ai să fii crud. Eu te-am cruţat oare?... De acum încolo e un bărbat între noi... Ai mai cuteza să mă îmbrăţişezi, Guillaume?

Urmă un răstimp de linişte.

— Vezi, nu-mi răspunzi, reluă ea... Fuga e cu neputinţă Nu vreau să întâlnesc pe drumuri femei în zdrenţe care să mă tutuiască; nu vreau să mă opresc prin hanuri unde veşnic să mă trezească amintiri pe care le credeam înmormântate... E mai bine să sfârşesc cât mai curând.

Umblă prin odaie cu pas hotărât, căutând în juru-i un mijloc să se omoare. Guillaume o urmărea cu privirea. simţind că n-are nimic să-i spună. Dacă s-ar fi omorât în clipa aceea, el nu s-ar fi împotrivit. Dar ea se opri deodată: se gândi numaidecât la fiica ei; nu vru să mărturisească lui Guillaume ce-o oprise; rosti numai:

— Ascultă, făgăduieşte-mi că n-ai să mă împiedici să mă omor în ziua când viaţa noastră va deveni de nesuferit... Îmi făgăduieşti?

El făgădui c-o mişcare a capului. Apoi se ridică şi-şi luă pălăria.

— Nu vrei să rămâi în odaia asta până mâine? întrebă Madeleine.

— Nu, răspunse el cu un tremur uşor, plecăm numaidecât.

După ce-şi împachetară lucrurile, priviră în jurul odăii pentru cea din urmă oară; focul aproape se stinsese: rufăria patului pe jumătate descoperit părea încă trandafirie; gravurile cu dragostea dintre Pyram şi Tisbe aruncau pe ziduri pete negre; orologiul de sticlă argintată părea un bulgăre alb în umbră. Soţii îşi ziceau că intraseră aici cu nădejdea în inimă şi plecau deznădăjduiţi. Când ieşiră în gang. căutară să-şi înăbuşe zgomotul paşilor. Jacques s-ar fi putut să-i audă. Madeleine întoarse capul şi privi spre

fundul întunecos al gangului, fără să ştie de ce.

Când ajunseră în curte fură siliţi să trezească băiatul din prăvălie care se ivi c-o înfăţişare posomorâtă. Erau două ceasuri spre ziuă şi această plecare pripită îi părea fără rost. Apoi îşi închipui că se petrecuse vreo scenă de gelozie între cei doi amanţi ai Madeleinei. Asta îl făcu să-şi uite supărarea. După se soţii se urcară în caleaşca:

— Călătorie bună, le strigă el în batjocură... La revedere, doamnă Madeleine.

Femeia începu să plângă în linişte. Guillaume lăsă hăţurile pe gâtul calului care porni singur spre Véteuil. Nu se mai gândeau că plecaseră la Paris; credeau acum că-i mai bine să-şi vindece rănile vii în liniştea şi singurătatea de la Noiraude. Astfel făcură drumul înapoi fără nicio tresărire, ca nişte fiare rănite de moarte ce se târăsc spre vizuină să se stingă în pace. Această reîntoarcere fu sfâşietoare. Câmpia se întindea şi mai sinistră sub razele lunii ce cădeau pieziş lungind umbrele uriaşe în curmezişul drumului alb de zăpadă Guillaume îndemna calul din când în când cu un plescăit, din limbă, fără să simtă c-ar fi nevoie s-o facă. Madeleine începu iarăşi să privească ţintă, cu gândurile mute, lumina gălbuie a felinarelor ce juca în tremur prin şanţuri. Spre ziuă frigul deveni aşa de înţepător încât simţeau cum le degeră mâinile sub pătura cenuşie de lână.

La Noiraude, soţii îşi reluară firul vieţii lor moarte, închizându-se din nou în umbra tăcută a largei săli de mâncare. Singurătatea lor însă nu mai avea liniştea zâmbitoare de altădată. Ea era posomorâtă şi plină de amare deznădejdi Erau de-abia câteva zile de când îşi petreceau vremea la gura sobei, fără să-şi vorbească, mulţumindu-se să schimbe din când în când priviri de mulţumire; acum îi omora plictiseala ca o spaimă nelămurită. Nimic nu părea schimbat în viaţa lor; era aceeaşi linişte, aceeaşi tresărire ce orologiu, acelaşi somn singuratic. Dar inima lor rămânea închisă, privirile nu căutau să se mai întâlnească c-o bunătate nesfârşită, şi asta era de ajuns ca totul să se pustiască în jurul lor. Odaia

largă şi neagră le părea un cavou; trăiau într-o veşnică teamă, trişti sub zările cenuşii ale iernii, crezându-se în adâncul unei peşteri. Se ridicau uneori, se îndreptau spre fereastră, aruncau o privire deznădăjduită peste copacii goi ai parcului, apoi îşi reluau locul, cu înfiorări pripite, încălzindu-şi mâinile la flacăra focului.

Nu vorbeau niciodată de întâmplarea ce le zdrobise viaţa. Cuvintele rare ce schimbau rămâneau goale şi fără rost. Se înmormântau în plictiseală, nu mai simţeau tăria se gândească la suferinţele lor. Mâhnirea ce-i tulburase la *Marele Cerb,* părea că-i îmbolnăvise pentru totdeauna; plecaseră îndureraţi, obosiţi şi acum se lăsau să piară în neagra linişte ce-i înconjura. Când o amintire chinuitoare le sfâşia inima amorţită, îşi ziceau că mai aveau o lună. Jacques le îngăduise treizeci de zile e linişte, puteau lâncezi îndeajuns până la întoarcerea lui. Şi atunci se adânceau iarăşi în muţenia lor posomorâtă gândindu-se din zori până în amurg numai la copilării, lângă focul stins, la vremea ceţoasă, ori la ce aveau să mănânce la amiază.

Se adânceau din ce în ce într-o viaţă dobitocească. Le mergea bine, de altfel. Madeleine se îngrăşa; obrajii ei erau moi şi albi ca obrajii unei călugăriţe. Devenea de-o lăcomie uimitoare şi se bucura de orice plăcere fizică. Guillaume se lăsa şi el în părăsire sub povara durerii; ceasuri întregi rămânea cu cleştele în mână scormonind jăratecul sub butucii aşezaţi unul peste altul.

Această lună de visare le păru fără sfârşit. Ar fi primit să-şi sfârşească viaţa în această imbecilitate. Mai ales în cele dintâi zile se bucurau de-o linişte desăvârşită. Dar această amorţire trebuia să sfârşească; fu curând străbătută de tresăriri şi fulgere repezi. Cel mai neînsemnat lucru ce-i trezea din lâncezeală, le pricinuia mâhniri de neînchipuit Geneviève se ivi şi ea să-i chinuiască; ea le aminti cea dintâi suferinţele. Se opri în faţa Madeleinei, chinuind-o veşnic cu privirea ei aspră.

Bătrâna protestantă, încrezătoare în viaţa ei de muncă şi virtute, se arăta neînduplecată pentru păcătoasă. Gândul bucuriilor trupeşti o deznădăjduia, ea care trăise într-o

pustie virginitate. Astfel, nu putea ierta Medeleinei viaţa ei de dragoste, tresăriri de voluptate ce înfiorau încă pielea ei ninsă c-un puf de sidef. O vedea mereu trecând din braţele lui Jacques în braţele lui Guillaume, şi această părăsire îi părea o nelegiuire drăcească, o trebuinţă de josnice desfrânări. Ea n-o iubise niciodată pe Madeleine, şi-acum o chinuia c-un dispreţ amestecat cu scârbă. Această fată, voinică şi roşcată, o îngrozea, ca un vampir lacom de sânge tânăr; dacă o chinuia cu ura ei, tremura totuşi când o zărea, şi sta totdeauna gata de apărare, temându-se ca nu cumva să-i sară de gât. Pe diavolul nu l-ar fi ferit cu mai multă prevedere de ameninţările lui.

Urma să trăiască în tovărăşia soţilor. Mânca la masă cu ei, îşi petrecea serile lângă ei. Înfăţişarea ei aspră şi ameninţătoare era o veşnică împotrivire; îi socotea vinovaţi, îi privea eu ochii judecăţii neînduplecate, le arăta în fiecare clipă dezgustul şi mânia ce-i pricinuia legătura lor. Se silea mai ales s-o facă pe Madeline să simtă cât o dispreţuia. Când tânăra femeie atingea un lucru, ea căuta să nu se slujească de el, arătând prin asta că-l socotea pângărit. În fiecare seară, începea să psalmodieze versete din Biblia ei uriaşă. Guilaume o rugase să citească în odaia ei dar ea-l făcuse să înţeleagă că aceste tânguiri sfinte curăţau de păcate odaia în care se aflau, gonind diavolul. Şi se încăpăţâna să rămână acolo până în ceasul culcării, împânzind umbra cu glasul ei plângător. Din zi în zi citea şi mai tare, căutând frazele cele mai sângeroase; poveştile în care femeile vinovate erau pedepsire, arderea Sodomei, haita de câini ce sfâşie măruntaiele Iesabelei i se iveau în fiecare clipă pe buze. Atunci privea spre Madeleine cu ochii scânteietori de-o crudă bucurie. Uneori îşi da chiar anumite păreri, ameninţa cu chinuri groaznice pe-o păcătoasă al cărei nume nu voia să-l rostească, dar pe care ochii ei o zăreau, în aceste adăugiri, murmurate în şoaptă, amintea chinurile iadului, căldările cu smoală topită, cângile lungi ale demonilor învârtind pe spuză trupurile vinovaţilor, ploile de foc căzând necontenit, încet şi din ce în ce mai groaznice, arzând cu fiecare picătură umerii mulţimii ce

urla în adâncurile prăpastiei. Apoi cerea lui Dumnezeu o judecată cât mai grabnică, îl ruga să nu lase să scape niciun vinovat şi să pustiască pământul cât mai în grabă de desfrânările lor.

Madeleine ar fi vrut să nu audă, dar cuvintele adânci şi tărăgănate îi pătrundeau cu sila în urechi. În cele din urmă deveni fricoasă, ea care nu se temuse de nimic până atunci. În anumite ceasuri de tulburare, îşi închipuia că acest iad, această odaie de chinuri a cărui privelişte i-o înfăţişa veşnic protestanta, nu era numai o himeră. De atunci trăi într-o amară nelinişte, cai spatele lac de sudoare, în vreme ce gândurile morţii îi stăpâneau mintea. Se credea vinovată şi osândită pentru totdeauna. Bătrâna, care-şi petrecea zilele făcând-o să simtă oroarea nelegiuirilor şi cruzimea pedepselor ce-i hărăzea cerul, îi zăpăci mintea în aşa hal încât o făcu fricoasă ca pe-un copil; nu se mai recunoştea, se gândea la diavol cum se gândise la gogoriţe când era fetiţă. Şi îşi zicea: „Sunt o ticăloasă, Geneviève are dreptate să mă socotească o păcătoasă; pângăresc casa în care mă aflu şi sunt vrednică de cele mai aspre chinuri”. Seara, asculta tânguirile protestantei c-o spaimă nebună în suflet; îi părea că o înţeapă frigări înroşite, auzea şuiere de flăcări în murmurul ce se tânguia în juru-i. Se gândea că de-ar muri peste noapte s-ar trezi a doua zi în mijlocul unui rug aprins.

Totuşi primea de multe ori cu revoltă spaima ce-i pricinuia înfăţişarea Genevièvei. Uneori se mânia că o găseşte mereu neînduplecată în faţa ei; când vedea că nu primeşte pâinea tăiată de ea în bucăţi, când întâlnea privirea-i aspră ce-o urmărea pretutindeni, se simţea răpusă de-o oarbă mânie. Mai rămăsese în sufletul ei o fărâmă de mândrie care se zvârcolea sub răutatea protestantei. Atunci spunea că vrea să fie stăpână în casa ei şi nu se mai putea linişti.

— Te gonesc, striga ea bătrânei. Pleacă numaidecât... Nu vreau să stau în casă cu o nebună.

Şi în vreme ce Guillaume îşi plecă ochii, fără să poată rosti o vorbă, adăuga:

— Tu eşti un fricos şi un om de nimic... Nu ştii să impui respectul celorlalţi faţă de soţia ta... Scapă-mă de această nebună, dacă mai ai un pic de dragoste pentru mine.

Geneviève zâmbea ciudat. Se ridica, înaltă şi uscată, ţintind asupra Madeleinei ochii-i rotunzi învăpăiaţi de o flacără, posomorâtă.

— Nu e fricos, zicea ea cu glas sec, ştie că eu nu batjocoresc pe nimeni... De ce te mânii când Dumnezeu vorbeşte?

Şi, arătând Biblia, avea pe întregu-i chip o stranie bucurie. Apoi se simţea şi ea mânioasă şi urma cu glas aspru:

— Aşa a fost totdeauna... Nevasta vrea să ridice fruntea şi să muşte pe femeile cinstite... Ar fi frumos, într-adevăr, să mă goneşti din casa asta în care muncesc de treizeci de ani, tu care ai intrat în ea ca să aduci păcatul şi lacrimile. Priveşte-mă bine, şi priveşte-te şi pe tine... Eu am îmbătrânit în cinste şi rugăciune, n-am greşit cu nimic în viaţa mea de până acum. Şi tu vrei să mă simt slabă în faţa ta şi să fiu aşa de proastă să-ţi las locul! De unde vii şi cine eşti? Eşti tânără, dar miroşi ca un hoit: vii din lumea păcatului şi mergi spre pedeapsă... Eu te pot judeca în faţă, fiindcă n-am de ce mă supune.

Rostea aceste cuvinte cu o mândrie neîmblânzită, cu o adâncă încredinţare, căci ea o socotea pe Madeleine o hoaţă care se strecurase pe furiş la Noiraude ca să fure cinstea şi liniştea casei. Madeleine era şi mai neînduplecată la fiece împotrivire a bătrânei.

— Ai să pleci, reluă ea. Sunt eu ori nu stăpână aici? Ar fi ruşinos să fiu silită să-mi părăsesc casa pentru gustul unei slujnice.

— Nu, n-am să plec, răspundea neted Geneviève. Dumnezeu m-a adus în casa asta ca să veghez asupra fiului meu Guillaume şi să te pedepsesc pentru faptele tale... Voi rămâne până în ziua când va scăpa din braţele tale, până îl ceasul când te voi vedea zdrobită sub mânia cerului.

Încăpăţânarea, glasul ascuţit al bătrânei, sfărâmau voinţa Madeleinei. Se simţea slabă, nu îndrăznea să sară de gâtul

protestantei, şi totuşi nu ştia cum să scape de ea. Se lăsa moale pe un scaun, strigând cu glas sfâşietor:

— Cât sufăr! Cât sufăr!... Nu înţelegi că mă omori pe încetul cu asupririle tale? Crezi că nu-ţi simt răceala privirilor aţintite veşnic asupră-mi? Şi, în fiecare seară, când citeşti, n-aud că vorbeşti numai către mine? Vrei oare să mă pocăiesc?

— Pocăinţa e de prisos. Dumnezeu nu iartă nelegiuirile trupeşti.

— Ei bine, atunci, lasă-mă în pace; nu-mi mai vorbi de dracul şi de Dumnezeul tău; nu mă înspăimânta în fiecare seară, ca să n-am linişte nici a doua zi... Poţi să rămâi aici, puţin îmi pasă; dar nu vreau să te mai văd, te rog să te duci în altă parte, în altă odaie... Ieri chiar îmi vorbeai de iad cu o stranie bucurie; am petrecut o noapte groaznică...

Se înfioră; Geneviève o privea cu o mulţumire ciudată.

— Nu eu te înspăimânt, zicea ea. Nu poţi dormi, din pricină că ai pe diavol în tine, care te chinuieşte de cum stingi lumina.

— Eşti nebună, strigă Madeleine albă ca varul, cauţi să mă sperii parcă aş fi un copil... Dar să ştii că nu sunt fricoasă, nu cred în poveştile taie cu zmei.

— Ba da, ba da, reluă bătrâna cu o şi mai adâncă încredinţare, te stăpâneşte diavolul... Când începi să plângi, văd pe Satan cum te sugrumă... Îl văd în braţele ce le mişti ca o nebună, în carnea obrajilor ce se strâmbă în tresăriri repezi... Uite, priveşte-ţi mâna stângă: vezi cum ţi se mişcă degetele? Satan e acolo, Satan e acolo!

Şi, ţipând de spaimă, şovăia ca în faţa unei fiare. Femeia îşi privea mâna căreia într-adevăr un tremur ciudat îi mişca degetele. Tăcea, nu mai putea rosti niciun cuvânt de mânie şi de împotrivire. „Geneviève are dreptate, se gândea; nu ea mă îngrozeşte, spaima s-a cuibărit în mine, în trupul meu vinovat. Noaptea, când visez urât, sunt amintirile care mă înăbuşă. Atunci se lăsa în părăsire şi îngăduia bătrânei să rămână în preajma ei. Toate certurile lor sfârşeau astfel. Madeleine devenea şi mai fricoasă. În spaima ei asemuia pe Jacques, pe care veşnic îl simţea în ea, cu demonul pe care

protestanta spunea că i-l zăreşte sub piele. Dispreţul acesteia, oroarea sfântă ce simţea numai văzând-o, o înmormântau în gânduri amare: „Sunt o ticăloasă, îşi zicea ea, de vreme ce bătrâna nu se atinge de lucrurile cu care mă slujesc. Se cutremură când mă vede, parcă ar zări o dihanie veninoasă; mi-ar zdrobi capul cu călcâiul, dacă ar putea. Într-adevăr, trebuie să fiu cea mai josnică făptură”. Şi se scârbea de ea însăşi, îşi privea cu dezgust pielea albă şi-i părea că fumegă, din ea un miros greu. Îi părea că frumuseţea ei e o mască sub oare se ascundea o bestie înspăimântătoare. Când nebunia religioasă a protestantei îi zăpăci mintea în aşa chip, încât nu-şi mai dădea seama de ea însăşi, începu să asculte ceasuri întregi dacă nu cumva Satan îi bate în coşul pieptului.

Lui Guillaume îi era teamă s-o scape din mâinile Genevièvei. Bătrâna îi stăpânea deopotrivă pe amândoi, prin vârstă ei, prin toată aspra ei înfăţişare de prorocitoare. Tânărul ar fi vrut să aibă curajul s-o trimeată Să-şi trăiască zilele singură, în pavilionul din fundul parcului. Dar nu cuteza să i se împotrivească; ea îl legănase pe tatăl ei, ea îl crescuse pe el, şi nu putea s-o gonească. Când se certa cu Madeleine, se făcea mic, căuta să nu fie zdrobit între cele două femei înciudate. Şi totuşi, aproape totdeauna, trebuia să-l învinuiască una dintre ele: Madeleine din pricină că îngăduie atâta obrăznicie din partea Geneviève, acesta din urmă învinuindu-l că se aruncă de viu în iad trăind în preajma păcatului. Lovit din două părţi, prea slab ca să poată lua o hotărâre. le ruga să tacă, să nu-i pustiască aşa de greu viaţa. Când le vedea pe una în faţa celeilalte, teama că vor începe iarăşi cearta îl chinuia peste măsură, şi dacă ele schimbau câteva vorbe aspre, el se ridica, începea să bată în geam cu vârful degetelor, neliniştit. simţind asupra-i cum se dezlănţuie furtuna.

Cearta între soţi se ivi în cele din urmă din pricina că Geneviève, căuta să scape sufletul lui Guillaume. a voia să-l smulgă din braţele Madeleinei să-l smulgă din calea păcatului, ca să n-ajungă în iad. Astfel, căuta să ajungă la un deznodământ eu toată încăpăţânarea firii ei. În fiecare

clipă găsea prilejul să ajungă la acelaşi gând; cea mai mică neînţelegere îi slujea de legătură.

— Ascultă, fiul meu, zicea ea atunci, ar trebui, seara, să vii să te rogi în odaia mea, ca pe vremea când erai mic. Ţi-aduci aminte eu îţi împreunam mâinile şi tu repetai una câte una vorbele ce rosteam... Asta te va scăpa din ghearele lui Satana.

Tânărul se făcea că n-aude, dar protestanta devenea şi stăruitoare. Ea căuta să se lămurească numaidecât.

— Tu, relua ea, tot mai poţi scăpa din ghearele lui Satana. Tu eşti mânjit şi osândit pentru totdeauna. Dar, ia seama, dacă nu te va târî într-una din nopţi în prăpastie... O rugă numai îţi poate lumina sufletul. Când eşti la pieptul acestei femei, dacă vrei să rosteşti de trei o rugăciune pe care-ai s-o înveţi de la mine, ea, după un ţipăt, se poate preface în pulbere. Încearcă, vei vedea.

Madeleine asculta pe bătrână din ce în ce mai îngrozită.

Atunci Geneviève rostea încet rugăciunea care trebuia s-a prefacă pe cealaltă în pulbere: „Lubrica, fiică a iadului, reîntoarce-te în flăcările din care a ieşit pentru blestemul oamenilor. Pielea ta să se înnegrească, părul tău roşcat să-ţi crească pe întregul trup şi că te acopere ca pe fiare! Du-te, în numele Aceluia al cărui gând te arde, în numele lui Dumnezeu-Tatăl!”

Acest blestem fusese alcătuit de bătrână. Ea îl întovărăşea cu anumite sfaturi; trebuia să-l rostească de trei ori şi să facă de trei ori câte un semn pe trupul păcătoasei, întâi pe sânul stâng, a doua oară pe sânul drept şi a treia oară pe buric. După acest al treilea semn, trupul de zăpadă avea să se schimbe într-un noroi împuţit.

Soţii, ascultând rătăcirile Genevièvei, parcă trezeau din nou în jur spaima unei vieţi de iad. Acest amestec de religie şi vrăjitorie îi făcea să-şi piardă simţul real al lucrurilor. Madeleine se simţea târâtă într-un fel de vârtej drăcesc; judecata ei dreaptă, sub loviturile neînduplecatei bătrâne, şovăia cu fiecare clipă mai mult. Guillaume ducea, ca şi ea, o viaţă aspră de crudă nelinişte, de spaimă chinuitoare. Castelul Noiraude era plin de vrăjile Genevièvei. Cântăreaţa

versetelor se plimba de-a lungul gangurilor psalmodiind rugăciuni şi adeseori, noaptea, cânta şi versete ce se tărăgănau în liniştea apăsătoare. Ai fi zis că ţine cu tot dinadinsul să-şi înnebunească stăpânii.

Dar soţii mai aveau alt prilej de nelinişte. Mica Lucia îi chinuia cu înfăţişarea ei de fetiţă prea serioasă ce semăna cu Jacques în cele din urmă o ţineau lângă ei, la Noiraude, căci doica primea o plată mai bună la un bogătaş din Véteuil. Guillaume nu îndrăznea să mărturisească spaima ce simţea privind-o şi dorinţa ce o avea s-o ştie departe de el. Se silea să uite, în zilele lungi petrecute în tovărăşia copilei, în sala aceea largă. Lucia nu se juca aproape deloc; rămânea tăcută într-un colţ, nemişcată, mută, ca un om în vârstă care se gândeşte. Cu instinctul de mângâiere ai copiilor, ea pricepea că tatăl ei n-o iubeşte; n-avea decât trei ani şi jumătate, şi nu-şi putea da seama de părăsirea în care se afla, de simţea că dragostea lipseşte din juru-i şi se întrista că n-o mângâie nimeni. Madeleine, văzând că jocurile ei zgomotoase tulbură pe Guillaume, îi striga să stea liniştită, cu glas aspru, astfel că fetiţa deveni fricoasă în cele din urmă. Umbla încet, de teamă să nu facă zgomot; jocurile erau acum înlocuite cu un fel de reculegere. Locul ei cel mai plăcut era lângă foc; îşi lua picioruşele în mâini şi se legăna încet, ceasuri întregi. Apoi rămânea nemişcată, privind cum arde focul. Poate se gândea la frigul ce o îngheţa; gândul ei de abia răsărit, se pierdea, fără îndoială, în marea tristeţii ce-i pricinuiau nenorocirile de care nu se ştia vinovată. Uneori se trezea parcă din vis şi, ridicând capul, îl privea pe Guillaume în faţă. Îşi strângea buzele şi încreţea din sprâncene, privindu-l ţintă, parcă ar fi vrut să-i citească pe obraz mustrarea ce trebuia să-i facă dintr-o clipă într-alta. Lui Guillaume îi părea că-l vede pe Jacques. Îşi părăsea colţul de lângă cămin şi începea să se plimbe neliniştită prin odaie.

Şi, în timp ce se plimba, simţea privirile fetiţei aţintite mereu asupra-i. Lucia, trezindu-se din amorţire parcă, părea o bătrânică obosită; obrazul ei palid se încreţea, devenea de o seriozitate ciudată; părea că se gândeşte la

lucruri care nu erau pentru vârsta ei... Guillaume îşi închipuia că ea pricepe totul, că ghicea de ce nu-i era dragă. Purtarea ei bătrânească, ochii plini de gânduri triste îi pricinuiau o mâhnire adâncă, parcă s-ar fi aşteptat veşnic s-o audă judecând ca o femeie şi vorbindu-i de asemănarea ei cu Jacques.

Adeseori Lucia nu se mulţumea să privească spre tatăl ei. Se ridica blând, s-apropia de el şi-i întindea braţele. Atunci rostea cuvântul ei de totdeauna: „Ia-mă, ia-mă!”, cu glas rugător, îndemnată de neînlăturata nevoie de mângâieri pe care o au deseori copiii. Şi, cum Guillaume nu se pleca, ea stăruia şi o mânie copilărească îi strângea ca-n cleşte obrajii. După ce tatăl ei scăpa, plimbându-se mereu prin odaie, ea se arunca plângând în braţele Madeleinei. Aceasta suferea din pricina mâhnirilor ei; nu îndrăznea, când o vedea pe gânduri, s-o ia în braţe, să se joace cu ea, s-o smulgă din nemişcarea-i resemnată de martiră; se temea să nu-l întărite pe Guillaume. Dar de câte ori fetiţa, gonită de tatăl ei, venea la ea s-o mângâie, nu-şi putea stăpâni dorinţa s-o strângă cu foc în braţe. Ştergea cu sărutări fierbinţi boabele de lacrimi ce se spărgeau între genele micuţei, o plimba o clipă prin odaie, îi vorbea în şoaptă şi căuta, în câteva secunde să-i dăruiască iubirea de care era atât de lipsită.

Într-o zi, Lucia, pe care Guillaume o îndepărtase cu un gest de mânie, alergă spre mama ei, plângând. Când o luă pe genunchi:

— Tata m-a bătut, gângăvi ea. E rău, nu-l mai iubesc.

Guillaume se apropia, părându-i rău de felul cum se purtase.

— Uite, zise Madeleine către fetiţă, legănând-o pe genunchi ca s-o liniştească, uite tata... Are să te sărute dacă eşti cuminte.

Dar fetiţa înlănţui cu braţele gâtul mamă-sii, îngrozită parcă. Când se crezu la adăpost, ridică ochii spre Guillaume şi-l privi ţintă.

— Nu, nu, murmură ea, eu nu-l cunosc.

Şi întovărăşi aceste cuvinte c-o strâmbătură de amar

dispreţ, lucru care făcu pe soţi să schimbe o privire ciudată. Ochii lui Guillaume spuneau lămurit Madeleinei: „Vezi, nu vrea să fie fiica mea, poartă în vine un sânge care nu-i al meu”. Astfel, biata făptură era pentru ei un veşnic prilej de ceartă; le părea că Jacques e totdeauna în preajma lor. Se chinuiau pe ei înşişi, făcând din orice copilărie un mijloc de spaimă şi de suferinţă. Guillaume, mai ales, se simţea mulţumit parcă să-şi închipuiască fel de fel de ciudăţenii. Îşi iubea încă fetiţa cu o dragoste ciudată, plină de teamă şi nedumerire. Uneori avea dorinţa s-o strângă la sân, să şteargă orice trăsătură de pe chipul ei cu sărutările lui, s-o facă să fie numai a lui. O privea cu luare aminte, căutând pe obrazul ei o cât de mică asemănare cu ceva din fiinţa lui. ca s-o poată săruta numai pe locul unde i-ar fi părut asemănarea mai vie. Apoi, începea să se îngrozească, din ce în ce mai tulburat, văzând cum fetiţa strânge buzele şi încreţeşte din sprâncene. Se pierdea atunci în gândurile lui de totdeauna; nu era numai el tatăl fetiţei; el se dăduse întreg şi nu fusese dăruit de Madeleine decât cu o faptă care purta întreagă înfăţişarea altuia. Zărind-o pe Lucia, care-l privea cu ochii ei visători şi bătrânicioşi, gândul că întâmplarea făcuse din el o simplă unealtă care să ajute la naşterea unui copil ai lui Jacques, vechea lui dragoste pentru omul acesta, ura şi gelozia de care în cele din urmă set simţea stăpânit, toate îl îmbrânceau spre chinuri necruţătoare, spre o sfâşietoare revoltă trupească şi sufletească.

— Sunt o jucărie a vieţii, se gândea el cu amărăciune. Mi-au furat totul: trupul, inima, judecata. M-au chinuit pe rând împrejurările şi oamenii. Am iubit două fiinţe, pe Jacques şi pe Madeleine, şi aceste două fiinţe şi-au bătut joc de mine în urmă. O singură nenorocire, de necrezut, rămânea să mai cadă pe capul meu: furându-mi şi copilul... Sărutările mele l-au trezit pe Jacques din morţi; născându-se Lucia, omul acesta s-a ivit între mine şi Madeleine.

O altă întâmplare veni să-i sporească mâhnirea. Într-o seară, Lucia, ghemuită lângă foc, ca de obicei, adormi, cu capul pe genunchii Madeleinei. Somnul îi era neliniştit,

întrerupt de gemete surde. Când Madeleine o luă în braţe ca să o culce, băgă de seamă că avea faţa aprinsă. Asta o îngrozi, se gândi că pe fetiţă o ameninţa poate vreo boală şi se hotărî să-i aducă patul în odaia lor. Rămase să vegheze la căpătâiul ei spunând lui Guillaume să se culce. Dar Guillaume nu dormi toată noaptea. Nu-şi putu dezlipi privirea de pe chipul Madeleinei care veghea în prada unei chinuitoare nelinişti. Odaia, de-abia luminată de o candelă de noapte, îi păru un cavou uriaş; parcă visa. Nu-şi mai simţea trupul; amorţit, cu ochii mari deschişi, îi părea că trăieşte un vis funebru. De câte ori Madeleine se pleca peste culcuşul bolnavei, lui îi părea că vede o umbră ce învăluie cu aripi grele trupul fetiţei moarte. Apoi, când Lucia se zbătea în frigurile boalei, se mira că o aude văitându-se, şi-i părea că ia parte la o agonie care nu mai sfârşeşte. Această privelişte, nevasta lui învăluită într-o broboadă albă, mută şi neliniştită, plecată deasupra copilului bolnav, a cărui faţă roşie de-abia o zărea, în marea linişte a nopţii şi în pâlpâirea nedesluşită a candelei, lua o înfăţişare de adâncă pustietate. Rămase astfel prăpădit, amorţit, până la ziuă.

Când veni doctorul, pe la nouă ceasuri, o găsi pe Lucia într-o stare foarte îngrijorătoare. Boala putea fi cunoscută, fetiţa avea vărsat. Din clipa aceea mama ei n-o mai părăsi; petrecu zile întregi la căpătâiul ei, de-abia atingând mâncarea ce i se aducea; noaptea, moţăia, im ceas ori două, pe o canapea lungă.

Vreme de o săptămână Guillaume trăi într-un fel de zăpăceală; se plimba din odaie în sala de mâncare, oprindu-se prin ganguri şi căzând pe gânduri, fără să poată găsi însă un singur gând în minte-i pustie. Dar nopţile îi păreau şi mai groaznice: se zvârcolea zadarnic în pat şi aţipea cu greu, spre ziuă, într-un somn neliniştit, din care-l trezea cel mai mic scâncet al Luciei. În fiecare seară, când se culca, îi părea că o vede murind sub ochii lui. Aerul odăii, în care se târa un miros greu de farmacie, îl înăbuşea; gândul că o biată făptură suferea lângă el îi pricinuia un veşnic neastâmpăr. Dacă ar fi putut citi în adâncul acestei

tulburări, ar fi plâns de ruşine şi de mânie. Uneori se răzvrătea împotriva Madeleinei care nu voia să mai ştie de el şi ar fi vrut totuşi s-o scape de la moarte pe fetiţa al cărei obraz îi înnebunea. Poate că ea o îngrijea numai fiindcă îi semăna lui Jacques; voia să păstreze veşnic viu înainte-i chipul întâiului ei amant. Dacă fetiţa i-ar fi semănat lui, nevastă-sa nu s-ar fi deznădăjduit până într-atât. Nu-şi mărturisea aceste groaznice presupuneri, deşi îl chinuiau cumplit. Într-o zi, pe când se afla singur în sala de mâncare, se întrebă deodată ce-ar simţi dacă Madeleine i-ar vesti deodată moartea Luciei. Toată fiinţa lui răspunse că această veste i-ar aduce o mare uşurare. Atunci nu se mai recunoscu, îi păru că descopere în el cruzimi de asasin. Azi dorea moartea fiicei lui, mâine avea s-o omoare, fără îndoială. Neliniştea lui era străbătută de tresăriri de nebunie.

Geneviève, cu înfăţişarea ci de judecător neînduplecat, îi sporea neliniştea. De când se îmbolnăvise Lucia, ea se încăpăţâna să intre mereu în odaia micii bolnave. Aici îi prezicea moartea, şoptind că Dumnezeu, o va smulge din braţele părinţilor ei ca săi pedepsească pentru faptele lor. Nu putea să ajute Madeleinei s-o îngrijească, să ridice capul fetiţei pe pernă ori să-i dea doctoria, şi să nu găsească un cuvânt de ameninţare. Madeleine, deznădăjduită la gândul morţii şi al pedepsei care înăbuşea în inima ei orice urmă de speranţă, o goni, spunându-i să nu mai calce pragul acelei odăi. Atunci bătrâna protestantă începu să se învârtească în jurul lui Guillaume; cum îl prindea, în gang ori în sala de mâncare, îl chinuia un ceas cu fel de fel de presupuneri; îi arăta mâna lui Dumnezeu sugrumându-i fetiţa şi pregătind pentru el chiar o pedeapsă foarte apropiată. Scăpa istovit din mâinile ei.

Fiindcă nu-i venea să rămână în odaie şi temându-se să nu întâlnească pe bătrâna dacă pleca, nu ştia unde să-şi mai petreacă zilele. În delirul ei, Lucia striga întotdeauna; „Tată, tată!”, cu glas ciudat care-i răscolea măruntaiele. „Oare pe mine mă strigă?” se întreba el. Şi, apropiindu-se, se pleca peste patul bolnavei. Fetiţa, cu ochii mari, arşi de

friguri, îl privea cu luare-aminte. Privirile ei se părea că nu-l văd, că se pierd în gol. Apoi, întorcea capul deodată, şi îşi aţintea privirea în alt colţ al odăii, urmând să ţipe: „Tată, tată”, cu glas şi mai obosit. Şi atunci Guillaume îşi zicea: „Nu-mi întinde braţele, nu mă strigă pe mine!”. Alteori, Lucia zâmbea în timp ce aiurea; tresărea, scâncind înăbuşit; scotea de sub plapumă braţele-i slabe de păpuşă şi le mişca uşor, parcă ar fi cerut nişte jucării nevăzute. Era sfâşietor. Madeleine plângea, căutând s-o înveselească. Dar fetiţa nu voia să se potolească; se ridica, gângăvind cuvinte întretăiate. Guillame, plictisit, se îndrepta spre uşă.

— Rămâi, te rog, îi zicea Madeleine. Te strigă deseori, e mai bine să fii şi tu aci.

El rămânea, asculta cu împotriviri repezi gângăvitul blând dar ascuţit al fetiţei. Din ziua în care boala fusese cunoscută, urmărea cu luare-aminte pe chipul Luciei stricăciunile pojarului. Broboanele se iviră întâi pe frunte şi pe obraji şi se sparseră foarte curând; apoi parcă un fel de capriciu opri valul acestor broboane în jurul ochilor şi pe buze. Ai fi zis că e o mască hidoasă prin găurile căreia se ivea o gură delicată şi nişte ochi blânzi de copil. Guillaume, fără să-şi dea seama, căuta să vadă dacă broboanele ştergeau asemănarea cu Jacques pe chipul posomorât al fetiţei. Dar, totdeauna, prin găurile măştii, îi părea că zăreşte portretul întâiului amant al Madeleinei. Totuşi când boala era mai primejdioasă, băgă de seamă, cu nesocotită bucurie, că această asemănare dispărea. Asta îl linişti, îngăduindu-i să rămână alături de Lucia.

Într-o dimineaţă doctorul spuse că nu mai era nici o primejdie pentru fetiţă. Madeleinei îi venea să-i sărute mâinile; de o săptămână se simţea parcă sfârşită. Urmările bolii aduseră o vindecare înceată, Guillaume fu iarăşi prins de o surdă nelinişte; privea cu aceeaşi luare-aminte obrazul fetiţei, simţind o uşoară strângere de inimă cu fiecare rană vindecată. Încet, încet, gura şi ochii, căptuşiţi cu broboane în cele din urmă, se luminară, şi atunci Guillaume îşi zise că, pentru a doua oară, îl va vedea pe Jacques înviat din morţi. O singură nădejde îi mai rămânea. Într-o zi,

petrecându-l pe doctor, îl întrebă în prag:

— Crezi că fetiţa va rămâne cu urme de bube pe obraz?

Madeleine auzi această întrebare, deşi fusese spusă în şoaptă. Se ridică, palidă, şi se apropie de uşă.

— Linişteşte-te, răspunse doctorul, cred că pot să-ţi făgăduiesc că aceste broboane, nu vor lăsa nicio urmă.

Guillaume făcu un gest de părere de rău şi de descurajare; nevasta lui îl privi în faţă c-un aer de adâncă mustrare. Privirea ei spunea: „Ai fi în stare să-ţi sluţeşti copila, ca să suferi mai puţin!” El îşi plecă ochii, c-o amară deznădejde în inimă, ca în orice clipă când se simţea răpus de un crud egoism. Cu cât căuta să scape, cu atât se simţea mai fricos în faţa suferinţei.

Patul micii bolnave rămase în odaia părinţilor aproape încă cincisprezece zile. Lucia se vindeca pe încetul. Nădejdile doctorului se împliniseră: broboanele îi pieriseră de pe obraji. Lui Guillaume nu-i mai venea să-şi privească fiica. De câtăva vreme, de altfel, îşi născocise un alt prilej de suferinţă; mintea lui neliniştită părea că încercă o crudă bucurie să se chinuiască pe ea însăşi făcând din toate nimicurile lucruri cu adevărat surprinzătoare. Băgând de seamă, într-o zi, că Madeleine face un gest care amintea felul de purtare al lui Jacques, când vorbea mai ales, mişcându-şi mereu mâna înainte, începu să-şi privească nevasta cu mai multă luare-aminte, pândindu-i orice mişcare şi orice sunet al glasului. Se încredinţă foarte curând că ea păstra ceva din felul de a fi al fostului ei amant. Această descoperire îi dădu o lovitură groaznică.

Nu mai sta pe gânduri. Într-adevăr, Madeleine, se aseamănă uneori în mişcări cu Jacques. Altădată, împărtăşind viaţa tânărului, trăind alături de el, căpătase, o parte din gusturile lui, din felul de a fi. Vreme de un an primise de la el un fel de educaţie fizică, schimbând-o după chipul lui; ea rostea cuvintele pe care le spunea el de obicei, îi imita gesturile casnice şi chiar înmlădierile glasului? Această aplecare spre imitare care dă oricărei femei, după câtăva vreme, o asemănare în purtări, după chipul bărbatului în braţele căruia trăieşte, îi schimbă chiar

unele trăsături, astfel că foarte curând ea avu înfăţişarea întregului, chip al lui Jacques. Asta, de altfel, era urmarea fatalităţilor psihologice care o legau de el; în vreme ce îi întărea virginitatea, făcând-o, numai a lui pentru toată viaţa, desprindea din fecioară pe femeie, şi această femeie era umbra lui. Madeleine, în vremea aceea, se schimbase cu totul; trupul întreg, obrazul, până şi privirea şi zâmbetul erau altele; fiinţa ei se întărea din noul sânge pe care tânărul îl sădise în ea; ea intra de nevoie în neamul lui, în asemănarea întregii lui făpturi. Mai târziu, când se îndepărtă, ea rămase deprinsă cu gesturile, cu înmlădierile glasului, în sfârşit rămânea soţia lui cucerită pentru totdeauna. Apoi sărutările lui Guillaume şterseră aproape cu totul de pe chipul ei trăsăturile lui Jacques; cinci ani de linişte şi uitare amorţiră în fiinţa ei sângele celuilalt. Dar, de când îl văzuse pentru a doua oară, sângele se trezea din nou; Madeleine trăia veşnic cu gândul la întâiul ei amant, cupririF.ă de-o spaimă oi udată, regăsind, fără să-şi dea seama împinsă de acelaşi gând nestrămutat, mişcările, vorba şi r îăţişarea-i de altădată. Ai fi zis că vechea ei legătură de dragoste i se ivea din nou ca o spuză pe trup. Începea să umble, să vorbească, să trăiască la Noiraude, cum trăise *în* strada Soufflot. ca amantă supusă a lui Jacques.

Guillaume tresărea uneori când o auzea rostind un cuvânt. Ridica ochii spre ea cu teamă şi privea în gol parcă s-ar fi aşteptat să-şi vadă vechiul prieten. Şi atunci o vedea pe nevastă-sa care, cu jocul obrazului, îi amintea chipul fostului chirurg. Ea îşi strâmba gâtul şi ridica din umeri într-un fel care-i era cu totul cunoscut. Anumite cuvinte pe care le rostea în orice împrejurare, îl chinuiau dureros; îşi amintea că auzise aceste cuvinte din gura lui Jacques. Acum ea nu mai putea deschide gura, nu mai putea mişca un braţ, fără ca el să nu găsească în toate ceva din fiinţa celuilalt. Îşi dădea seama cât de mult o stăpânea încă vechea ei iubire. Ea ar fi vrut să tăgăduiască această stăpânire, dar întreaga ei făptură putea dovedi oricând că era sclavă. Nu numai că se gândea la Jacques, dar trăia cu

el; în fiecare clipă mărturisea că el o stăpâneşte pentru totdeauna, că ea poartă pe faţă urma sărutărilor lui.

Pentru nimic în lume, Guillaume n-ar fi strâns-o în braţe, când vedea în ea pe camaradul, pe fratele lui; o asemuia în cele din urmă cu totul celuilalt, şi s-ar fi simţit vinovat de o dorinţă nebună dacă atunci ar fi strâns-o la sân. Când ajunse la încredinţarea că Madeleine rămânea soţia veşnic supusă a lui Jacques, începu să cerceteze cu luare-aminte schimbările întregi ei făpturi; cu toate că aceste cercetări îi pricinuiau amare suferinţe, nu-şi părăsea nevasta din ochi şi lua parte la trezirea vechi iubiri, însemnând fiece nouă asemănare ce descoperea în fiecare clipă. Dar toate acestea aveau să-l înnebunească. Nu numai fiica lui era însăşi portretul omului al cărui gând îl chinuia, dar trebuia ca şi nevasta să-i vorbească de el, prin glasul şi gesturile ei.

Madeleine, în toată această schimbare, îşi regăsea pornirile ei de fecioară... Seninătatea plăcută a celor cinci ani de cinste şi dragoste, se risipea sub fiorul vieţii de altădată. Pierdea din liniştea trandafirie a obrajilor şi tainica vrajă a purtărilor, toată acea înfăţişare de cinste oare făcea din ea o femeie cu adevărat frumoasă. Acum rămânea nepieptănată zile întregi de-a rândul, ca pe vremea când locuia-n strada Soufflot; părul roşcat îi cădea pe gât, rochiile prea desfăcute îi dezveleau sânii albi şi puternici, plini de voluptate. Se lăsa în părăsire, amestecând în convorbiri cuvinte pe care nu le rostea niciodată la Noiraude, lăsând să-i scape gesturi învăţate de la vechile ei prietene, neliniştindu-se din zi în zi în prada amintirilor. Guillaume privea, c-o adâncă strângere de inimă, această înjosire a Madeleinei; când o privea mergând, legănându-se pe şolduri, obosită parcă, greoaie, nu mai recunoştea în ea făptura sănătoasă care-i fusese nevastă vreme de patru ani. Acum se găsea însurat c-o fiinţă mânjită de tot noroiul trecutului ei. O taină venea s-o lovească pe Madeleine în braţele lui, ca să-i ară te că săruturile lui neputincioase nu puteau s-o scape din urmările vieţii ei de altădată. Ea adormită o clipă într-un vis de pace, se trezea la cea dintâi tresărire a sângelui şi cădea în ruşinea pe care-o primise

cândva şi pe care-n cele din urmă trebuia s-o cunoască întreagă.

Madeleine nu-şi dădea seama de nimic. Sufletul ei părăsit îi părea acelaşi. Suferea numai din pricina stăpânirii lui Jacques, pe care nu-l putea goni din fiinţa ei. Nu-l mai iubea, ar fi vrut să şi-l smulgă din inimă, dar veşnic îl simţea şi mai înrădăcinat. Era un desfrâu fără capăt, împotriva căruia gândul ei se revolta, dar căruia trupul se dădea întreg, fără ca voinţa ei s-o poată scăpa vreodată din mrejele acestui necunoscut. Această luptă între trupul robit şi dorinţele ei de a fi întreagă a lui Guillaume, era pentru ea o veşnică pricină de spaimă şi nelinişte. Când se credea mai în puteri, când îşi închipuia că gonise din suflet amintirea celui dintâi amant, în clipa în care gândea în sfârşit să primească liniştită sărutările bărbatului ei, auzea cum ţipă în fiinţa ei amintirile şi mai necruţătoare, se simţea răpusă de-o deznădejde fără margini şi înceta orice luptă, lăsând trecutul s-o batjocorească în voie. Gândul că veşnic trebuia să fie a unui bărbat pentru care nu mai avea nici urmă de dragoste, încredinţarea că-l iubea pe Guillaume şi totuşi îl înşela în fiecare clipă, fără să vrea, îi pricinuia un amar dezgust de ea însăşi. Nu-şi lămurea fatalităţile psihologice care îi îndepărtau trupul din puterea voinţei, nu pătrundea zbuciumul tainic al sângelui şi-al nervilor, care-o făcuse pentru totdeauna nevasta lui Jacques; când voia să-şi dea seama de ciudăţenia simţurilor ei, se învinuia în cele din urmă că are gesturi de fiară, văzându-şi neputinţa de a-şi uita amantul şi de a-şi iubi bărbatul. De vreme ce ura pe unul şi iubea pe celălalt, de ce simţea bucurii atât de chinuitoare în mângâierile închipuite ale lui Jacques şi de ce nu-şi putea mulţumi fiinţa cu mângâierile lui Guillaume? Când îşi punea această întrebare, de neînţeles pentru ea, care ascundea nenorocirea vieţii ei întregi, îşi închipuia că e în prada unei boli grele şi necunoscute; îşi zicea că Genevive avea dreptate, poate că-ntr-adevăr ea purta iadul în pântece.

Pentru o zi, căuta să se apere şi avea tăria să-l uite pe Jacques. Nu mai sta cuibărită în colţul ei de lângă cămin;

umbla prin odaie şi îşi căuta de treburi; când nu găsea nimic de făcut, vorbea în pripă, despre lucruri neînsemnate, ca să-şi întunece gândul cu sunetul vorbelor. Dar, noaptea, era întreagă a amantului ei. De cum aţipea, de cum i se risipea voinţa în mreaja visurilor, trupul nu mai era al ei, şi trăia parcă vechea-i iubire. În fiecare seară simţea aceeaşi nelinişte; o blândă amorţire îi stăpânea trupul obosit şi ea se credea în braţele lui Jacques; nu dormea, ar fi vrut să deschidă pleoapele, să se mişte, ca să gonească vedenia; dar n-avea putere; moliciunea rufăriei îi adormea simţurile lăsând-o şi mai mult în părăsirea mângâierilor închipuite. Şi atunci adormea încet, într-un somn neliniştit, tresărind în mijlocul voluptăţilor stăpânită de-o crudă revoltă, făcând sforţări de neînchipuit ca să scape de îmbrăţişările lui Jacques şi gustând, după fiecare luptă zadarnică, o chinuitoare bucurie de-a se lăsa învinsă pe pieptul acestui om. De când nu mai veghea lângă patul Luciei, în fiecare noapte se simţea răpusă de visuri urâte. Când se trezea, în faţa bărbatului ei simţea cum i se aprind obrajii de ruşine şi-un amar dezgust o sugruma. Îşi jura să nu mai doarmă, să stea veşnic cu ochii deschişi, ca să nu mai săvârşească, alături de Guillaume, nelegiuirea în care-o zvârlea somnul.

Într-o noapte, Guillaume o auzi gemând. O crezu bolnavă, se ridică şi se feri într-o parte ca să-i vadă faţa la lumina candelei. Soţii dormeau singuri în odaia lor, patul Luciei îl duseseră într-o odaie vecină. Madeleine nu mai gemu. Bărbatul, aplecat asupră-i, îi privea obraji cu nelinişte. Descoperindu-i pe jumătate umerii albi, bagă de seamă că fiori repezi tresăreau sub pielea de sidef şi un zâmbet blând întredeschidea buzele-i roşii. Ea dormea adânc. De-odată avu parcă o trezire nervoasă; gemu din nou, c-un geamăt stins, ascuţit. Sângele-i năvălise spre obraji, ea se înăbuşea, strigând: „Jacques, Jacques”, în suspine nedesluşite, cu glas surd.

Guillaume, palid, îngheţat, sări de-odată din pat. Cu picioarele goale în lâna covorului, cu mâinile sprijinite de dunga patului, se pleca, privind cum se zbate Madeleine în umbra perdelelor, parcă ar fi privit ceva monstruos care l-ar

fi pironit locului de scârbă, aproape două minute rămase buimăcit, fără să-şi poată întoarce privirea, ascultând geamătul înăbuşit al nevestei lui. Ea se dezvelise întreagă, întindea braţele, cu acelaşi zâmbet pe buze, repetând veşnic „Jacques, Jacques” c-un ton de mângâiere din ce în ce mai stins.

Guillaume, în cele din urmă, simţi că se mânie. Îl stăpâni o clipă dorinţa să sugrume această făptură al cărui gâtlej, plin de numele altui bărbat, se înăbuşea de voluptate. Îi puse mâna pe unul dintre umerii goi şi-o zgudui puternic.

— Madeleine, Madeleine, tună el. Trezeşte-te!

Ea se trezi scăldată în sudoare, obosită, gâfâind.

— Ce? ce e? gângăvi, ridicându-se în grabă şi privind cu teamă în juru-i.

Apoi se văzu aproape goală şi-l zări pe Guillaume la picioare, pe covor. Privirea lui aţintită asupra sânilor ei neliniştiţi încă de povara suspinelor, o făcu să înţeleagă totul. Atunci începu să plângă cu hohot.

Nu schimbară niciun cu vânt. Ce-ar fi putut să-şi spună? Guillaume avea o dorinţă nebună să izbucnească, să-şi umilească nevasta ca pe cea din urmă dintre femei, ca pe-o prostituată care-i pângărea culcuşul, dar se stăpâni, simţea că n-ar putea-o învinui pentru visurile ei. Madeleine ea însăşi se învinuia, ar fi vrut să se apere, fiindcă numai visul era vinovat, dar nu găsea cuvintele cu care să-şi arate nevinovăţia, pricepea însă că nimic n-o putea curăţi în ochii lui Guillaume, oricât de nevinovată ar fi fost, şi-atunci se simţea răpus de-o crudă disperare. Cele mai mici amănunte ale visului ei urât îi treceau acum prin minte, auzise ea singură cum îl strigase pe Jacques în somn, îşi amintea că zâmbise şi căzuse pradă fiorilor de dragoste. Şi bărbatul ei fusese acolo lângă ea, o auzise. Ce ruşine, ce josnicie!

Guillaume se culcă iarăşi, lungindu-se la marginea patului, ferindu-se s-o atingă. Cu mâinile încrucişate sub cap, cu ochii în tavan, părea adâncit într-o lume de gânduri chinuitoare. Madeleine, în capul oaselor, plângea. Îşi acoperise umerii, ruşinată peste măsură. Bărbatul ei devenea străin, se ruşina de goliciunea în care o văzuse, de

tresăririle trupului neliniştit. Tăcerea şi nemişcarea lui o chinuiau. În cele din armă se îngrozi văzându-l astfel căzut pe gânduri. Ar fi vrut mai bine să se certe, căci, în cele din urmă, nenorociţi şi fără nădejdi, s-ar fi aruncat iarăşi unul în braţele celuilalt. Dacă nu-şi spuneau nimic, dacă primeau în linişte o stare de lucruri îndeajuns de chinuitoare, însemna că totul se sfârşise între ei. Ea tremura în cămaşă, cu genunchii sub bărbie; ofta adânc, fără ca Guillaume să fi părut că bagă de seamă cât suferă alături de el.

În aceeaşi clipă un cântec tărăgănat se auzi în catul de sus. Cântecul, înăbuşit de grosimea tavanului, se târa în liniştea nopţii ca o jelanie. Era Geneviève care, neputând să doarmă, fără îndoială, se ruga pentru mântuirea ei şi-a stăpânilor. În noaptea aceea, glasul ei murea în tânguiri sinistre. Madeleine îşi plecă urechea, îngrozită: îşi închipuia că o înmormântare trece prin gangurile castelului Noiraude, că preoţi veneau s-o ia, în surde psalmodieri, ca s-o înmormânteze de vie. Apoi recunoscu glasul aspru al protestantei şi-i păru ca trăieşte un vis şi mai groaznic. Văzându-l pe Guillaume mereu tăcut, cu buzele strânse, cu ochii aţintiţi în tavan, îşi zise că tânguirile Genevièvei îi aminteau poate rugăciunea de gonire a diavolului cu care ea îl obişnuise. Avea să se plece asupra-i să facă semnul ciudat pe ţâţa stângă, altul pe ţâţa dreaptă, un al treilea pe buric repetând de trei ori: „Lubrica, fiică a iadului, reîntoarce-te în flăcările din care te-ai smuls pentru blestemul oamenilor. Pielea ta să se înnegrească, părul tău roşcat să-ţi acopere trupul întreg! Du-te în numele Aceluia al cărui gând te sugrumă, în numele lui Dumnezeu-Tatăl!”. Şi cine ştie, poate că atunci avea să se prefacă în pulbere, în groaza ei, în clipa aceea tulbure de noapte, primea, încă tremurând în urma visurilor urâte, tânguirile bătrânei, întrebându-se dacă o rugăciune nu era de-ajuns s-o omoare. O cuprinse o spaimă copilărească. Se culcă încet, ghemuindu-se lângă perete. Dinţii îi clănţăneau, se temea cu fiecare clipă mai mult şi-i părea că simte degetele lui Guillaume făcându-i semne pe piele. Dacă el rămânea astfel mut şi cu ochii deschişi, pe semne aştepta s-o vadă

pe ea adormită, ca să se încredinţeze dacă era femeie sau demon. Această spaimă ucigătoare, o ţinu deşteptată până la ziuă.

A doua zi, seara, soţii îşi făcură două paturi, de bună înţelegere. Din clipa aceea erau cu totul despărţiţi. Scena din noaptea trecută îi înstrăinase. De la ivirea lui Jacques, toate parcă luau parte la această înceată despărţire. Amândoi se încăpăţânaseră să se îmbrăţişeze ca să îndepărteze amintirea acestui om şi nu se dădură învinşi decât în faţa neputinţei de a lupta mai departe. Guillaume nu se mai simţea în stare să doarmă alături de Madeleine pe care o chinuiau visurile urâte, în vreme ce ea nu ştia ce mijloc să întrebuinţeze ca să stea veşnic deşteaptă. Despărţirea avea să le-aducă poate o uşurare.

Ciudat era însă că ei se iubeau cu aceeaşi dragoste curată, se tânguiau din această pricină şi se doreau chiar. Prăpastia, pe care-o putere nevăzută o săpase între ei, nu-i despărţea decât trupeşte; ei rămâneau pe marginea prăpastiei, ca să se privească cu dragoste, de departe. Mânia şi dezgustul, erau şi ele pline de-un fel de vrajă neputincioasă. Simţeau că sunt despărţiţi pentru totdeauna dar, dacă nu mai aveau nădejdea să se apropie şi să pornească iarăşi în viaţă pe calea dragostei, simţeau totuşi un fel de bucurie amară să trăiască sub acelaşi acoperământ, şi această bucurie îi împiedica să caute o vindecare într-un deznodământ grabnic şi puternic.

Se fereau totdeauna să hotărască ce-aveau de gând să facă la venirea lui Jacques. Amânaseră pentru mai târziu această grijă. Şi, cu fiecare zi, amânau pentru altădată convorbirea ce voiau să aibă în această privinţă. Greutatea de-a alege un drum hotărât, suferinţa ce le putea pricinui o astfel de convorbire îi îngrozea, îndemnându-i să tărăgăneze lucrurile. Pe măsură ce săptămânile treceau, se simţeau şi mai fricoşi, şi mai neputincioşi să ia o hotărâre. Spre sfârşitul celei dintâi luni, petrecură zile amare, închipuindu-şi că-l aud mereu pe Jacques bătând în uşă. Nici n-aveau cel puţin tăria să-şi mărturisească această frică, să se liniştească vorbind de ceea ce-i îngrozea pe

amândoi; se mulţumeau să-şi asculte bătăile inimii, să schimbe priviri de groază, la fiecare sunet al clopoţelului. În sfârşit, în cele dintâi zile ale lui februarie, Guillaume primi o scrisoare de la vechiul lui prieten. Jacques povestea mai întâi agonia camaradului său, la spitalul din Toulon, apoi sfârşea vesel lămurind cum întâlnise o femeie în port, cum o urmărise până la Nisa, astfel ca nu se putea întoarce la Paris în grabă cum ar fi vrut. Avea să mai stea acolo încă cincisprezece zile, poate chiar o lună. Guillaume întinse liniştit scrisoarea Madeleinei, pândind pe chipul ei urma gândurilor. Ea păru nepăsătoare numai buzele i se strânseră într-un fel de nedumerire. Scăpaţi oarecum de-o primejdie, soţii se gândiră că aveau destulă vreme înaintea lor şi amânară din nou pentru altădată grija de a lua o hotărâre.

Totuşi, traiul la Noiraude devenea de nesuferit. Totul părea că le stă împotrivă. Într-o dimineaţă scăldată în pulberea soarelui, pe când coborau în parc, zăriră, spânzurată de gardul ce da spre drumul de la Mantes, pe Cocleala, care-i urmărea cu ochii ei tulburi. O întâmplare fără îndoială, rătăcise până la Véteuil pe-această nenorocită cerşetoare. Păru că o urmăreşte pe Madeleine, un zâmbet îi descoperi dinţii galbeni, şi începu să cânte părţi dintr-un cântec de lume pe care amândouă îl ştiau de mult, de pe vremea când colindau pădurea Verrières, în amurg, întorcându-se de la petreceri.

Glasul ei răguşit parcă lătra:

Era un paşă, Mustafa,
Ce-averi nenumărate-avea;
El pe Catinca într-o zi
Pentru serai şi o cumpără...
Şi tra la la, tra la la la,
Tra la la la, la la!

Refrenul părea pe buzele ei o batjocură. Acest „tra la la” pe care îl repeta din ce în ce mai tare, se pierdea într-un râs ciudat, nebunesc. Madeleine şi Guillaume se grăbiră să se reîntoarcă, urmăriţi parcă de ţipetele cântecului. Dar, din

ziua aceea, Madeleine nu putea ieşi din casă fără să n-o întâlnească pe Cocleala spânzurată de zăbrelele gardului. Nenorocita se învârtea mereu în jurul Castelului Noiraude, c-o încăpăţânare dobitocească. Fără îndoială recunoscuse pe vechea ei prietenă şi venea s-o vadă numai, fără niciun gând, fără să-şi dea seama dacă face cu asta vreun rău. Ceasuri întregi, mergea, cum fac copiii, pe zidul scund de piatră în care era prins gardul de fier; călca repede, ţinându-se de zăbrele, apoi se oprea de odată cu braţele ridicate, şi privea în parc cu un fel de luare-aminte amestecată cu frică. Adeseori o auzeai cântând pe stradă, ghemuită în dosul unui zid, povestea domnişoarei Catinca. Repeta vorbele de câte zece ori, cu încăpăţânarea unei minţi rătăcite care frământa aceeaşi frază, singura poate de care-şi aducea minte. De câte ori Madeleine o zărea pe Cocleala, de la fereastra, simţea un fior de scârbă, îi părea că viaţa ei trecută pândea în juru-i ca o fiară. Această femeie în zdrenţe, care se plimba pe lângă ziduri şi îşi vâra faţa printre vergele, îi părea un animal neastâmpărat, otrăvitor, care încerca să-şi sfarme cuşca şi să se apropie de ea şi s-o umple de bale. Într-o vreme se gândi să dea poruncă s-o gonească pe nebună din părţile acelea dar se temea de un scandal şi mai bine se hotărî să nu mai iasă din casă şi să nu mai privească pe fereastră.

Văzându-se astfel încolţiţi la Noiraude, soţii se gândiră să fugă la Paris. Acolo aveau să scape de cântecele Louisei, de tânguirile Genevièvei şi de privirile aspre ale Luciei. Cele două luni petrecute într-o nelinişte chinuitoare, făcuseră singurătatea de nesuferit.

De vreme ce Jacques le îngăduia un răgaz de încă trei sau patru săptămâni, voiau să caute prin orice mijloc să uite, să s-avânte spre o lume în care norocul să nu-i privească prea de departe. Astfel, că, de îndată ce Lucia se însănătoşi, pe la mijlocul lui martie, plecară.

XII

De aproape cinci ani pavilionul din strada Boulogne era nelocuit. Guillaume nu voise să-l închirieze, socotind veşnic că poate veni să petreacă aici câteva luni în timpul iernii. La începutul căsătoriei, se mulţumise să trimită un bătrân slujitor de la Noiraude care să îngrijească de casă. Bătrânul locuia într-o mare gheretă de cărămidă, clădită în stradă, lângă poartă. Toată munca lui se mărginea să deschidă, odată pe săptămână, dimineaţa, ferestrele odăilor, ca să intre aer. Această slujbă era pentru bătrân un fel de răsplată în urma îndelungilor lui îngrijiri casnice.

Vestit în ajun de sosirea stăpânilor, toată noaptea şi-o petrecu scuturând praful de pe lucruri. Când se iviră Guillaume şi Madeleine, găsiră foc în toate odăile. Erau fericiţi parcă văzând cum arde focul cu pâlpâiri ce dădeau singurătăţii farmecul blând de altădată. Pe drumul de la Véteuil la Paris, simţeau cum li se strânge inima în taină, la gândul că vor intra iarăşi în căsuţa unde străjuiau câteva luni din viaţa lor trecută. Îşi aminteau cele din urmă săptămâni ale şederii lor aici, surdele nelinişti ce simţiseră şi se temeau să nu trezească iarăşi amărăciunea amintirilor, cum făcuseră în pavilionul de lângă Noiraude. De aceea păreau surprinşi şi încântaţi de înfăţişarea odăilor, pe care închipuirea lor le îmbrăca într-o haină posomorâtă şi dezgustătoare, pe măsură ce se apropiau de Paris. Guillaume avea o singură teamă: intrând în odaia de culcare, zări, atârnat pe perete, portretul lui Jacques pe care se vede bătrânul îngrijitor îl descoperise în vreun colţ.

Îl smulse în pripă şi-l zvârli în fundul unei cutii, mai înainte ca Madeleine să-l fi băgat de seamă.

De altfel, soţii nu aveau de gând să stea multă vreme în căsuţa din strada Boulogne. Odăile închise, cuibul plin de taină pe care odinioară îl găseau atât de plăcut, fiindcă legăna într-o linişte blândă iubirea lor de-abia îmbobocită, le părea acum prea strimt pentru amândoi. Trăiseră aici veşnic aproape, unul în braţele celuilalt. Fiinţa lor se revoltă azi zărind fotoliile pe care se strângeau în braţe, fericiţi altădată. Veneau la Paris cu gândul să nu rămână singuri ci, dimpotrivă, să caute zgomot şi viaţă de lume, voiau să se amestece în mulţime, să se simtă cât mai departe unul de altul. A doua zi după sosirea lor, făcură o vizită familiei de Rieu, care locuia în împrejurimi, în strada Bruyère. Nu-i găsiră acasă. În aceeaşi seară soţii de Rieu veniră să-i vadă.

Căsnicia în trei se ivi ca de obicei, Tiburce la braţul Elenei, iar bărbatul în urmă. Domnul de Rieu părea bolnav. De multă vreme o boală de ficat îl chinuia cumplit, chipul lui însă, îngălbenit şi brăzdat de cute adânci, îşi păstra măreţia-i dispreţuitoare şi batjocoritoarea clipire a genelor. Tiburce, dezbrăcat cu totul de grosolănia lui provincială, avea aerul plictisit şi mâniat al omului care îndeplineşte o sarcină neplăcută; obrazul plin, buzele-i strânse, nu căutau să ascundă un fel de mânie, şi-o nevoie tainică de brutalitate. Elena se schimbase atât de mult încât Guillaume şi Madeleine, văzând-o nu-şi putură stăpâni surprinderea. Nu mai era sulemenită pe obraz. Nu mai era copilăroasa păpuşă îmbătrânită, cu obrajii lucioşi de fard, cu zâmbetele ştrengăreşti, era o biată femeie cu părul încărunţit şi cu faţa brăzdată c-o înfăţişare de tristeţe murdară şi ruşinoasă. Pomezile şi prea multele uleiuri de obraz îi roseseră pielea ce-i atârna pe oase umflată şi zbârcită; pleoapele grele îi acopereau ochii jumătate; buzele vinete păreau de-abia lăsate din cleşte. Ai fi zis că masca cu care îşi acoperea faţa, căzuse, şi că, sub trăsăturile de împrumut, se ivea chipul adevărat. Groaznic era că acest chip mai păstra urmele unui farmec apus; zbârciturile ascundeau în cutele lor dungi trandafirii de fard;

părul cărunt părea murdar şi tăvălit în noroi. Elena nu avea decât patruzeci şi cinci de ani, dar părea să aibă şaizeci. Părea de asemeni că-şi pierduse farmecul gesturilor şi strâmbăturile de fetiţă capricioasă: temătoare, îndobitocită, privea umilită în juru-i, parcă veşnic i-ar fi fost frică să n-o bată cineva.

Intrând în salon, Tiburce, care se îndrepta spre Guillaume, cu falşa pornire de prietenie care-l stăpânea de obicei, găsi că Elena, pe care de abia o lăsase de braţ, nu se ferea în lături să-i facă loc să treacă. Atunci îi calcă pe rochie, o îmbrânci într-o parte şi-o privi cu mânie. Elena, care vorbea cu Madeleine şi-i făcea una dintre plecăciunile ei copilăreşti, se ghemui numaidecât lângă zid, c-o înfăţişare îngrozită, uitând să-şi sfârşească plecăciunea, şi rămânând prostită şi umilită. Domnul de Rieu bagă de seamă această scenă petrecută în grabă, lovitura cu cotul pe care Tiburce o dăduse nevestei lui, şi groaza celeilalte, dar rămase cu ochii întredeschişi, ca şi cum n-ar fi văzut nimic, pe buze c-un zâmbet binevoitor.

Se aşezară pe scaune. După câteva minute, în urma unei convorbiri banale în care era vorba de tristeţile iernii la ţară şi de farmecul Parisului în acest anotimp, Guillaume propuse lui Tiburce să fumeze câte-o ţigară într-o odaie de alături. Vederea Elenei îl chinuia cumplit. Când femeile rămaseră singure, în faţa domnului de Rieu nu mai avură nimic să-şi spună. Bătrânul, ghemuit într-un fotoliu larg, cu mâinile încrucişate pe piept, privea în gol, cu înfăţişarea surzilor cărora niciun zgomot nu le tulbură gândurile, părea că nici nu-şi dă seama unde se află. Din când în când, pleoapele i se coborau blând, o privire ascuţită îi scăpa din coada ochiului, plină de-o amară batjocură, şi sfredelea privirea celor două femei care nu-l luau în seamă.

Un răstimp, tăcură. Apoi, Elena, fără să vrea, începu vorba despre Tiburce. Veşnic aducea vorba de tânărul care-o stăpânea pe de-a-ntregul. Totul o îndrepta spre el, despre altceva n-ar fi ştiut ce să spună, după un anumit număr de fraze, ajungea tot acolo, plângându-şi viaţa de spaimă şi voluptate pe care o trăia în preajma acestui călău. În

părăsirea ei trupească, pierdea cu încetul acel respect omenesc, cea din urmă fărâmă de ruşine. alcătuită din mândrie şi prevedere, care împiedică pe orice femeie să-şi mărturisească păcatele. Ea, dimpotrivă, simţea o deosebită plăcere să vorbească de dragostea ei nenorocită; se spovedea celui dintâi venit, să-şi dea seama cât se înjosea, mulţumită parcă, de vreme ce vorbea numai de omul care devenise totul pentru ea. Era de-ajuns, de altfel, s-o laşi să se spovedească, fără s-o întrerupi. atunci se rătăcea în povestea umilitoare a desfrâului ei, îşi mărturisea cele mai negre păcate, se tăvălea în chiar noroiul cuvintelor ce rostea, uitând că vorbeşte cu un om care-o ascultă. Adevărul era că atunci vorbea numai pentru ea, ca să-i pară că trăieşte din nou păcatele spovedite.

Mărturisi totul Madeleinei. O frază simplă îi fu de ajuns ca să treacă de la o convorbire banală la spovedania desfrâului ei. O făcu fără nicio teamă, astfel că Madeleine o ascultă fără un pic de mirare. Când vorbi de Tiburce ca de-un amant pe care-l cunoştea de ani de zile, adăugă aproape plângând:

— Ah, scumpă doamnă, sunt crud pedepsită. Omul ăsta, care altădată era aşa de blând şi-aşa de mângâietor, a devenit crud şi neînduplecat... Mă bate. Ştiu că e ruşinos să mărturisesc toate astea; dar sunt atât de nenorocită şi am atâta nevoie de mângâiere!... Cât eşti de fericită, dumneata că nu te-ai înjosit niciodată, că ai putut trăi în linişte!... Eu îndur toate chinurile iadului... Ai văzut cum m-a îmbrâncit Tiburce adineauri... Are să mă omoare într-o zi.

Şi totuşi, în adâncul sufletului se bucura din pricina acestor suferinţe. Glasul ei avea înmlădieri de voluptate când vorbea de loviturile ce primea. Ghiceai atunci că pentru nimic în lume nu şi-ar fi schimbat nenorocita ei viaţă cu liniştea şi cinstea căsniciei pe care se făcea că le doreşte din toată inima. Era de altfel un fel al ei de a se lămuri; căinţele false îi îngăduiau să-şi povestească pe larg întâmplările; în asta găsea o ciudată mulţumire, tresăriri nervoase care o făceau să simtă şi mai adânc plăcerile amare ale vieţii. Nu-i păsa că-şi arată rănile, de vreme ce

vorbea de-o suferinţă atât de plăcută, îi plăcea chiar să-şi arate viaţa şi mai groaznică, să facă pe nenorocita, lucru care părea că o împacă întrucâtva cu ea însăşi. Ceasuri întregi, când cineva voia s-o asculte, flecărea neîncetat, părându-i rău de zilele de nevinovăţie care erau prea departe ca să mai răspundă la chemarea ei, tăvălindu-se în noroi cil mulţumiri de bestie ce linge mâna care-o loveşte.

Deşi vorbea în şoaptă, Madeleine se temea să n-o audă domnul de Rieu. Privea neliniştită spre bătrân. Elena îi surprinse privirea.

— Oh, nu-ţi fie teamă, reluă ea cu glas şi mai jeluitor, c-un cinism liniştit; bărbatul meu nu mă aude.. E şi el vrednic de plâns... Nu ştie nimic, nu-mi vede lacrimile, pe care eu i le ascund totdeauna. Zâmbesc în faţa lui, chiar când Tiburce se poartă cu mine cum s-ar purta cu cea din urmă dintre femei. Ieri mi-a dat o palmă în salon, fiindcă l-am mustrat că umblă după fete. Palma aceea mi-a sfâşiat obrazul cu un zgomot surd. Domnul de Rieu, care se plecase spre cămin, nu s-a întors decât după vreo câteva clipe. A rămas nepăsător, pesemne că n-a auzit nimic Eu zâmbeam, cu obrazul înflăcărat... Putem sta de vorba oricât. Priveşte-l, a aţipit...

Într-adevăr, domnul de Rieu părea că doarme, dar privirile lui ascuţite sticleau sub pleoapele închise pe jumătate. Tresăriri repezi ce-i mişcau degetele încrucişate, ar fi făcut să ghicească, pe orice om cu vederi mai pătrunzătoare, că el se bucura în linişte de această tainică amorţire. În clipa aceea poate chiar citea povestea cu palma pe buzele neveste-sii.

Madeleine se crezu datoare să-şi plângă prietena din bunăvoinţă. Se miră că dragostea lui Tiburce pierise atât de grabnic.

— Eu nu înţeleg nimic din grosolăniile lui, reluă Elena. Mă iubeşte mut, sunt încredinţată. Are însă ceasuri rele... Eu îi sunt destul de supusă; am încercat chiar multe spre folosul lui, ca să-l fac să aibă la Paris starea pe care-o merită; e drept că pretutindeni toate mi-au stat împotrivă... Am îmbătrânit. Crezi oare că el nu mă mai iubeşte decât fiindcă

are nevoie de mine?

Madeleine răspunse că nu credea asta.

— Gândul ăsta îmi face mult rău, reluă Elena cu şiretenie.

Tiburce o făcuse de mult să înţeleagă acest lucru. Ea ştia bine că nu mai e pentru el decât un mijloc de viaţă liniştită. Puţin îi păsa, de altfel, că el îl socotea într-un fel ori în altul. Ea însă nu ajunse până acolo să mărturisească în totul că mai bine primea să cumpere dragostea tânărului decât să se lipsească de ea. Ea se lega de el cu furia femeii care n-a îmbătrânit cu nimic şi care găseşte, în această primejdioasă tinereţe, pornirile unei vieţi de abia ajunsă să cunoască lumea. Tiburce era pentru ea ceva de neînlăturat. Fără îndoială, dacă o părăsea, ar fi căutat un altul, pe care avea să-l plătească cu preţul celei din urmă josnicii.

— Aş vrea să-i fiu de folos, reluă ea, urmându-şi fără să vrea, firul gândurilor. Poate că astfel s-ar arăta recunoscător. Nădăjduiesc încă… Mă găseşti schimbată mult, nu-i aşa? Nu mai am nici puterea să fiu cochetă. Sufăr atât de mult!…

Şi se ghemuia în fotoliu, moale şi neputincioasă. Adevărul era că desfrâul o adâncise într-un fel de amorţire chinuitoare. Pentru ea nimic nu mai avea preţ, nici chiar îmbrăcămintea la care ţinea foarte mult. Ea, care se luptase dârz cu vârsta, acum îşi spăla mâinile c-o oboseală de necrezut. Rămânea zile întregi de-a rândul proptită, leneşă, amintindu-şi cu adânci mâhniri voluptăţile trecute, visându-le pe cele ce-aveau s-o mai bucure într-o zi. Rămânea în ea numai bestia lubrică; femeia murea, cu dorinţele ei de plăcere, cu nevoile ei de-a părea totdeauna tânără şi totdeauna iubită. De vreme ce Tiburce îi potolea foamea de bătrână nesăţioasă, nu-i mai cerea nici dragoste nici bunăvoinţă. Un singur gând o chinuia: să-l vadă mereu în braţele ei, fără să se gândească să-l facă rob cu vreun zâmbet al chipului ei zugrăvit; socotea că înjosirea şi desfrâul erau de ajuns să-l lege de dragostea ei.

Madeleine o privea c-o adâncă milă. Nu căuta să coboare în umbra aceste putreziciuni; îşi închipuia că numai grosolăniile lui Tiburce erau pricina amorţirii şi îndobitocirii

acestei femei. De aceea nu-şi putu stăpâni un strigăt de revoltă.

— Dar un astfel de om trebuie gonit! zise ea.

Elena o privi îngrozită.

— Să-l gonesc... să-l gonesc... gângăvi ea c-o teamă aspră, ca şi cum Madeleine ar fi osândit-o să i se taie mâinile.

Apoi, liniştindu-se, adăugă pripit:

— Dar, scumpă doamnă, Tiburce n-ar primi niciodată să plece. Ah, dumneata nu-l cunoşti! Dacă i-aş vorbi de despărţire, ar fi în stare să mă omoare... Nu, nu, sunt a lui, trebuie să îndur până la sfârşit.

Minţea cu neruşinare. În după-amiaza aceea, amantul o ameninţase că nu-i va mai călca pragul dacă nu-i va găsi numaidecât o slujbă.

— Ah, cât te invidiez, zise ea apoi. Ce bine trebuie să fie să te ştii plină de virtute!

Şi începu iarăşi să se plângă. Vorbea singură, întrerupându-şi târguirile cu zâmbete ciudate, amintindu-şi voluptăţile apuse. Flecări un ceas întreg, cu păreri de rău copilăreşti, cu nădejdi de desfrâu, cu mărturisiri amestecate într-un fel de liniştită neruşinare, cu rugăminţi ce parcă cereau sprijin şi milă oamenilor cinstiţi. În cele din urmă, Madeleine se plictisi ascultându-i spovedaniile; mărturisirile-i neruşinate o înăbuşeau; nu spunea nimic, se mulţumea numai să răspundă c-o mişcare a capului. Cât codată privea neliniştită spre domnul de Rieu; bătrânul păstra pe buze acelaşi zâmbet dispreţuitor, aceeaşi înfăţişare de ironică încredinţare. Atunci, pe când Elena repeta de zece ori aceeaşi poveste josnică, Madeleine se gândea la ea însăşi; se gândea la drama ce-i sfâşia inima, chinuind-o pe ea şi pe Guillaume; ar fi vrut să-şi vadă bărbatul surd şi imbecil, pironit într-un fotoliu şi să se ştie pe ea însăşi putrezită în aşa hal ca să nu se mai poată revolta, să adoarmă în noroiul neruşinării cu toată voluptatea unui suflet josnic.

În vreme ce femeile vorbeau despre astfel de lucruri, Guillaume şi Tiburce se retrăseseră într-o odaie de alătur

unde fumau. Guillaume, care înadins căuta convorbirile fără rost, întrebă pe vechiul lui camarad de şcoală dacă era mulţumit cu viaţa ce ducea la Paris. Asta îl interesa prea puţin, îl ura pe Tiburce; era fericit însă că-l are lângă el ca să-şi poată uita necazurile. Tiburce răspunse cu glas morocănos că nimic încă nu-i ieşise din plin. Întrebarea nevinovată a celuilalt îi scormonea rănile ca un fier înroşit.

Începu să fumeze c-o aspră nelinişte; apoi după un răstimp, îşi descarcă mânia ce-i clocotea în inimă. Se spovedea lui Guillaume după cum amanta lui se spovedea Madeleinei, dar cu vorbe mult mai amare şi mai grele. Vorbi de doamna de Rieu cu graiul care se întrebuinţează între bărbaţi când vorbesc de fetele de stradă. Această femeie, spunea el c-o ură neîmpăcată, îi risipise toată tinereţea; el nu înţelegea însă ca viaţa să şi-o risipească pentru o dragoste caraghioasă; era hotărât să se smulgă din braţele acestei furii, ale cărei sărutări îl dezgustau. Ceea ce nu mărturisea însă, era mânia ambiţiilor lui înfrânte. Toată mânia lui era pricinuită de prea puţinul folos pe care-l avusese până atunci de pe urma sărutărilor ei. Asta îi îngăduia să joace rolul unui biet tânăr rătăcit, fără să ştie cum, în culcuşul unei femei bătrâne. Dacă Elena ar fi putut să-l numească auditor la Consiliul de Stat, ori ataşat la o ambasadă oarecare, ar fi vorbit de ea cu bunăvoinţă pretutindeni; ar fi ştiut în ce fel să-şi lămurească prietenia faţă de ea. Dar, se înţelege, mângâierile lui nu-i erau cu nimic răsplătite. Tiburce Rouillard nu era omul oare să dea ceva pe nimic.

Ştia totuşi că biata femeie îşi cheltuise şi punga şi odihna. Dorinţa ei de a-i fi de folos însemna prea puţin pentru el; voia să vadă ceva sigur, şi amanta lui, spre nenorocul ei, nu putuse să facă nimic, – aceasta numai din pricina d-lui de Rieu; bătrânul, pricepând că comedia ar fi mai puţin caraghioasă dacă Tiburce ar primi răsplata sărutărilor lui, la fiece nouă încercare a nevestei lui, se ducea în urmă-i să zădărnicească planul cel mai dibaci de procopsire a lui Tiburce. Era un mijloc ciudat de a plictisi pe cei doi îndrăgostiţi, îndemnându-i la scene groaznice de

care el se bucura în taină. După săvârşirea vreunei astfel de fapte, se simţea mulţumit zile întregi, privind spaima şi umilirea Elenei şi mânia lui Tiburce. Acesta se ivea cu buzele strânse, palid, cu pumnii strânşi, încercând să-şi cheme amanta în vreun colţ ca să-i spună vorbe aspre. Dar, în astfel de zile, ea se încăpăţâna să nu se îndepărteze de lângă domnul de Rieu; tremurând, cu ochii roşii, îşi ruga amantul cu privirea numai. Atunci surdul se făcea şi mai tare de urechi şi lua o înfăţişare de imbecil fericit. Apoi, când Tiburce reuşea să-şi încolţească amanta în umbra odăii şi-o îmbrâncea fără milă, surdul, deşi se făcea că întoarce spatele, părea că aude totul, şi vorbele şi loviturile. Nu-l vedea nimeni, dar chipul lui lua o înfăţişare de cruzime drăcească.

Astfel Tiburce începea să creadă că amanta lui n-avea nicio putere şi nu era în stare să-l ajute cu nimic. Asta îl făcea neînduplecat faţă de ea; un singur gând îl ţinea în casa ei: să se răzbune pentru cei patru ani de dragoste risipită în zadar. Până în vremea aceea nu îndrăznise, s-o părăsească, gândindu-se la atâtea jertfe pe care le irosise fără niciun folos. De aceea îşi începea iarăşi aceeaşi viaţă de plictisitoare osândă; în pricina lui lua cerul drept martor, zicându-şi că providenţa era prea aspră de vreme ce nu-l răsplătea cu nimic. Dar în cele din urmă orice nădejde era de prisos; era hotărât să se despartă de Elena.

Guillaume păru că ascultă cu multă compătimire mărturisirile lui Tiburce. Era oarecum dezgustat de dragostea tânărului, dar căuta să joace un rol în această comedie de mânii şi păreri de rău. Celălalt se spovedea numai ca să se uşureze şi să audă părerea prietenului său, pe care-l ştia bun şi cinstit, felul în care trebuia să se arate, faţă de lume, în urma legăturilor lui caraghioase cu doamna de Rieu. Simţea că, de vreme ce această femeie nu era în stare să facă din el un om de seamă, putea fi oricând dispreţuit că dormise în culcuşul ei, faima l-ar fi schimbat în om îndemânatec, vrednic de orice mândrie, căderea, dimpotrivă, îl cobora pentru totdeauna. Astfel, dorea să meargă înaintea dispreţului şi-a oricărei batjocuri,

arătându-se victima care, cel puţin, ’ are dreptul la iertare. Se purtă c-o dibăcie de necrezut. Guillaume se oferi el însuşi să-l ajute, cu numele şi cu averea lui. Dacă voia, îi spunea el, avea să-l înfăţişeze unui vechi prieten al tatălui său. Planul de despărţire îl încuviinţă pe de-a-ntregul. De altfel, juca şi el un rol oarecare: se silea să pătrundă adâncul acestei poveşti, care nu-l interesa întru nimic, nădăjduind să-şi uite necazurile lui cercetându-le pe-ale altora.

După ce-şi fumară ţigările, Guillaume şi Tiburce intrară în salon. Elena, întreruptă în mijlocul tânguirilor ei, se opri deodată şi îşi privi cu teamă amantul, parcă i-ar fi fost frică să n-o bată că-şi spovedise nemulţumirile. Rămase tulburată, rostind rar câte-o vorbă pe care tânărul o primea cu dezgust, el căuta s-o oprească totdeauna, făcând-o să înţeleagă că nu ştie ce spune, fără chiar să încerce să-şi ascundă mânia în faţa lumii. Ai fi zis că înadins căuta să arate lui Guillaume cât de puţin îi păsa de ea. Seara se sfârşi într-un fel de posomorâtă plictiseală.

Când musafirii erau aproape să plece, domnul de Rieu, care nu rostise decât în treacăt câteva vorbe, îl lăudă mult pe Tiburce cu glasul lui uscat, arătând că prietenia acestui tânăr cumsecade îi era de mare trebuinţă, lui şi neveste-sii, el nu era ca acei zăpăciţi care aleargă după plăceri, el iubea şi respecta bătrâneţea. În cele din urmă îl rugă să-i aducă o trăsură. De obicei, se slujea de el ca de-un om al casei, căutând înadins, când pleca undeva, să nu spună slujitorilor unde se duce. Ploua. Tiburce se întoarse ud până la piele. Domnul de Rieu, sprijinit de umărul lui se urcă în trăsură. Apoi îl trimise să-i caute nevasta care rămăsese afară, sub balcon. Puţin îi trebui să nu-l roage să se urce pe capră, lângă vizitiu.

Guillaume şi Madeleine pricepură că astfel de musafiri n-aveau cum să-i smulgă din amărăciunea vieţii lor chinuite. Şi apoi n-aveau unde primi; pavilionul din strada Boulogne era prea neîncăpător: de-abia le-ar fi îngăduit să primească familia de Rieu. De aceea se hotărâră să-şi petreacă serile la alţii, în banalitatea zgomotoasă a saloanelor în care se

întâlnesc zeci de oameni, care nu se cunosc şi care îşi zâmbesc de la nouă ceasuri până la miezul nopţii. De a doua zi, domnul de Rieu le deschise uşa la şapte sau opt case încântate că pot primi o familie ca aceea a domnului de Viargue. De luni până duminică soţii nu făceau altceva decât să colinde prin case străine. Ieşeau împreună în amurg, mâncau în oraş ca nişte străini călători şi se întorceau acasă târziu, la culcare.

La început se simţeau oarecum uşuraţi. Golul acestei vieţi îi liniştea. Puţin le păsa a cui era casa în care intrau. Toate saloanele erau aceleaşi pentru ei. Madeleine se aşeza pe marginea unui fotoliu, păstrând pe buze zâmbetul nelămurit al femeilor cărora nu le trece niciun gând prin minte; dacă se făcea muzică, ea privea clavirul în extaz, cu toate că n-auzea nimic; dacă se dansa, primea invitaţia celui dintâi venit, apoi îşi relua locul, fără să poată spune dacă bărbatul cu care dansase era oacheş sau blond. De vreme ce era mult zgomot şi multă lumină în juru-i, se simţea mulţumită. Guillaume se pierdea printre hainele negre; rămânea seri întregi pironit în dreptul unei ferestre, urmărind cu privirea, c-o posomorâtă luare aminte, firul de umeri goi ce se prelungea, alb şi tremurător, sub strălucirea limpede a candelabrelor, ori se vira în dosul unei mese de joc, părând că-l interesează mult anumite lovituri de carte, din care nu pricepea nimic. Nu-i plăcuse lumea venea aici mânat de deznădejde, ca s-o piardă pe Madeleine în mulţime vreme de câteva ceasuri. Apoi, când saloanele se goleau, porneau şi ei spre casă în urma celorlalţi Coborând seara. Îşi închipuiau că sunt cu mult mai străini unul faţă de altul, de cum veniseră.

Dacă serile şi le petreceau în lume, zilele păreau pentru ei veşnic goale. Atunci Madeleine se aruncă cu totul în vârtejul vieţii pariziene; alerga prin cele mai mari prăvălii, pe la croitorese şi modiste, se făcu cochetă şi încercă să se intereseze de mersul modei. Îşi găsi o prietenă, o zăpăcită care se măritase ieşind din mânăstire: şi care era pe cale să-şi ruineze bărbatul cu toată lăcomia unei cocote. Această păpuşă o târî până şi în biserici, ca să asculte

conferinţele predicatorilor cu renume: de aici se duceau la Bois ca să privească îmbrăcămintea femeilor. Această viaţă de zgomot, de ştrengărie şi tresăriri nervoase, pricinuia Madeleinei un fel de beţie care-o făcea să zâmbească prosteşte. La rându-i, Guillaume ducea viaţa unui tânăr bogat şi plictisit; mânca în oraş, călărea în fiecare după-amiază şi căuta să ia în serios miile de nimicuri ce-i ieşeau în cale pe stradă ori la cluburi. Ajunsese să nu-şi mai vadă soţia decât în serile când se duceau în vizită undeva.

Aşa îşi petrecură vremea o lună întreagă. Se străduiau să ducă o viaţă după gustul lumii, în felul celor ce se căsătoresc fiindcă n-au altceva mai bun de făcut, ca să-şi sporească averea ori să nu lase să le piară numele. Tânărul îşi asigură un venit, femeia îşi cucereşte libertatea. Apoi, după o noapte petrecută în acelaşi loc, îşi ia fiecare odaia lui, schimbând mai multe saluturi decât vorbe. Domnul îşi reia viaţa de flăcău, doamna îşi începe viaţa de femeie pentru care cinstea nu înseamnă nimic. Uneori între ei nu mai e niciun fel de legătură. lui, cei mai îndrăgostiţi, au un gang care le uneşte odăile. Din când în când bărbatul calcă în odaia nevestei, când simte nevoie, cum ar călca într-o casă oarecare.

Dar Guillaume şi Madeleine erau prea chinuiţi de patimă ca să primească pentru multă vreme o astfel de viaţă. Nu crescuseră în egoismul lumesc, nu putea învăţa acea bunăvoinţă rece, acea despărţire a inimii de simţuri care îngăduie tinerilor căsătoriţi să trăiască alături ca doi străini.

Felul în care se cunoscuseră, cei cinci ani de dragoste şi singurătate, suferinţele îndurate împreună, toate îi opreau să uite şi să-şi facă o viaţă fiecare numai a lui. Străduinţele lor căutau spre o despărţire pentru totdeauna, ca să-şi uite mâhnirile şi bucuriile, dar se simţeau totdeauna răpuşi de aceleaşi gânduri. Viaţa lor se amesteca în totul, pretutindeni.

După a treia săptămână îi cuceri aceeaşi nelinişte. Schimbarea obiceiurilor gonise pentru o clipă amărăciunea din sufletele lor. Se lăsaseră surprinşi de zbuciumul un oi vieţi cu totul noi pentru ei. Saloanele, în care nu mai ştia

unul de altul, le pricinuise la început un fel de plăcută nedumerire. Strălucirea candelabrelor îi orbea, murmurul glasurilor îi împiedica să-şi asculte zbuciumul lor lăuntric. Dar, când cea dintâi surprindere se risipi, când se obişnuiră cu lumina, cu toată această mulţime gătită şi zâmbitoare, simţiră din nou povara gândurilor şi le păru că lumea pierea în vreme ce ei cădeau iarăşi în umbra singurătăţii. Atunci, în fiecare seară, îşi duseră suferinţele cu ei; colindau mai departe saloanele, uluiţi, petrecându-şi vremea în mijlocul unei mulţimi de treizeci ori patruzeci de inşi, fără să vadă, fără să audă, chinuiţi numai la gândul că aveau iarăşi să rămână singuri. Şi, dacă încercau să se intereseze de tot ce se petrece în jur, numai ca să scape de povara gândurilor, totul le părea tulbure, îşi închipuiau că o ceaţă groasă învăluie lucrurile, posomorând totul într-o umbră murdară şi veştedă.

În mişcările regulate ale dansatorilor, în acordurile clavirului, regăseau tresăririle chinuitoare ale fiinţei lor. Chipurile sulemenite le păreau roşii de lacrimi, seriozitatea bărbaţilor îi îngrozea, umerii goi ai femeilor deveneau pentru ei un fel de aspră neruşinare. Lumea în care trăiau nu era atât de puternică încât să-i ameţească cu bogăţia ei zâmbitoare, şi erau ei, dimpotrivă, care îi dădeau ceva din întunericul deznădejdii lor.

De altfel, fiindcă nimic nu mai părea nou pentru ei, puteau judeca pe oamenii ale căror cuvinte la început le păruse o uşurare. Maimuţăreala şi dobitocia acestei lumi îi obosea. Pierdură orice nădejde de vindecare în tovărăşia unor astfel de păpuşi. Le părea că au venit la un spectacol; în actele de la început se minunau de strălucirea decorului, de bogăţia costumelor, de farmecul bunei voinţe şi de convorbirile bine învăţate ale personajelor; apoi, toate acestea se risipeau, băgau de seamă, în actele următoare, că totul se mărginea la decor, că personagiile aveau mintea goală şi recitau numai lecţiile învăţate pe de rost această dezamăgire îi arunca iarăşi în umbra gândurilor posomorâte. Sufereau acum cu un fel de mândrie. Preferau să îndure o viaţă sfâşiată de patimi în locul vieţii ce se

frământa în jurul lor, goală şi pustie. Peste câtăva vreme ştiau tot ce se petrece în Paris. Ştiau că cutare femeie e amanta cutărui bărbat, că bărbatul cunoştea această legătură şi o îngăduia; aflară că alt bărbat trăia cu amanta lui în casă, lângă nevastă, ceea ce îngăduia celei din urmă să iubească pe cine voia. Aceste lucruri îi uimea peste măsură. Cum puteau trăi liniştiţi oamenii aceia, în mijlocul atâtor ticăloşii? Ei se chinuiau pentru o simplă amintire, se nelinişteau numai la gândul că nu crescuseră unul în braţele celuilalt. Pesemne aveau o fire prea delicată, inimi prea curate şi prea mândre; pe ceilalţi nu-i tulbura nimic, nici chiar neruşinarea. De atunci se răzbunau împotriva suferinţei dispreţuind lumea care era mult mai vinovată ca ei şi se tăvălea, zâmbind, în noroi.

Într-o zi, într-o clipă de mânie, acelaşi gând chinui pe Guillaume şi pe Madeleine. Îşi spuseră că aveau nevoie să încerce să iubească aiurea, ca să uite. Dar, de la cele dintâi încercări, fiinţa lor întreagă se revoltă. Madeleine pe atunci în toată strălucirea frumuseţii ei, era curtată în toate casele pe unde intra. Tineri, cu mănuşi de femei, cu gulere călcate proaspăt, umblau veşnic în pasul ei. Ea nu găsi între toţi decât nişte păpuşi caraghioase. La rându-i Guillaume se lăsa târât la chefuri unde noii prieteni plănuiseră să-i aducă o amantă; plecă dezgustat de la masă unde femeile, încercau mâncarea cu degetul, şi se purtau cu amanţii lor ca nişte lachei. Pe el îl lega de Madeleine o durere prea aspră ca să poată zdrobi vreodată această legătură; dacă revolta nervilor nu le îngăduia să-şi mărturisească iubirea, în schimb nici durerile nu le îngăduiau să-şi uite unul de altul; rămâneau unul în faţa celuilalt, neîndrăznind să se atingă, dar strâns legaţi pentru totdeauna. Sforţările lor de a se despărţi într-o clipă, nu erau în stare decât să le pricinuiască o suferinţă şi mai neînduplecată.

După o lună nu mai încercară să lupte. Viaţa lor retrasă, plimbările de peste zi şi ceasurile petrecute noaptea în mulţime, nefiindu-le de niciun ajutor, căutară să părăsească această viaţă, rămânând închişi în căsuţa din strada Boulogne. Încredinţarea că sunt cu desăvârşire

neputincioşi, îi istovi. Atunci Guillaume simţi cât de mult îl stăpânea Madeleine. Din clipele dintâi ale legăturii lor, ea, îl stăpânise întreg, cu temperamentul ei mult mai puternic şi mai bogat. După cum spunea el altădată zâmbind, el în casă era femeia, fiinţa slabă şi supusă care se schimba după firea celuilalt. Acelaşi lucru i se întâmplase Madeleinei cu Jacques. Guillaume se schimba după ea, luând câte ceva din vorba şi gesturile ei. Adeseori îşi zicea cu groază ca purta în sângele lui şi pe nevastă şi pe amant, şi simţea cum se mişcă, cum se strâng în adâncul fiinţei lui. Era rob stăpânit de o făptură care, şi ea le rându-i, era stăpânită de altul. Era o îndoită stare de stăpânire ale cărei chinuri îi înmormânta pe amândoi într-o deznădejde fără margini.

Guillaume rămânea, cu toate astea, oarecum nepăsător. O urmărea pe Madeleine în zbuciumul ei şi înţelegea orice nouă lovitură ce-i zdrobea fiinţa. Mai liniştit în clipele când se liniştea şi ea, se târa din nou spre spaimă şi durere de cum o vedea pe ea chinuită. Ea îl însenina după cum îl şi îngrijora. Stăpânit de ea, pierdut în fiinţa ei, fără alt curaj decât al ei, fără altă voinţă decât a ei, se simţea smuls de fiecare nouă pornire, de fiecare bătaie a inimii ei. Adeseori Madeleine îl privea cu un fel de nedumerire.

— Ah, se gândea ea, dacă ar fi mai plin de voinţă, poate că ne-am vindecă. Aş vrea să mă stăpânească, să se împotrivească vorbelor mele, şi să mă bată. Simt că dacă m-ar bate mi-ar face bine. Când m-aş vedea căzută fără putere, dovedindu-i că el e cel mai tare, cred că aş suferi mai puţin. Ar trebui ca el să-l omoare pe Jacques în fiinţa mea, cu pumnul strâns. Şi l-ar omori, dacă ar avea mai multă voinţă.

Guillaume citea aceste gânduri în ochii Madeleinei. Înţelegea că pe această femeie, ar fi putut-o scăpa de groaza amintirilor, dacă ar fi ştiut să fie stăpân, strângându-mă în braţe până ce l-ar fi uitat pe Jacques. În loc să se cutremure când o vedea pe ea chinuită, trebuia să rămână liniştit, să trăiască în afară de tulburările lui, impunându-i seninătatea minţii lui. Când judeca astfel, se învinuia pentru toate relele, se simţea şi mai părăsit, socotindu-se fricos,

dar fără să se poată împotrivi. Atunci păstrau amândoi o tăcere posomorâtă, ceasuri de-a rândul. Madeleine avea pe buze o cută a dispreţului şi suferinţei; Guillaume căuta să se ascundă în mândria lui chinuitoare, în acea încredinţare a nobleţei şi bunăvoinţei sufleteşti, care erau pentru el cea din urmă scăpare.

Câteva zile după hotărârea lor de a nu se mai duce nicăieri, simţiră, în singurătatea din strada Boulogne, o atât de amară deznădejde încât se gândiră să plece la Noiraude. Plecau însă fără să-şi făgăduiască o cât de slabă mângâiere. O astfel de nădejde le-ar fi părut caraghioasă. Din noaptea când fugiseră din faţa lui Jacques, se simţeau parcă îmbrânciţi de vântul unei groaznice nebunii caro nu le îngăduia să se mai odihnească. Scârba de a lua o hotărâre, deznădejdile fără margini îi adâncise într-un fel de amorţire în care voinţa li se îneca pe de-a-ntregul. Se obişnuiseră pe încetul cu starea aceasta de chinuitoare aşteptare, şi nu mai aveau puterea să. se împotrivească. Nepăsători în înfăţişare, aproape amorţiţi, lăsau să treacă zilele goale şi posomorâte. Îşi ziceau că Jacques se va re întoarce într-o zi ori alta; erau chiar neliniştiţi din pricina tăcerii lui; erau încredinţaţi că venise la Paris. Dar îşi uitau atât de mult de voinţa lor, încât nu mai încercau să scape de el. Asta ar fi ţinut ani de-a rândul, fără ca ei să fi avut gândul să se smulgă din noaptea suferinţelor printr-un deznodământ puternic. Le trebuia o nouă lovitură ca să-i zdrobească. Aşteptând-o însă, trăiau într-o durere nelămurită, rătăcind acolo unde-i mâna instinctul. Se întorceau la Noiraude mai mult ca să schimbe locul decât să fugă din preajma lui Jacques. Tulburările făceau nesuferită această viaţă de mânăstire care, altădată, îi adormea în leagănul unei depline fericiri. Gândul unei călătorii, a unei plecări în grabă, îi ispitea. Pe de altă parte, se aflau în mijlocul lunii aprilie, dimineţile erau calde: începea anotimpul plimbărilor. Fiindcă nu erau făcuţi pentru lume, preferau să sufere în liniştea şi singurătatea, castelului.

În ziua plecării, seara, făcură o vizită de bun rămas familiei Rieu pe care n-o mai văzuseră de mult. Dar. la hotel

aflară că erau cât se poate de rău. Voiau să plece, când un slujitor veni să le spună că bătrânul îi roagă să urce. Îl găsiră culcat într-o odaie largă, întunecată. Boala de ficat de care suferea se înrăutăţise, astfel că nu mai avea nicio nădejde de scăpare. Aflase întregul adevăr de la doctor, astfel că, spunea el, putea să-şi lase în bună orânduială unele afaceri. Înainte de a muri.

Când Guillaume şi Madeleine intrară în odaia mare, îl văzură pe Tiburce în picioare lângă patul bolnavului, foarte tulburat. La capătul lui, Elena, într-un fotoliu, părea că aşteaptă o lovitură de care nu se mai putea feri. Ochii bolnavului se plimbau de la unul la altul, ascuţiţi ca două tăişuri de oţel; faţa lui galbenă, groaznic brăzdată de suferinţe, păstra acelaşi zâmbet dispreţuitor: buzele încreţite aveau cruzimea lor obişnuită. Întinse mâna musafirilor şi le spuse, când află de plecarea lor la Noiraude:

— Sunt fericit că-mi pot lua rămas bun de la voi... N-am să mai revăd orăşelul Véteuil...

Nu era, de altfel, nici urmă de părere de rău în glasul lui. Se făcu apoi linişte, o linişte grea ca în jurul oricărui om aproape să moară. Guillaume şi Madeleine nu ştiau cum să facă să plece. Tiburce şi Elena rămâneau muţi, împietriţi, în prada unor mâhniri pe care nu căutau să le ascundă. După câteva clipe, domnul de Rieu, care părea că simte o mare bucurie văzând mâhnirea soţiei lui şi a lui Tiburce, reluă deodată, vorbind către musafiri:

— Eram pe cale să-mi rânduiesc micile mele treburi de familie... Nu mă feresc de dumneavoastră, putem merge mai departe... Vorbeam de testamentul amicului nostru Tiburce; l-am numit legatarul meu universal cu condiţia să se însoare cu biata mea Elena...

Glasul lui, rostind aceste cuvinte, fu întovărăşit de un rânjet crud. Murea aşa cum trăise, batjocoritor şi neînduplecat. În ceasul morţii pălmuia pentru cea din urmă oară, c-o amară voluptate, lumea aceasta croită din mizerie şi neruşinare. Clipele lui din urmă erau hărăzite să osândească pe Elena şi pe Tiburce pentru totdeauna. Îl

deznădăjduise aşa de mult pe bietul tânăr, împiedicându-l să-şi caute vreun rost, încât aceasta din urmă se hotărâse să rupă legăturile lui cu Elena, în urma unor certuri din care ieşise rău bătută. Această hotărâre deznădăjdui pe domnul de Rieu care vedea cum îi scapă prilejul de răzbunare. Mersese poate prea departe, tot el trebuia să-i împace, să-i lege aşa de strâns pe unul de altul încât să nu se mai poată despărţi. Atunci îi trecu prin minte gândul drăcesc ca nevasta lui să se căsătorească cu tânărul Ruillard. El n-ar fi lăsat niciodată să-i scape prilejul de a se îmbogăţi, chiar cu preţul unor mâhniri fără sfârşit; Elena, iarăşi, nu putea fi atât de. prevăzătoare ca să nu primească legătura cu un om care o stăpânea. Căsătorindu-se, aveau să se chinuiască necontenit. Bătrânul îl vedea pe Tiburce înlănţuit de o femeie care-i putea fi mamă şi căreia avea să-i târască urâţenia ca pe o grea povară; o vedea pe Elena prăpădită de desfrâu, cerând sărutările c-o umilinţă de slujnică, snopită în bătăi de dimineaţă până seara de bărbatul care avea să se răzbune, acasă, pentru zâmbetele pe care avea să i le trimită în ochii unuia. O astfel de căsătorie avea să fie un iad, un chin, o pedeapsă de fiecare clipă. Şi dl. de Rieu, închipuindu-şi această viaţă de bătaie şi ură rânjea în spaima durerilor ce-i sfâşiau pieptul.

Se întoarse apoi spre Tiburce şi urmă c-o aspră batjocură:

— Dragul meu, m-am obişnuit să te privesc ca pe copilul meu, şi vreau să te fac fericit. Îţi cer în schimbul averii, o dragoste curată pentru biata mea soţie. Dacă e mai în vârstă ca dumneata, vei găsi în ea un sprijin mângâietor. În hotărârea mea să nu vezi decât marea dorinţa de a vă şti fericiţi. Ai să-mi mulţumeşti mai târziu.

Apoi, către Elena:

— Ai să fii o mamă pentru el, nu-i aşa? Ai iubit tinereţea. Fă un bărbat din acest copil, nu-l lăsa să se piardă în stricăciunea Parisului, îndeamnă-l mereu numai spre fapte mari.

Elena îl asculta c-o adevărată spaimă. Glasul lui era atât de batjocoritor încât ea se întreba în cele din urmă, dacă omul acesta băgase vreodată de seamă viaţa ei de desfrâu.

Îşi amintea zâmbetele, seninătatea lui dispreţuitoare; îşi zicea că surdul auzise totul, înţelesese totul, şi numai ea fusese amăgită. Ciudăţenia testamentului îi lămurea viaţa de tăcut dispreţ. De vreme ce-o arunca în braţele lui Tiburce, pesemne cunoştea legătura ei şi căuta s-o pedepsească. Această căsătorie o îngrozea peste măsură. Tânărul se arătase atât de aspru cu ea, o chinuia c-o ură atât de neîmpăcată în ziua despărţirii. Încât teama de-o nouă bătaie făcea să tacă în ea orice poftă a cărnii. Se gândea, cutremurându-se, la această unire care avea s-o robească amărăciunii şi grosolăniilor. Dar trupul ei moale şi prăpădit nici nu se gândea să scape de voinţa amantului Avea să facă din ea ce voia. Amărâtă. bătută, asculta pe bolnav, încuviinţând cu semne din cap tot ce spunea el. Şi. ca să se mângâie, îşi zicea „Chiar dacă m-o bate Tiburce, vor mai fi şi clipe când am să-l strâng în braţe”. Apoi se gândi că Tiburce avea să umble după alte femei, cheltuind averea bărbatului ei, şi că n-avea să primească nici s-o umilească cu rămăşiţele iubirilor lui fugare Gândul acesta o chinuia cumplit.

Tiburce căuta, pe cât era cu putinţă, să se liniştească. El îndepărtă din gând pe Elena, socotea numai averea pe care avea să i-o lase domnul de Rieu, adăugată la veniturile pe care le avea de la tatăl său geambaşul. Această avere îi dovedi în câteva clipe că trebuie să se însoare c-o femeie bătrână ca Elena. Şi totuşi, ce avea să facă cu ea? Se cutremură la gândul că n-avea să se mai despartă de ea, şi nu ştia cum să hotărască lucrurile. Dacă trebuia, avea să se închidă cu ea într-o pivniţă şi acolo s-o omoare pe încetul; dar gândul că în urmă, trăind cu banii ei, avea să şi-o amintească în fiecare clipă, îl neliniştea cu totul.

Domnul de Rieu îi citi hotărârea în ochii limpezi, în mişcarea rece şi răutăcioasă a buzelor. Îşi lăsă încet capul pe pernă. Apoi, cel din urmă rânjet îi lumină chipul slăbit de apropierea morţii.

— Acum, şopti el, pot muri liniştit.

Guillaume şi Madeleine luau parte la această întâmplare c-o ciudată îngrijorare. Pricepeau că deznodământul linei

groaznice comedii se juca în faţa lor. Se grăbiră să plece. Elena, zăpăcită, ghemuită în fotoliul ei, nu se mişcă din loc. Tiburce îi întovărăşi până la uşă. Când coborau scara, îşi aminti că vorbise aspru de doamna de Rieu către Guillaume. De aceea se crezu dator să facă pe şiretul.

— O judecasem rău pe această biată femeie, zise el. E prea amărâtă din pricina apropiatei morţi a bărbatului ei... El mi-a lăsat-o în grijă cu limbă de moarte; am să caut pe toate căile s-o fac fericită.

Apoi, crezându-se dezvinovăţit, sfârşi:

— Ascultă, reluă el deodată către Guillaume, am întâlnit azi pe unul dintre vechii noştri camarazi de şcoală.

Madeleine se cutremură.

— Ce camarad? întrebă Guillaume cu glas tulburat.

— Jacques Berthier, răspunse Tiburce, ştii, băiatul acela voinic care îţi lua parte totdeauna... Eraţi nedespărţiţi... Îmi pare că s-a îmbogăţit. S-a întors nu ştiu de unde acum opt sau zece zile.

Guillaume şi Madeleine tăceau. Sala în care avusese loc această convorbire era întunecată şi tânărul nu putuse băga de seamă cât de schimbaţi la faţă erau amândoi.

— Ah, urmă el, e un băiat foarte cumsecade. Pun rămăşag că va toca toată averea lăsată de unchiul lui în câţiva ani. M-a dus acasă la el; locuieşte într-un frumos apartament din strada Taitbout. Al dracului miroase a femeie la el!...

Şi râse mulţumit, ca un om care nu spune glume... Guillaume îi întinse mâna să plece. Dar el urmă:

— I-am vorbit de tine... Nu ştia că eşti la Paris... I-am spus unde stai... Vine să te vadă mâine seară.

Guillaume deschise uşa.

— Adio, spuse el tulburat către Tiburce strângându-i mâna. Şi porni în stradă.

Madeleine rămase singură cu Tiburce, îl întrebă repede ce număr are la casă domnul Jacques Berthier care locuia în strada Taitbout. El îi spuse. Când îşi ajunse bărbatul, îl luă de braţ şi făcură în linişte drumul scurt ce-i despărţea de strada Boulogne. Acasă găsiră o scrisoare de la Geneviève:

această scrisoare scurtă şi grabnică, îi vestea că mica Lucia se îmbolnăvise şi, de aceea, îi chema cât mai repede. Toate îi sileau să părăsească Parisul; pentru nimic în lume n-aveau să mai rămână până a doua zi seara. Madeleine nu dormi toată noaptea. A doua zi de dimineaţă, în clipa când să urce în vagon, ea se prefăcu că uitase un pachet şi se arăta foarte nemulţumită. Guillaume îi spuse că slujitorul din strada Boulogne are să i-l trimită, ea însă rămase nemişcată, nehotărâtă. Atunci el se oferi să se întoarcă singur acasă. Ea nu primi. În vreme ce suna clopotul de plecare, îşi îmbrânci bărbatul din sala de aşteptare, spunându-i că se va simţi liniştită ştiindu-l pe lângă fetiţă şi făgăduindu-i că va veni şi ea cu alt tren, după câteva ceasuri. Când rămase singură, ieşi în grabă din gară. În loc s-o ia pe strada Amsterdam, coborî pe bulevarde, pe jos.

Era o dimineaţă limpede de aprilie. Miresme proaspete de primăvară pluteau în aer. Văzduhul, cu toată năvala căldurii şi undele blânde ce-l străbăteau, păstra în el ceva înviorător. O parte a străzilor dormea încă într-un fel de umbră albăstrie; cealaltă parte, luminată de un potop de soare galben, tresărea într-un amestec de aur şi de purpură. Madeleine mergea prin soare, pe caldarâmul inundat de raze. De cum ieşise din gară, încetinise pasul. Călca rar, pe gânduri. Din ajun o muncea un plan. Îşi regăsea tăria risipită în faţa ameninţării unei vizite a lui Jacques. În vreme ce-l întreba pe Tiburce de adresa lui, se gândea: „Mâine am să-l las pe Guillaume să plece singur. Apoi mă voi duce să-l văd pe Jacques şi-i voi spune totul, rugându-l să ne cruţe. Dacă îmi va jura că nu va mai căuta să ne vadă, poate am să-l cred mort din nou. Bărbatul meu nu va cunoaşte niciodată această hotărâre; e prea crud ca să ştie toate astea; mai târziu îşi va închipui că întâmplarea ne-a cruţat, şi se va linişti ca şi mine. De altfel, mă pot înţelege cu Jacques să avem un schimb de scrisori c-o ceartă ivită din partea lui”. Toată noaptea planul acesta i se învârtise prin cap; căuta să schimbe amănuntele, lega cuvintele pe care avea să le rostească în faţa fostului ei amant şi îmblânzea pe cât putea tonul spovedaniei. Era

obosită de groază, obosită de suferinţă: voia să sfârşească odată. Primejdia trezea în ea pe fiica aspră şi îndemânatică a lucrătorului Férat.

Acum era pe cale să-şi împlinească planul. Era singură. Sunau de-abia opt ceasuri. Socotea să-l caute pe Jacques acasă aproape de amiază, astfel că avea să mai aştepte încă patru ceasuri. Dar această aşteptare n-o mâhnea. N-avea de ce se grăbi. Nu era nici cea mai mică tresărire în hotărârea ei, care nu era altceva decât rezultatul unei îndelungi chibzuinţe. Îşi zise că-i făcea bine să se plimbe prin soare până la amiază. Înţelegea şi urmeze planul cu luare-aminte, fără să pornească rea în grabă ori să zăbovească lucrurile.

De mulţi ani nu se mai simţise astfel, singură, rătăcind pe jos pe străzile Parisului. Asta o ducea cu gândul la vremea când se iubea cu Jacques. Având timp de pierdut, începu să privească prin toate părţile, cu luare-aminte, mai ales în prăvăliile de bijuterii şi modiste. Se simţea parcă mulţumită să rătăcească prin Paris, în dimineaţa aceea de aprilie. Când ajunse, Madeleine, fu fericită văzând că târgul de flori era deschis în ziua aceea se apropie, trecu cu paşi rari printre cele două rânduri de glastre şi buchete şi se opri multă vreme în faţa unor mănunchiuri de trandafiri înfloriţi. După ce făcu înconjurul aleii, se întoarse, oprindu-se îndelung în faţa fiecărei plante, în juru-i. În văpaia de aur a soarelui, se întindeau brazde de verdeaţă pătate cu puncte vii, roşii, violete, albastre, care păreau nişte covoare de catifea. O mireasmă pătrunzătoare îi plutea la picioare, se ridica de-a lungul rochiilor c-o moliciune ameţitoare; ei îi părea că această mireasmă, ce ajungea aproape de buze, îi ardea obrajii, încet, ca o blândă mângâiere. Vreme de aproape două ceasuri rămase acolo, plimbându-se prin mirosul proaspăt de flori, cu privirea pierdută în jocul de culori aprinse. Obrajii i se împurpurau puţin câte puţin şi un zâmbet nedesluşit îi flutura pe buze. Primăvara i se scălda în sânge, urcându-i-l la cap. Era zăpăcită, parcă s-ar fi plecat pe marginea unei fântâni.

La început se gândea numai la cele ce avea de făcut. Prin

minte îi treceau aceleaşi gânduri de peste noapte; se vedea intrând la Jacques, repeta cuvintele prin care avea să-l desluşească cum că ea este nevasta lui Guillaume, şi se oprea în faţa urmărilor pe care avea să le aibă o astfel de mărturisire. Apoi alte nădejdi îi tulburau inima. Avea să se reîntoarcă la Véteuil, mulţumită, aproape vindecată, să trăiască lângă bărbatul ei viaţa liniştită de altădată. Când aceste gânduri liniştitoare îi legănau fiinţa, se rătăcea în alte visuri nelămurite. Visa întâmplarea ciudată care avea să se desfăşoare peste câteva clipe şi n-o mai chinuia grija planului ce-şi făcuse. Îmbătată de mireasma florilor, încălzită de soare se plimba încet, plutind într-un vis blând, mângâietor. Gândul unei vieţi liniştite alături de Guillaume, o duse în trecut, la viaţa fericită de altădată. Trecutul, plin de dragoste şi bucurie, îi năpădea sufletul deodată. Apoi chipul bărbatului ei se şterse, şi nu-l mai văzu în mintea ei decât pe Jacques. N-o mai chinuia, îi zâmbea ca alte dăţi; atunci revăzu odaia din strada Soufflot, îşi amintea dimineţile de aprilie petrecute cu amantul ei în pădurea Verriers. Era fericită că se putea gândi la toate astea fără să sufere; căuta să se adâncească şi mai mult în lumea aceea, fără să-şi mai dea seama unde se află, fără să se întrebe pentru ce aştepta amiaza – plimbându-se mereu prin mireasma puternică a florilor, învăluită într-o moliciune din ce în ce mai odihnitoare.

Când băgă de seamă că e privită, se duse să se plimbe în altă parte. Coborî până la Champs-Elysées, cu visul ei. Aleile erau aproape pustii; se adânci într-o linişte apăsătoare. Nu zări pe nimeni în juru-i. Şi, după câtva timp, fără să ştie cum, se întoarse iarăşi la Madeleine. Gândurile porniră în stol; unde nori de parfumuri pluteau în juru-i; regăsea aceleaşi tresăriri de îmbătătoare voluptate, când băgă de seamă că mai sunt câteva minute până la amiază. Trebuia să alerge în strada Taitbout. Atunci, grăbind pasul, o luă de-a lungul bulevardelor, ameţită încă, cu capul greu, fără să-şi mai amintească vorbele ce avea să spună. Mergea împinsă parcă de-o putere nevăzută. Când ajunse, era roşie la faţă, istovită.

Totuşi, urcă scara fără cea mai mică şovăire. Chiar Jacques îi deschise uşa. Zărind-o, izbucni într-un strigăt de nestăpânită bucurie.

— Tu, tu! strigă el. Dar bine, fetiţo, nu te aşteptam deloc în dimineaţa asta!

Şi închise uşa, apoi porni înaintea ei, trecând prin mai multe odăi frumos mobilate. Ea îl urma în linişte. Când ajunseră în odaia din fund, care era odaia lui de culcare, el se întoarse şi-i luă amândouă mâinile.

— Vasăzică, nu suntem supăraţi? zise el. Ştii că nu te-ai purtat frumos la Mantes?... Vrei să facem pace, nu-i aşa?

Ea îl privea, veşnic mută. El de-abia atunci se sculase, în cămaşa de noapte, fuma dintr-o pipă de spumă de mare. În noua lui stare de om bogat, păstra aceeaşi neorânduială de student şi de marinar. Madeleine crezu că-l găseşte aşa cum îl cunoscuse, aşa cum îl văzuse în fotografia pe care-o stropise într-o noapte cu multe lacrimi amare. Cămaşa desfăcută lăsa să i se vadă o parte a corpului,

Jacques se aşeză pe marginea patului desfăcut ale cărui învelitori atârnau în jos. Ţinea mereu mâinile Madeleinei, ce sta dreaptă şi tăcută în faţă.

— Cum dracu ai aflat unde stau? reluă el. Poate că tot mă mai iubeşti, m-ai întâlnit undeva şi m-ai urmărit?... Dar, înainte de toate, să semnăm foaia de împăcare.

Atunci o atrase spre el şi-o sărută pe gât. Ea se simţi neputincioasă, nu căută să se apere. Căzând pe genunchii lui Jacques, rămase amorţită parcă. Deşi nu urcase decât vreo câteva trepte, era istovită. Se simţea beată, toate se învârteau în juru-i, privea lucrurile din odaie c-o privire tulbure.

Zărind pe cămin un mănunchi de flori veştede, zâmbişi se gândi la târgul de la Madeleine. Apoi îşi aduse aminte că venise să-i spună lui Jacques că e măritată cu Guillaume. Se întoarse spre el, păstrând pe buze acelaşi zâmbet liniştit. Tânărul îi trecu un braţ în jurul mijlocului.

— Draga mea, zise el râzând, nu ştiu dacă ai să mă crezi, dar de când n-ai vrut să-mi strângi mâna, m-am gândit la tine în fiecare noapte... Spune, îţi mai aduci aminte de

odăiţa noastră din strada Soufflot?...

Glasul începea să-i tremure, să se aprindă, mâinile îi rătăceau în stofele moi ce învăluiau trupul fostei lui amante. Se simţea tulburat, sugrumat de dorinţi chinuitoare. Dacă Madeleine iar fi venit în altă clipă de peste zi, n-ar fi tras-o atât de grăbit spre el. Ea, de când se afla pe genunchii lui, se simţea într-un fel de leşin. Din toată fiinţa lui Jacques o îmbăta un miros aspru, tulburător. Căldura îi alerga prin sânge, un zgomot surd îi umplea urechile, un somn chinuitor o făcea să închidă ochii. Şi se gândea mereu: „Am venit să-i spun totul, trebuie să-i spun totul”. Dar acest gând îi murea în adâncul minţii, ca un glas care se îndepărta, care devenea din ce în ce mai slab şi pe care, în cele din urmă, nu-l mai auzea.

Ea se sprijini cea dintâi de un umăr al lui Jacques şi căzu pe pat. El o prinse în braţe, ridicându-i picioarele care mai atârnau pe duşumea. Ea se supuse strângerilor lui ca un cal care cunoaşte genunchii puternici ai stăpânului. În clipa în care se da, palidă, cu ochii închişi, chinuită de-o ameţeală ce-i tăia răsuflarea, îi părea că se simte căzând de la o mare înălţime, în legănări care îi pricinuiau o crudă voluptate. Ştia bine că, ajungând la pământ, are să-şi frângă oasele; şi totuşi simţea, o mare bucurie să se legene astfel în gol. Tot ce-o înconjura, pierise. În lămurirea acestei căderi, în amorţirea simţurilor, auzi bătăile limpezi ale unui orologiu sunând amiaza. Cele douăsprezece lovituri uşoare, îi părură că nu se mai sfârşesc.

Când îşi veni în fire, îl zări pe Jacques plimbându-se prin odaie. Se ridică, privi în juru-i, căutând să înţeleagă de ce era culcată în patul acestui om. Apoi îşi aduse aminte de toate. Atunci, binişor, îşi rândui îmbrăcămintea, se apropie de-o oglindă şi îşi înnodă părul roşcat ce-i căzuse pe umeri. Era buimacă, prostită.

— Ai să-ţi petreci ziua cu mine, zise Jacques; mâncăm împreună.

Ea făcu semn din cap că nu, şi îşi puse pălăria.

— Cum, pleci? strigă el surprins.

— Sunt grăbită, răspunse ea cu glas ciudat. Mă

aşteaptă…

Jacques începu să râdă şi nu mai stărui.

După ce o întovărăşi până în capul scării:

— Altădată, îi zise el sărutând-o, când ai să poţi scăpa, caută să rămâi cu mine ziua întreagă… Vom merge la Verrières.

Ea îl privi în faţă, pălmuită parcă de vorbele lui. O clipă, deschise gura să vorbească. Avu însă un gest de nedumerire şi, fără să răspundă, plecă, coborând treptele în grabă. Nu stătuse mai mult de douăzeci de minute în casa lui Jacques.

Când ajunse în stradă, porni cu pas grăbit, cu capul plecat, fără să ştie încotro să apuce. Zgomotul trăsurilor, îmbrâncelile trecătorilor, toată mişcarea ce-o înconjura, se pierdea pentru ea în vârtejul simţirilor şi gândurilor ce-o chinuiau. Se opri, de două sau trei ori, în faţa prăvăliilor, admirând parcă lucruri pe care nu le vedea. Apoi iarăşi pornea în goană, cu pasul şi mai grăbit. Purta pe faţă masca groaznică a beţiei. Oamenii întorceau capul, auzind-o vorbind în şoaptă. „Ce fel de fiinţă sunt? se întreba ea. M-am dus la omul acela ca să mă ridic în ochii lui, şi i-am căzut în braţe mai lesne ca o fată de stradă. I-a fost de ajuns să mă atingă cu vârful unui deget, şi eu nu m-am împotrivit, am simţit parcă o josnică bucurie, leşinând”. Tăcea iuţind pasul; apoi îşi relua, c-o surdă mânie: „Şi totuşi, eram tare azi dimineaţă; chibzuisem totul; ştiam ce trebuie să spun. Dar sunt blestemată, cum spune Geneviève. Carnea trupului meu e spurcată. Ah, câtă murdărie!…” Şi făcea gesturi de scârbă, strecurându-se de-a lungul zidurilor ca o nebună.

Era mai bine de un ceas de când fugea astfel, când se opri deodată. Gândul zilelor viitoare, al vieţii pe care avea s-o trăiască de aici înainte, i se ivi deodată în minte. Privi în juru-i să vadă unde se afla. Paşii o îndreptară fără să vrea spre Madeleine; zări aceleaşi brazde de flori, mănunchiuri de trandafiri risipiţi a căror mireasmă o ameţise în dimineaţa aceea. Străbătu târgul, gândindu-se: „Dacă mă omor, totul va sfârşi, n-am să mai sufăr”. Atunci se îndreptă

spre strada Boulogne. Cu câteva zile mai înainte, băgase de seamă, într-o cutie, un mare cuţit de vânătoare. Mergând, vedea cuţitul, îl vedea deschis în faţa ei, îndepărtându-se pe măsură ce se apropia, zăpăcind-o, furişându-se spre vechea casă. Ea se gândea: „Îl voi avea în mână peste câteva clipe, am să-l scot din scrin şi mă omor”. Dar, pe când urca strada Clichy, o astfel de moarte o scârbi. Ar fi vrut să-l vadă pe Guillaume mai înainte de-a se omorî, să-i desluşească pricina morţii. Spaima începea să i se liniştească, parcă nu se mai gândea la moarte.

Se întoarse şi porni din gară cu un tren care pleca spre Mantes chiar în clipa aceea. În cele două ceasuri cât ţinu drumul, un singur gând îi rătăci prin minte: „Am să mă omor la Noiraude, îşi zicea ea, după ce voi încredinţa pe Guillaume că nu mai am de ce trăi”. Legănările monotone ale vagonului, ţăcănitul asurzitor al trenului în mers, îi mângâiau parcă gândul morţii; părea că aude în zgomotul roţilor ecourile: „Am să mă omor, am să mă omor”. La Mantes se urcă într-o caleaşcă. Cu capul sprijinit de marginea ferestrei, privea departe câmpiile, recunoscând, de-a lungul drumului, unele case pe care le mai văzuse noaptea, cu câteva luni mai înainte, când trecuse pe acolo în tovărăşia lui Guillaume. Câmpiile, casele, toate păreau că încuviinţează gândul ce o chinuia fără încetare: „Am să mă omor, am să mă omor”.

Coborî din caleaşcă la câteva minute de Véteuil. Un drum lăturalnic avea s-o ducă de-a dreptul la Noiraude. Amurgul colora blând peste văl. Zările neastâmpărate leşinau parcă în cele dintâi umbre ale nopţii. Câmpiile se înnegreau sub cerul lăptos, adormise în zgomot de rugăciune şi de cântece de-abia şoptite, ce se târau în răsufletul zilei pe sfârşite. Cum Madeleine trecea pe-o cărare mărginită de tufe de păducel, auzi nişte paşi ce se îndreptau spre partea aceea. Un glas înăbuşit începu să cânte:

Era un paşă, Mustafa,
Ce-averi nenumărate-avea.
El pe Catinca într-o zi
Pentru serai ş-o cumpăra.

Şi tra la la, tra la la la,
Tra la la la, la la la la.

Era Cocleala. În clipele acelea de tristă seninătate, strigatul ei, „tra, la, la” părea un ţipăt de amară batjocură. Ai fi zis că e râsul unei nebune care se înduioşa şi începea să plângă. Madeleine se opri, ţintuită locului parcă. Glasul, cântecul tărăgănat, în tremurul liniştit al înserării, făceau să treacă prin faţa ei o vedenie înspăimântătoare. Îşi amintea de vechile lor plimbări la Verrieres. Odată cu căderea nopţii, pleca din pădure la braţ cu Cocleala. Şi-amândouă cântau balada paşei Mustafa. Departe, în răcoarea înfrăţită cu umbrele nopţii, glasuri de femei răspundeau cu alte refrenuri. Zărea, printre frunze, rochii albe ce se târau pe pământ ca nişte aripi de nori, risipindu-se. puţin câte puţin în întuneric. Apoi totul se pierdea într-o negură adâncă. Glasurile îndepărtate deveneau plângătoare, cântece neruşinate de beţivi se târau în linişte, cu înmlădieri de-o melancolie înduioşătoare.

Toate aceste amintiri o sugrumau pe Madeleine. Auzea paşii Coclei apropiindu-se: atunci, îşi căuta alt drum ca să nu se întâlnească cu femeia a cărei nenorocită înfăţişare o zărea în umbră. După câteva clipe nebuna începu iarăşi să cânte:

El pe Catinca într-o zi
Pentru serai şi-o cumpără.
Treizeci de bani dădu pe ea,
Dar nici atâta nu făcea...
Şi tra la la, tra la la la,
Tra la la la, la la la la.

Atunci Madeleine, îngrozită de hohotele de râs ale cerşetoarei, înduioşată până la lacrimi de glasul trist şi răguşit ce-i cânta tinereţea în răcoarea înserării, îndepărtă hăţişul de păducel şi porni pe câmp. Ajunse foarte curând la Noiraude. Când deschise poarta, zări fereastra laboratorului roşie ca focul sclipind sinistru în adâncul zidului negru al castelului. Niciodată nu văzuse această fereastră luminată şi raza ei, umbra vânătă a amurgului, îi pricinui o spaimă

ciudată.

XIII

O altă nenorocire o aştepta la Noiraude. Mica Lucia murise chiar în ziua aceea.

Guillaume, când ajunse acasă, o găsi în agonie. Boala, care se înrăutăţise în cele din urmă, n-o cruţase. Cu trupul ars de friguri, căutând cu mâinile un sprijin parcă, îşi flutura deasupra plapumei braţele albe ca nişte aripi. Apoi crizele o făcură să se zbată şi să lupte cu ceva nevăzut, spre care privea cu ochii aţintiţi şi goi. Ai fi zis că ochii ţin locul întregului chip; se învăluiau apoi încet, încet; ca un izvor limpede pe care îl tulbură un, pumn de ţărână. Când tatăl ei intră în casa, ea nu-l mai recunoscu. Plecat peste patul ei, o privi îndelunga simţind cum i se sfarmă inima. La junghiurile ce simţea în piept de câte ori o auzea horcăind, se adăuga gândul că ea era întreagă a lui; o adâncă părere de rău îl chinuia aspru fiindcă o gonise, simţind dorinţa s-o strângă la piept, şi să înfrunte moartea. Era trezirea unei iubiri cumplit de chinuitoare.

Dar Lucia era pe moarte. Într-o clipă începu să aiureze. Avu un zâmbet frumos de copil nemulţumit. Apoi, privind în juru-i, parcă, s-ar fi trezit din somn, recunoscu totul, îşi aduse aminte de toate. Întinse mâinile spre tatăl, ei, repetând cuvintele ei obişnuite, pline de-o vrajă mângâietoare:

— Ia-mă, ia-mă!

Guillaume se plecă, zăpăcit, crezând-o scăpată. Dar, când vru s-o ia în braţe, îi simţi micul trup frângându-se în două, parcă. Murise. Culcând-o iarăşi, pe pernă, căzu în

genunchi, mut; nu putea să plângă. Apoi nu mai fu în stare s-o privească: moartea încreţea buzele fetiţei cu strâmbătura pe care numai Jacques o făcea. Îngrozit de această răceală a morţii care ţintuia pe obrazul fiicei lui asemănarea cu omul acela, se sili să se mai roage, privind numai mânuţele încrucişate pe pieptul stins al fetiţei. Dar, fără să vrea, privirea i se îndrepta mereu spre obraji. În cele din urmă plecă din odaie, lăsând-o pe Geneviève singură lângă moartă.

Când Madeleine pătrunse în sala de la intrare, avu presimţirea unei nenorociri. Sala de mâncare era rece şi neagră, casa întreagă părea pustie. Un cântec de mort, prelung, o călăuzi spre catul întâi. Astfel ajunse în odaia în care se odihnea Lucia, la căpătâiul căreia Geneviève cânta rugăciuni. Groaznica privelişte ce-o aştepta aici, capul fetiţei ce săpa o groapă adâncă în pernă, bătrână rugându-se în genunchi sub slaba lumină a unei candele, toate o opriră în prag, îngheţându-i sângele. Dintr-o privire înţelese totul. Apoi începu să se apropie în linişte. De dimineaţă nu se mai gândise deloc la fetiţă. Şi-acum simţea parcă un fel de bucurie c-o găseşte moartă. Era o piedică mai puţin pentru moartea ei; acum putea să se omoare, fără teama că lasă în urmă-i o biată fiinţă a cărei viaţă era sortită nenorocirii. Când se opri în marginea patului, nu fu în stare să plângă; îşi zise numai că peste câteva clipe şi ea avea să fie la fel, rece şi neînsufleţită. Dacă ea n-ar fi trebuit să moară, s-ar fi aruncat peste cadavru, plângând cu hohote sfâşietoare; dar, încredinţarea că în curând n-avea să mai fie, o făcea să nu simtă pierderea fetiţei. Încerca o singură dorinţă: s-o strângă la sân pentru cea din urmă oară. Dar, plecându-se, îi păru că în faţa ei îl vede pe Jacques, cu buzele strânse ca ale lui, buzele care o sărutaseră cu-atâta patimă în dimineaţa aceea. C-o mişcare de groază, se feri în lături.

Geneviève, care-şi întrerupse rugăciunile văzu această mişcare de groază. Privi ţintă spre Madeleine, cu înfăţişarea ei aspră şi neînduplecată.

— Aşa sunt pedepsiţi copii celor vinovaţi, murmură ea,

fără s-o piardă în ochi. Totdeauna Dumnezeu pedepseşte pe urmaşii celor păcătoşi.

Madeline simţi o nestăpânită mânie împotriva acestei femei de care nu putea să scape nicăieri, nici chiar în faţa nenorocirii, şi oare, în clipele cele mai amare, îi arunca în faţă credinţa ei.

— De ce mă priveşti astfel? strigă ea... Oare aşa sunt de schimbată la faţă?... Dar uitasem că n-aveai alt gând decât să mă umileşti. Trebuia să-mi dau seama că am să te găsesc pretutindeni, până în ceasul din urmă, cu braţul ridicat, neînduplecată ca soarta... Căci tu eşti soarta, tu eşti pedeapsa...

Privirea protestantei lucea ca o flacără vie. Ea strigă c-o bucurie aspră, într-un fel de avânt profetic:

— A venit ceasul, a veni ceasul.

— Ah, sufăr îndeajuns, reluă Madeleine vreau să fiu pedepsită, am să mă pedepsesc eu însămi... Dar nu tu ai să mă osândeşti... Tu nu te-ai zbuciumat, n-ai trăit, şi n-ai putea să judeci viaţa... Ai putea oare să mă mângâi?.

— Nu, răspunse protestanta, trebuie să plângi.

— Poţi să-l faci pe Guillaume să mă iubească din nou şi să trăim în linişte? Îmi poţi făgădui că suferinţele vor fi numai ale mele în ziua în care m-aş umili?

— Nu! dacă Guillaume suferă, înseamnă că e vinovat. Dumnezeu ştie unde loveşte.

— Ei bine, atunci, strigă ea, dacă nu poţi nimic, ce gând ai, de ce mă chinuieşti?... N-am nevoie de Dumnezeu. Eu îmi sunt judecător, eu singură mă osândesc.

Apoi se opri, istovită. Plecându-şi capul, zări cadavrul fetiţei care părea c-o ascultă, cu gura întredeschisă. Îi fu ruşine de mânia ce o chinuise, trecând ca un pocnet de bici peste bietul trup încremenit. Se adânci o clipă în priveliştea acestui neant, atrasă parcă şi gustând beţia naturii. Liniştea grea a Luciei, înfăţişarea de aspră odihnă a chipului ei, îi făgăduia o veşnicie a somnului, o legănare fără sfârşit în braţele nevăzute ale altei lumi, în gol. Simţi o ciudată dorinţă, vru să ştie cât timp îi trebuie până să devie astfel rece şi nemişcată.

— La ce ceas a murit? întrebă ea pe Geneviève, care începuse iarăşi să-şi cânte în linişte rugăciunile.

— La amiază, răspunse protestanta.

Acest răspuns scurt căzu pe capul Madeleinei ca o lovitură de măciucă. Vasăzică Geneviève avea dreptate? Din pricina ei murise Lucia? La amiază ea era în braţele lui Jacques, şi tot la amiază îi murea fetiţa. Această potrivire îi păru fatală, groaznică. Auzea tânguirile de dragoste amestecându-se cu horcăitul fetiţei în agonie, şi înnebunea asemuind această privelişte a voluptăţii cu cealaltă privelişte a morţii. Rămase câteva clipe buimacă, amorţită. Apoi, se întrebă ce făcea acolo, ce venea să caute la Noiraude? Nu ştia nimic, capul îi ora pustiu. Se întreba, necontenit: „De ce-am fugit aşa de repede din Paris? Aveam un plan”. Şi căuta să-şi aducă aminte. Şi într-adevăr băgă de seamă că nu uitase totul. „Ştiu, se gândi ea, vreau să mă omor, vreau să mă omor”.

— Unde e Guillaume? întrebă ea pe Geneviève.

Bătrâna făcu semn că nu ştie, şoptind mereu printre dinţi vorbe neînţelese. Madeleine îşi aminti atunci flacăra roşie ce împurpura fereastra laboratorului. Ieşi din odaie şi urcă repede scara.

Într-adevăr, Guillaume era În laborator. Pierind din odaia în care murise Lucia, fugise în parc şi rătăcise până în amurg, nebun de durere. Când înserarea căzu ca o pulbere de cenuşă, învăluind zările într-o mantie fumurie, tristă şi posomorâtă, se simţi răpus de-o amărăciune ucigătoare, cu dorinţa nelămurită să se ascundă în vreo groapă lugubră în care să-şi potolească junghiurile inimii.

Atunci, fără să-şi dea seama, supunându-se unei puteri necunoscute, porni să caute, în fundul scrinului, unde nu căutase niciodată, cheia de la odaia în care murise domnul de Viargue. De la moartea acestuia, nu mai călcase prin laborator. Acum în urmă nu-şi dădea seama ce-l îndemna să urce în odaia aceea; era parcă o sete de groază, dorinţa de-a risipi dintr-odată mânia de suferinţă. Când intră, sala încăpătoare, slab luminată de făclia ce ţinea în mână, îi păru mai murdară, şi mai posomorâtă ca altădată. Prin

colţuri se târau aceleaşi spărturi, cuptorul şi rafturile se ruinau cu încetul. Nimic nu fusese atins, dar praful celor cinci ani apăsa peste ruine; păienjenii din tavan ţeseau pânze ce coborau până în duşumele ca nişte zdrenţe înnegrite de vreme; aerul închis dormea parcă, greu, înecăcios. Guillaume puse lumânarea pe masă şi rămase în picioare, privind în juru-i cu luare-aminte. Se înfioră zărind la picioarele-i urma de sânge ce cursese din rana bătrânului. Apoi ascultă. O presimţire îl vestea că o nenorocire avea să-l lovească, în mijlocul acestor ruine. Odaia, în care nu intrase nimeni şi pe care o găsea tot atât de sinistră şi de liniştită, parcă îl aşteptase mereu în cei cinci ani de visuri mincinoase. Şi-acum, se deschidea de-odată, îl prindea în braţe ca pe-o pradă care de mult îi era făgăduită.

În spaima lui, Guillaume îşi aminti viaţa de suferinţei şi neajunsurile oare îi prăpădiseră tinereţea. Văzu iarăşi copilăria-i chinuită, anii trişti din şcoală, apoi cele din urmă luni trăite în chinuiri şi adâncă mâhnire. Totul se înlănţuia, totul îl mâna spre un groaznic deznodământ care nu era departe. Acum când faptele, al căror mers logic şi neînduplecat îl putea urmări, îl aruncau în adâncul acestei odăi stropită cu sângele tatălui său, se simţea parcă gata să moară; ghicea că soarta nu-l mai cruţa, ci voia, cu cea din urmă lovitură, să-l despartă de lume.

Asculta de aproape o jumătate de ceas, vestit de-un glas lăuntric, că cineva trebuia să-i aducă această lovitură, când auzi în gang zgomot de paşi. Madeleine se ivi în prag. Era învăluită în acelaşi şal, nu-şi scosese nici pălăria nici mănuşile. Cu o privire rapidă cerceta laboratorul în care nu intrase niciodată. De multe ori i se vorbise de această odaie închisă; legenda ei, tristă o cunoştea. Când văzu în ce murdărie se afla, zâmbi, fără să ştie de ce; numai ea era vrednică să sfârşească în mijlocul acestei putreziciuni înghiţită de pustietate. Ca şi lui Guillaume, îi păru că această odaie o aşteptă de ani de zile.

Se duse drept spre bărbatul ei.

— Am venit să vorbesc cu tine, Guillaume, zise ea.

Vorbea în linişte, fără nicio tresărire. Spaima părea că o părăsise. Cu fruntea sus, cu ochii luminaţi de hotărâre, avea înfăţişarea neînduplecată a unui judecător.

— Sunt câteva luni, reluă ea, de când ţi-am cerut un lucru, părăsind hanul de la Mantes: să mă laşi să mor când viaţa noastră chinuită va deveni de nesuferit. Nu mi-am putut linişti gândul, nu mi-am domolit inima, am venit să-ţi amintesc făgăduiala pe care mi-ai făcut-o atunci.

Guillaume nu răspunse. Ghicea posomorâtele gânduri ce treceau prin mintea nevestei lui, le aştepta chiar, gata să le împlinească, fără să caute să se împotrivească.

— Uite unde am ajuns, reluă Madeleine. Ne găsim aici, în odaia asta, deznădăjduiţi, lipsiţi de puteri. Cu fiecare zi am pierdut câte ceva, şi-am simţit cercul de fier cum ne strânge din ce în ce mai aproape. Puţin câte puţin toate colţurile au devenit de nelocuit pentru noi, pentru bietele noastre suflete bolnave; pavilionul vecin, mica noastră casă din Paris, până şi sala de mâncare de la Noiraude, până şi odaia în oare ne-a murit fetiţa. Acum ne-am închis aici, în adâncul acestui lăcaş sinistru, în cea din urmă ascunzătoare a nebuniilor noastre. Dacă vom mai ieşi de-aici, înseamnă să cădem mai jos, să ducem o viaţă şi mai josnică, şi mai ticăloasă… Aşa e?

— Aşa e, răspunse Guillaume.

— Suntem aici, faţă în faţă, nu schimbăm o vorbă, o privire, şi n-avem de ce ne mustra. Eu nu mai sunt a ta, sunt numai a amintirilor care noaptea vin să mă chinuiască cu groaznice vedenii. Tu ştii toate, m-ai trezit odată din somn, când, fără să ştiu, căzusem în braţele altuia. Prin urmare n-ai să mă mai strângi în braţe, nu-i aşa, Guillaume? Sunt prea mult stăpânită de fiinţa altui bărbat. Te cred gelos, te cred deznădăjduit, amărât ca şi mine… Aşa-i?

— Aşa e.

— Dragostea noastră ar fi acum o batjocură. Ne-am orbit unul pe altul; uneori ţi-aş cunoaşte poate plictiseala şi dezgustul, tu ai citi în sufletul meu ruşinea ce mă omoară. Nu mai putem trăi împreună… Nu-i aşa?

— Ai dreptate.

Guillaume răspundea ca un ecou, şi fiecare răspuns al lui cădea limpede şi tăios ca o lamă de oţel. Înfăţişarea mândră şi liniştită a nevestei lui trezea în el toată mândria de altădată. Nu mai simţea nicio slăbiciune, îl cuprindea iarăşi neastâmpărul, aşteptând răbdător un deznodământ pe care îl ghicise.

— În afară numai dacă nu cumva ţinteşti să trăim despărţiţi, reluă Madeleine cu amărăciune, tu într-o odaie, eu într-alta, ca anumiţi soţi care nu s-arată împreună decât în ochii lumii. Astfel de căsnicii am mai văzut la Paris. Îţi place o astfel de viaţă?

— Nu, strigă Guillaume, eu tot te mai iubesc, Madeleine... Noi ne iubim, şi asta ne omoară, nu-i aşa?... Dacă te păstrez, vreau să rămân bărbatul, amantul tău. Ai văzut bine că la Paris, nu ne-a putut răpune această viaţă de egoism... Trebuie să trăim unul în braţele celuilalt, ori să murim.

— Ei bine, atunci să judecăm lucrurile cum trebuie: totul s-a sfârşit. Tu ai spus că dragostea ne omoară. Dacă nu ne-am iubi, poate că am trăi liniştiţi. Dar iubind, mângâierile se învechesc; să doreşti să-ţi strângi femeia în braţe în fiecare clipă şi totuşi să nu îndrăzneşti s-o atingi nici cel puţin c-un deget; eu să-mi petrec nopţile lângă tino în braţele altuia, când aş fi în stare să-mi dau sângele ca să fii al meu, – asta vezi tu, te înnebuneşte într-o zi... Totul s-a sfârşit.

— Da, totul s-a sfârşit, repetă încet Guillaume.

Urmă un răstimp de linişte. Se priveau în ochi, cu priviri hotărâte. Madeleine, păstrându-şi liniştea ei impunătoare, căuta să vadă dacă nu cumva uitase vreo pricină din cele care-o îndemnau să se omoare. Voia să facă totul rece, încredinţată că orice nădejde murise, să nu se arunce în braţele morţii din pricina nebuniei, oi, dimpotrivă, să-i pară dragă văzând că nu mai era niciun mijloc de scăpare. Şi-atunci stărui asupra motivului care-o îndemna să sfârşească.

Să nu facem nimic împotriva judecăţii, reluă ea: aminteşte-ţi tot ce s-a petrecut... Voiam să mor atunci când

ne aflam la hanul de la Mantes. Dar nu ţi-am mărturisit asta; mă oprea gândul că avem un copil. Azi Lucia e moartă, nu mai are ce mă opri... Tu, de altfel, mi-ai făgăduit.

— Da, răspunse Guillaume, vom muri împreună.

Ea îl privi uimită, înspăimântată. Apoi în grabă:

— Ce spui? strigă ea. Tu nu trebuie să mori, Guillaume. Eu n-am avut niciodată această hotărâre. Nu vreau să mori, Asta ar fi o nelegiuire de prisos.

Tânărul avu un gest de deznădăjduită împotrivire.

— Tu nu ţi-ai dat seama, zise el, că atunci eu rămân să sufăr singur.

— Cine-ţi vorbeşte de suferinţă! reluă ea dispreţuitoare. Oare crezi că te-ai simţi pe urmă tot aşa de slab? Ţi-ar fi teamă să plângi?... Dacă ar fi vorba de durere, eu aş mai fi în stare să lupt. Dar eu sunt pricina umilirilor tale, eu fac să-ţi sângere rana. Vreau să pier, ca să te scap.

— N-ai să mori singură.

— Te rog, Guillaume, cruţă-mă, nu mă socoti mai vinovată decât sunt. Dacă te târăsc şi pe tine în căderea mea, voi fi şi mai vinovată, şi-aş muri şi mai deznădăjduită... Trupul meu e blestemat, amărăşte tot ce-l înconjoară. Când nu voi mai fi, ai să te linişteşti, ai să poţi căuta din nou fericirea.

Guillaume îşi pierdu liniştea-i rece. Gândul că avea să rămână singur să sufere, îl îngrozea.

— Şi ce vrei să fac fără tine? strigă el. Vreau să mă pedepsesc, pentru slăbiciunea mea care n-a fost în stare să te scape. Nu eşti tu singura vinovată... Tu ştii, Madeleine, că eu sunt un copil plăpând pe care trebuie să-l porţi în braţe, necum să-l laşi singur, părăsit.

Madeleine simţi adevărul acestor cuvinte. Dar gândul că-şi mai putea lovi o dată bărbatul lovindu-se pe ea însăşi, îi păru de nesuferit. Nu răspunse, nădăjduind că pornirea tânărului se va domoli şi că, în cele din urmă, îl va pleca sub voinţa ei. Dar Guillaume nu se arăta resemnat; se împotrivea planului ei de-a se omorî.

— Să mai căutăm, să mai căutăm, şopti el. Să mai

aşteptăm, e mai bine.

— Să mai aşteptăm, ce, şi câtă vreme încă? zise Madeleine cu asprime. Oare nu s-a sfârşit totul? Aşa ai spus adineauri. Crezi că eu nu-ţi citesc în priviri? îndrăzneşte de spune că moartea mea nu-ţi e de folos.

— Să căutăm, să căutăm un alt mijloc, repetă el cu neastâmpăr.

— De ce rostesc buzele tale astfel de vorbe goale? E zadarnic să mai căutăm, căci nu mai putem găsi vindecarea. Tu ştii, vorbeşti numai ca să-ţi risipeşti gândurile care îţi spun adevărul.

Guillaume îşi frângea mâinile.

— Nu, niciodată! strigă el. Nu poţi muri astfel; eu te iubesc, n-am să te las să mori în faţa mea.

— Moartea mea nu e decât o ispăşire, răspunse Madeleine. M-am judecat şi m-am osândit. Lasă-mă să-mi fac dreptate.

Vedea că bărbatul ei nu mai avea nicio hotărâre, de aceea urmă cu glas şi mai aspru:

— M-aş fi omorât azi dimineaţă în strada Boulogne, dacă aş fi ştiut că am să te găsesc atât de slab. Credeam că nu sunt numai eu stăpână pe mine, de aceea am ţinut să-ţi lămuresc pricina hotărârii de a muri. Vezi bine că-mi dau seama de toate.

Guillaume avu un puternic strigăt de deznădejde.

— Trebuia să te omori fără să-mi spui, m-aş fi omorât şi eu apoi… Eşti crudă, cu toată judecata de care-mi vorbeşti.

Se aşezase la masă, pe un scaun, istovit. Madeleine se hotărî să sfârşească. Se simţea obosită, şi se grăbea parcă să se odihnească în braţele morţii. O taină ciudată o îndemna să nu mărturisească bărbatului soarta ei. Acum când făcuse toate sforţările ca să-l scape, putea muri liniştită. Nu se mai simţea în stare să trăiască numai ca să-l silească şi pe el la viaţă.

— Nu te îngriji, rosti ea privind repede în juru-i. Trebuie să mor, nu-i aşa? Spune că o fac din nevoie şi nu mă mai opri…

Şi în clipa aceea zări dulapul în care domnul de Viargue

îşi închisese otrăvurile descoperite de el. Cu câteva minute mai înainte, urcând scara, îşi zisese: „Am să mă arunc pe fereastră; sunt trei caturi: până jos mă fac praf”. Dar, văzând dulapul, pe geamul căruia degetul contelui scrisese cuvântul: *Otrăvuri*, cu litere mari, se hotărî să moară în alt fel. Avu un gest de nestăpânită bucurie, şi îndată se şi îndreptă spre raft.

— Madeleine, Madeleine, strigă Guillaume îngrozit.

Dar ea spărsese un geam, lovindu-l cu pumnul. Sticla îi sfâşie mâna în mai multe locuri. Luă o sticluţă, cea dintâi pe care-o atinse. Atunci, c-o furie neobişnuită, Guillaume veni s-o strângă de mână ca s-o oprească să ducă otrava la gură. Simţea cum sângele rănilor ei îi scaldă mâinile.

— Mai bine îţi sfărâm braţele decât să te las să bei, zise el. Vreau să trăieşti.

Madeleine îl privi în faţă.

— Ştii bine că nu se mai poate, răspunse ea.

Şi luptă cu îndârjire; căuta să scape din strânsoarea lui Guillaume. El o ţinea în braţe şi, suflând greu, strigă:

— Dă-mi sticla, dă-mi sticla!

— Haide, zise ea cu glas răguşit, nu face pe copilul! Lasă-mă.

El nu răspunse. Se străduia să-i îndepărteze degetele unul câte unul ca să-i smulgă sticluţa. Mâinile îi erau roşii de sângele ce. cursese din zgârieturile Madeleinei. Când ea simţi că o lasă puterile, păru că ar vrea să se folosească de cea din urmă hotărâre.

— Tot ce ţi-am spus, reluă ea, nu ţi-a dovedit că trebuie să mor şi că e crud din parte-ţi să cauţi să mă opreşti?

El tăcu.

— Nu-ţi aminteşti, urmă ea şi mai neliniştită, odaia de han în care am dormit cu amantul meu? Nu-ţi aminteşti masa pe care am scris: *Îl iubesc pe Jacques*, şi perdelele albastre pe care le ridicam în nopţile înăbuşitoare de vară?

Auzind numele lui Jacques, el tresări; şi totuşi, se îndărătnicii să-i smulgă sticla din mână. Ea parcă înnebunise.

— Cu atât mai rău, strigă ea; voiam să te cruţ de cea din

urmă mâhnire; dar tu mă sileşti să spun totul... Azi dimineaţă te-am minţit, nu uitasem nimic, am rămas la Paris numai ca să mă duc să-l văd pe Jacques; voiam să-l îndepărtez de noi, şi-am căzut în braţele lui ca orice prostituată... Auzi tu, Guillaume, Jacques m-a strâns azi în braţe...

Sub lovitura ce-i pricinui această mărturisire, Guillaume îi lăsă mâinile. Braţele îi căzură de-a lungul trupului şi ochii i se aţintiră prosteşte asupra Madeleinei, dându-se înapoi în linişte...

— Vezi, zise ea c-un zâmbet ciudat de izbândă, acum n-ai să te mai împotriveşti.

El se dădea mereu înapoi. Ajuns lângă zid, rămase locului, cu ochii mereu aţintiţi asupra ei. O sfâşiere lăuntrică îl pleca spre ea, ca să-i vadă şi mai bine mişcările. Ea ridică sticla şi i-o arătă.

— Am să beau Guillaume. Îmi dai voie, nu-i aşa?

El rămase mut, cu ochii ieşiţi din orbite, tremurând de groază. Se cuibărea tot mai mult în el însuşi, căutând să scape, făcându-se mic în faţa groaznicei privelişti din preajmă-i, de la care nu-şi putea îndepărta privirile.

Atunci Madeleine ridică sticla şi-o sorbi dintr-o înghiţitură, privind cu ochii ţintă spre Guillaume. Otrava, puternică, o prăbuşi numai decât la pământ. Se învârti în loc, cu braţele întinse şi căzu pe brânci. O singură tresărire o mai chinui înaintea morţii. Smocul de păr roşcat se deznodă, risipindu-se pe duşumea ca o baltă de sânge.

Guillaume nu pierdu niciun amănunt din cele petrecute sub ochii lui. Pe măsură ce Madeleine sorbea otrava, el se ghemuia tot mai mult lângă zid. În cele din urmă se lăsă jos, pe călcâie. Când ea se prăbuşi c-un zgomot surd, ca un bulgăr de plumb, el simţi că duşumeaua se cutremură; îi păru chiar că i se sfarmă capul. Câteva clipe privi cadavrul pe sub masă. Apoi începu să râdă cu hohot; se ridică dintr-o săritură şi începu să joace prin laborator, bătând măsura şi plesnindu-şi mâinile pline de sânge, pe care le privea c-o bucurie neastâmpărată. Făcu astfel înconjurul odăii de mai multe ori, călcând prin hârburi şi repezindu-le dintr-un loc

într-altul. Apoi sări peste trupul Madeleinei ca un copil care se joacă de-a căpriţa. Râdea din ce în ce mai bucuros, găsind pesemne jocul lui foarte caraghios.

În aceeaşi clipă se ivi în prag Geneviève. Nemişcată, rece, posomorâtă ca soarta, biciui cu privirea sala încăpătoare, plină de-un miros greu şi acru, în colţurile căreia se târau murdăriile, şi pe care-o lumina o singură făclie. Când zări cadavrul culcat la pământ, călcat în picioare de nebunul ce râdea şi sărea drăceşte prin umbră, se înălţă, parcă şi mai uscată, şi rosti cu glas stins:

— Dumnezeu-Tatăl n-a iertat.

SFÂRŞIT